PAOLO
GIORDANO

Prix
André
Malraux
2023

Tasmania

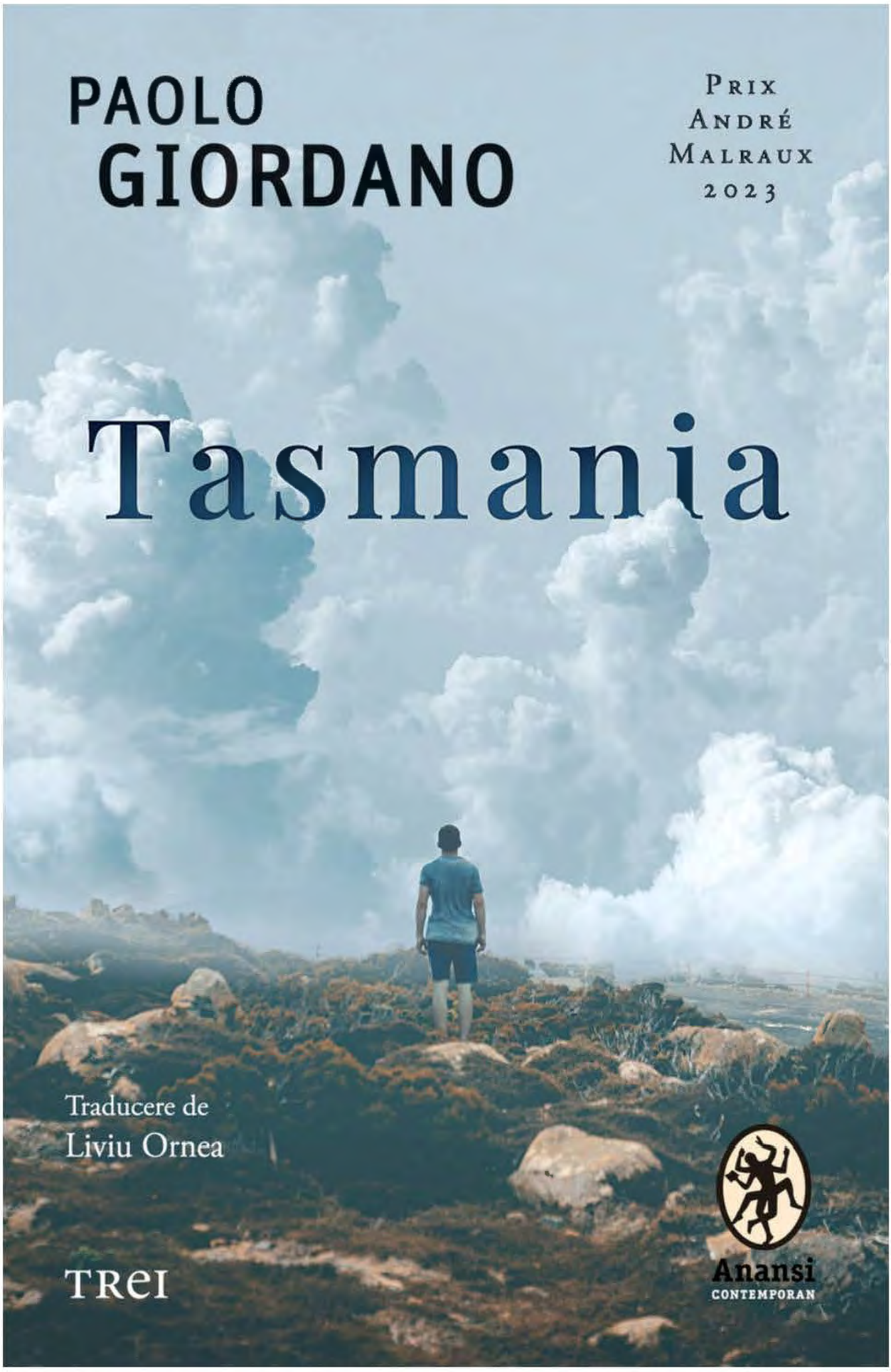

Traducere de
Liviu Ornea

TREI

Anansi
CONTEMPORAN

ANANSI. WORLD FICTION este un imprint al Editurii Trei

PAOLO

GIORDANO

Tasmania

Traducere din limba italiană de
Liviu Ornea

3
TREI

Would you agree times have changed?

Bright Eyes, *Clairaudients (Kill or Be Killed)*

PARTEA ÎNTÂI
În caz de Apocalipsă

S-a întâmplat ca în noiembrie 2015 să mă aflu la Paris, pentru conferința ONU despre urgența climatică. Zic „s-a întâmplat să mă aflu“ nu pentru că n-aș fi căutat chiar eu să mă aflu acolo: dimpotrivă, problema mediului îmi ocupa de mult și mintea, și timpul. Dacă însă n-ar fi fost vorba despre o conferință asupra climei, e foarte probabil că mi-aș fi inventat o altă scuză ca să plec, vreun conflict armat, o criză umanitară, orice altă problemă de care să mă las absorbit, una diferită de ale mele și mai importantă. Poate că tocmai la asta se reduce obsesia unora dintre noi pentru dezastrele iminente, acea preocupare pentru tragedii pe care o considerăm nobilă și care, cred acum, va forma miezul acestei povești: la nevoia de a găsi la fiecare pas complicat al vieții ceva încă mai complicat, mai urgent și mai amenințător în care să ne dizolvăm suferința personală. Or, se prea poate ca noblețea să n-aibă chiar nimic de-a face cu chestia asta.

Era o perioadă ciudată. Încercaserăm de mai multe ori să avem un copil, am tot insistat vreme de trei ani, supunându-ne unor tratamente medicale din ce în ce mai umilitoare. Deși, ca să fiu foarte exact, ar trebui să spun că mai ales soția mea s-a supus

acelor tratamente, pentru că, în ce mă privește, de la un anumit moment încolo, a fost nevoie să joc doar rolul spectatorului îndurerat. Însă în ciuda hotărârii noastre oarbe și a sumei deloc neglijabile pe care am investit-o, planul n-a funcționat. Degeaba injecțiile cu gonadotrofină, degeaba procedurile in vitro, degeaba chiar și cele trei călătorii deznădăjduite în străinătate despre care n-am suflat nimănui niciun cuvințel. Mesajul divin implicit în acele nereușite repetate era limpede: lucrurile acestea nu fac parte din destinul vostru. Iar cum eu refuzam să-l accept, Lorenza a decis și pentru mine. Într-o noapte, după ce lacrimile i se uscaseră ori fără să fi plâns deloc (n-o voi afla niciodată), mi-a comunicat că nu mai avea de gând să. A folosit această expresie eliptică, nu mai am de gând să, iar eu m-am întors pe-o parte, cu spatele la ea, și m-am lăsat cuprins de furia iscată de o alegere care mi se părea nedreaptă și unilaterală.

În perioada aceea, mica mea catastrofă personală mă preocupa mult mai tare decât cea planetară, decât acumulările de gaze din atmosferă, decât retragerea ghețarilor și creșterea nivelului oceanelor. Așa că acreditarea pe care-am cerut-o ziarului *Corriere della Sera* pentru conferința despre

climă de la Paris, chiar dacă termenul pentru depunerea cererilor trecuse, a fost mai mult ca să schimb aerul. A trebuit chiar să-i implor, ca și cum ar fi fost vorba despre o chestiune de viață și de moarte pentru mine. Urma ca ei să-mi plătească zborul și articolele pe care aveam să le scriu, eu locuind acasă la un prieten.

Giulio închiria un apartament cu două camere întunecoase într-un imobil din arondismentul 14, pe rue de la Gaîté. Strada veseliei? l-am întrebat când am intrat. Nu ți se prea potrivește.

Păi, da, în locul tău nu mi-aș face iluzii prea mari.

Cu mulți ani în urmă, împărțiserăm un apartament la Torino, Giulio ca student din provincie, eu ca privilegiat în căutarea primei experiențe „departe“ de casă, deși aveam părinții la jumătate de oră de autobuz. Spre deosebire de mine, după licență, Giulio a continuat ca fizician. A colindat nenumărate universități, toate europene, pentru că nutrea o aversiune politică irepresibilă față de Statele Unite. Între timp s-a căsătorit și s-a despărțit, a avut un fiu și, până la urmă, s-a stabilit în Franța, pe un post de asistent de

cercetare la École Polytechnique, unde se ocupa de modele de haos aplicate în finanțe.

Am mâncat de seară ca la douăzeci de ani, două porții de spaghete, fără să mai punem masa, iar eu i-am explicat de ce sunt la Paris — motivul oficial. Giulio a luat o carte de pe un raft. Pe-asta ai citit-o?

I-am zis că nu, în timp ce frunzăream cartea cu vârful degetului mare. *Colaps*, am șoptit, mi se pare perfect.

Are un punct de vedere interesant asupra extincției. Ia-o.

O vreme, cuvântul „extincție“ mi-a stăruit în minte, ca eticheta unui destin personal. Am strâns farfuriile în timp ce Giulio îmi spunea pe scurt ce mai face Adriano, care împlinise deja patru ani. Din cauza carbohidraților mă luase un pic somnul, dar terminaserăm vinul, așa că a trebuit să ieșim ca să mai bem ceva.

Pe străzi, Parisul era militarizat, sumbru. Cu câteva zile în urmă, un grup de atentatori intrase într-o sală de concert unde cântau Eagles of Death Metal și trăsese minute în șir asupra mulțimii compacte. Alți teroriști atacaseră niște bistrouri, iar doi se aruncaseră-n aer lângă Stade de France. În seara aceea, cinam la noi cu niște prieteni; despre atentate ne-a anunțat mama Lorenzei.

Nu-i răspunsese la primul apel, nici la al doilea, dar insistența ei era ciudată, așa că Lorenza cedase până la urmă. Maică-sa spusese doar deschideți televizorul, atât, în timp ce toate telefoanele noastre se umpleau de mesaje. Am urmărit muți mai bine de o oră știrile în direct, apoi prietenii noștri au plecat, împinși de necesitatea cu totul irațională de a fi siguri că, acasă, copilul e bine. Lorenza și cu mine am rămas încă mult timp în fața televizorului, banda roșie cu breaking news rula fără întrerupere în josul ecranului, dar deja anunțurile rulau în buclă. Mâncarea se răcise pe masă, în timp ce consternării noastre i se mai adăuga ceva: o senzație tainică de groază, o stare de doliu lipsit de pierdere care apăsa de mai multe zile asupra apartamentului, mai precis din noaptea în care ea spusese nu mai am de gând să, iar eu mă întorsesem cu spatele.

M-am plimbat o vreme cu Giulio pe lângă magazine alimentare cu specialități asiatice, sex-shopuri și saloane de masaj cu geamuri mate. Apoi ne-am așezat într-un loc oarecare, cu scaunele îndreptate către stradă, și am comandat două beri. El a continuat să vorbească despre cărțile pe care le citise: manuale despre supravegherea digitală, despre primăveri arabe și noile populisme.

Giulio citea enorm. Avea despre realitate o viziune mult mai complexă decât a mea, mult mai implicată — așa era de când îl știam. La universitate, coordonase doi ani la rând colectivul din sala B1, de la demisol, unde erau puse afișe No Nuke și o fotografie a Orianei Fallaci[1] cu numele stâlcit în ORINA[2], în timp ce eu coboram la B1 numai în pauza de prânz și doar ca să stau cu el, ca și cum ar fi fost suficient să-i stau în preajmă ca să devin și eu un pic mai conștient, mai etic.

În rue de la Gaîté îl ascultam vorbind în timp ce-mi sorbeam berea. Îmi curățam mintea cu competența lui infailibilă, cu zgomotul mașinilor și cu mișcarea browniană a oamenilor. În scurtele intervale de tăcere, aruncam fiecare câte-o privire împrejur și aveam impresia că, în clipele acelea, amândoi vedeam desfășurându-se în fața noastră aceeași scenă: o nălucă neagră care se ivea din mulțime și ridica brațele spre cer, dezlănțuind apoi asupra localului rafale de mitralieră. După cum mă simțeam în adâncul meu — sterp, cu viitorul furat —, o parte din mine chiar își dorea să se întâmple cu adevărat. Era o fantezie idioată și vinovată, plină de autocompătimire, dar m-am lăsat în voia ei, chiar dacă nu i-am spus

nimic lui Giulio. Nu-i vorbisem niciodată despre problema copiilor. Întotdeauna, prietenia noastră fusese una în care discutam despre lumea din jur evitând cu grijă să vorbim despre noi înșine — poate tocmai de aceea se dovedise atât de trainică.

A doua zi dimineață am luat RER B, apoi un autobuz până la Le Bourget, unde avea loc COP21. Controalele din zona de acces te umpleau de nervi, dar, odată intrat, te puteai mișca în voie. Pavilioane, săli mici și medii, sesiuni plenare și paralele deosebite prin culori. O hostess m-a condus în sala presei, unde aveam un birou cu toate cele necesare, inclusiv conexiune prin cablu. Am afișat o familiaritate cu locul pe care n-o aveam.

După câteva zile de participare la tot felul de paneluri alese cam la întâmplare, am fost nevoit să recunosc că nu era mare lucru de povestit. În ședințe se discutau aliniate și paragrafe specifice, ba chiar și unii termeni care urmau să apară în tratat, luările de cuvânt erau ori pedante, ori excesiv de generice. Mediul ambiant era un subiect plicticos. Lent, lipsit de acțiune și de tragedie (cu excepția celor posibile). Supraîncărcat, în schimb, de bune intenții. Iată problema ascunsă a urgenței climatice: plictisul atroce.

Să asiști la punerea la punct a unui acord internațional era de-a dreptul soporific. Ar fi trebuit să dau seamă de fiecare pas milimetric înainte, prezentându-l ca pe o revoluție, dar pe cine-ar fi interesat? Pe cine, când eu însumi eram primul care aținea în sălițele întunecoase, umflat cu sandviciurile cu care mă îndopam întruna și legănat de intervențiile monocorde ale delegaților senegalezi, cubanezi sau îmbrăcați în tunicile tradiționale din Tibet?

După cinci zile nu produsesem nici măcar un articol. Cei de la ziar începuseră să mă întrebe ce am de gând. Cântăresc lucrurile, i-am asigurat, e pe vine.

La cină, i-am povestit lui Giulio. Chestia cea mai interesantă pe care-am găsit-o e instalația asta, un mini-turn Eiffel construit din scaune încastrate. Dar nu mi se pare suficient pentru un articol.

Cât de mini?

Cam atât de-nalt.

Nu, atunci nu-i de-ajuns.

Pregătisem două cotlete, le cumpărasem sub vid, de la un magazin bio. Se voia un gest de recunoștință. Am umplut bucătăria de fum când le-am fript — Giulio însă n-a spus nimic.

Da, a fost și el de acord, clima e o mare pacoste.

Credeam că asta avea să încheie discuția. În schimb, după ce s-a mai gândit un pic, mi-a zis: Te-ai putea întâlni cu Novelli. Cine știe, poate afli ceva de la el.

Cine-i ăsta?

Un fizician ca noi.

Vârsta?

Sub cincizeci. La Roma ținea seminarele de metode. Foarte simpatic tot cursul, apoi, la oral, mizerabil. Pe vremea aia era un anticapitalist neîmpăcat.

Așa ca tine?

Giulio a zâmbit: Mai rău. L-am reîntâlnit aici, la Paris. Acum se ocupă de modele climatice, lucrează ceva cu nori. Dacă vrei, vă pun în legătură.

Trebuie să fi ridicat din umeri, prefăcându-mă că studiez propunerea, dar deja mă agățasem de posibilitatea aceea. Orice numai să evit încă o zi de rătăcit prin pavilioanele din Le Bourget, unde-mi răsunau în urechi fraze gata făcute despre suferințele planetei.

Nu mă așteptam, totuși, ca Novelli să mă convoace chiar în seara aceea, într-o berărie de pe rue Monge. M-am dus pe jos, deși erau vreo trei kilometri. Tot drumul nu mi-

am dezlipit ochii din mobil, strângând cât de multe informații despre Jacopo Novelli, PhD. Nu că s-ar fi găsit mare lucru pe web, pe-atunci nu era suficient de cunoscut (nici suficient de detestat) ca să aibă o pagină pe Wikipedia, dar avea pagina lui, un pic cam primitivă, de autodidact, pe WordPress. Lista articolele recente și dădea detalii despre cursul lui de sisteme complexe. Era și o galerie de imagini cu fotografii ale cerului înnorat, cu scurte legende care explicau tipul de formațiune gazoasă: altostratus, cirrus, cumulonimbus, tot nomenclatorul pe care refuzasem să-l învăț la examenul de meteorologie pentru că nu valora decât trei credite.

Nu v-am așteptat, am comandat deja, mi-a spus Novelli, fără să pară câtuși de puțin jenat. Conform calculelor mele, trebuia să ajungeți mai repede.

Am venit pe jos.

Din arondismentul paișpe?

Părea uluit, dar n-a mai zis nimic. Mi-a urmărit, în schimb, privirea către farfuria lui, către muntele de mâncare din ea.

Impresionant, nu? De-asta vin aici. Chiar dacă n-ar trebui să mâncăm hamburgeri de asemenea dimensiuni. Din cauza emisiilor de CO2, evident. Dar, mai ales, pentru artere.

Doar că ăștia chiar sunt irezistibili. Ia uitați-vă!

A ridicat sandviciul ca să-mi arate secțiunea laterală. Toate straturile bine diferențiate. Salată, brânză, carne, ceapă. Nu ca terciurile alea pe care ți le dau de obicei. Comandați și dumneavoastră unul.

Mulțumesc, am mâncat deja.

Cu-atât mai rău pentru dumneavoastră.

A mușcat din sandvici în timp eu îl studiam pe-ndelete. Avea aerul acela un pic consumat pe care-l vezi uneori la oamenii de știință aflați la vârful carierei. Dacă, în tinerețe, s-o fi îmbrăcat neglijent, ca mulți studenți de la fizică (eu inclusiv), acum chestiunea părea să-l preocupe.

Ați auzit despre sindromul lui Kessler? m-a întrebat. Am clătinat din cap.

Giulio mi-a zis că vreți să discutăm despre sfârșitul lumii. Ca mai toți zilele astea, de altfel. Chiar dacă ar trebui să înțelegem că nu despre sfârșitul lumii vorbim, ci, mai degrabă, despre sfârșitul civilizației umane, adică despre cu totul altceva. Oricum, cât am stat aici așteptându-vă, mi-a venit în minte sindromul lui Kessler.

Și-a supt arătătorul de maioneză, apoi a luat mobilul și-a căutat o poză. Ce vedeți aici?

Niște OZN-uri? am riscat, mai mult în glumă.

Exact, OZN-uri, asta spuneți toți. Păcat doar că nu există OZN-uri, iar asta e o fotografie adevărată. Sunt șiruri de sateliți lansați de una dintre companiile astea chineze noi de internet. Nici nu vă imaginați ce cantitate de metal se învârte deasupra capetelor noastre, practic am saturat deja orbitele joase.

A răsucit hamburgerul, atacându-l tot pe margine. Poate că voia să lase pentru la sfârșit partea de la mijloc, cea mai suculentă.

Imaginați-vă că se desprinde un șurub de pe unul dintre sateliții lor. Chestii de-astea se-ntâmplă-ntruna, nu? Șuruburile se desprind. Bun, șurubul ăla zboară cu circa treizeci de mii de kilometri pe oră, e un proiectil. La viteza asta, trece ca prin brânză și prin cel mai gros oțel. Acum imaginați-vă că șurubul se izbește de un alt satelit, care se face țăndări și împrăștie-n jur o mulțime de alte proiectile metalice, care lovesc alți sateliți.

O reacție în lanț.

Chiar așa, o reacție în lanț. Până la urmă, ce se întâmplă cu materialul ăsta care se tot învârte? Nimeni n-are habar, dar o parte ar putea să cadă pe Pământ, ca un fel de ploaie

de asteroizi. Se numește sindromul lui Kessler, și știți care-i chestia? Că e o amenințare *reală*. Lumea n-o ia în calcul pentru că nu știe. Singurele persoane care sunt la curent sunt tocmai acelea care trag cu sateliți în aer și, de fapt, cu banii câștigați își construiesc adăposturi antiatomice. Dar lumea care stă la mesele-astea nu știe. Acum toți au în cap Statul Islamic și încălzirea globală, dar adevărul e că există infinit de multe amenințări mult mai originale. Seceta, otrăvirea rezervelor de apă, pandemiile — a spus-o, și cum a mai spus-o! —, revolta inteligențelor artificiale. Astea, evident, în afară de cele deja demodate. Precum vechea, draga noastră iarnă nucleară.

Ascultându-l, mi-am adus deodată aminte de tata. Cum se ținea el scai de mama prin casă duminicile, urmărind-o ca o dronă la spălătorie, pe balcon, în bucătărie, trăncănind întruna despre criza petrolului, despre poluarea atmosferică sau despre cea luminoasă — o catastrofă pe lună. M-am întrebat dacă și Novelli era un asemenea soț. Dacă, până la urmă, nu eram și eu un soț de felul ăsta.

Și norii? l-am întrebat.

Novelli s-a strâmbat. Norii sunt complicați. Cei înalți rețin umiditatea, deci

contribuie la supraîncălzirea planetei. Cei joși reflectă lumina solară, deci o răcesc. Fac bine și rău deopotrivă, ce mai, o nebunie. Unii cred că modificările climatice ne vor aduce o lume lipsită de nori. Cer senin zi și noapte, trei sute șaizeci și cinci de zile pe an. Presupun că unora le-ar plăcea. Mie nu.

Am văzut că adunați fotografii pe site.

E un concurs pentru studenți. Care fotografiază norii cei mai interesanți. Dar e deschis și altora. Puteți participa dacă vreți.

Eu nu fac fotografii.

Cum doriți.

Nu reușesc să-mi aduc aminte ce altceva am mai discutat în seara aia, asta și pentru că am mai stat mult împreună, mai întâi în fața berăriei, la căldura excesivă a lămpilor de încălzire cu gaz, apoi pe stradă, plimbându-ne pe lângă Jardin des Plantes. Sigur am vorbit despre conferința Națiunilor Unite, de la care Novelli nu avea mari așteptări, și despre nostalgia amândurora după un anume fel de fizică desprinsă de lume. Și sunt sigur că, după o vreme, m-a întrebat dacă nu cumva îl intervievam.

Nu cred, nu chiar.

Puteți să-mi luați un interviu dacă doriți, iar mie nu mi-a scăpat acel moment de

vanitate în mijlocul unei discuții despre sfârșitul lumii.

Mai târziu, în timpul plimbării, m-a întrebat dacă am copii. I-am întors imediat întrebarea: dar el? Doi. Băiatul venise ceva mai târziu după fată, care avea deja șapte ani. Am făcut observația că ar putea fi o contradicție din partea cuiva care-și vedea viitorul așa ca el. Fără să vreau, mă simțeam încordat. Novelli mi-a spus: Cum te-ai putea vedea supraviețuind în ciuda tuturor lucrurilor, dacă nu încredințându-te copiilor?

Conversația se stinsese deja când am ajuns în fața casei lui, ultimele zece minute merseserăm în tăcere. Nu mai era nimeni pe stradă. Odată cu liniștea, îmi revenise și teama de atentate și mi-am zis că mai bine evitam metroul la întoarcere, chiar dacă nu prea avea sens: atentatele kamikaze presupun o mulțime de oameni, o anume spectaculozitate.

De fapt, mai precis, cu ce vă ocupați dumneavoastră? m-a întrebat Novelli, ca și cum nesiguranța asta nu i-ar fi dat pace toată seara.

Sunt scriitor.

Giulio mi-a zis că lucrați la un ziar.

Lucrez la un ziar, dar sunt scriitor.

Nu știu de ce, dar m-am simțit prost. Ca și cum aș fi interpretat greșit semnificația serii, iar Novelli mi-ar fi rezervat un tratament standard, începând cu sindromul lui Kessler și toate cele, noțiuni bune să-ți ia ochii, pe care la fel de bine ar fi putut să i le propună și unui student de-ai săi.

Și-a căutat cheile, a deschis poarta. Bun. Atunci, baftă cu articolul. Aveți numărul meu dacă vă mai trebuie ceva.

---

1. Oriana Fallaci (1929-2006), celebră jurnalistă italiană, cu poziții publice controversate despre Islam și imigrație după atacurile din 11 septembrie 2001 (n.r.).

2. „Urină“ (n.tr.).

Ideea vacanței pe o insulă se cristalizase în mintea Lorenzei când eu eram la Paris — ca o formă foarte contemporană de terapie de cuplu. Conform înțelepciunii occidentale, nu există pe lume durere pe care să n-o poată rezolva o săptămână la tropice. După o conferință la nivel înalt despre schimbările climatice, să te sui în avion către Caraibe în plină iarnă nu era chiar cel mai coerent gest: estimând o mie de kilograme de dioxid de carbon de fiecare la dus și încă pe-atât la întors, ca să depășim tristețea cuibărită în căsnicia noastră am fi emis în atmosferă un total de circa patru tone de CO2. Merita. Cât despre conștiința mea ecologică, urma s-o ignor doar o clipă.

Se zice că Guadelupa are forma unui fluture. Dacă e adevărat, atunci hotelul nostru se afla pe aripa dreaptă, în centrul unei mici anse. La sosire, ne-au oferit două microprosoape rulate și îmbibate cu apă parfumată ca să ne ștergem pe față. În hol, bazine mari mișunau de homari care-și mișcau leneș antenele. Așezați pe divanele albe, încă ametiți după zbor, am ascultat nenumăratele opțiuni de *relax* la dispoziția noastră și respectivele modalități de plată. Cum plătiserăm suplimentul, aveam dreptul

la o *ocean room*, sigur avea să ne placă, și într-adevăr.

După ce-am golit valizele, am coborât pe plajă ca să profităm de lumina care începea să scadă. Lorenza avea o rochie de plajă nouă, cu model geometric fantezist, a lăsat-o pe un buștean care se potrivea atât de bine în peisaj încât era imposibil să-l fi depus acolo curentul. Am intrat în apă și o pisică de mare a alunecat la câțiva metri de picioarele noastre, ca un semn bun. Valurile erau blânde, abia se simțeau. Lorenza și-a încolăcit picioarele în jurul taliei mele iar eu am început să înaintez cu pași mici prin apa joasă, trăgând-o după mine. Nu era chiar rău să redevenim un cuplu și-atâta tot, mi-a șoptit la ureche. Acasă eram mereu întrerupți: întrerupți de lucru, întrerupți de Eugenio, întrerupți de apelurile telefonice. M-a strâns cu toată forța pe care-o avea în cvadricepși, am simțit-o mai tânără și, pentru prima oară după multe săptămâni, am șovăit în neplăcerea, în resentimentul acela mocnit pe care-l coceam împotriva ei. Lorenza m-a mângâiat pe față cu o mână umedă, ca pentru a pune capăt monologului meu interior, oricare va fi fost el. Ne-am sărutat, apoi ne-am desprins, dar chiar și așa am continuat să repetăm, pe rând, ce loc

minunat e insula în formă de fluture și cât de mult ne-ar fi plăcut să nu mai plecăm de-aici.

Perfecțiunea aceea a durat doar până seara, când am început să mă țin după ea prin sala în care era pregătit bufetul, blestemând absurditatea de a avea trei meniuri diferite, dintre care unul de carne japoneză. Și chiar era nevoie de căpșuni proaspete la tropice? de apă San Pellegrino la pet? E posibil să nu fie apă, nu zic la kilometrul zero, dar nici măcar la kilometrul șase mii? Brusc, Lorenza s-a întors către mine și, cu farfuria pe care parcă nu era hotărâtă dacă să mi-o arunce-n față sau s-o lase să cadă, mi-a spus: Tu ești împotriva risipei, înțeleg și respect asta. Dar eu sunt împotriva nefericirii. Așa că.

Așa că *relax*: cuvântul de ordine al hotelului. Relax relax relax relax.

Tratamentul pe bază de băi în apă călduță și piña colada la patru după-amiaza a funcționat. Am reînceput să facem sex, adevăratul motiv pentru care bătuserăm atâta drum. După, Lorenza citea întinsă pe burtă în pat, încă fără chiloți, și părea liniștită. Eu eram liber s-o iau de la-nceput, sau să stau cuminte alături și să subliniez pasajele cele mai convingătoare din cartea pe care mi-o

împrumutase Giulio, amânând dorința. Așa ar trebui să fie viața conjugală, mă gândeam, așa ar trebui să fie mereu: încărcată de senzualitate. Poate că Lorenza avea dreptate, așteptările mele cu privire la paternitate erau excesive, căzusem pradă unei idealizări. O infinitate de cupluri trăiau fără copii și nimic nu dădea de bănuit c-ar fi fost mai puțin împlinite decât altele ori mai puțin fericite. Persista totuși între noi, chiar și în acea ocean room, o senzație de epuizare, mai ales în discuții, ca și cum ar fi apărut deja o fisură chiar și în centrul plăcerii. Propria noastră gaură din stratul de ozon.

În *Colaps*, Diamond înfățișa un fel de paradox. Arăta cum civilizațiile, despre care noi eram siguri că progresează către bunăstare, evoluează uneori în sens contrar, fabricându-și inconștient condițiile propriului sfârșit. Exemplul cel mai edificator era Insula Paștelui: multă vreme s-a crezut că băștinașii fuseseră decimați de epidemiile aduse de europeni, mai ales de sifilis și variolă, dar o teorie mai recentă sugera că scăderea numărului lor ar fi fost legată de prezența statuilor uriașe pe care le lăsaseră moștenire, acele busturi rectangulare și enigmatice cu spatele la mare. Într-adevăr, ca să transporte monoliții, băștinașii trebuiau

să-i rostogolească pe trunchiuri de copac și astfel și-au despădurit insula. Lipsit de arbori, ecosistemul a luat-o razna, producând alunecări de teren, foamete și războaie civile. Spre sfârșit, locuitorii insulei recurseseră la canibalism. La canibalism, Lorenza, îți dai seama?

Ea m-a atins ușor pe coapsă cu un deget, fără să-și ridice ochii din carte și, forfecând prin aer cu picioarele îndoite, extraordinar de asemănător cu mișcările homarilor din hol, a spus: Altceva nu ți-ai adus de citit?

Pe la jumătatea săptămânii, ne-am înscris să facem o excursie în interiorul insulei. Nu prea aveam chef, dar era un mod de a ne simți mai puțin vinovați că abia ne clintiserăm de pe plaja hotelului.

Am pornit la nouă dimineața, cu un van, împreună cu un cuplu de olandezi. Am mers pe o potecă ușoară, cu suișuri și coborâșuri, printr-o pădure tropicală, înconjurați de triluri de păsărele. La latitudinea aceea, totul părea mai luxuriant, mai umed și mai incitant. După zilele de stat la soare, umbra mi-a produs o neașteptată ușurare.

M-au interesat nespus explicațiile ghidului despre un copac originar din Africa occidentală care înlocuia rapid vegetația

autohtonă. Numele științific era *Dichrostachys cinerea*, dar în Africa îi spuneau „pom de Crăciun“. În aprilie, dădea flori frumoase, galbene și violet, care-i făceau uitat o vreme caracterul diabolic. Probabil că am exagerat cu întrebările, pentru că olandezii au început să dea semne de nerăbdare, iar Lorenza a suspinat așa cum făcea uneori când mă comportam ca premiantul clasei.

Ne-am întors pe coastă. Prânzul era pregătit undeva la umbră, printre mangrove. Veneau încoace și alte grupuri, de la mai multe hoteluri și agenții de turism, iar aglomerația a stricat atmosfera de exclusivitate care, altfel, ne fusese promisă când făcuserăm rezervarea. Am ocupat cu olandezii una dintre mesele de lemn, așezându-ne mai la distanță decât era necesar, ca să nu-i treacă nimănui prin minte să ni se alăture.

Am început să discut cu Otto despre calitatea hotelului și despre cum călătoriile au devenit și mai enervante după atentatele de la Paris. Era inginer, lucra în industria auto, dar se ocupa mai mult de marketing. Tema sustenabilității îl preocupa. Am băut câte-un Ti' punch fiecare, apoi un al doilea și-un al treilea. Am vorbit, evident, și despre

mâncarea creolă și despre cum, pe termen lung, devine repetitivă.

În autocar, pe drumul de întoarcere, am căzut într-un somn atât de adânc, încât nici n-am băgat de seamă ultima oprire. Când s-au întors, ceilalți păreau toți foarte surescitați, inclusiv Lorenza. Se jurau că era mare păcat că pierdusem vila colonială, care chiar merita osteneala.

În penultima zi am închiriat o mașină ca să vizităm o plajă pe care ne-o semnalaseră olandezii: viața la hotel era un șir neîntrerupt de indicat plaje. Când am ajuns la capătul potecii care traversa desișul, ne-am dat seama că era vorba despre o oază de nudiști. Ce facem? am întrebat. Lorenza a ridicat din umeri: Tot suntem aici.

Ne-am dezbrăcat, am pus costumele de baie în rucsaci și ne-am întins prosoapele pe jos, dar, cum era ciudat să stăm așa la soare, până la urmă am intrat în apă. Era o situație destul de nostimă. În timp ce pluteam pe la vreo treizeci de metri de țărm, s-a apropiat de noi cuplul de olandezi. Dac-am fi știut că veneau și ei, cel mai probabil nu ne-am fi dus acolo. E grozav, nu-i așa? a spus Otto.

Lorenza a început să vorbească cu doamna, care avea pielea arsă, plină de pete

roșii, bașca urmele în negativ ale costumului din două bucăți. Sub apă, picioarele ei păreau mai voluminoase din pricina refracției razelor.

Încercând să trec peste stânjeneală, i-am făcut lui Otto un compliment pentru îndemânarea cu care înota, îl văzusem pe porțiunea aceea scurtă când se îndreptau către noi. Mi-a vorbit despre o diplomă pe care, în Olanda, trebuie să o obțină toți copiii și care e organizată pe trei nivele: la examen trebuia să înoți îmbrăcat și încălțat și să treci în apnee printr-un tunel.

Din pricina riscului ca Olanda să fie acoperită de ape odată cu ridicarea nivelului mării, presupun.

Otto m-a privit perplex: Ridicarea nivelului mării? Nici vorbă. E pentru că nu vrem ca oamenii din Amsterdam să se înece prin canale.

Continuam să stăm de vorbă, toți patru goi pușcă, iar eu nu reușeam să scap cu adevărat de conștiința faptului de a fi dezbrăcat. I-ai văzut pe-ăia de-acolo? m-a întrebat la un moment dat Otto, arătând înspre plajă. Am urmărit din ochi siluetele întunecate ale tinerilor înconjurați de vegetație, ghemuiți în penumbră. Se frecau ritmic între picioare, ca într-un exercițiu de

meditație, dar de la distanță nu reușeam să-mi dau seama dacă aveau pe ei sau nu costumele de baie. Ce fac? am întrebat candid și Otto mi-a surâs ca și cum n-aș fi pus o întrebare, ci aș fi făcut o aluzie.

Mai încolo am acceptat invitația lor la cină. Ca niște proști, ne-am îmbrăcat mai bine decât de obicei, ba eu mi-am pus chiar și niște pantofi închiși deși era vorba numai să coborâm la parter, ca de obicei, să mergem pe terasa restaurantului, să ne ducem pe rând la bufetul pe care deja îl știam pe de rost și să comandăm același vin roșu chilian cu dop de metal care nu făcea parte din ofertă.

Doar că am făcut toate astea la masa lui Otto și Maaike, prietenii noștri inopinați care locuiau la Haga, nu, nu la Amsterdam, la Haga, de fapt, la vreo douăzeci de kilometri de oraș, în una dintre casele acelea tipice la care te gândești când vine vorba despre Olanda, exact, alea sunt, da… ei, sigur că am fost, și încă de mai multe ori, la Rijksmuseum, ah, da? nu așa se pronunță? sigur, și noi am fost uluiți de *Vedere din Delft*, cu lumina aceea care pare să nu cadă pe tablou, ci să iasă chiar din pânză…

Nu-i chema Otto și Maaike. Habar n-am cum îi chema, n-aveam niciun motiv să le rețin numele. Am luat-o pe Lorenza de mână

pe sub masă, iar ea m-a mângâiat în palmă cu degetul mare, cu delicatețe, în semn de acord.

Când m-am trezit, câteva ore mai târziu, olandezii nu mai erau în cameră. Lorenza dormea întinsă de-a curmezișul patului martor al stranietății nopții. I-am acoperit picioarele cu un colț de cearșaf și m-am dat jos din pat. Fereastra era larg deschisă, așa c-am ieșit pe terasă. De-a lungul orizontului se întindea o fâșie roz extrem de subțire. Deasupra, cerul trecea de la bleu pal la albastru închis. M-am gândit că avea să vină o zi în care insula aceea nu va mai exista, nu va mai exista terasa, nu vom mai exista nici noi. Împreună, Lorenza și cu mine nu vom fi lăsat nicio urmă, ca atolii scufundați.

Deasupra mării poposise un nor circular, gros, imobil, extraordinar de neted. Un disc zburător de gaz care abia se strângea un pic spre bază, parcă în formă de spirală. M-am dus înapoi în cameră ca să iau telefonul. Am fotografiat norul și i-am trimis poza lui Novelli, cu o indicație minimală: Guadelupa.

Mi-a răspuns imediat: Un nor lenticular. Curentul de aer izbește un obstacol și e modelat de el. Nu e foarte rar, dar e greu de găsit la latitudinea aceea. Pot să-l pun pe site?

Peste câteva clipe a mai sosit un mesaj: Dacă vă uitați bine la margini, puteți vedea iridescența. Lumina se difractă în droplets. Dați-mi de știre ca să ne vedem când treceți prin Paris.

În iulie, a apărut în *Nature* un articol despre legătura dintre nori și schimbările climatice. Studiind imagini din satelit, autorii observaseră că încălzirea face ca norii să se deplaseze treptat către poli. Plafonul de nori migra din locurile unde era mai util pentru filtrarea razelor solare — ecuator, tropice — înspre zonele arctice, unde era mult mai puțin folositor. În timp, acest comportament avea să genereze un așa-numit „feedback pozitiv", care n-avea nimic pozitiv, ci era așa doar în sens strict matematic, adică acționa cu semnul +: cu cât era mai cald, cu atât mai cald avea să fie.

La Trieste mi-am inaugurat cursul cu lectura acestui articol al lui Norris *et al.* Țineam o serie de prelegeri despre jurnalismul științific în cadrul unui master de comunicare și mă hotărâsem să discut numai despre climate change întregul curs. Migrația norilor părea un bun punct de plecare, înspăimântător și poetic deopotrivă. Cursul dura patru săptămâni. Închiriasem un Airbnb în Cavana. Dinspre partea mea, n-aș fi ales o zonă atât de animată, m-aș fi mulțumit cu unul dintre hotelurile cu care avea convenție școala[3] și de la care ajungeai ușor la autobuzul 38, dar Lorenza mă

convinsese să-mi ofer un tratament mai bun. Dacă tot pleci în exil, mi-a zis, măcar exilează-te într-un loc plăcut: până la proba contrară, nu ai niciun păcat de răscumpărat. Așa să fi fost? Între noi, lucrurile se deterioraseră foarte mult, mai întâi în timpul primăverii, apoi foarte clar de-a lungul verii, pe care ne-o petrecuserăm mai mult separați. Vorbeam puțin la telefon. Se dovedise în cele din urmă că fusese extrem de riscant să acceptăm niște străini în patul nostru.

La Trieste am adoptat o rutină nouă. Când n-aveam curs, mă trezeam târziu, dar programam și o sonerie la șapte ca să activez telefonul și să vadă lumea, după ultimul acces pe WhatsApp, că nu sunt un puturos. Apoi, cum în afară de corectat teme n-aveam mare lucru de făcut, mergeam pe jos. Plimbarea până la Miramare îmi lua aproape toată ziua, dar mai erau și poteca Rilke, și Carso cu melancolia lui golașă. Îmi spuneam că toți kilometrii aceia îmi erau necesari ca să găsesc o idee bună pentru cartea pe care aveam s-o scriu, asta-i spuneam și Lorenzei, iar ea mă credea sau se prefăcea că mă crede, dar cea mai mare parte a timpului doar mergeam și-atât, cu mintea goală. Purtam întruna căștile pe urechi, ca un adolescent. Conform memoriei playlisturilor de pe

Spotify, în anul acela, cel mai mult am ascultat o melodie a Majical Cloudz, cu un titlu care se termina cu semnul întrebării: *Are You Alone?*

Cei mai mulți studenți înscriși la cursul meu erau postdoci în științe tari: fizicieni, matematicieni, biotehnologi. Când, foarte rar, își făcea apariția câte un lingvist sau vreun istoric, se simțea străin. Toți erau acolo pentru că se simțiseră dezamăgiți la un anumit moment al parcursului academic ori pur și simplu pentru că obosiseră. Studiaseră prea mult și prea multă vreme niște discipline foarte dificile, iar acum sperau să se odihnească un pic pe terenul mai primitor al comunicării. Efortul meu inițial era îndreptat tocmai în direcția eliminării acestei prejudecăți: dacă ei credeau că, dedicându-se științelor, au explorat deja maximul complexității, la cursul meu aveau să ia contact cu o altfel de complexitate, care avea să-i solicite în întregime. Era ușor să-i manipulez: cel puțin zece ani ținuseră post de scris, erau inhibați după ce citiseră numai papers și manuale de specialitate, formule și grafice carteziene. În fața paginii albe se simțeau stingheri.

Printre studenții din anul acela era și Christian, un astrofizician. Stătea pe rândul

din mijloc, sprijinit de peretele din stânga, ca și cum ar fost și înăuntrul, și în afara scenei. Avea un accent greu identificabil și poate tocmai asta m-a făcut curios. Sau poate-a fost felul cum mă fixa când vorbeam despre dispariția norilor, cu niște ochi care păreau mai mari decât normal.

Când i-a venit rândul să se prezinte, a spus că s-a ocupat multă vreme de unde gravitaționale și găuri negre. Dar tipul acela de studii, a zis răsucindu-și nervos o șuviță, nu-i făcea bine. La jumătatea unui proiect, cu un articol aproape gata, se hotărâse să abandoneze astrofizica și să se întoarcă pe Terra. Exact așa a spus: „să se întoarcă pe Terra“. L-am întrebat în ce sens nu-i făcea bine să se ocupe de găuri negre, iar el, când a răspuns, mi-a evitat cu grijă privirea: Dumneavoastră ce credeți, dom' profesor, e posibil ca un obiect de studiu să ajungă să te ia cu totul în stăpânire?

La cantină m-am așezat lângă Marina, coordonatoarea masterului. Am întrebat-o ce crede despre Christian, iar ea a înțeles imediat unde bat. E foarte sensibil, a spus, e mai bine s-o iei încet cu el.

Mi s-a părut că îmi ascunde informații relevante. Dosarele studenților și detaliile

sensibile de la colocviul de admitere nu erau puse și la dispoziția profesorilor asociați.

Mie mi se pare talentat, am spus.

Serios? Și cum ți-ai dat seama? Nu i-ai văzut decât două ore.

Instinct.

Instinct, a repetat ea. Apoi și-a ridicat privirea din farfurie, oferindu-mi un zâmbet forțat.

Anul trecut, în evaluările de la sfârșitul cursului, unii studenți se plânseseră că aș fi „părtinitor". După spusele lor, anumite lucrări ar fi fost examinate mai atent, în timp ce altora li s-ar fi acordat prea puțin timp. Susțineau că în clasă luau cuvântul mereu aceiași studenți, mai ales bărbați. Marina îmi trimisese rezultatele chestionarului într-un mail perfect neutru: Vă transmitem în atașament o copie după. Îi arătasem Lorenzei nota finală (nu și comentariile), iar ea ezitase un pic înainte să spună că șapte cincizeci nu i se părea atât de rău. Dar eu nu voiam șapte cincizeci, eu voiam nouă sau zece, voiam mențiune de onoare și laudele comisiei. Mă plânsesem lui Giulio: Ție ți se pare normal ca acum studenții să le dea note profesorilor? Studenții-clienți, m-a corectat, nu-i nimic de făcut, ăsta e noul trend în educație. M-am

abținut cu greu să-l întreb care a fost ultimul lui punctaj ca profesor.

În ce-l privește însă pe Christian, nu greșisem. Intervențiile lui la curs erau sclipitoare, iar el era mereu activ, chiar pasionat. Într-o dimineață le-am citit un fragment din *Colaps*, iar a doua zi cartea era deja pe pupitrul lui.

Când i-a venit rândul să-și expună proiectul de reportaj, s-a ridicat și a venit în fața clasei. A vorbit confuz, răsucindu-și întruna șuvița aceea, iar ce prezenta el nu se putea defini ca o idee, nu în sens strict, era mai degrabă un șuvoi de gânduri care trădau o îngrijorare subiacentă. A vorbit despre punctul de la care evadarea devine imposibilă, o noțiune care-i era familiară după ani de studiat găurile negre. Atunci când un corp depășește orizontul evenimentelor, el dispare, nu se mai știe nimic despre el, tot ce i se întâmplă după aceea rămâne un mister inaccesibil. De cealaltă parte a orizontului, corpul acela s-ar putea deforma, dezmembra, ori transforma în altceva, poate chiar în lumină pură. Christian se întreba dacă nu cumva există un asemenea moment și pentru planeta noastră, o limită dincolo de care ne-am prăbuși, apoi gata. Dacă exista, cât de departe era de

dimineața aceea, de momentul precis în care vorbea el? Poate l-om fi și depășit deja, fără ca măcar să ne dăm seama. Și poate că atunci… Dar în punctul acela s-a întrerupt brusc: despre asta aș vrea să scriu.

Părea epuizat, ca și cum ar fi tremurat din toate celulele. În sală se simțea tulburarea studenților. I-am rugat pe colegi să comenteze propunerea: au murmurat niște cuvinte de apreciere, dar era clar că sunt perplecși. Așa că am continuat eu. I-am spus lui Christian că subiectul era, fără nicio îndoială, fascinant, dar că mi se părea încă foarte vag. Risca să se rătăcească. Ar trebui să te axezi pe ceva mai precis, ceva în care transformarea aceasta să poată fi deja observată.

Nu știu pe ce anume, mi-a răspuns sever, tot fără să mă privească-n ochi.

De exemplu, pe alterarea ecosistemelor.

I-am povestit despre *Dichrostachys cinerea*, planta africană care amenința ecosistemul din Guadelupa. Dar ar trebui să cauți o situație apropiată, am spus, pe care s-o poți observa în mod direct, pentru că asta facem aici, privim realitatea și scriem reportaje.

Fără să-mi dau seama, mă apropiasem de el până-ntr-atât încât îl auzeam respirând. Eram un profesor bun, nu unul de șapte

cincizeci. Știam să motivez, să îndrum, aveam imaginație, eram generos.

Christian n-a spus nici da, nici nu, nici că avea să se gândească la ce i-am zis. Fixa un punct dincolo de fereastră, ca și cum nu și-ar fi putut lua ochii de la ceva anume, un orizont al evenimentelor către care ne îndreptam cu toții, dar pe care doar el era în stare să-l vadă. Mi-a cerut permisiunea să se întoarcă la locul lui.

Reportaje de care-mi amintesc din anul acela: o specie anume de broască verde pe cale de dispariție, impactul cărnii la conservă asupra încălzirii globale, explorarea unei peșteri din Slovenia care ar fi trebuit să fie ferită de schimbările climatice, dar care suferea transformări dramatice și ireversibile.

Până la urmă, Christian mi-a urmat sfatul și a ales ca subiect cenușarul, un arbust originar din Asia care câștiga teren în fața vegetației noastre cu o rapiditate deconcertantă. Începutul, pe care ni l-a citit cu voce tare, povestea despre o călătorie cu trenul spre casă, în timpul căreia își dăduse seama că cenușarul fusese prezent de-a lungul întregului traseu, ascuns mimetic printre plantele care creșteau pe marginea căii ferate. Textul era saturat de imagini.

Frunzele, de exemplu, se unduiau *încercând să comunice cu el*, iar la un moment dat cenușarul era descris ca un unic, imens organism vegetal, un rizom care, ascuns imediat sub scoarța pământului, se întindea pe întreaga planetă.

Când a terminat de citit, nu mai avea suflu, iar colegii aplaudau. M-am întrebat dacă n-ar fi considerat un gest părtinitor din partea mea, dar până la urmă am aplaudat și eu. Imediat după aceea însă, ca să echilibrez balanța, am examinat incipitul cu mai multă rigoare. Când avea să intre în specificul informațiilor relevante? Unde erau datele, dincolo de acelea subiective, senzoriale? Mă lăsa perplex și folosirea persoanei a doua singular, iar punctuația, de asemenea, părea dată peste cap, cel puțin din felul cum citise.

Christian făcea fețe-fețe. Încordarea creștea printre studenți și o fată, Greta, a destins brusc atmosfera spunând: Mie mi-a plăcut așa cum e. Nu ne-ați recomandat chiar dumneavoastră să fim personali?

La cursul de săptămâna următoare, Christian n-a venit. I-am întrebat pe colegi dacă știau ce-i cu el. Câțiva s-au întors către Greta, sau poate n-a fost așa, poate că e doar o acțiune pe care le-o atribui eu cu conștiința de după. Se poate să nu se fi întors niciunul

și să-mi fi răspuns cu un simplu „nu“ (minținд). Dar, după curs, un student a venit după mine pe culoar: S-a întâmplat ceva, dom' profesor. Nu știu, totuși, dacă e important sau dacă e cazul să vă spun.

Anume?

Noaptea, Christian stă într-un local care se numește Mirò, o berărie care

Știu unde e Mirò.

Aha, credeam că nu.

Și ce face-acolo?

A dat din umeri. Poate că nu merge chiar în fiecare zi, dar doi dintre noi l-au văzut în momente diferite.

Si n-ati vorbit cu el?

A plecat capul cu un aer vinovat. Nu-i o chestie simplă să vorbești cu Christian. Poate nu v-ați dat seama, dar e mai ciudat.

L-am asigurat că nu observasem nimic de felul ăsta, dându-i de înțeles că singura ciudățenie e neîncrederea lor.

În seara aceea m-am dus la Mirò. Era o atmosferă de sărbătoare studențească. Speram să nu dau peste nimeni de la master, pentru că li s-ar fi părut sinistru că beau singur la masă. E unul dintre motivele pentru care am ales una mai ferită, lângă consolă. Pe la unu dimineața, eram un pic

ameţit şi mă pregăteam să mă duc acasă, nici nu ştiu dacă dezamăgit sau uşurat, când l-am văzut intrând pe Christian, în pijama şi şlapi.

Avea laptopul la subraţ. S-a aşezat la bar şi fata care servea s-a aplecat să-l sărute pe obraz. Am simţit o familiaritate între ei, ca şi cum scena s-ar fi repetat în fiecare noapte. Fata i-a turnat o bere în timp ce Christian deschidea laptopul şi începea să tasteze. Localul nu era foarte mare, mă aflam la cinci metri de el în linie dreaptă, dar el era cu spatele la mine, aşa că-i vedeam călcâiele goale şi dunga de piele de deasupra taliei, acolo unde i se ridica pijamaua din pricina poziţiei. Vedeam în schimb ecranul computerului şi era clar că avea în faţă o pagină Word, chiar dacă nu distingeam niciun cuvânt.

Când DJ-ul a schimbat playlistul, trecând brusc la un liniştitor revival din anii nouăzeci, ringul de dans s-a umplut imediat. Mai zăream doar călcâiele albăstrii ale lui Christian bătând uşor tactul pe suportul scaunului. Mi-am făcut curaj şi m-am apropiat. I-a luat câteva secunde ca să-mi observe prezenţa, apoi ca s-o conştientizeze şi să zică dom' profesor, fără nici cea mai mică mirare.

Ce scrii?

Christian a făcut un semn din cap înspre ecran: reportajul.

Ciudat loc în care să te concentrezi.

A ridicat din umeri, am crezut că l-am pierdut, așa că m-am corectat: Adevărul e că și mie-mi place să lucrez în zgomot. Îmi calmează gândurile.

Eu locuiesc deasupra. Nu mi-au spus când am semnat contractul. Mai ales cu frecvențele joase e rău, zgâlțâie patul, îl mișcă la modul cel mai propriu. Așa că m-am înțeles cu Ramona. Ea mă lasă să lucrez aici și-mi dă bere pe gratis. În schimb, eu nu mai fac reclamații.

I-a surâs fetei, iar ea i-a scos limba. Ramona mi-a pus și mie o bere și o vreme am băut în tăcere. Îl simțeam pe Christian cu chef de lucru, dar nu îndrăznea să se apuce de scris cu mine alături.

N-ai venit la curs, i-am zis la un moment dat.

Sunt în urmă.

Cu ce ești în urmă?

Cu reportajul, dom' profesor.

E timp, n-ai de ce să te-ngrijorezi. Și-apoi, pornișești deja bine.

Era prea mult material, ați spus chiar dumneavoastră.

O clipă, mi s-a părut complet lipsit de apărare, în pijamaua lui de bumbac cu model cu nave spațiale, în mijlocul unei berării în care oamenii se călcau pe picioare. Mă-ntrebam de câte nopți nu dormise. S-a instalat din nou tăcerea, până când el a spus: Mi-e cam foame, dom' profesor.

Și știi unde găsim ceva de mâncat la ora asta?

Trebuie totuși să mă schimb întâi.

Am ieșit din local și-am intrat pe ușa de-alături. Am simțit în spate privirile celorlalți studenți în timp ce dispăream după ușă împreună cu un băiat mai tânăr, în pijama. Dar în seara aceea era plin de matematicieni și fizicieni, oameni obișnuiți cu orice nivel de extravaganță.

La etajul întâi, bașii explodau cu bubuituri scurte. Patul nu mai fusese făcut de cine știe când. O cameră studențească normală: tipul acela de dezordine, nici mai mult, nici mai puțin, chiar dacă dispunerea obiectelor îmi dădea senzația unei energii neliniștitoare. Dar e posibil ca și asta să fie o falsificare a amintirii. Se prea poate ca, de fapt, eu să nu-mi fi dat seama de absolut nimic. Christian a tras pe el niște jeanși și un pulover peste bluza pijamalei. Într-o pornire paternă cu totul deplasată, i-am recomandat

să pună ceva mai gros pe el, pentru că afară s-a pornit vântul.

Știa un chioșc deschis lângă gară, am cumpărat beri la 660 iar el a mâncat din câteva înghițituri un sandvici preambalat care arăta groaznic. Apoi ne-am plimbat.

Printre subiectele discutate în noaptea aceea: idioția de a numi bosonul Higgs „particula lui Dumnezeu“/ faptul că amândoi citiserăm într-ascuns *Drama copilului dotat și căutarea adevăratului sine*[4] cu speranța că vorbește despre noi/ ultima cartografiere satelitară a radiației de fond/ cum amândoi ne-am simțit ratați cronici în liceu, cum am suferit din pricina asta și cum dintr-odată nu ne-a mai păsat/ cromodinamica cuantică/ ejacularea precoce.

În legătură cu orice, opiniile lui Christian erau departe de ce te-ai fi așteptat, exact cum încercam să le am și eu la douăzeci și cinci de ani, doar că, în ce mă privește, trebuia să depun un efort constant ca să nu dau în banalități, pe când la el părea să fie o trăsătură de caracter. M-am gândit că, după ce se va fi terminat cursul și nu va mai exista acea asimetrie impusă de rolurile noastre, ne-am fi putut împrieteni. Eram întruna în căutare de prieteni.

Ajunseserăm la capătul cheiului și ne-am pișat unul lângă celălalt. Orașul luminat rămăsese cu totul în spatele nostru, platforma stătea suspendată deasupra mării negre ca deasupra unui întunecat vid interstelar. Ne clătinam ușor pe țărm, morți de beți, când Christian a zis: Aproape am terminat reportajul, dom' profesor. Promit că imediat ce-l termin vin iar la curs.

O secundă mai târziu a adăugat: Țin tare mult să revin, dom' profesor.

L-au ridicat după patru zile, în noaptea de sâmbătă spre duminică. Ramona, fata de la bar, aruncase o privire către lumina aprinsă din camera lui, cum făcea de fiecare dată când ieșea din tură; auzise ceva ce avea să definească drept strigăte ciudate și văzuse niște dungi întunecate pe geam.

Folosise o furculiță ca să-și jupoaie brațele, detaliu care avea să mă bântuie multă vreme. Dar exact asta nu-l lăsase să-și facă răni prea adânci. Cu un cuțit sigur și-ar fi scurs tot sângele, a spus Marina în timpul unui consiliu profesoral convocat de urgență luni dimineață. Nimic nu era încă sigur, dar se pare că Christian nu dormise câteva nopți la rând. Mulți îl văzuseră hoinărind pe străzi la ore improbabile, iar Greta, o colegă, a spus

că se învârtea adesea pe lângă casa ei. Ea îl spiona de la fereastră și odată a coborât ca să-l confrunte, dar el nu s-a arătat ostil, ci doar uluit. A zis că e acolo ca s-o protejeze. Greta l-a întrebat de ce anume, iar el a zis de ramuri.

Ce ramuri? a întrebat unul dintre profesori, dar Marina nu l-a băgat în seamă. Christian, a continuat, încetase să-și ia medicamentele fără să anunțe. Față de părinți reușise să fie foarte convingător, nici măcar ei nu-și dăduseră seama. După tratamentul de urgență, îl transferaseră într-un centru unde mai fusese deja o dată. Era clar că nu avea să termine cursul.

Era o zi luminoasă de noiembrie, golful scânteia dincolo de ferestrele sălii în care ne adunaserăm. Prin aerul auriu al dimineții stăruia apăsarea bănuielii că am fi scăpat noi ceva din vedere. Dar ce anume să fi scăpat din vedere? N-am fost atenți? N-am avut grijă? N-am avut intuiție?

S-au rostit mai multe cuvinte, printre care paranoia, schizofrenie și internare obligatorie. Nico, profesorul de social media, a comentat în mod generic că studenții i se păreau din an în an mai fragili.

Eu n-am spus că m-am dus după Christian la Mirò cu câteva seri înainte, că

ne-am plimbat o bună parte din noapte și nici că eu, și numai eu din toată adunarea aia de profesori, știam la ce fel de ramuri se referise el când vorbise cu Greta: *Ailanthus altissima*, ordinul Sapindales, familia Simarubacee. Introdus în Italia la jumătatea secolului nouăsprezece, pentru producția de mătase. Una dintre cele mai rele specii invazive aflate în circulație. E posibil, dom' profesor, ca un obiect de studiu să ajungă să te ia cu totul în stăpânire?

În transparența geamului am văzut camera lui Christian, am văzut rădăcinile cenușarului ițindu-se de sub planșeu, spărgând în mai multe locuri gresia cu nodurile lor; am văzut cum răsăreau și se alungeau mugurii, devenind mlădițe elastice care apoi au găurit salteaua și au început să se întărească din ce în ce mai mult în timp ce patul se umplea de frunze. De-acum, vegetația acoperea și pereții, și tavanul, camera se transformase într-o pădure, frunzișul se scutura în ritmul muzicii care venea de jos, de la Mirò, iar Christian era acolo, în centru, prins în temnița ramurilor, a speciilor invazive, a gândurilor invazive. Deja nu mai putea plivi, trebuia să smulgă din rădăcină. L-am văzut cum înșfacă primul

obiect la îndemână, o furculiță lăsată pe-acolo, apărându-se cu ea.

E posibil, dom' profesor?

Christian dă ramurile la o parte, le smulge de fapt, dar ele sunt încolăcite pe încheieturile mâinilor, pe glezne, pe gât, și se tot înmulțesc. Lovește cu furculița la întâmplare, frenetic. Ramurile de cenușar îi intră în nări, printre tendoanele degetelor, în stern și-n anus, produc noi și noi frunze, pe care el trebuie să le caute cu vârful prin carne.

Marina vrea să știe dacă avem întrebări. Niciuna? Atunci putem trece la propuneri despre cum să discutăm în clasă ceea ce s-a întâmplat. Exista un cabinet de psihologie, studenții trebuiau încurajați să-l folosească. Nici atunci n-am intervenit. N-am spus nimic despre ceea ce tocmai văzusem în transparența ferestrei, în camera lui Christian. Toți eram, sau măcar fuseserăm, oameni de știință și nimic din ce-mi imaginasem nu era obiectiv, nici verificabil. Așa că am tăcut. Am ascultat propunerile.

---

3. E vorba despre SISSA (Scuola Internazionale Superiore di Studi Avanzati) (n.tr.).

4. *The Drama of the Gifted Child: The Search of the True Self*, bestseller din 2008 al psihologului Alice Miller (n.tr.).

Când s-a terminat cursul, m-am întors la Roma. Orașul îmi părea diferit acum, obsedat cum eram de speciile invazive, îl vedeam infestat de iasomia stelată care, în mai, avea să inunde aerul cu mirosul ei dulceag (proveniență: China), de papagalii care se înghesuiau în palmierii din via Nazionale (India), de înșiși palmierii (Canare) și de parazitul care-i omora (China). Încercam să nu-i atrag atenția Lorenzei de fiecare dată când ieșeam din casă, pentru că exact asta ar fi făcut tatăl meu.

Pe 19 decembrie am împlinit treizeci și patru de ani, dar nu-mi amintesc nimic din ziua aia. În telefon am doar două fotografii cu acea dată, două naturi moarte culinare: un platou mare cu legume crude, tăiate pe lung, cu un castronaș cu maioneză în centru, și un prim plan cu mâna mea care strânge o cutie de conserve în ceea ce mi se pare a fi o poză sfidătoare, ca și cum i-aș spune cuiva: Uite, sunt în toiul pregătirilor. Presupun că invitaserăm niște prieteni la cină, habar n-am pe cine, nici câți, dar pe platou sunt foarte multe legume.

Mai ales, nu-mi aduc aminte că petrecerea s-a întrerupt puțin după opt, când un

camion Scania a intrat în plin în mulțimea dintr-un târg de Crăciun din Berlin, doborând zeci de persoane. De fapt, nu mai știu nici măcar cum mi-a ajuns la urechi vestea, nici dacă am deschis televizorul ca să aflu mai multe, chiar dacă sunt sigur că asta am făcut. La fel cum trebuie să fi urmărit în zilele următoare căutarea suspectului, Anis Amri, și schimbul de focuri din Sesto San Giovanni, în care a fost ucis, indignarea față de felul cum teroristul cel mai căutat din Europa trecuse liniștit din Germania în Franța și apoi în Italia.

La un moment dat, trebuie să fi aflat că era posibil ca acel camion asasin să fi plecat cu câteva zile înainte chiar din orașul meu, Torino, și că acolo fusese încărcat cu cele douăzeci și cinci de tone de oțel pe care le transporta. Viețile noastre deveneau contigue cum nu mai fuseseră vreodată și apăruse o formă nouă de rău absolut — expresia e răsuflată, dar altfel nu știu să-l definesc —, un rău care se ițea ici și colo pe continent, ca o floare putrezită. Și cu toate astea, Lorenza și cu mine continuam să facem tot ce făceam de obicei, inclusiv petreceri aniversare.

E perioada în care Giulio mi-a mărturisit că se uita la filmele cu decapitări. Le găsea în

versiune integrală pe Tor. Sunt un gen în sine, îmi spunea, cu o estetică bine definită. Uită-te la culori: negrul călăilor și portocaliul strălucitor al uniformelor prizonierilor. Dacă te uiți atent, sunt întotdeauna curate și călcate, de parcă atunci le-ar fi scos din țiplă.

Condamnații la moarte erau liniștiți, nu se zbăteau, nu încercau să saboteze mizanscena, ca și cum n-ar fi voit să strice calitatea filmării. Uită-te la schimbările de încadrare, îmi scria Giulio, fii atent la montaj. Nu sunt filme făcute pentru a fi văzute, sunt făcute pentru a fi savurate. Lucrate la meserie, ca serialele TV.

Am ales să încep cu decapitarea unui ziarist japonez cu privirea sticloasă. Apoi cea a unui oengist englez și, în cele din urmă, filmul cu cei douăzeci și unu de egipteni conduși încet, în șir indian, de-a lungul unei plaje și uciși simultan, într-o dispunere geometrică perfectă.

Mă uitam la filme, apoi le comentam pe mail cu Giulio. Erau mai multe aspecte pe care încercam să le lămurim, de exemplu cât de greu se ajungea la un gest atât de curat ca acelea pe care le postau pe net călăii. Exersau ca să le iasă? Cât de mult și cum anume? Pe manechine sau pe animale? Cumva pe cadavre? Mai era și întrebarea fascinantă

despre cele șapte secunde. Unii experți neurobiologi sugerau că, după tăierea capului, conștiința poate persista cel mult șapte secunde. Asta făcea din descăpățânare o moarte spectaculoasă, dar și deosebit de milostivă. Totuși, cine putea fi sigur? Șapte secunde: timpul în care se evaporă sinele. Încă un mister pe care știința n-avea să-l rezolve.

Trecând în revistă azi, la nici cinci ani distanță, lunile de la sfârșitul anului 2016 și începutul lui 2017, îmi dau seama cât de complicat e să stabilești relațiile cauzale dintre evenimente. Mă uitam la filmele decapitărilor făcute de ISIS pentru că voiam să mă conving că prezentul era mult prea potrivnic aducerii pe lume a unor copii, sau era invers? Poate că, de fapt, între cele două nu era nicio legătură. Poate că eram doar, ca atâția alții, fascinat, acaparat de oroarea aceea nouă. Oricum ar sta lucrurile, ca să redactez cronica acestui timp destul de apropiat care deja pare foarte îndepărtat, mi se pare că sunt nevoit să mă limitez la a pune faptele unul lângă altul, fără să forțez vreo legătură între ele, acceptând că pot exista cel mult niște corespondențe. Și fără ca măcar să încerc să trag vreo concluzie morală.

Există un studiu publicat în *American Psychologist*, desfășurat pe un eșantion de trei mii de persoane din Statele Unite, care a cercetat motivațiile care îi împing pe oameni ca mine, ca Giulio și ca milioane de alții să se uite la decapitările ISIS. Conform anchetei, în perioada aceea douăzeci la sută dintre cei intervievați le-au privit parțial și cinci la sută integral. Cei mai mulți erau bărbați creștini și toți începuseră cam ca noi, cu cele mai bune intenții, ca să spunem așa. Studiul indica o corelație puternică cu statutul de șomer sau cu faptul de a fi fost victima unei violențe în trecut: nu era cazul nostru, nici al meu, nici al lui Giulio, cel puțin din câte știam eu. Dar e posibil ca statistica să nu fie destul de cuprinzătoare ca să surprindă incidența paternității lipsă sau, ca în cazul lui Giulio, a paternității care se dovedise, în timp, deosebit de dureroasă.

În lunile acelea ne-am întâlnit mai mult decât de obicei, din cauza procesului său de custodie. Prima oară mi-a vorbit despre asta la Roma. Era în jur de Bobotează, știu asta cu precizie pentru că orașul fusese lovit de un val de frig anormal, cu temperaturi sub zero și vânt puternic. Nu mai văzusem niciodată înghețată fântâna din via dei Serpenti până când ne-am oprit acolo într-o

dimineață. Adriano desprindea cu mânuțele goale stalactitele de gheață de pe ghizduri și, până la urmă, n-a mai rezistat și-a început să lingă una dintre ele, în timp ce Giulio mă întreba dacă eram dispus să-l ajut cu o mărturie în fața judecătorului.

Mărturie despre ce?

Despre mine și Adriano. Despre cum suntem împreună. Că nu-l supun la rele tratamente, chestii de-astea.

Crede cineva că-l chinui?

Giulio a ridicat din umeri: Dacă ești de acord, ar trebui să petreci ceva mai mult timp cu noi.

Păi, n-am făcut-o și până acum?

Ba da, dar mărturia trebuie să fie circumstanțiată.

Adică ar trebui să stau cu voi ca un fel de inspector?

Giulio a rupt și el o stalactită și-a început s-o răsucească în mâini. Detest să fiu ținut sub observație, a spus. Dar îmi imaginez că aș putea suporta dacă ar fi vorba de tine.

Era, de departe, lucrul cel mai intim pe care ni-l spuseserăm vreodată, așa că s-a lăsat un moment de tăcere, după care Giulio a reluat: Vor fi martori și părinții mei. Din motive evidente însă, mărturia lor e considerată mai puțin credibilă. În cazul tău,

depoziția ar avea altă greutate, mai ales că faci ceea ce faci.

Sigur, am zis.

Înțeleg și dacă nu-ți convine. E o belea și

Am spus că o fac.

Nu se putea rezista în aer liber, așa că ne-am adăpostit într-un fast-food din piazza della Repubblica. Adriano voia un hotdog. Giulio nu era de-acord, pentru că ultima dată avusese colici după, dar Adriano a început să-l tragă de un genunchi cu o asemenea furie, încât până la urmă a cedat.

E din ce în ce mai răsfățat, mi-a zis, ca și cum s-ar fi scuzat. Apoi s-a corectat: Noi îl răsfățăm din ce în ce mai mult.

Îi priveam deja altfel, ca și cum i-aș fi cântărit. Ne-am ridicat comanda și ne-am așezat la o masă lângă fereastră. Adriano și-a devorat hotdogul aruncându-i de mai multe ori priviri triumfătoare lui taică-su. Poate că nici n-avea chef de hotdog, îl interesa doar să-și pună tatăl la respect.

Nu prea știam cum ajunseseră să se degradeze până-ntr-atât lucrurile între Cobalt și Giulio. Discreția lui îmi îngăduise numai indicii răzlețe. Cât despre Cobalt, la început mai vorbea cu mine, de fapt cu Lorenza, în discuții telefonice interminabile

în care-și vărsa focul, dar apoi a încetat. E aproape imposibil să fii imparțial când ești martorul unei despărțiri.

Fusesem de față când s-au cunoscut. Giulio și cu mine eram în ultimul an, al doilea de master, și ne înscriseserăm la o școală de vară de fizica energiilor înalte la CERN, unde urmau să țină lecții personalități de calibrul lui Yuval Grossman și Edward Witten. Erau vreo sută de tineri fizicieni veniți din universități din jumătate de Europa, aveam fiecare badge cu numele tipărit, iar în timpul pauzelor de cafea ne aventuram în discuții despre subiecte pe care abia dacă le-nțelegeam.

Cobalt era una dintre studentele acelea în trening și cu părul strâns în coadă. Se așezase lângă noi la cantină și, nici una nici două, începuse să vorbească despre varietăți diferențiabile, așa, ca și cum ar fi încercat să ne integreze în meditațiile ei din pauza de prânz. Giulio și cu mine tăceam, oarecum speriați. Dar nu sunteți teoreticieni? ne-a întrebat, sesizându-ne șovăiala. Ba da, teoretic, a zis Giulio și-a făcut-o să râdă. Teoreticieni teoretic, a repetat, ca și cum ar fi fost poanta cea mai inteligentă pe care-ar fi auzit-o în ultima vreme. S-a prezentat. Numele acela extravagant i-l dăduse tatăl,

chimist, dar frate-su nimerise și mai rău, îi spuseseră Tellure, și nu, nu glumea. Giulio i-a remarcat brățara și a ghicit de unde-o luase, așa că au început să povestească despre călătorii.

Formau o pereche promițătoare. Asta spuneam noi mereu în scurta perioadă când obișnuiam să ne vedem toți patru: Sunt perechea cea mai promițătoare din câte știm. Și totuși.

Dacă în fast-foodul din piazza della Repubblica n-ar fi fost și Adriano, noi am fi reluat discuția despre decapitări. Așa, la un moment dat și parcă simțindu-se obligat, Giulio m-a întrebat ce mai e cu proiectul meu. Poate că voia să echilibreze balanța, fiindcă toată atenția fusese îndreptată până atunci doar către el și puștiul lui. L-am întrebat la care proiect se referă. Bomba, nu? mi-a zis.

Ah, ăla. N-am avansat. Adică l-am lăsat baltă.

Mie-mi plăcea ideea.

Ești fizician, normal că-ți plăcea. Dar poți să fii sigur că, în afară de unii ca tine, nimeni nu așteaptă încă o carte despre bomba atomică.

Ce știi tu despre ce așteaptă lumea?

Ca să nu stăm degeaba, luaserăm și noi o porție de cartofi prăjiți și îi înmuiam pe rând în sosuri. Giulio m-a întrebat dacă sunt de acord să le amestece.

Știi ce m-a frapat întotdeauna? a zis. Că în studenție nu ne-au vorbit niciodată despre asta. Câte examene de fizică nucleară am avut? Am învățat despre fisiune, despre reacția în lanț, puteam reface toate calculele, dar nimeni, niciodată nu s-a referit la bombă. Nici măcar Ferrone. Și știm amândoi foarte bine ce se zicea despre Ferrone.

Despre Ferrone se spunea că în anii de postdoc de la Moscova l-ar fi cunoscut nici mai mult nici mai puțin decât pe Lev Landau[5] și că devenise spion nuclear. În orice caz, singura rămășiță a trecutului său estic erau convorbirile telefonice cu iubita rusoaică nerușinat de tânără față de el, cu care întrerupea orice curs izbucnind într-un *privet golubka!*, bună, porumbițo!

Poate că o considerau o chestie inginerească, am zis eu într-o doară.

Ba eu cred c-a fost altceva. Cred că toți fizicienii încearcă instinctiv să se distanțeze de chestia asta. Ca și cum n-ar fi treaba lor. În realitate, dacă sapi un pic în istoria acelor ani, în Proiectul Manhattan și în proiectele

altor țări, găsești numele tuturor teoremelor pe care le-am studiat. Fermi, Heisenberg, Oppenheimer, Wigner. Toți erau implicați, buni și răi, toți de-acord că trebuie mers înainte. După aceea, s-au justificat spunând că nu exista alternativă la construcția bombei și nici la proliferarea armamentelor. După mine însă, e mult mai rău decât atât: erau de-a dreptul entuziasmați, sau măcar au fost o bucată de timp. Abia când au început să se prindă că lucrurile erau cu adevărat serioase, când și-au dat seama că fabricau în laborator un potențial sfârșit al lumii, doar atunci au început unii să dea înapoi.

Bun, și unde duc considerațiile astea ale tale?

Habar n-am. Poate la ideea că nici măcar cei mai inteligenți oameni de pe planetă, cum nu e nicio îndoială că erau acei fizicieni, nici ei nu pricep nimic din prezent. Ca și cum prezentul n-ar putea decât să ne… târască după el.

Giulio i-a dat lui Adriano telefonul ca să putem vorbi liniștiți, dar n-am ajuns prea departe. Mă întristasem puțin: din cauza mea, pentru că, de la o vreme, aveam impresia că nu fac decât să abandonez proiecte, sau tot din cauza lui, pentru că mi se părea că, după un ocol întortocheat,

începuse din nou să vorbească despre el, despre Adriano și Cobalt, chiar dacă încă nu-mi dădeam seama bine cum.

În drum spre casă, m-am abătut prin via Panisperna. M-am oprit în piațeta unde, pe vremuri, fusese institutul de fizică. Acolo înțelesese Enrico Fermi că, bombardând anumite nuclee cu neutroni încetiniți, putea obține elemente noi. Nu așa apăruse bomba, dar apăruse și așa. În locul institutului, acum erau birouri ministeriale, nu se putea intra, știam asta din perioada când începusem să fac cercetare. În imaginația mea, mă proiectasem de multe ori în acele încăperi, îl văzusem pe Fermi alergând dintr-un birou într-altul, ținând strâns la piept sursele radioactive care i-au provocat mutațiile ce au dus, până la urmă, la un cancer la stomac.

Acasă, Lorenza vorbea la telefon; m-am învârtit în jurul ei până s-a oprit. I-am povestit despre Giulio și despre serviciul pe care mi-l ceruse: ar fi trebuit să mă duc la Paris pentru el de câteva ori. Lorenza a zis că nu e cazul să mă implic chiar așa de tare.

Să mă implic e chiar baza meseriei mele.

Și, oricum, Giulio e dispus să-mi plătească biletele de avion, dacă cumva asta o preocupă. Lorenza m-a privit ciudat.

Ei, asta-i, sigur că nu l-aș pune să-mi plătească biletele! Voiam doar să spun că e și asta posibil.

Atunci du-te la Paris, a zis. Apoi s-a apucat să butoneze telefonul, nerăbdătoare să reia ce întrerupsesem eu.

M-am dus la baie. Am stat acolo câteva minute, apoi m-am întors în camera de zi și i-am spus că înțelesesem în sfârșit despre ce voiam să scriu. Aveam să reiau ideea bombei, de data asta eram hotărât, aveam și cheia. Ba chiar, să mă ierte, dar o să încep imediat.

---

5. Fizician rus cu un rol important în proiectarea bombei atomice sovietice (n.r.).

Mulți supraviețuitori ai bombardamentelor de la Hiroshima și Nagasaki descriu explozia atomică drept un eveniment silențios. Termenul japonez care îl desemnează este *pikadon*, format din *pika*, lumină, și *don*, bubuit. Cu toate acestea, după cum scrie John Hersey, aproape niciunul dintre ei nu-și amintește să fi auzit zgomotul exploziei. În schimb, toți își amintesc fulgerul luminos.

Între flash și unda de șoc s-a scurs suficient timp ca oamenii să aibă răgaz să-l contemple. Pentru o clipă, peisajul a căpătat culori nemaivăzute, mulți zic alb, dar alții roșu, galben, portocaliu, albastru. Într-adevăr, în filmările testelor atomice, flash-ul schimbă, una după alta, mai multe tonalități, ca și cum pelicula ar fi fost deteriorată. Când, în fine, unda de șoc a lovit Hiroshima și Nagasaki, a fost atât de puternică, încât nimeni n-a mai avut timp să-și dea seama de nimic.

„La 8.15 [în 6 august 1945] am văzut de la fereastră flash-ul alb-albăstrui“, a spus Setsuko Thurlow în discursul de acceptare a Premiului Nobel pentru Pace. „Îmi amintesc că am avut senzația că plutesc prin aer.“ Amintirea ei are sens din punct de vedere

fizic: prăbușirea blocului sub picioarele ei trebuie să se fi petrecut atât de rapid încât, datorită inerției, s-a simțit suspendată preț de o clipă și abia apoi și-a început și ea căderea.

Și Hiroshi Sawachika, de douăzeci și opt de ani atunci, a scris că, după flash, s-a simțit brusc „în gol". Iar Shuntaro Hida vorbește, în memoriile sale, despre un fel de experiență a zborului. În 6 august 1945 era plecat din oraș, se dusese să vadă o fetiță din satul Hesaka, la vreo șase kilometri de ground zero. Tocmai îi făcea o injecție când l-a orbit flash-ul. Băuse mult în noaptea dinainte, așa că se poate ca mai întâi să fi pus fenomenul acela straniu pe seama unei halucinații. Spre deosebire de Setsuko Thurlow, Shuntaro Hida menționează și valul de căldură care l-a izbit. A văzut cum se ridică spre cer acoperișul școlii, iar după o clipă s-a simțit și el suspendat în aer, împins de forța impactului prin două camere până s-a lovit de un mic altar budist. Toată viața a trăit cu nesiguranța dacă i-a făcut sau nu injecția fetiței.

Enrico Fermi văzuse flash-ul înaintea lor, pentru conformitate, cu douăzeci de zile înainte, în timpul testului Trinity: cu

siguranță prima explozie nucleară din istorie. Avea aproape patruzeci și patru de ani, câștigase deja Nobelul și fugise în Statele Unite după instituirea în Italia a legilor rasiale care ar fi vizat-o pe Laura, soția lui. Și-a continuat acolo studiile asupra uraniului, asupra neutronilor încetiniți și asupra emisiei spontane, dar de data asta în scopul construirii celei mai puternice arme imaginate vreodată. În 16 iulie 1945, în deșertul din New Mexico care, în mod sinistru, se numește Jornada del Muerto[6], proiectul a fost dus la bun sfârșit.

În realitate, Fermi a văzut explozia fără s-o vadă, pentru că în acel moment a preferat să-și dezlipească ochiul dinspre geamul fumuriu care-l despărțea de deșert. „Am avut impresia că dintr-odată peisajul s-a luminat mai ceva ca-n plină zi“, avea să scrie. Păcat că soarele nici nu răsărise încă, era abia cinci și jumătate dimineața.

Se cam știe ce făcea Fermi în loc să privească: a preferat să măsoare. A rupt în bucățele o foaie de hârtie, le-a lăsat să cadă în momentul sosirii undei de șoc și a măsurat la ce distanță de mâna lui fuseseră împinse de vântul stârnit de bombă. Un calcul vectorial de primul an de facultate i-a permis apoi să estimeze că explozia lui The Gadget, bomba

folosită la test, corespundea unei cantități de aproximativ zece mii de tone de trinitrotoluen. Ca de obicei, a fost foarte aproape.

Când s-a uitat din nou prin geamul fumuriu, explozia nucleară era deja cea pe care o cunoaștem: un nor cenușiu care se înălța cu repeziciune la cer, lățindu-se, urmat de o coloană ascensională de praf și nisip. În deșertul Jornada del Muerto, pălăria și piciorul ciupercii atomice erau în clipa aceea cum nu se poate mai spectaculoase, pentru că razele gama făceau nisipul să țâșnească din sol, adăugându-se prafului. E ceea ce oamenii de știință numesc „efectul popcorn“.

După Trinity, mulți fizicieni din Proiectul Manhattan n-au crezut că bombele vor fi folosite cu adevărat, în orice caz nu asupra unor obiective civile. Era vorba despre arme mult prea distrugătoare pentru a fi utilizate și altfel decât în scopuri demonstrative. Robert Oppenheimer, responsabilul departamentului științific de la Los Alamos, estima că dacă ar fi fost lansate asupra unor orașe, fiecare dintre ele ar fi făcut câte douăzeci de mii de morți. Era un calcul așa-zis pe colțul mesei, adică unul foarte

aproximativ, mâzgălit pe-un dos de foaie. Spre deosebire de Fermi, Oppenheimer greșea: numai la Hiroshima, și numai morții direcți aveau să fie peste o sută de mii. Dar dacă ar fi dat cineva atunci o asemenea cifră, nimeni n-ar fi crezut.

Incredulitatea e o constantă în istoria bombei. Mulți dintre savanții cei mai venerați din lume, printre care Albert Einstein și Niels Bohr, nu credeau că bomba putea fi cu adevărat realizată, oricum nu până la sfârșitul războiului. În schimb, în vara lui 1945, erau gata chiar două bombe, cu materiale fisibile diferite și tehnologii ad-hoc.

De-acum, ce credeau sau nu credeau savanții nu mai avea nicio importanță. Din dările de seamă care ne-au parvenit, se pare că la acel moment procedurile de la Los Alamos se desfășurau extrem de birocratic, pe repede înainte, tipic militărește. Fusese inițiat un proiect, proiectul avea drept scop realizarea bombei atomice, iar aceasta, odată realizată, trebuia aruncată undeva. Azi știm că ipoteza demonstrativă nu fusese luată în serios nicio clipă. Dimpotrivă, după atâta efort economic și intelectual, primele explozii trebuiau să provoace maximum de distrugere posibil, să năucească lumea.

Or, pentru ca distrugerea să fie cu adevărat vizibilă, era nevoie de o țintă încă neatinsă. Un comitet compus din militari și savanți a alcătuit o listă scurtă cu orașe japoneze de luat în discuție ca obiective. Inițial, Hiroshima era pe poziția a doua. Bombardamentele cu B-29 o lăsaseră până atunci intactă, spre deosebire de Tokyo, care ar fi fost alegerea evidentă dacă n-ar fi fost deja în ruine.

Kyoto, vechea capitală imperială, părea alegerea cea mai promițătoare, datorită valorii culturale, simbolice și a numărului mare de temple și case din lemn care ar fi ars din temelii, în chip spectaculos. Dar Henry Stimson, secretarul de război care participa la ședințele comitetului, își petrecuse luna de miere la Kyoto cu douăzeci de ani în urmă și păstra amintiri frumoase din călătoria aceea. A insistat să fie cruțat.

Hiroshima a trecut de pe poziția a doua pe prima. Urmau Kokura, Niigata și Nagasaki. Alegerea urma să fie dictată de previziunile meteo: trebuiau să prindă prima zi însorită.

Pe 6 august 1945, la 8.15, Little Boy a fost lansată dintr-un B-29 asupra Hiroshimei.

Trei zile mai târziu, pe 9 august, la 11.02, în zona de vest a orașului Nagasaki exploda Fat Man.

După flash, Setsuko Thurlow s-a trezit sub dărâmături. Auzea în jur vocile celorlalte fete, voci rugătoare, dar resemnate, apoi vocea unui bărbat care le spunea să caute o spărtură și să continue să împingă ca să se elibereze.

A reușit, dar nu și colegele ei de școală, peste trei sute, arse de vii în câteva minute. Afară din clădire, în orașul inexistent, Setsuko Thurlow a văzut supraviețuitori cu pielea atârnând panglici pe oase. Cineva își ținea în mână globii oculari.

Pielea care atârna pe oase e unul dintre detaliile vizuale recurente în mărturiile supraviețuitorilor. Întorcându-se acasă, în seara de 6 august, Hiroshi Sawachika a dat peste o coloană de răniți care înaintau de-a lungul căii ferate. „M-am uitat cu atenție și am înțeles că ceea ce luasem drept fâșii de pânză erau de fapt fâșii de piele desprinse de brațe din cauza arsurilor.“ Era medic, douăzeci și șapte de ani, proaspăt căsătorit, detașat la spitalul militar Ujinacho. Cum și-a venit în simțiri, s-a apucat să îngrijească un rănit, dar camera devastată a spitalului s-a umplut imediat cu alți răniți. Pentru Hiroshi

Sawachika erau niște spectre, așa îi descria: scoteau sunete ciudate, gemeau și plângeau, dar se așezaseră ordonat la coadă ca să-și aștepte rândul. La un moment dat, a năvălit în salon o femeie cu un copil în brațe. Fusese orbită de explozie și nu vedea că ține un copil mort. Milos, doctorul i l-a luat fără să-i spună nimic, iar ea mai avut timp doar să-i pară „ușurată“ înainte de a se prăbuși la pământ fără suflare.

Pe medici și pe infirmieri, explozia îi lovise la fel ca pe ceilalți. Conform estimărilor ulterioare, fuseseră expuși nouăzeci și unu la sută dintre locuitorii orașului. Era așadar vorba despre răniți și muribunzi care încercau să trateze alți răniți și muribunzi, pe străzi sau în spitale pe jumătate dărâmate, fără medicamente și fără echipamente specializate. Tot ce puteau face era să ungă cu mercurocrom niște răni înfiorătoare.

Printre ei, Yutaka Tani, de treizeci și trei de ani, medic orelist. Își amintește că răniții cu plăgile cele mai grave fuseseră strânși în holul spitalului Crucii Roșii, întinși pe tatami, „cum stau carcasele de ton la piața de pește“. Pe sub pansamente, rănile colcăiau de larve de muște, era imposibil să le elimini pe

toate, așa că prin aer zburau roiuri de insecte.

Toate acestea — arsurile, plăgile supurânde, orbirea bruscă, fețele ciuruite de cioburi de sticlă, craniile dezgolite, până și mușchii — toate acestea, oricât de terifiante ar fi fost, erau cel puțin comprehensibile pentru medicii supraviețuitori din Hiroshima. Mai greu de înțeles era culoarea diferită de cea normală a arsurilor, alb în loc de roșu, și încă și mai misterioase erau simptomele care au început să se manifeste în orele de după explozie sau câteva zile mai târziu: petele de pe piele, vomitatul continuu, dizenteria care i-a lovit pe mulți și care, la început, a fost luată drept epidemie. Simptome cu atât mai grave la cei care fuseseră expuși la ploaia neagră.

Într-adevăr, după ce ciuperca atomică s-a ridicat la cer, au apărut niște fenomene atmosferice anormale. Cel mai înspăimântător: cerul s-a acoperit cu nori foarte întunecați, în interiorul cărora se aflau reziduuri de toate felurile, multe dintre ele radioactive, care au permis vaporilor de apă să se condenseze. S-a pornit să cadă o ploaie groasă, închisă la culoare.

Dar cum niciodată nu mai fusese lansată o bombă atomică, în afara celei din deșertul

din New Mexico, cu trei săptămâni înainte, departe de privirile tuturor, și cum bombele atomice nici nu existau, nimeni nu știa ce anume explodase pe cerul Hiroshimei și nimeni n-avea habar despre radiații, despre ploaia neagră, despre contaminare și despre fall-out.

Cineva știa totuși. Pe 8 august, la două zile după explozie, la Hiroshima a fost adus fizicianul japonez Yoshio Nishina, care a confirmat guvernului că fusese vorba despre un atac nuclear. Cum putea fi atât de sigur? De ani de zile, încerca și el să construiască o bombă atomică pentru țara sa — acum aflase că s-a mișcat prea încet.

La câteva săptămâni după explozia bombelor, spre sfârșitul lui august, supraviețuitorii au început să-și piardă părul. Să slăbească. Mulți vomitau sânge și au crezut inițial că au tuberculoză.

Prin octombrie, și-au revenit. Orice va fi fost boala asta ciudată a bombei, părea că trecuse.

Cu toate acestea, către sfârșitul anului, au apărut cheloidele, cicatrici tumefiate care altfel sunt destul de comune, dar care, la supraviețuitori, căpătau proporții nemaivăzute și îi desfigurau. După trei ani,

anemiile nu mai lăsau loc de îndoială, la fel leucemiile și o formă specială de cataractă precoce. Dar erau anii imediat următori războiului, începuse cursa nucleară și nu-i convenea nimănui ca studiile despre efectele pe termen lung ale bombei A să circule prea mult. Supraviețuitorii erau de regulă ascunși, iar starea lor, ignorată.

Hagie Ota își numea propria stare sindrom *itai-itai*, care s-ar traduce aproximativ ca sindrom au-au, sau rău-rău. A suferit mult și fără întrerupere întreaga sa viață. Cu ocazia unui meeting comemorativ, în august 1978, a spus: „Simt oboseală în fiecare locșor. Corpul mi-e greu, de parcă aș purta o armură".

Pe 6 august 1945 se salvase pentru că fusese neascultătoare. Contrar indicațiilor de a purta haine negre, care sunt mai puțin vizibile în caz de atac ataerian, Hagie Ota se îmbrăcase în alb. Albul, care reflectă radiația electromagnetică în loc s-o absoarbă, o protejase parțial de arsuri — dar asta avea să înțeleagă mult mai târziu. La fel cum, tot mult după aceea, avea să înțeleagă că fusese extrem de imprudent să treacă zilnic prin ground zero în căutare de obiecte de care avea nevoie și, mai ales, să bea apă de-acolo.

Între timp, radiațiile desăvârșeau chiar printre savanți un măcel doar amânat. În 1946, într-unul dintre laboratoarele din Los Alamos, Louis Slotin lucra cu o masă subcritică de plutoniu, înconjurată de două emisfere de beriliu: o tehnologie numită, cantre prieteni, „nucleul dracului“. În loc să folosească distanțiere pentru a separa emisferele, așa cum prevedea protocolul, Slotin folosea dezinvolt o șurubelniță care, ca orice șurubelniță, într-o zi i-a alunecat din mână. Masele de beriliu au intrat în contact, aducând instantaneu plutoniul în stare supracritică și emițând un flash albastru, un fascicul intens de raze gama și neutroni. Peste câteva minute, Slotin vomita și după nouă zile era mort.

Promiscuitatea cu radiațiile le-a adus moartea lui Irène Curie și soțului ei Frédéric Joliot, ca și lui Enrico Fermi însuși. Trecuseră nouă ani de la Hiroshima și lumea se dotase deja cu două mii cinci sute de focoase nucleare.

Cât despre descoperitoarea radiațiilor, Marie Curie Skłodowska, ea n-a apucat să vadă nimic din toate astea. În ultimele sale zile de viață, avea mâinile atât de arse, încât păreau fosforescente, dar tot refuza să creadă că era din cauza surselor de radiu și poloniu

pe care le manevrase ani la rând fără protecție. Se publicaseră deja studii despre interacțiunea dintre radiațiile ionizante și țesuturile biologice, dar Marie Curie Skłodowska, de două ori laureată a Premiului Nobel, a murit ca negaționistă. Cu convingerea liniștitoare că radiațiile pe care le descoperise nu aveau să aducă omenirii decât bine.

---

6. „Drumul Mortului“ (în sp. în orig.) (n.r.).

La sfârșitul războiului, tulburați de consecințele muncii lor (adică de uciderea a sute de mii de oameni și de distrugerea aproape completă a două orașe), câțiva fizicieni din Proiectul Manhattan au pus bazele unei asociații non-profit numite Bulletin of the Atomic Scientists. Și-au propus ca misiune să monitorizeze avansul riscului nuclear, scop în care au inventat o reprezentare sintetică: Doomsday Clock, Ceasul Apocalipsei. În acest Ceas, miezul nopții corespunde simbolic sfârșitului lumii.

Conform savanților Buletinului, la începutul lui 2017 nu ne mergea prea bine. În raportul lor din acel an scrie așa: „comitetul a decis să dea înainte cu treizeci de secunde limba minutelor pe Ceasul Apocalipsei; acum mai sunt două minute și jumătate până la miezul nopții".

Erau mai multe motive: Statele Unite și Rusia se provocau reciproc pe diferite fronturi, mai ales în Siria și Ucraina, perfecționându-și în timpul acesta arsenalele tot mai sofisticate, iar Coreea de Nord îi dădea înainte cu testele atomice. Dacă nu se mai vorbea despre amenințarea nucleară era nu pentru că ea n-ar mai fi existat, ci doar pentru că ieșise de pe radarul interesului

public. Ca să avem un termen de comparație: în 1990, Ceasul era la zece minute de Apocalipsă.

În ciuda Buletinului, eu nu mă simțeam chiar așa de rău la începutul lui 2017, oricum nu din motivele înșiruite în raport. Din ziua acelui anunț cam teatral pe care i-l făcusem Lorenzei, lucrasem la cartea despre bombă cu o constanță neobișnuită pentru mine și așternusem vreo șaizeci de pagini. Dimineața făceam lungi plimbări pe jos prin Roma, pe malurile Tibrului, de la podul Cestio până la Castel Sant'Angelo, și-mi planificam mental ce urma să scriu după-amiaza. Încercam să-mi imaginez ce se petrecuse în mințile fizicienilor care lucraseră la bombă, cum se amestecau în ele nerăbdarea și avântul descoperirii cu neliniștea în privința consecințelor dintre cele mai extreme, unde anume se plasau miopia, voința explicită de a nu vedea și în ce proporții. Încercam să ghicesc ce-aș fi făcut în locul lor: dacă aș fi mers înainte, dac-aș fi renunțat, dacă aș fi fost capabil să întrezăresc viitorul și dacă m-aș fi dovedit la înălțimea acelei viziuni.

În pauzele de scris, butonam Nukemap, un simulator online care-ți permite să detonezi focoase nucleare oriunde în lume,

variind forța exploziei în așa fel încât să poți cuantifica aria de distrugere, numărul de victime și întinderea fall-out-ului. Făceam să explodeze Little Boy, apoi treceam la Fat Man, o activam întâi pe pământ, după aceea la cinci sute de metri altitudine: victimele se dublau.

Încercam bombele una după alta, până la cea mai puternică, Bomba Țar, de cincizeci de megatone. Alegeam aproape întotdeauna ca țintă acoperișul casei noastre. Conform simulatorului Nukemap, Țar ar fi făcut un crater de patru sute de metri adâncime în centrul Romei, unda de șoc ar fi făcut țăndări ferestrele la Anzio și Civitavecchia, iar ciuperca atomică s-ar fi ridicat în cer până la o înălțime de patruzeci și trei de kilometri.

Nu eram singurul care-și petrecea așa timpul: site-ul contabiliza numărul total de detonări din partea utilizatorilor: trecuse deja de două milioane. În afară de mine, mai existau mii de aspiranți la titlul de distrugători de lumi. Sfârșitul speciei umane era o distracție nouă.

În ce mă privește, mă gândeam mult la bombă și deloc la copiii pe care nu aveam să-i fac cu Lorenza. Eram suficient de lucid ca să-mi dau seama că târgul ăsta nu mă avantaja, dar ce altceva puteam face?

În acea perioadă a apărut o știre despre un proiect de lege trăsnit, propus de un politician suedez pe nume Per-Erik Muskos. Acesta voia să le acorde funcționarilor publici o oră de pauză de prânz în plus pe săptămână, în care să se poată dedica în mod specific sexului. Legea asta, în afară de a îmbunătăți starea psihofizică a lucrătorilor, ar fi trebuit să aibă ca efect și încurajarea procreării, și asta într-o țară cu o rată a natalității în cădere liberă. Era genul de știre catchy care le permitea crainicilor de la radio s-o țină langa cel puțin un sfert de oră și, într-adevăr, la radio am auzit-o și eu, ca apoi să stau să mă gândesc ce anume am fi făcut eu și Lorenza cu ora aceea de libertate în plus. Mă îndoiam că am fi folosit-o pentru sex. Făcea asta din noi o pereche anormală? Anormală înseamnă cumva greșită? Oricare-ar fi fost răspunsul, speram ca o asemenea lege să nu se adopte niciodată în Italia.

Cu ani în urmă, la cursul prematrimonial, Karol ne propusese un exercițiu: să decidem pe care dintre cele cinci simțuri am vrea să-l păstrăm dacă ar fi să le pierdem pe celelalte patru. Previzibil, aproape toți membrii grupului au ales văzul, mai puțin o tipă care a preferat mirosul și alți trei, printre care și eu, care au preferat auzul. După exprimarea

opțiunilor, fiecare cuplu a fost invitat să aibă o discuție privată asupra lor, iar eu am descoperit că Lorenza se supărase, luase foarte personal alegerea mea, ca și cum n-aș fi fost îndeajuns de interesat s-o privesc. Karol a venit și-a stat de vorbă cu noi, a scos de la ea tot ce se putea scoate, apoi ne-a îmbrățișat, gest care mi s-a părut teatral și chiar prea intim. În mașină, Lorenza a zis dar cum i-a venit?, și totuși în seara aia am făcut dragoste cu o bucurie neobișnuită, iar eu am știut că, într-un anume fel misterios, era meritul lui.

Mi se întâmpla să-mi revină-n minte episodul, mai ales de când viața noastră sexuală devenise fragmentară și obositoare. Mă întrebam care să fi fost elementul care, în ziua aceea, dezvăluise o complicitate neașteptată între noi: să fi fost secvența înstrăinare-lămurire? hohotele de râs din mașină? sau îmbrățișarea lui Karol? Dac-aș fi fost capabil să-i găsesc originea, poate c-aș fi reușit să aplic din nou schema.

Aleseserăm cursul prematrimonial ghidați de un criteriu simplu: trebuia să fie ținut de un paroh progresist, iar Karol, conform referințelor pe care le primiserăm, era un asemenea gen de prelat. După nuntă, oficiată

chiar de el, am păstrat legătura și o vreme am mers împreună la un curs de *prepugilistica*, undeva în San Lorenzo.

Acum era singurul care știa despre olandezi. Am ezitat înainte să-i povestesc, de teamă c-o să mă judece ori, mai rău, că o s-o judece pe Lorenza, pe care o venera. În mod oficial, Karol era expert în căsnicii, dar se părea că noi intraserăm într-o situație excepțională, mult mai greu de înțeles, un unghi mort în care se năruiau prea multe emoții opuse, pierzându-și forma până într-atât încât nici nu mai puteau fi numite.

Mă înșelam. Când i-am povestit întâmplarea, Karol a lăsat frazele să se scurgă într-una dintre marile lui tăceri neutre, care nu te învinovățeau. Apoi m-a întrebat dacă, față de noaptea aceea, mă simt acum mai fericit sau mai puțin fericit, iar eu i-am răspuns sincer că nu știu, dar că, în mod cert, sunt mai amorțit.

În februarie, m-a invitat la mare, să înotăm. Un membru al parohiei îi făcuse cadou un costum de neopren pentru iarnă și voia să-l încerce. Nu prea-mi convenea să-mi întrerup rutina scrisului, dar, până la urmă, am cedat. Balanța de atenție reciprocă era atât de dezechilibrată în favoarea lui, încât nu-mi permiteam să-i refuz invitațiile. La

șapte dimineața l-am luat din fața bisericii, mă aștepta înfofolit cu mănuși și căciulă. Nu era niciun motiv să plecăm atât de devreme, pe întuneric, dar, spre deosebire de ale mele, zilele lui Karol aveau o cadență fixă, ritmate de obligații comunitare, și începeau mult mai de dimineață.

În mașină, mi-a oferit o prăjitură cu gem pe care o păstrase învelită într-un șervețel de hârtie. În momentul acela deja nu mai eram buimac de somn și, în mod bizar, îi eram recunoscător că mă obligase să mă trezesc. Nu vedeam niciodată acea oră a dimineții și o simțeam curată, tonică. I-am spus și lui, iar el, privind afară, pe fereastră, mi-a răspuns neutru: Eu o văd întotdeauna.

Odată ajunși pe plajă, ne-am tras cu greu pe noi costumele, probabil că arătam tare nepricepuți și stângaci, dar nu era nimeni care să ne vadă.

Karol avea probleme cu valurile, erau mai înalte decât prevăzuse prognoza vânturilor. Mie nu mi se păreau cine știe ce. Mi-a explicat cum să-mi mulez costumul pe piele — al meu era împrumutat de la aceeași persoană care i-l făcuse cadou lui Karol pe al lui, și care mă asigurase că fusese spălat cu toată grija.

La primul impact cu apa n-am simțit nimic, cel mult pe picioarele goale, dar cum m-am scufundat, un firicel înghețat mi s-a strecurat printre omoplați până jos, la noadă.

Am înotat perpendicular pe plajă, ca să luăm distanță, apoi paralel cu țărmul. Am înțeles de ce îl îngrijoraseră valurile. Să înoți contra curentului era mult mai obositor decât crezusem, dar și mai greu era să mergi paralel cu frontul valurilor, pentru că erai obligat să corectezi întruna traiectoria. Pe lângă asta, apa era tulbure și vizibilitatea practic nulă, iar Karol înota mai repede decât mine, așa că trebuia să ridic mereu capul ca să văd unde e.

Când ne-am oprit să ne tragem sufletul, am fost uimit să constat cât de departe eram de țărm. Cât să fi făcut? am întrebat.

Vreun kilometru jumate.

Eu mai mult. Am mers în zigzag ca să nu te pierd.

Am făcut o vreme pluta pe spate, cu costumele astea nu făceam aproape niciun efort. Mă uitam la abdomenul lui Karol, acoperit de neopren, care se ivea din apă ca spatele unui mamifer marin. E frumos, nu? m-a întrebat. Da, frumos. Apoi a spus: Vreau să te-ntreb ceva, dar s-ar putea să ți se pară un pic ciudat.

Hai să vedem dacă așa e.

Voiam să te-ntreb cum e viața de cuplu.

L-am stropit cu apă pe față și el s-a ridicat, cu ochii mijiți.

Nu era nevoie să venim până aici, i-am zis. Poți s-o liniștești pe Lorenza o dată pentru totdeauna, mă simt foarte bine. Dacă am un aer absent, e pentru că mă concentrez asupra lucrului.

Chestia aia despre bombă.

Exact, chestia aia despre bombă.

Karol mi-a dat roată. Își umplea gura cu apă sărată, apoi o scuipa. Cântărea probabil ieșirea pe care i-o oferisem fără să-mi dau seama, apoi însă s-a oprit cu fața către soarele care abia se înălțase deasupra clădirilor plate de pe litoralul roman. A luat în brațe colacul pe care și-l legase de mijloc și mi-a spus fără să se uite la mine: Adevărul e că Lorenza n-are nicio legătură. Întrebam pentru mine.

M-am străduit să rămân impasibil cât timp căutam întrebarea cea mai potrivită. Până la urmă, m-am oprit la: Bărbat sau femeie?

O fată.

Karol a făcut o pauză destul de lungă înainte să adauge: Mai tânără decât mine.

Mai tânără cu cât?

Are douăzeci și doi de ani.

Un val ne-a despărțit. Mi-era din nou frig la picioare, dar nu puteam fi eu cel care întrerupe momentul. Am început să-mi îndoi și să-mi întind vârfurile degetelor ca să evit crampele.

Ne scriem doar mesaje, a spus Karol. Vorbim despre filme sau despre cărți care ne-au plăcut. E o persoană foarte sensibilă. Matură peste vârsta ei.

Habar n-aveam despre dorințele lui. Nici dacă era încă virgin. Intrase la seminar la douăzeci și unu de ani, avusese tot timpul să-și consume experiențele înainte, dar cine putea ști? M-am agățat de colac. Așa eram cumva legați unul de altul.

Nu spui nimic, a chicotit. Ți-am luat piuitul.

Nu. Nu, nu. Deloc.

Dar n-am mai reușit să adaug nimic. Karol a propus să mai înotăm un pic.

Mergea mai iute acum. Mă dureau brațele, nu mai reușeam să-mi sincronizez respirația cu mișcările și mi se părea că ne îndepărtăm prea mult de țărm.

La un moment dat, mi-a apărut ceva la marginea câmpului vizual. Am băgat viteză ca să mă feresc. Era o meduză albă, mare, cu marginea clopotului violet. M-am depărtat cât am putut de mult și l-am strigat pe

Karol. Când, într-un târziu, s-a întors înspre mine, i-am făcut semn că vreau să ieșim imediat.

Am traversat plaja, cu apa șiroindu-ne de pe costume. Ni le-am dat jos lângă mașină, ne-am șters cum am putut, printre frisoane, și ne-am îmbrăcat spate-n spate. Doar o clipă i-am zărit corpul foarte alb, aproape spân, și mi s-a părut lipsit de apărare, în ciuda musculaturii perfecte.

Pe urmă ne-am așezat pe un zid jos ca să bem cafea din termos. Karol răspândea din nou calmul lui obișnuit. Așadar, mă adusese acolo în dimineața aceea cu o intenție anume, premeditase totul. Avea nevoie să fim amândoi departe de uscat, în liniștea absolută a mării, ca să-mi mărturisească ceva ce nimeni nu trebuia să audă. Suficient de departe, mi-am zis, pentru ca nici Dumnezeu să nu poată auzi cuvintele alea.

Aș fi prudent, în locul tău, i-am spus, fără să știu foarte bine de ce-am scos pe gură tocmai cuvintele astea. Vezi și tu cum merge. Nu lua decizii.

Karol a continuat să-și soarbă cafeaua cu privirea ațintită spre mare, fără să schițeze vreun răspuns. Probabil că-l dezamăgisem, se așteptase la altceva. Dar poate că aștepta el prea mult de la mine.

O cheamă Elisa, a spus.

În mașină, la întoarcere, Karol a mototolit întruna șervețelul în care fusese învelită prăjitura. Bucățele minuscule de hârtie poposeau pe scaun, mă întrebam dacă aspiratorul de la spălătoria auto le-ar fi putut prinde.

Karol mi-a indicat o piațetă în care să-l las.

Dar mai sunt doi kilometri.

Prefer să merg pe jos. Am timp.

Am parcat, dar n-a coborât imediat. Și-a țuguiat buzele, ca și cum ar fi cântărit cu grijă ceva, după care a spus: Aș avea nevoie de un împrumut. Mic. Cred că ești singurul căruia pot să-i cer.

Poate că am ezitat o clipă prea mult. Simțeam că nu doar fiecare cuvânt, ci și fiecare tăcere mi-era atent examinată. Sigur, mai e vorbă? Cât?

A zâmbit, în sfârșit, ridicând din umeri. Habar n-am. Cât costă un hotel decent? L-a bușit un râs nervos. Un hotel și, poate, o cină.

Ni s-au încrucișat privirile și, în secunda aceea fulgerătoare, l-am văzut mult mai tânăr.

Păi, chiar că ți-ai ieșit din formă, amice. Ar trebui să te descurci cu două sute. Îți fac

transfer dacă-mi zici contul.

Mai bine nu.

Așa e, ai dreptate.

Am scos portofelul și m-am uitat cât am, era o scenă cu adevărat bizară. Doar că nu știu dacă, am spus. Aici n-am decât o sută douăzeci. Putem să căutăm un bancomat.

E-n regulă. O să-mi ajungă.

Mi-a extras ușor bancnotele dintre degete și le-a răsucit înainte să le facă să dispară în canadiană. Ți-i dau înapoi în cel mult o lună.

A tras mânerul portierei, dar nu s-a clintit. Îmi pare rău, a șoptit.

Sunt o sută douăzeci de euro, n-are de ce să-ți pară rău.

Nu. Îmi pare rău că te-am dezamăgit. Ca om al bisericii.

La zece ani eram deja confidentul secret al maică-mii. Cred că pot trece și peste asta.

De data asta, Karol a rămas serios: O călăuză spirituală n-ar trebui să se compromită. Și sigur n-ar trebui să ceară bani împrumut.

Părea atât de singur. Ar fi trebuit să-l ating cumva, să-i pun o mână pe picior ca să vadă că sunt cu totul alături de el, dar ăsta nu era un gen de contact plauzibil între noi.

Știi, e foarte arogant din partea ta să te consideri călăuza mea spirituală.

Până la urmă, tot ironia e cea care salvează întotdeauna prieteniile între bărbați. Karol a respirat adânc și asta i-a fost de-ajuns ca să-și schimbe expresia, ca și cum, odată cu aerul, ar fi dat afară și toate gândurile de până atunci. A deschis portiera și, cu un picior deja pe asfalt, a zis: E inutil să-ți mai spun că ar fi mai bine să rămână între noi.

E, într-adevăr, inutil.

Și pentru că e posibil ca toate astea să nu însemne nimic. De fapt, sigur nu e nimic. Doar încă o încercare peste care trebuie să trec.

L-am privit cum se face tot mai mic în oglinda retrovizoare. Înainte să dispară după colț, și-a scos telefonul din canadiană. Era clar că mințise când spusese că vrea să meargă pe jos până la biserică. Voia să aibă timp să-i telefoneze. M-am întrebat dacă i-o fi spus imediat despre mine, despre banii de care făcuse rost în sfârșit pentru escapada lor amoroasă. Totul părea ușor demodat și ridicol. În spatele acelor sentimente evidente, însă, mi-am detectat cu surprindere și o urmă de invidie. Intuiam descărcările de adrenalină, de serotonină și de câte alte substanțe electrochimice implicate în starea

psihică de bine care se revărsau în creierul lui Karol în timp ce căuta în agendă numărul fetei, în timp ce aștepta ca ea să răspundă, când îi auzea vocea încă amețită de somn, pe când el mergea pe marginea drumului, tăind la înălțimea coapselor ceața care încă nu se ridicase astfel că, de la distanță, părea că merge pe deasupra unui nor jos. Se păstrase timp de douăzeci de ani, iar acum se putea bucura de acea euforie odată cu cei întârziați, ca băiatul care nu fusese. Noaptea în doi la care visa, freamătul transgresiunii: toate, lucruri la care nu mai aveam acces.

*

Îi spusesem despre insulă, dar nu totul. Pentru că se întâmplase acolo ceva greu de pus în cuvinte, și chiar să fi încercat doar ar fi însemnat să recunosc adevărul. Era imposibil în lipsa unui curaj de leu ori de sinucigaș, or mie-mi lipseau și unul, și celălalt. Dacă o fac acum, după aproape șase ani, mai exact în ziua de 3 noiembrie 2021, e pentru că aici nu mai sunt decât eu cu ecranul, un ecran care, cu cât avansez în relatarea asta, aduce tot mai mult cu o oglindă. Odată ajuns la capăt, pot pur și simplu să decid să șterg tot.

Oricum nu-mi amintesc multe detalii. Asta și pentru că băusem foarte mult la cină cu olandezii ăia, Otto și Maaike sau cum naiba-i chema. Erau așezați în fața mea și a Lorenzei, aveau buzele vinețiii de la vinul chilian, cum vinețiii trebuie să fi fost și buzele noastre, chiar dacă eu doar pe-ale lor le țin minte. Buzele întunecate îi făceau să pară lacomi, dar poate că nu erau lacomi, poate erau doar triști și în căutare de prietenie, la fel ca noi. Aveau o fată cu o boală rară, una din alea care sunt studiate în numai câteva laboratoare din lume și pentru care nu se va găsi niciodată un tratament. Otto și Maaike își permiteau cel mult o săptămână singuri pe an, când fata era dată în grija unei asociații de voluntari, erau atunci în acea săptămână, așa că aveau de gând să se bucure de ea din plin.

Toate astea le-am aflat în timpul cinei și mai târziu, când ne mutaserăm pe fotoliile de pe terasă, de unde, printre scândurile podelei, se vedea fundul mării, pentru că terasa era construită pe piloni și marea era luminată de mici faruri plutitoare. Se vedeau crabi și pești colorați, uneori și câte-un mic rechin sinuos. Stafful ne asigurase că nu erau periculoși. Pe terasă, Otto enumerase destinațiile lor din ultimii ani, preferau

insulele tropicale pentru că la Haga destul aveau parte de frig. Și-apoi, insulele ofereau întotdeauna pachete all-in convenabile. Lorenza și cu mine ascultam, fără să vorbim cine știe ce despre noi. Băuserăm, după cum am spus deja, și devenea din ce în ce mai limpede că în privința acelui tip de experiență, începătorii eram noi. Am început să discutăm despre hotel, plusuri și minusuri, Otto și Maaike ne invidiau pentru ocean room. O avuseseră și ei în vedere, desigur, dar adaosul de preț îi descurajase, oricum, le-ar fi plăcut să vadă una dintre ele, cine știe, până la urmă, dacă sunt chiar așa de diferit mobilate.

Părea firesc să le propunem să mergem imediat în camera noastră, iar cea care a făcut invitația a fost Lorenza, sunt aproape sigur că n-am fost eu, așa cum sunt aproape sigur că a spus-o uitându-se la mine, nu la ei, lucru care, în principiu, n-avea niciun sens, dacă nu pe acela de a face explicit ceea ce, până atunci, fusese cel mult o ispită, o vagă posibilitate plutind în aer.

Am mers toți patru de-a lungul molului foarte lung care ducea spre camera noastră, iar eu mă gândeam la rechinașii de dedesubt și la parii din lemn înfipți în nisip, care trebuie să fi fost acoperiți de cochilii ascuțite.

În cameră ne-am prefăcut că e vorba într-adevăr de o vizită ghidată: aici e minibarul, de aici ne uităm cum răsare soarele, dacă, evident, ne trezim la timp, e și un mic patio și da, nu există nimic mai plăcut decât să te-arunci în apă imediat ce-ai făcut ochi. M-am pomenit că-i spuneam banalitățile astea lui Maaike în fața ferestrei date de perete, în timp ce ea se uita la mine cu o intensitate stranie, și tocmai privirea ei mi-a sugerat să mă întorc. În spatele nostru, Otto își îngropase fața în gâtul soției mele, îi sugea pielea, Lorenza avea ochii larg deschiși, doar un pic triști, în timp ce se uita încă la mine. N-am simțit nimic precis. Vreau să spun: nimic ce s-ar putea cataloga precis, nimic ce-ar fi putut să-mi provoace o reacție mai curând decât alta. Erau stupoare, excitație și teamă la un loc, ceva ce se apropia ca intensitate de anumite emoții necontrolate pe care le poți încerca pe la treisprezece ani, niciodată mai târziu.

Maaike era lângă mine acum, îmi mângâia ușor brațul, ca pentru a mă liniști, în timp ce privea aceeași scenă ca și mine. Lorenza continua să nu facă nimic, tot ce făcea, mi-am zis, era să nu opună rezistență. S-a lăsat împinsă pe pat și dezbrăcată de Otto, care nu înceta s-o sărute, cu furie

parcă. Maaike s-a desprins de mine pentru a-și ajuta soțul. Lorenza a ridicat o mână și, fără să zâmbească, mi-a spus vino-aici.

M-am întins lângă ea și o vreme destul de lungă am rămas amândoi nemișcați, i-am lăsat pe olandezi să-și vadă de treabă, ei aveau experiența necesară, știau totul, în timp ce noi nu știam nimic, noi eram doar uniți într-o melancolie pe care niciodată nu o simțisem atât de adâncă, de fără fund ca în acel moment. Nu aveam decât să ne lăsăm mângâiați și sărutați și era o anumită blândețe în felul în care-o făceau ei, o blândețe cu o tentă de brutalitate.

Ne-am șoptit câteva cuvinte în italiană. Faptul că olandezii nu le puteau pricepe le făcea să fie extraordinar de intime. Ne-am spus ești sigură sigură și te iubesc, apoi eu i-am spus îmi pare rău, iar Lorenza a zis nu-ți face griji. Speram să nu se termine cu o penetrare adevărată, cel puțin nu între ea și Otto, dar dacă s-ar fi ajuns la asta n-aș fi intervenit.

Acum Maaike se consacra organelor mele genitale, le explora peste tot, de jur împrejur și în spate, cu o atenție într-adevăr ieșită din comun. La un moment dat a fost ca și cum mi-aș fi spus okay, de-acum te predai, de-acum nu mai poți controla nimic, dar e doar

ca și cum mi-aș fi spus-o, pentru că, în realitate, eu coborâsem deja într-un loc în care nu te mai gândești la nimic, unul în care există numai corpul tău și acțiunile lui și un instinct orb. Lorenza era foarte departe. Cred că acea depărtare și acel instinct orb m-au făcut să mă aplec peste Otto. M-am rostogolit pe-o parte și m-am întins peste el. Am ținut ochii închiși în timp ce-o făceam, dar i-am simțit uimirea și am simțit, mai depărtată, uimirea lui Maaike și a Lorenzei. Camera s-a oprit o clipă, poate pentru că violasem geometria prestabilită, până când mâna lui Otto (dacă a lui a fost, cred că a fost a lui) mi s-a așezat pe ceafă, fără nicio presiune, fără a vrea să încurajeze sau să descurajeze ceva, ci doar, mi-am spus eu din acel adăpost solitar al sufletului în care sfârșisem, iertându-mi totul.

Dimineața, n-am vorbit nimic cu Lorenza despre asta. N-am vorbit nici după-amiaza, nici seara care-a urmat. Am coborât separat pe plaja hotelului. A fost o zi foarte lungă, în care am consacrat mai mult timp decât era necesar bagajelor. La cină, i-am salutat pe olandezi de la distanță, era ultima seară pentru toți, era normal să nu ne așezăm iar la masa lor. Lorenza a furat un avocado și un

mango de la bufet și le-a pus în valiză. I-am spus că frigul din cală o să le strice și că poate nu era legal să transporți fructe pe zborurile intercontinentale, dar nu m-a ascultat. Nu-mi amintesc ca acasă, la Roma, să fi mâncat mango sau avocado. Până la urmă, poate că și le-a ținut doar pentru ea.

În martie, am depășit perioada de abandon a cărții. Ca premiu, dar și pentru că se apropia data depunerii mărturiei, am decis să-i fac o vizită lui Giulio, la Paris.

Am evitat la mustață un atentat la Orly, un episod minor despre care nu-și mai amintește nimeni azi: un terorist solitar furase un Citroën și-l folosise ca să ajungă la aeroport; acolo atacase o femeie soldat și-i luase pistolul automat, dar fusese împușcat înainte să facă vreun rău. Atentate ca acela aproape că nu mai șocau pe nimeni, dar să te afli acolo când nu trebuia însemna să fii într-un aeroport paralizat, sau, mai rău, să-ți vezi zborul anulat.

Giulio a venit să mă ia de la stația Denfert, apoi am mers pe jos către rue de la Gaîté. Cădea pieziș o ploaie fină care-i împroșca lentilele ochelarilor, deși el nu părea să observe. M-a întrebat dacă am vizitat vreodată catacombele, i-am spus că nu, așa că am decis să le vizităm împreună la un moment dat, dar sigur nu în acel weekend, pentru că venea Adriano. Până la urmă, de-asta mă și aflam acolo.

Când îl luăm? am întrebat. Mi-am dat seama cât de inoportun căzuse pluralul acela, dar Giulio a răspuns scurt: Mâine dimineață.

Adriano nu rămânea peste noapte. Cobalt prefera să doarmă acasă, altfel, spunea ea, își dădea ritmul peste cap zile întregi. Altfel înseamnă la tine acasă?

Exact.

La rigoare, Giulio s-ar fi putut opune în instanță unor decizii de felul ăsta, le-ar fi putut contesta punct cu punct fără să cedeze nici un milimetru, dar, după cum mi-a spus el, într-o despărțire ca a lor, era nevoie să-ți alegi bătăliile. Trebuie evitată o *escalation*, a zis. De-acum, ar trebui să fii expert în domeniu.

N-am dat atenție acelei aluzii la carte, între altele pentru că părea aruncată la mișto. Giulio avea adesea un fel indescifrabil de a se referi la munca mea, ca și cum n-ar fi luat-o-n serios, ca și cum i s-ar fi părut o simplă întâmplare că am ajuns să fac ceea ce făceam. L-am întrebat ce bătălie alesese deocamdată.

Să-l înscriem pe Adriano la o școală italiană.

Cobalt nu e de-acord?

Ar vrea una pariziană. Ca să-l integreze mai bine în context, asta-i versiunea oficială. Dar eu cred că e mai ales ca să se poată integra mai bine cu noul tată vitreg.

E împreună cu cineva?

Cu Luc. De cel puțin doi ani. Unul cam de dreapta. Și foarte bogat.

Problema lui Giulio, în caz că Adriano ar fi mers la o școală franceză, era că nu l-ar mai fi putut ajuta la teme, fiind astfel eliminat și din parcursul lui școlar, după ce fusese eliminat, în mare parte, din cel de zi cu zi. Franceza sa era încă la un nivel de supraviețuire, la universitate lucra cu italieni, ruși și germani, vorbeau engleză tot timpul, iar în rest viața lui se reducea la minimul necesar.

Oricum, concluzia e că mâine seară suntem liberi și suntem invitați la o petrecere.

Una de *nerds*?

Sper că nu. La Novelli.

Trecuse mai bine de un an de când îl cunoscusem pe Novelli. Cu excepția schimbului suprarealist de mesaje din Guadelupa, ne scriseserăm cel mult vreo zece mesaje, aproape toate de politețe. Urări de sărbători, chestii de felul ăsta. Odată mi-a trimis linkul la o publicație a lui, dar mesajul era redirecționat, așa că puteam să bag mâna-n foc că îl primise aproape toată lumea din lista lui de contacte.

A ajuns un fel de star, a spus Giulio. France Inter l-a invitat de două ori să

vorbească despre climă, pare că și-a descoperit un talent nebănuit. Mai multe persoane au scris la redacție, cerând să-l mai asculte. Cel puțin așa povestește el. Oricum, trebuie să le fi plăcut. Pune la socoteală și accentul italian, după care, din cine știe ce perversiune, francezii se dau în vânt. Fapt e că a devenit un fel de oaspete permanent și-acum comentează cam orice. Ca să fiu sincer, eu am ascultat doar jumătate din podcast-ul cu emisiunea la care a fost invitat. Dar i-am spus că o să fii aici și s-ar bucura să vii la ziua lui. Evident, dacă n-ai alt program.

Trebuie să-i luăm un cadou.

Giulio s-a uitat la mine. Nu mă gândisem. Mă tem că, la gradul meu de incapacitate socială, sunt deja irecuperabil.

Bilete la vreun spectacol? Vin?

Brânză, foarte cremoasă. E nebun după ea.

Când am ajuns la piață, ne-am abătut pe la supermarket. Brânză preambalată drept cadou — nu mi se părea elegant, m-am gândit la ce-ar spune Lorenza, dar, ce-i drept, între fizicieni se aplica altă etichetă, diferită de cea valabilă pentru restul lumii, una orientată către extrema sobrietate, de care eu mă cam dezobișnuisem.

Am profitat ca să cumpărăm vin pentru noi, un pic de ciocolată și două pungi de chipsuri. Ne-am prezentat la casă cu cumpărăturile acelea de burlaci și simplul fapt de a le vedea îngrămădite pe bandă m-a umplut de vitalitate, ca și cum aș fi întinerit brusc. Am insistat să plătesc, doar eram oaspete, dar Giulio nici n-a vrut să audă. Ești aici ca să mă ajuți, a spus pe un ton neașteptat de dur, și l-am ascultat, ca să nu se simtă vinovat.

Mai târziu, acasă, în baie, am observat niște zgârieturi pe clanța ușii. Când l-am întrebat ce era cu ele, Giulio și-a văzut de treabă cu pernele de pe divanul pe care-l transforma în pat de ocazie pentru mine.

Sunt de-acum câteva săptămâni, a spus după o vreme, Adriano a rămas încuiat înăuntru.

Futu-i.

Mai exact, s-a închis singur cu cheia pe dinăuntru. Era ocnă pe mine, nu știu precis de ce. Aceleași povești cu iPadul, probabil. A zis că nu iese până n-o chem pe maică-sa. La început nu l-am luat în serios. Dar au trecut două ore, apoi trei, și el tot înăuntru.

Trei ore?

Nici nu mi-a mai răspuns. Dacă trăgeam cu urechea, auzeam numai zgâriatul ăsta, apoi nici atât. Nu știu de ce, dar am început să-mi fac griji.

Am spus că mi se părea destul de evident de ce, iar Giulio, ca de obicei, a minimalizat situația: N-avea ce să i se întâmple, ai văzut ce-i acolo, doar vasul de WC. La un moment dat, totuși, am intrat în panică, m-am pus pe zgâlțâit ușa, numai că nu reușeam s-o deschid. S-o dărâm nu era cu putință, i-ar fi căzut în cap. Îl strigam, îl strigam și el nu răspundea. În plus, se cam făcuse și ora la care trebuia să-l duc înapoi, la Cobalt. Dacă nu eram punctual, se declanșa o serie infinită de discuții.

Stăteam amândoi în picioare. În fața ferestrei, aplecat, Giulio părea că se adresează pernei pe care-o aruncase pe jos.

Până la urmă m-am dus la vecinul de dedesubt, i-am cerut o trusă de scule și am demontat broasca. Când am deschis, l-am găsit dormind. Așezat pe capacul WC-ului. Nu știu de când dormea. Dar sigur, înainte de asta, zgâriase clanța cu un cui. Nu mă-ntreba ce făcea cu un cui în buzunar, chiar nu știu.

A aruncat un cearșaf pe divan, fără să-i îndese marginea sub saltea.

Oricum, în ultima vreme e calm. Mergem să mâncăm?

Am coborât la libanez și ne-am pilit. În atmosfera aceea mai permisivă, i-am îngăduit să se intereseze din nou despre carte. Nu mai sesizam subtextul de batjocură și, oricum, puțin îmi păsa. Așa cum era de așteptat, deși eu lucram full-time la proiectul ăsta de două luni deja, Giulio avea mai multe informații decât mine. Într-una dintre călătoriile lui solitare ajunsese la Karabaș, un orășel din Ural, pe lângă Celiabinsk, unde Rusia își continuase în secret, zeci de ani, programul atomic. Teoretic, nu se putea intra în oraș, patrule peste tot, dar Giulio reușise fără mare efort, printr-un tip găsit pe net, care organiza tururi ale groazei. Luase cu el un contor Geiger și, în apropiere de locul numit lacul morții, scara sărise de la micro la milisievert[7]. Era un loc destul de, cum să spun, atrăgător, a zis.

Atrăgător?

Distingeai un fel de putere obscură. Nu chiar malignă. Venea de la radiații sau din istorie. Oricum, n-am stat prea mult, cel puțin așa cred. Sper că nu destul ca să mă aleg cu vreo mutație bizară. A râs. Încă nu-l aveam pe Adriano și nici nu-mi pusesem

neapărat în gând să fac copii. Sper că nu i-am făcut rău fără să vreau.

A doua zi dimineață am rămas în apartament cât a coborât el să-l preia pe Adriano. Ploua mai tare decât cu o zi înainte și mă temeam că va fi o zi tare lungă. M-am apropiat de fereastră ca să urmăresc schimbul. Știam indirect câte ceva despre situația asta, din perioada în care Lorenza făcea același lucru cu Eugenio. De mai multe ori am stat în mașină, ascuns după vreun colț de stradă, așteptând să revină împreună. După ce urcau în mașină, urma întotdeauna un interval de tăcere destul de lung, în care eu și Lorenza îi lăsam timp lui Eugenio să se aclimatizeze în cealaltă jumătate a vieții sale.

Apartamentul lui Giulio era la etajul al doilea, așa că, în linie dreaptă, eram destul de aproape de curte. L-am văzut pe Adriano sărind la taică-su și îmbrățișându-i picioarele, în timp ce Cobalt era ascunsă de o umbrelă roșie. I-a întins lui Giulio o sacoșă, el a luat-o păstrând distanța. Apoi Giulio trebuie să fi spus ceva ce-a înfuriat-o pe Cobalt, dar n-am auzit decât răspunsul ei, pentru că vorbea pe un ton mai ridicat: Deja am luat trenurile!

Am deschis cu grijă fereastra, doar o idee, cât să treacă sunetul.

De fiecare dată când stabilim vacanța, spunea Cobalt, de fiecare dată găsești tu un mod să mă dai peste cap.

Acum îl auzeam și pe el: Să te dau peste cap. Întotdeauna alegi termeni interesanți. Să te dau peste cap.

Moment în care Cobalt și-a ieșit din sărite: Facem o lecție de italiană, Giulio? Și azi? Hai, eu sunt gata!

I-a spus lui Adriano să se adăpostească sub umbrelă, dar el s-a dat mai încolo cu câțiva pași și a început să zgârie cu o rămurică marginea grilajului. Părea absorbit de ocupația asta, deși era clar că toate simțurile îi erau îndreptate către conversația părinților. Giulio i-a propus să urce, avea să vină și el imediat, dar Adriano nu a ascultat nici de data asta.

Atunci s-a întors către Cobalt: Îți amintesc că vacanța de primăvară e în sarcina mea.

M-am gândit că se răzgândise și că acum i se părea un avantaj ca băiatul să audă. Era foarte frig, iar Cobalt era în mod evident agitată. Ah, da? a spus ea. Ah, da?

Acordul pe care l-am semnat prevede împărțirea în jumătate a perioadelor de vacanță. Nu mai ții minte? Acum, ținând seamă că

Mai dute-n mă-ta, Giulio!

În acel moment, Adriano a ridicat capul către maică-sa. Îmi închipui că era cumva obișnuit cu acel tip de tensiune, dar nu aveam idee dacă obișnuința includea și insulte directe.

Giulio a spus: Bravo, ești foarte tare, cu tonul acela batjocoritor pe care-l avea destul de des. Apoi l-a luat de mână pe Adriano și au intrat împreună pe ușa blocului. Cobalt și-a salutat fiul spunându-i *chouchou*[8]. Dar n-a plecat imediat. A rămas nemișcată în curte, uitându-se poate la ușa închisă, cel puțin așa mi-am imaginat-o, pentru că umbrela o ascundea în continuare. Și-a aprins o țigară și după câteva secunde a simțit, probabil, presiunea privirii mele de sus, sau poate că se aștepta să-l vadă pe Adriano la fereastră, fapt e că și-a ridicat capul și în clipa aceea ni s-au întâlnit privirile. Cobalt nu părea surprinsă, n-a zâmbit, nu mi-a făcut niciun semn cu mâna. A luat doar act de prezența mea. În cele din urmă, s-a întors și a ieșit din curte.

Mulți ani la rând, lui Cobalt și lui Giulio li s-a părut perfectă viața de cercetători nomazi. Orașele erau mereu prea scumpe pentru salariile lor, dar asta nu părea să-i deranjeze. Locuiau în apartamente aproape

goale, pe care nici nu se osteneau să le mobileze, fiindcă oricum aveau să le părăsească după doi ani. Mâncau la cantină cât mai des posibil și puneau totul deoparte pentru călătorii. Imediat ce aveau suficient, cumpărau bilete pentru cine știe ce destinație absurdă din Africa sau din Papua Noua Guinee. Odată, m-am dus să-i văd la Copenhaga și nu exagerez când spun că la intrare, aruncate de-a valma laolaltă cu cheile, erau două cutii de Malarone[9].

Când s-a întâmplat să rămână Cobalt însărcinată, Giulio cumpărase deja biletele pentru Cambodgia. Au plecat când ea era deja bine în șapte luni. Ambele perechi de părinți s-au înfuriat, dar ei nu erau genul de cuplu care se uită în gura părinților (cel puțin nu pe vremea aceea, pentru că apoi lucrurile s-au schimbat și fiecare dintre ei a revenit cumva, lăsându-se absorbit în nucleul originar).

La Phnom Penh au închiriat o mașină și au dormit în hosteluri și cămine ieftine, uneori și acasă la localnici. Nu concepeau alt fel de a călători. Singura grijă a lui Cobalt era să fie gătite legumele pe care le mâncau. Și tot s-a ales cu un vierme. În momentul acela fuseseră deja la Angkor Wat și se hotărâseră să se mute mai la nord, în Laos, în

zone de pădure mai puțin umblate. Într-o dimineață, Cobalt s-a trezit cu febră mare și vomă puternică. Poate și din pricina agitației, s-au rătăcit în timp ce căutau un spital și au ajuns pe un drum de țară în mijlocul pădurii, un drum care părea nesfârșit și care se înfunda din ce în ce mai mult în necunoscut. În sătucurile prin care treceau, care nici măcar sătucuri nu erau, ci niște pâlcuri de cocioabe din chirpici și tablă înșirate de-a lungul câte unui petic de drum, nimeni nu era în stare să-i îndrume, spuneau doar înainte, înainte. Se întunecase. După zece ore de condus, au ajuns într-un orășel care avea medic si farmacie. Cobalt delira deja.

Despre Cambodgia ne-au povestit abia după naștere, când Lorenza și cu mine ne-am dus la ei cu flori și cu un prosop flaușat pentru trusou. Nu păreau deloc stresați când vorbeau despre asta, ba chiar făceau glume, dând de înțeles că aventura aceea uterină ar fi făcut din Adriano un explorator al lumii.

Giulio planificase weekendul până în cel mai mic amănunt. Observasem și alte dăți mania lui de a-și planifica timpul cu Adriano, de parcă i-ar fi fost teamă să nu se trezească dintr-odată într-un timp mort, fără nimic de făcut sau de zis, fiindcă din vidul

acela ar fi rezultat o pierdere irecuperabilă pentru amândoi. Mă întrebam dacă nu cumva juca un rol în asta și faptul că se afla sub observația mea, în configurația aceea în trei exclusiv masculină, care era atât de nefirească. Poate că mărturia mea ar trebui să se refere și la preocuparea lui anxioasă pentru felul cum se prezintă, sau poate că o observație de felul ăsta s-ar fi întors pur și simplu împotriva lui.

Îi adusesem un cadou lui Adriano, jocul acela în care trebuie să extragi unul câte unul paralelipipedele din lemn dintr-un turn fără să-l faci să se prăbușească. Părea un joc suficient de ecologic ca să treacă ștacheta lui Giulio, dar o trecea atât de bine încât Adriano îl avea deja, în cealaltă casă. Giulio i-a făcut observație pentru comentariul ăsta, deși fusese o remarcă nevinovată. Adriano s-a îmbufnat și primele partide le-a jucat plin de agresivitate. Mă temeam că dintr-o clipă-ntr-alta avea să dărâme turnul cu un dos de palmă. Giulio nu mai contenea să-mi ceară iertare, dar după trei sau patru partide în care am avut grijă să-l lăsăm să câștige, lui Adriano i-a trecut supărarea.

Am mâncat o clătită în rue d'Odessa, un local mobilat în stil breton, numai cu lemn închis la culoare, unde Giulio și cu mine n-

am făcut altceva decât să urmărim cu toată atenția scălâmbăielile lui stupide. Începeam deja să mă satur. Să fi fost copilul meu, îmi spuneam, l-aș fi ținut mai din scurt.

Pentru după-amiază, Giulio programase o expoziție la Fondation Cartier, intitulată *Marea orchestră a animalelor.* Artistul, Bernie Krause, colindase lumea înregistrând sunetele diferitelor ecosisteme: în Zimbabwe, în Canada, în inima Amazoniei. „Biofonie" era termenul cu care-și definea experimentul. Proiectul conținea și o evidentă critică la adresa acțiunii omului, care, pe lângă infinit de multe alte feluri, distrugea și acustic natura. Krause revenise în aceleași locuri la distanță de câțiva ani, comparase înregistrările și observase dispariția vocilor a zeci de insecte, reptile, amfibii.

O vreme am mers alături de Giulio și Adriano, dar prezența lor îmi distrăgea atenția, așa că i-am lăsat singuri. I-am trimis Lorenzei un mesaj vocal cu sunetele din Sequoia National Park. Fuseserăm acolo împreună cu câțiva ani înainte și nu se întâmplase nimic memorabil în excursia aceea, poate doar faptul că seara, când am revenit la mașina închiriată, am descoperit că lăsasem farurile aprinse și murise bateria. Parcarea se golise într-o clipită, iar noi ne

treziserăm singuri în mijlocul acelui peisaj tulburător, în plină noapte, cu un ranger asiatic care tot apărea și pleca până a dispărut și el cu totul. Taman când ne obișnuiserăm cu ideea de a petrece o noapte de groază în mașina fără curent, a apărut de nicăieri un camion uriaș, decorat cu o mulțime de luminițe roșii, care transporta, suspendată în diagonală, o mașină strălucitoare, identică cu a noastră. În ciuda oboselii, am condus până în zori spre coastă, pe când Lorenza dormea pe scaunul din dreapta și soarele răsărea în oglinda retrovizoare, lăsându-mă copleșit de ușurarea de a fi încă în viață, de liniștea și perfecțiunea acelei clipe.

Lorenza mi-a răspuns cu un semn de întrebare. Pe bună dreptate: nu avea cum să ajungă la amintirea aceea comună pornind de la trilurile păsărelelor și pârâiturile copacilor lui Bernie Krause. Dar tot m-am amărât, de parcă dinadins s-ar fi arătat insensibilă. Nu-mi aduceam aminte de vreo altă perioadă în care să fi fost atât de departe unul de altul, și nu doar fizic, ci chiar și în privința gândurilor care ne frământau zilnic.

Am coborât la subsol, unde Krause dedicase o sală Oceanului Pacific. Camera era la fel de puțin luminată ca o groapă marină. Giulio stătea așezat pe jos, cu

picioarele întinse și cu capul lui Adriano în poală. A adormit, mi-a șoptit, nu i se prea întâmplă.

Am îngenuncheat și eu lângă ei și am rămas așa, așezați, în fața ecranului imens și întunecat pe care se compuneau și recompuneau niște benzi albe, electrocardiograma mării. Am ascultat aproape o jumătate de oră clipocitul apei, pescărușii, leii de mare și, în fine, limba secretă a cetaceelor, cu frecvențele ei foarte înalte, până când m-am obișnuit atât de mult și cu ea, încât aproape mi s-a părut c-o înțeleg.

---

7. Sievert este unitatea de măsură pentru impactul radiațiilor asupra materiei vii (n.r.).

8. În traducere aproximativă, „prințișorule“ (în fr. în orig.) (n.r.).

9. Medicament pentru prevenirea și tratarea malariei (n.r.).

Apartamentul lui Novelli era la ultimul etaj al unui bloc haussmannian. Ne aștepta în pragul ușii, i-am văzut silueta apărând treptat, prin geamul liftului, începând cu picioarele și până la cap. Pe când deschideam ușa, l-am auzit spunând: Hai, mai repede, veniți, veniți.

Pe când îmi strângea mâna, mi-a zis că, între timp, citise câte ceva din ce scrisesem, printre care și reportajul acela despre Sylt, la care avea câteva obiecții. Cât rămâneți la Paris? Mâine mă-ntorc în Italia. Păcat, am fi putut mânca de prânz împreună.

Dacă am fi știut că urma să ne aseze la masă, Giulio și cu mine n-am fi luat lucrurile atât de lejer. Neocupate mai erau doar locurile noastre și încă unul. Plutea în aer un fel de nerăbdare, am simțit-o deși toți s-au prezentat foarte prietenește. Urma să fim doisprezece.

Aproape imediat, conversația s-a fragmentat într-o mulțime de dialoguri căznite între vecini: de unde ești, cu ce te ocupi, bucătăria italiană și cea franceză, subiecte tipice pentru mese internaționale la care nu e foarte clar ce limbă trebuie adoptată. Doar Carolinei, nevasta lui Novelli, părea să nu-i pese, ea li se adresa

tuturor în italiană. Novelli zâmbea, își distribuia în mod egal atenția, chiar dacă gestul de a-și aranja încontinuu gulerul cămășii trăda o anume agitație. Ce facem, a zis după un timp, îl mai așteptăm sau deschidem șampania?

Masa a votat în unanimitate pentru șampanie, iar eu i-am aruncat o privire lui Giulio, care mi-a răspuns cu o expresie care voia să zică habar n-am despre cine e vorba. Novelli i-a turnat fiecăruia șampanie extrem de grijuliu.

Am pălăvrăgit un pic cu vecinul din stânga, un profesor finlandez de la Diderot. O conversație nu tocmai captivantă. În general, seara amenința să se împotmolească, nu ne cunoșteam suficient de bine și stăruia impresia că locurile nu fuseseră aranjate la masă în cel mai bun fel. Uneori, absolut involuntar, amuțeam cu toții în același moment și pentru câteva secunde se auzea numai clinchetul tacâmurilor. Novelli adusese la masă brânza noastră fără s-o despacheteze și o pusese lângă el. A luat cu mâna un dumicat și, încă mestecând, a zis: Bun așa, acum să trecem la ghicitori.

Ne-a provocat să enumerăm cele șapte insule-stat independente din Oceanul Indian și atmosfera s-a încălzit, asta și pentru că deja

băuserăm cu toții destul de mult. Maldive, Madagascar, Seychelles, Mauritius, Sri Lanka: pe primele le-au spus toți imediat, dar când alte idei n-au mai fost, am nimerit eu Comorele. Lipsea a șaptea.

Întrebarea conținea evident o capcană. După ce l-am rugat toți cu cerul și pământul, Novelli a anunțat că ultima insulă-stat era Bahrain, pentru că Golful Persic face parte din Oceanul Indian. S-au înălțat strigăte de protest. Cineva a profitat ca să dea muzica mai tare, câțiva au început să danseze și ne-am ridicat toți de la masă, ca eliberați. Fata lui Novelli a dat buzna-n sufragerie, în pijama, și l-a obligat pe taică-su să facă niște piruete cu ea. Iată o casă plină de viață, mi-am zis.

Între timp, locul liber așa a rămas. Când s-a auzit soneria, Novelli a scăpat un „în sfârșit". Carolina a mers cu el la ușă ca să primească oaspetele, dar când au deschis s-au trezit cu vecinul, furios din pricina zgomotului. Carolina i-a răspuns destul de vehement, în italiană, în timp ce Novelli, cu fața spre noi, o imita pe mutește, cu un haz irezistibil. După ce-a închis ușa, s-a dus totuși să dea volumul mai încet.

Am făcut rost de-o țigară și am ieșit pe fâșiuța de balcon. În depărtare se vedeau

vârful Turnului Eiffel și blocul-turn din Montparnasse cu luminile de semnalizare în vârf. Una dintre doamnele cu care, la masă, nu schimbasem o vorbă, fiindcă se afla la capătul celălalt, stătea acum cu spatele sprijinit de zidul de ardezie și privea indiferentă panorama. Ea mi s-a adresat prima, zicând c-am fost tare când am menționat insulele Comore.

La nimereală, pe bune.

Nu cred. Pun pariu că erai unul dintre ăia care învățau pe de rost capitalele lumii și apoi se rugau de cei mari să-i întrebe.

Mi se pare tipul uman care predomină la petrecerea asta.

Când te gândești că eu chiar am fost în Comore. Pline de jihadiști.

Mi-a dat un foc, apoi și-a aprins și ea o țigară, chiar dacă nici n-o stinsese bine pe cea dinainte. Nu era prietenă nici cu Novelli, nici cu soția lui, în seara aia îi cunoscuse. Ca și mine, fusese târâtă aici de o prietenă. Am întrebat-o ce făcea la Paris și mi-a răspuns: O etapă din Kamikaze Tour.

A enumerat orașele prin care trecuse în ultimele luni, printre care Tunis, Bruxelles, Berlin și Moscova. Urmărea cazurile de terorism ca trimis al unei agenții de presă, chiar dacă *core businessul* lor, după cum l-a

definit, erau taberele de refugiați. Gândește-te la un loc de rahat și sigur îl am în pașaport.

Mi-a spus cum o cheamă și, oricât m-am străduit să mă prefac, a fost clar că nu-mi spune nimic. Curzia a ridicat din umeri: Prietena mea e corespondent, e chiar bună. Dincolo de faptul că îi dau de trei ori cât mie și-i mai plătesc și o nebunie de casă în Marais[10].

Sunt convins că și tu ești bună.

Aiurea!

Te trimit peste tot. Dacă n-ai fi bună la ce faci nu te-ar trimite.

Mă trimit peste tot pentru că sunt disponibilă. Și nu-i cost mult.

Terminaserăm amândoi de fumat, dar niciunul nu îndrăznea să plece de pe balcon. Curzia a scos niște iarbă. Cât pregătea cuiul, am întrebat-o de unde făcuse rost, doar tocmai îmi spusese că abia aterizase la Paris. N-ai idee prin ce fel de cercuri mă învârt.

O clipă mi-am imaginat periferiile ticsite cu imigranți arabi, blocurile cu santinele pe acoperiș și tot restul, zonele acelea periculoase pe care le zărești din RER și pe care le cunoșteam numai din filme. I-am povestit cum, în liceu, împreună cu câteva colege de clasă, am mers zece kilometri

dintr-un sat din Liguria în altul ca să găsim pe cineva să ne vândă iarbă și cum ne-am întors în tabără cu mâinile goale, complet demoralizați. Probabil că sunt un pic prea burghez, am zis.

Curzia a aruncat o privire prudentă în casă: Tipul care n-a venit e de la televiziunea franceză. Prietena mea zice că Novelli vrea să facă saltul. Dar în seara asta nu i-a ieșit pasiența. Îl urmărești pe Twitter? Și acolo face chestia cu ghicitorile. E destul de distractiv.

Atunci o să-l urmăresc.

Nu e obligatoriu.

A spus-o cu bruschețe, parcă i s-ar fi schimbat deodată starea de spirit. După un moment de stânjeneală, am reînceput să vorbim despre ea. Am întrebat-o care era povestea cea mai de groază pe care o urmărise ca trimis al agenției și ea mi-a servit una înfiorătoare, cu mutilări prin lovituri de macetă. Era cât pe ce să-i spun despre videourile cu decapitări, dar cumva mi s-a părut infantil și m-am abținut. Curzia a zis că, fără să vrea, a devenit expertă în arme. Era destul de sigură că dacă s-ar fi aflat într-un garaj cu toate cele necesare, ar fi fost în stare să asambleze o bombă de putere medie și s-o facă să funcționeze. Nu sunt tocmai

genul de fată pe care s-o agăți la o petrecere, a spus ea în chip de concluzie.

Aluzie stânjenitoare, cel puțin pentru mine. Ca s-o depășim, dar nu numai, am întrebat-o dacă s-a gândit vreodată ce s-ar întâmpla dacă un grup terorist ar pune mâna pe niște arme de distrugere în masă.

Care grup terorist? a spus ușor enervată.

Știu și eu? Al-Qaida, ISIS.

Al-Qaida și ISIS nu se pun. Nici al-Shabaab, Boko Haram.

OK, am dat înapoi.

Și-apoi, ce fel de arme? Bacteriologice, de exemplu?

Să zicem focoase nucleare.

Curzia a tras sănătos din cui, mijindu-și ochii și dând de înțeles cu gestul ăla că tema îi e extrem de familiară.

Dacă vreo organizație chiar și le-ar dori, și le-ar fi procurat deja. Pakistan are program nuclear de cel puțin zece ani. Iar acolo nu-s chiar toți moderați. Dar arma atomică e mai degrabă o pacoste. Dacă o ai și n-o folosești, riști să-ți pierzi credibilitatea. Dacă, în schimb, o folosești… ei, atunci ai de suportat consecințe. De ce te interesează atât de mult?

Nimic. O chestie la care scriu.

Cât mister.

Mi-a întins din nou cuiul, ținându-l vertical, dar nu mai aveam chef, așa că i-a dat un bobârnac în gol. Petrecerea și conversația noastră de pe balcon erau atât de previzibile, încât părea dintr-odată plictisită. A spus, privind către linia orizontului: Ce oraș de rahat, apoi s-a strecurat pe lângă mine, lipindu-se de tocul ușii și s-a scuzat că intră în casă.

Carolina a stins luminile și a adus tortul. Novelli a pronunțat în franceză câteva cuvinte de mulțumire. Se cherchelise și el.

Era greu s-o pierzi din vedere pe Curzia, îmbrăcată cum era cu rochia aceea lungă de catifea. Printre sclipirile steluțelor de pe tort, am observat că-i spunea ceva la ureche prietenei sale. Mi-am imaginat că îl bârfeau pe Novelli, care, într-adevăr, era hazliu cum poza împreună cu nevastă-sa în fața telefoanelor mobile. Și-a făcut loc printre oameni și, când a ajuns lângă mine, a spus: Eu o șterg, vii? Am bălmăjit ceva despre Giulio, ceva ce ea a întrerupt rece: Atunci pa, burghezule.

Cam o oră mai târziu, în drum spre casă, mă simțeam vinovat față de ceva nedefinit. Poate față de zeul ocaziilor de neratat, un zeu pe care mă pricepeam de minune să-l

dezamăgesc. Știam și că iarba combinată cu alcool avea să-mi dea de furcă a doua zi, nu doar un rău fizic, ci și proastă dispoziție, aveam să fiu în cea mai proastă formă, tocmai când trebuia să-l ajut pe Giulio cu copilul, asta fiind misiunea mea precisă. Era totuși un pic paradoxal să am remușcări față de Giulio, doar el mă dusese la petrecerea asta, iar acum ne întorceam împreună, numai că el avusese grijă să rămână treaz.

Într-adevăr, dimineața nu m-am sculat când a venit Adriano. Stăteam pe divan și-i ascultam cum se mișcau încetișor prin casă. Adriano mai scăpa câte o vorbă cu voce tare, era clar că voia să mă trezească, dar Giulio îi atrăgea imediat atenția și pe urmă se puneau din nou pe șușotit. Au rămas în casă numai atât cât era necesar, apoi am auzit ușa deschizându-se și închizându-se la loc. Eram deja treaz de-a binelea, dar tot am mai lungit-o înainte să mă ridic de pe divan, să fac duș și să mănânc ceva.

Spre amiază am ajuns și eu în parc. Giulio a ieșit din zona de joacă și m-a întrebat dacă era totul în regulă. Sper că nu te-am trezit, am încercat să facem cât mai puțin zgomot.

Nu m-ați trezit.

Sigur?

Mă scotea din sărite stilul ăsta excesiv de prevenitor. Îmi venea să-l scutur un pic, să țip la el de ce mă-ta ești așa supus? n-ai vrea să încetezi să te mai scuzi întruna pentru orice? nu pricepi că dac-o ții tot așa aia o să te jupoaie de viu?

Nu-ți face griji, am zis.

Trei fete se jucau punându-și la încercare agilitatea. Se urcau pe rând în picioare pe un scaun, apoi încercau să alunece lin spre pământ punând un picior pe spătar și înclinându-l lent. Toate dădeau greș și nu se mai opreau din râs. Îmi doream cu ardoare să fiu la fel de lipsit de griji, deși nu-mi era deloc clar ce mă împiedica. Nu aveam nicio responsabilitate, nu trebuia să fiu exemplu pentru nimeni, viața îmi oferea șansa de a fi un adolescent perpetuu, mai mult, nici nu-mi dădea de ales. Nimeni n-ar fi avut ce să-mi reproșeze dacă m-aș fi amestecat și eu în jocul lor cu scaunul. Atunci de ce eram așa de rezervat? De ce îi semănam atât de mult lui Giulio, care intra până la gât în orice belea? Și ce sens avea să-ți dorești să devii odată adult și, în același timp, să nu te poți abține să invidiezi tinerețea?

La cincisprezece ani, într-un schimb de elevi, am cunoscut o fată. Era mai mare decât mine și în doar două săptămâni, cât

am stat în Anglia, a făcut din mine, din copilul care eram, un adolescent. Aparent, a făcut-o doar schimbându-mi muzica din căști, de la heavy metalul jenant la niște playlisturi mai actuale și mai ambigue. La sfârșitul verii m-am dus după ea în La Spezia. În următorii douăzeci de ani am tot visat acele două zile, ceea ce, foarte probabil, mi-a alterat desfășurarea veritabilă a evenimentelor. În orice caz, C. m-a dus cu scuterul de acasă de la ea până la Lerici. Nu mai mersesem cu un scuter, așa că a fost nevoită să-mi explice totul: cum să mă sui, cum să mă țin de ea, cum să nu mă dezechilibrez la curbe; nici la Lerici nu mai fusesem, oricât de straniu ar părea, până la vârsta aceea nu făcusem decât foarte puține băi în mare.

De pe pietre, am coborât în marea de un albastru închis, am plutit o vreme unul lângă altul, iar apoi am scris despre acel moment o poezie foarte scurtă, unica din viața mea, cu titlul explicativ *Lerici, 29 august.* Mi-era groază să nu mă ard, pentru că nu mă unsesem cu cremă de protecție solară și pentru că pe vremea aceea eram convins că eu oricum mă ard, dar mama lui C., mai întâi, după care și ea făcuseră mișto de mine:

nimeni nu se arde în Liguria la sfârșit de august.

Ne-am întors la ea și, după masă, m-am întins de-a curmezișul pe patul ei, în timp ce ea îmi înregistra o casetă. Moțăiam, mai degrabă treaz, pusese *Witches' Rave*, iar eu eram înfierbântat și nu foarte sigur că nu m-am ars pe umeri, pentru că îi simțeam cum dogoresc. La doi pași de mine, C. își făcea de lucru cu casetofonul, nu trebuia decât să întind mâna ca să-i mângâi ușor părul, abia atingându-i-l, doar atât cât s-o fac să se întoarcă spre mine și să ia măcar în calcul să lase naibii casetele și să vină lângă mine, poate chiar să se întindă pe ceea ce era totuși patul ei. Mi-am tot imaginat cum o să fac, mi-am văzut brațul întinzându-se și tot restul, dar m-am cufundat în starea aceea de fericire secretă și n-am îndrăznit nimic. Am ejaculat spontan înainte să se termine cântecul, singura dată din viața mea când mi s-a întâmplat în plină zi.

---

10. Cartier select al Parisului, locuit cândva mai ales de aristocrație (n.r.).

Meduza care aproape m-a atins când eram cu Karol e cunoscută, am descoperit pe net, sub denumirea populară de plămân de mare; denumirea științifică, mai dezagreabilă, e *Rhizostoma pulmo*. Poate atinge dimensiuni impunătoare, comparabile cu ale unui om, dar contactul cu ea nu provoacă mai mult decât iritații trecătoare. Se găsește din belșug în mările care înconjoară Europa și e posibil ca în viitor să fie și mai răspândită. Nu există dovezi solide, pentru că datele istorice sunt foarte sărace, dar mulți biologi marini sunt de acord că schimbările climatice vor duce, printre altele, și la o supraproducție de meduze.

Îmi vine-n minte plămânul de mare ca o simplă analogie, atunci când încerc să-mi reconstitui starea de spirit din primăvara și apoi din vara lui 2017. Ceva care aduce cu pasivitatea, cu felul în care se lasă purtate de curent meduzele, opunând doar o minimă rezistență.

De exemplu, dacă nu s-ar fi produs un atentat la câteva zile după ce mă întorsesem la Roma și dacă ar fi trecut ceva mai multe ore de la întâlnirea cu Curzia din balcon, poate că nu mi-ar fi trecut prin cap s-o caut pe Twitter ca să văd dacă s-a dus la Londra.

După ce m-am lămurit, nu m-aș fi hotărât să-i dau follow și, în consecință, ea nu mi-ar fi răspuns în mai puțin de un minut. Apoi nu mi-ar fi trecut prin minte să-i scriu în dm ca s-o întreb dacă e totu-n regulă, nu m-aș fi închis cu cheia în baia de-acasă ca să continui acel schimb de mesaje pe un subiect câtuși de puțin intim, dar care, totuși, era un pic și așa, pentru că împărtășirea urgenței unui eveniment atât de macabru are pe undeva o savoare excitantă și exclusivă. În sfârșit, n-aș fi avut grijă să șterg mesajele unul după altul înainte să ies din baie.

Khalid Masood, cincizeci și doi de ani, virase brusc de pe carosabil pe trotuar, pe podul Westminster, conducând un automobil japonez închiriat cu câteva ore în urmă de la Enterprise. Expertiza a stabilit că, până să se strivească de porțile Parlamentului, mașina circulase cu circa o sută douăzeci de kilometri la oră, aruncând oameni în aer și împingând o femeie peste parapet în Tamisa înghețată. Masood trebuie să fi fost extrem de surescitat, pentru că, odată cursa auto terminată, a încercat să fugă pe jos și a înjunghiat mortal un polițist neînarmat înainte de a fi ucis la rândul său. De la un capăt la altul, atacul a durat optzeci și două de secunde.

În zilele următoare, Curzia îmi dădea vești despre el. A mers pe urmele lui prin Anglia, dar, la sfârșitul anchetei, tot n-a reușit să-i înțeleagă motivațiile profunde, dacă vor fi fost. Nu ieșiseră la iveală conexiuni evidente cu principalele grupări teroriste, nici cu Statul Islamic. Masood preda engleza în Arabia Saudită și crescuse cu un tată vitreg al cărui nume de familie îl folosea uneori: nu ne era dat să știm în ce ungher al biografiei sale se cuibărise patima asasinatelor făcute la întâmplare.

Stockholm, Sankt Petersburg, din nou Paris, din nou Londra: multitudinea de atacuri teroriste din anul acela mi-a intensificat corespondența cu Curzia, chiar dacă azi mi se pare că ar fi continuat oricum. Destul de curând, mesajele noastre au început să atingă și alte subiecte și au migrat pe WhatsApp. Chaturile nu apăreau în listă, pentru că le ștergeam imediat după. În stilul mesajelor, Curzia avea aceeași capacitate de a fi caustică pe care i-o remarcasem în singura noastră conversație pe viu, în balconul lui Novelli, calitate pe care, dintr-un motiv sau altul, o pierdea în articole, unde părea întotdeauna impersonală. Vorbeam mult despre cum un anume tip de jurnalism, al său, făcut în vâltoarea deplasărilor

neîntrerupte dintr-un oraș în altul, în care făcea economii la mâncare ca să pună deoparte măcar o câtime din diurnă, nu prea mai avea sens în epoca social media. N-o fi având sens pentru tine, care ești un burghez îmbogățit, îmi scria Curzia, dar fii sigur că are pentru mine, care m-am spetit de mi-au sărit ochii din cap ca să ajung să-l fac și care oricum trebuie să plătesc chiria unei case în care nu locuiesc niciodată. Îmi scria „jurnalist de canapea“ când era în toane bune, „uzurpator“ când era prost-dispusă. Eu încercam să-i dau replici pe măsură, îi spuneam „agenția de presă a lui ISIS“ și „aspirantă la carte de muncă“. Ea mă trimitea la origini, apoi îmi ura noapte bună.

Câteva ore mai târziu, când mă trezeam, aveam pe telefon fotografia câte unui detaliu haios din camera de hotel în care ajunsese: dușul mic pentru vasul de toaletă, o pată dubioasă pe mochetă, un prezervativ uscat lăsat de cineva sub pat. Curzia nu se includea niciodată în fotografii, dar făcea în așa fel ca întotdeauna să apară, ca din greșeală, și o parte din ea: degetul mare de la picior dat cu ojă, două degete care strângeau ceva.

Amândoi ne credeam deja imuni la teroare și nu eram singurii. Hashtagul #PrayFor își tot pierdea din putere. Ultimii

doi ani fuseseră un continuu #PrayForCeva, de-acum aia era lumea în care trăiam, nu prea mai aveai pentru ce să te rogi, trebuia doar să accepți.

Dar atentatul din mai de la Manchester Arena a fost altfel. O bombă la un concert de băieți și fete, mulți dintre ei atât de mici, încât erau însoțiți de mame. O baie de sânge pe ritmuri pop.

Curzia a rămas în Manchester aproape o săptămână. În seara celei de-a treia zile a avut o cădere nervoasă. A stat ore în șir paralizată în fața laptopului, incapabilă să scrie. Își petrecuse după-amiaza în jurul Arenei, apoi pe la spitale, încercând să intre în contact cu rudele victimelor, punându-le întrebări care — după cum mi-a explicat într-un schimb dement de mesaje — i se păreau complet lipsite de sens, dacă nu chiar ofensatoare. Ce-ar fi trebuit să-mi spună? Ce pula mea e de spus?

Redacția îi cerea să întrebe rudele victimelor despre urechile de iepure, urechile de iepure de la costumul de scenă al Arianei Grande, și care acum, colorate în negru, deveniseră simbolul social al masacrului. Lumea moare în asasinate și noi vorbim despre urechile de iepure, tu-ți dai seama?

Îi pierise orice simț al ironiei. I se făcuse îngrozitor de greață, dar nu reușea să vomite. La ora nouă au început s-o bombardeze cu telefoane din redacție. I-a mințit spunându-le că e aproape gata, chiar dacă nu scrisese nici măcar o frază. Și-a luat trei sticluțe de tărie din minibar ca să se calmeze, dar tot nu reușea să-și adune ideile. În starea aceea de confuzie maximă, mi-a telefonat, iar eu m-am dus în dormitor ca să răspund. Se panicase. Tot repeta n-o să mă mai lase să scriu.

I-am sugerat să-l sune pe redactorul-șef și să-i explice sincer situația, să-i spună că nu va putea da articolul în ziua aceea, că fusese, probabil, sub o presiune prea mare, i se putea întâmpla oricui.

Îi doare pe ei undeva! Pentru ei, nu-s decât un gol în pagină.

I-am ascultat o vreme respirația gâfâită, abia întreruptă din când în când de cuvintele: Ce mă fac, ă? Ce mă fac? Mă uitam la ușa închisă a dormitorului meu și al Lorenzei ca și cum dintr-o clipă-n alta urma să apară ceva de dincolo de ea. Dintr-o prudență stupidă, nu aprinsesem lumina.

Am pus-o pe Curzia să-mi povestească pe unde umblase în timpul zilei, să-mi facă lista locurilor și a persoanelor cu care vorbise. Mi-

a făcut o relatare confuză, dar am reușit să alegem două sau trei momente semnificative. I-am spus să le transcrie exact cum mi le-a povestit și să trimită textul. Dar ea voia să citesc eu întâi, nu mai era sigură de nimic, nici măcar de ortografie. Așa că am mai așteptat douăzeci de minute în dormitor, în penumbra aceea vinovată, din ce în ce mai îngrijorat că n-o să mă pot justifica în fața Lorenzei.

Curzia mi-a trimis textul și l-am citit atent. Mi-a scris că se simțea mai bine, că avea să iasă să mănânce ceva, habar n-avea când mâncase ultima dată, apoi a adăugat că tocmai îi salvasem viața. Înainte să ies din dormitor, am șters toate mesajele.

Uite-l, a zis Eugenio văzându-mă, să-l întrebăm pe el.

Erau așezați la computer, Lorenza aplecată un pic în față, de parc-ar fi căutat ceva pe ecran. Nu s-a întors, n-a spus nimic. M-am apropiat și Eugenio mi-a arătat o rubrică într-un formular: Trebuie să încărcăm documentul ăsta, dar nu vrea să-l ia.

Nu prea cred să aibă computerul preferințe, am zis.

Ca să mai îndulcesc remarca, i-am pus o mână pe umăr. Eugenio nu s-a retras,

dimpotrivă, am simțit o ușoară presiune de sens contrar. Lorenza se chinuia de câteva săptămâni cu formalitățile ca să-l trimită în State pentru penultimul an de liceu. Oricum o exaspera birocrația, dar asta era de o încâlceală nemaiauzită. Consta mai ales în declarații care exonerau organizația de orice responsabilitate, dar era nevoie și de scrisori de recomandare în engleză, regulamente, polițe de asigurare, foi matricole, lungi formulare despre preferințele alimentare sportive culturale și sociale ale lui Eugenio, despre abilitățile lui lingvistice și interpersonale. Fiecare pagină trebuia descărcată, completată, semnată și din nou încărcată în portalul care prevedea zece steps consecutivi, din ce în ce mai complicați, ca nivelele unui joc pe calculator.

În ultima vreme, așa ne petreceam serile, ei doi la masa de lucru, nervoși și făcând front comun împotriva computerului, în timp ce eu mă țineam deoparte. Dar în seara aia Eugenio a zis: Hai, mamă, lasă-l pe el să încerce, așa că Lorenza s-a ridicat și eu m-am așezat pe locul ei.

Devenise ciudat să fiu aproape de Eugenio. Avea de-acum un corp de adult și un miros specific, care nu cred că semăna cu cel de când era copil. Am simțit că fumase și

apoi mestecase o bomboană. Fuma în fiecare seară, după cină, în balconașul camerei lui, era un fel de ritual personal despre care noi ne prefăceam că nu știm nimic. Multe concesii pe care le făceam se datorau faptului că era totuși copilul unor părinți despărțiți, ceea ce-i dădea dreptul la un plus de toleranță. În momentul acela însă, am găsit cu cale să-i reamintesc că semnase un contract cu o organizație, un contract prin care se obliga să nu fumeze în timpul ședерii în Statele Unite.

Altfel mă trimit pachet acasă, știu, a zis cu voce plată.

Nu reuseam să-i descifrez sentimentele față de anul departe de casă, dar aș fi zis că nu era nici aversiune, nici entuziasm, mai degrabă o formă docilă de supunere față de o dorință care era mai mult a Lorenzei decât a sa.

Contractul zice că nici să fuți n-ai voie, am zis eu ca să creez un pic de complicitate masculină. Te așteaptă un an de petting istovitor.

A schițat un zâmbet către ecran. Se simțea jenat când vorbeam cu el despre sex, mai ales dac-o făceam atât de grosolan. Viața sa afectivă era învăluită în mister. Nu părea să simtă nevoia s-o împărtășească cu cineva,

nici chiar cu mine, care eram până la urmă o figură intermediară între părinte, frate mai mare sau coleg de apartament ocazional.

Fișierul trebui întâi convertit, am zis.

De ce?

Uită-te la lista extensiilor. Ce vreți voi să încărcați e într-un format diferit.

Am completat step-ul și ni s-a deschis următorul. Eugenio s-a lăsat să cadă pe spătarul scaunului. Rahat, alt formular!

Dacă vrei, îl facem împreună, i-am propus. Îmi dădeam seama că disponibilitatea mea era o formă ocolită de ispășire pentru ce făcusem mai devreme în dormitor, dar Eugenio nu știa și părea ușurat.

Descrie-te cu trei adjective pozitive și trei negative.

Urăsc întrebările astea.

Ai și de ce. Hai, trei adjective.

Solitar. Obsesiv.

Și-al treilea?

A ezitat, apoi a adăugat: Snob.

Bun. Le avem pe cele negative.

De fapt, astea erau cele bune.

M-am uitat la el și-am înțeles că era serios. Atunci să zicem că ți le propun eu: imaginativ, ironic. Al treilea nu-mi venea, mă tot gândeam la încăpățânat, dar nu eram

sigur că putea fi trecut la calități. Ei bine? mi-a trântit-o Eugenio.

Perspicace.

De unde atâta perspicace? Ți se pare că sunt perspicace?

Pentru mine ești.

A ridicat ușor din umeri, ca pentru a-mi face o concesie în privința acelei opinii pe care el n-o împărtășea. Am simțit prezența foarte discretă a Lorenzei în spatele nostru și chiar era acolo, cu o farfurie în mână.

Atunci scriu perspicace. Dacă mai încolo îți vine-n minte ceva mai bun, ne întoarcem și corectăm.

Dar Eugenio era deja ca și absent, privea indiferent ecranul. Ce crezi, în familia aia americană chiar o să-mi pună o limită la traficul de internet?

În biologie, creșterea puilor altuia se numește „alogenitorialitate“. Asta ar face din mine, peste ani, un fel de „alotată“ al lui Eugenio, ceea ce nu e cine știe ce ca definiție, dar cel puțin e neutru, nu conține disprețul implicit din „tată vitreg“. Conform etologilor, practicile alogenitoriale nu sunt foarte răspândite printre animale pentru că nu oferă niciun avantaj evolutiv. Se observă doar printre leoaice, la unele specii de cimpanzei și la delfinii pilot care, uneori, iau în cârcă puii altora și-i duc cu ei prin oceane. În general, animalele preferă să sfâșie-n bucăți puii altora.

La începutul relației mele cu Lorenza nu știam de existența lui Eugenio. Oricât ar părea de ciudat, nu îl menționase în seara când și-a făcut apariția la mine acasă cu o cină completă împachetată în caserole Tupperware *pentru că avusese chef să gătească pentru mine*. N-a făcut-o nici mai târziu, în noaptea aceea, ca să-mi explice de ce s-a dat jos din pat atât de repede, s-a îmbrăcat și-a plecat în loc să rămână să doarmă la mine, așa cum ar fi fost firesc. M-am întrebat de mai multe ori dacă nu cumva omisiunea ei de-atunci face ca la originea relației noastre să stea o înșelătorie. Dar știu că Lorenza nu

avea o strategie conștientă. În perioada aceea, exista în două stări: cea în care era mama lui Eugenio și cea în care se vedea cu mine, iar între cele două stări nu era posibilă nicio conexiune, pentru că o depășire a graniței dintre ele ar fi tăiat orice șansă relației noastre, oricum foarte pe muchie.

Pe de altă parte, eu însumi eram împărțit. Făceam un efort enorm ca să trec peste diferența de vârstă. Aveam douăzeci și șase de ani, Lorenza treizeci și cinci, iar când vorbeam despre ea cu prietenii mei de-atunci, printre care și Giulio, nu puteam să nu le observ stranietatea reacțiilor, așa că mă simteam si eu aiurea. Mă trezeam că fac multă aritmetică: atunci când eu o să am treizeci, ea o să bată spre patruzeci, când o să fiu eu de patruzeci și cinci, ea o să aibă cincizeci și patru, și așa mai departe. Apoi îi observam cu atenție pe bărbații de patruzeci și cinci de ani și pe femeile de cincizeci și patru și-mi spuneam că n-avea cum să meargă. Chiar să fi fost noi în stare să păstrăm acea înțelegere excepțională, trupurile nu ne-ar fi cruțat. Adulți, am fi ajuns grotești. Era ca și cum, întâlnind-o pe Lorenza, aș fi încălcat cea mai severă poruncă a unui bărbat tânăr: să nu iubești o femeie mai în vârstă decât tine.

Eram împreună de aproape o lună când mi-a scris un sms rugându-mă să ne vedem într-un bar. Voia să-mi prezinte o persoană importantă. Adjectivul acela, importantă, îi fusese de ajuns minții mele ca să pună cap la cap indiciile împrăștiate în săptămânile din urmă și să le dea sens. Așa că, a doua zi, apropiindu-mă de masa la care stătea împreună cu Eugenio, n-am fost chiar surprins.

Eugenio punea în ordine cărțile unui joc numit Magic și a continuat imperturbabil și după ce m-am așezat. Nu s-a uitat la mine, dar simțeam cât de atent era. Mi-a indicat una dintre creaturile monstruoase de pe cărți și mi-a explicat ce puteri avea, punctele de viață, tehnicile de apărare și de atac. Pe urmă a trecut la o altă carte, apoi la a treia și la a patra. Dacă Lorenza încerca să-l întrerupă, ridica puțin vocea, fără să se oprească. M-am prefăcut pasionat de monștri, dar, ca să-i dezamorsez schema, alegeam cărțile la întâmplare. Eugenio nu se lăsa păcălit. Se uita pieziș la cartea indicată de mine, după care spunea așteaptă, încă n-am ajuns acolo. Când l-am rugat să-mi facă una cadou, a ezitat și-apoi a dat din cap: nu. În momentul acela Lorenza a intervenit intempestiv. Eugenio n-a mai scos un cuvânt până ne-am

despărțit. Se uita fix la cutia cărților de joc, de parcă i-l stricasem. Ca și cum noi, adulții, îi distruseserăm până și lumea aceea fantastică.

Din ziua aceea, am fost admis în casa lor, dar cu multe precauții. Dacă intenția era să rămân și peste noapte, montam împreună cu Lorenza o mică piesă de teatru: cum se termina cina sau filmul, îi salutam și plecam. Hoinăream prin cartierul rezidențial cam o jumătate de oră, înconjurând de mai multe ori blocul lor, în așteptarea semnalului care-mi dădea cale liberă să revin. Dimineața, rămâneam nemișcat în pat, cu ușa de la cameră închisă, ascultând zgomotele de la micul-dejun, apa care se scurge-n chiuveta din baie, toate pregătirile pentru școală. Uneori Eugenio îi spunea mamei ceva despre mine, iar eu mă simțeam imaterial, ca o fantomă întemnițată între pereții casei. Nu ne hotărâserăm când anume să-i dezvăluim adevărul, probabil că nu voiam să i-l spunem, am fi preferat să-l afle singur obișnuindu-se cu situația. Ni se părea că i-ar fi făcut mai puțin rău așa. Sau că ne-ar fi făcut mai puțin rău nouă.

Dar într-o noapte am deschis ochii și în fața mea, în întuneric, stătea Eugenio. Respira greu, gâfâia, poate din pricina unui

coșmar. L-am liniștit împreună cu Lorenza și l-am culcat la loc, iar a doua zi dimineață am rămas ascuns în dormitor, ca de obicei. Nu aveam idee despre cum îi funcționa memoria pe termen scurt, dacă Eugenio chiar putea crede că apariția mea în patul mamei lui făcea parte din vis, însă oricum, n-a vorbit despre asta.

La câteva luni după incidentul acela ciudat, urma să plec într-o călătorie. Am intrat în camera lui ca să-mi iau rămas-bun. Eugenio m-a pupat scurt pe obraz, cam fără chef, cum făcea de obicei, și pe urmă și-a îndreptat din nou atenția asupra cărților Magic. Moment în care, însă, a luat una de pe jos, ca și cum exact atunci s-ar fi hotărât, și mi-a zis ia-o. Era cartea cu Uriașul Vrejului de Fasole, un umanoid păros cu picioare anormal de mari. Explicația era criptică: „Forța și constituția Uriașului Vrejului de Fasole sunt egale cu numărul de pământuri pe care le controlezi“. L-am întrebat dacă Uriașul era puternic, iar el mi-a zis destul. Când i-am mulțumit, a ținut să precizeze că era o dublură.

Am păstrat zece ani Uriașul Vrejului de Fasole într-o despărțitură a portofelului, până când, într-un restaurant de pe Esquilin, un hoț de buzunare cu scooter mi-a luat de

sub nas telefonul și portofelul. Le pusesem neglijent pe marginea mesei. După ce am reușit să blochez cardurile și să activez unele noi, după ce-am făcut rost de o cartelă sim cu același număr dinainte și mi-am reinstalat cu greu pe noul mobil toate aplicațiile de autentificare cu doi factori, atunci mi-am dat seama că Uriașul Vrejului de Fasole era singura pierdere ireversibilă. Dacă aș fi putut să-i cer o favoare hoțului, l-aș fi rugat să-mi dea înapoi cartea aceea de joc. De mai multe ori a fost cât pe ce să-i povestesc totul lui Eugenio, dar el nu știa nici c-o păstrasem până atunci. Probabil că nu-și mai aducea aminte de existența Uriașului. I s-ar fi părut jalnic.

Ca să sărbătorim plecarea lui în State, i-am făcut cadou concertul Radiohead de la Florența, cu un bilet în plus pentru cine ar fi vrut el. Îmi dădeam seama că Radiohead erau mai degrabă un dar pentru cei șaptesprezece ani ai mei, nu ai lui, dar și Eugenio îi ascultase mult, chiar și fără să vrea, și se punea în continuare problema consolidării acelei relații pe care niciunul dintre noi nu o alesese, consolidare însemnând să facem diverse lucruri

împreună. Și oricum, nu găsisem pe nimeni cu care să merg.

Până la urmă, și-a invitat o colegă de școală, Sara. În mașină, abia dacă și-au vorbit. Mă gândeam că, în locul lui, adică dacă la șaptesprezece ani m-aș fi aflat în mașină cu tatăl vitreg și cu o prietenă, m-aș fi simțit responsabil față de ea și aș fi stat ca pe ghimpi tot timpul. Eugenio și Sara, în schimb, nu păreau să simtă nici-un fel de presiune comportamentală, își adresau doar când și când câteva cuvinte, iar în rest se izolau în căștile lor.

Eram un pic ieșit din formă cu festivalurile, așa că am ținut să plecăm foarte devreme, cu rezultatul că am ajuns acolo printre primii, sub soarele năucitor de la ora unu, strecurându-ne prin coridoarele dintre gărdulețe. Căldura era insuportabilă. Eugenio și Sara, serafici, se lungiseră pe iarba îngălbenită. Simțeam cum crește-n mine teama de orele pe care urma să le petrecem așteptând și m-am gândit că am putea să plecăm, să mergem să vizităm centrul Florenței, măcar Santa Croce și baptisteriul. Dar drumul de la parcare și controalele de securitate fuseseră extenuante, așa c-am renunțat.

Eugenio și Sara s-au dus spre chioșcurile cu mâncare. În interiorul arenei funcționa un sistem economic circular bazat pe tokenuri. Abia după ce schimbai banii în tokenuri puteai cumpăra mâncare, băuturi și alte mărfuri. Nu știam de ce aleseseră sistemul ăsta, dacă era doar o găselniță a celor de la Radiohead sau dacă tokenurile erau un expedient ca să facă oamenii să cheltuiască mai mult, dar, din exces de zel față de Eugenio și prietena lui, am luat în cantități industriale, atât de multe încât și acum, după ani de zile, mi se întâmplă să mai găsesc câte unul în mașină, sub covorașe sau ascunși pe lângă scaune. Vechi și inutile monede de plastic, corpuri delicte care dau mărturie despre o epocă apropiată și totuși apusă.

Când a început să se strângă publicul, ne-am ridicat, lumea se îngrămădea în față mai ales. Am constatat cu o oarecare satisfacție că Eugenio era mulțumit. Mai mult, era emoționat, la fel și Sara. Nu mai fuseseră niciodată la un concert atât de mare.

Trupa din deschidere nu începuse încă. M-am întors și m-am uitat către locul acela imens care fusese pustiu până mai adineauri. Acum, în spatele nostru era o mare de capete. Nu doar mi-am imaginat, ci chiar am

văzut o bombă explodând. Mi-am dat seama că, în locul în care ne aflam, nu aveam scăpare. Am fi fost blocați, prinși în înghesuială, striviți de garduri. I-am spus lui Eugenio că ar fi mai bine să ne tragem mai în spate, să ne mutăm către consola de mixaj, oricum mai în afara mulțimii, iar el s-a uitat la mine ca la felul paișpe: Păi, tocmai de-aia am așteptat aici atâtea ore! Mi-a propus ca, dacă vreau, să mă duc eu mai departe și să ne întâlnim la sfârșit.

Între timp urcase pe scenă James Blake, iar publicul se înghesuia și mai tare. N-aveam cum să plec și să-i las singuri. A început muzica și trupurile din jur au prins să se miște, să se unduiască. Recepționam acele ciocniri dintr-odată foarte rigid, nu mai auzeam cântecul, concentrat cum eram asupra unui alt zgomot, un vuiet ce părea să izvorască din organele mele interne și pe care-l identificam cu însuși sunetul angoasei. Eram înconjurat de euforia concertului și, în același timp, de priveliștea tăcerii și a distrugerii în care s-ar fi putut transforma el instantaneu, ca și cum granița dintre realitatea actuală și o alta, doar posibilă, ar fi devenit extrem de subțire.

Acest sentiment de stranietate a durat cel mult câteva minute, poate și mai puțin,

câteva secunde, apoi a dispărut. Dar existase, și o urmă a stăruit pe toată durata concertului și chiar după, în mașină, pe autostrada întunecoasă, cu Eugenio și Sara dormind ca niște copii pe bancheta din spate. Era într-adevăr trist tot ce se întâmpla în lume cu teroarea.

„Era într-adevăr trist tot ce se întâmpla în lume cu teroarea“: fraza nu-mi aparține. O pronunțase Donald Trump chiar la începutul acelei luni. Cu câteva ore înainte de discursul său, un bărbat intrase într-un cazinou din Manila cu un pistol automat și o sticlă cu benzină. Începuse să tragă la grămadă, apoi stropise cu benzină mesele de joc, fotoliile din fața mașinilor cu sloturi și mocheta și dăduse foc la tot. Distrugerile erau atât de mari, încât în orele imediat următoare s-a spus că au fost mai mulți bărbați care au năvălit în Resorts World Manila, dar nu, fusese unul singur: Jessie Javier Carlos. Bilanțul final a fost de treizeci și opt de morți, mai ales din pricina aglomerației și a intoxicării, printre care și Carlos. În ultima imagine cu el în viață, îl vedem cu fața descoperită, așezat pe treptele clădirii în timp ce parterul e în flăcări. Poartă o beretă neagră și pare amețit, de parcă s-ar odihni.

Atentatul a avut loc în 2 iunie, dar în Statele Unite era încă ziua precentă, 1 iunie, atunci când Donald Trump a menționat atacul de la Manila, în deschiderea conferinței de presă de la Rose Garden. Compararea datelor poate da impresia unei bizare inversiuni temporale, ca și cum Trump

s-ar referi la ceva ce încă nu se întâmplase. În realitate, e vorba doar de o banală diferență de fus orar între Manila și Washington. Solemn, dar pe fugă, Trump a mărturisit că e foarte trist din cauza a ceea ce se întâmplă în lume cu teroarea. Apoi a trecut la subiectul următor.

Pe de altă parte, nu se afla acolo ca să vorbească despre atentate și Filipine, ci ca să anunțe retragerea Statelor Unite din acordurile asupra climei adoptate la COP21 și semnate de predecesorul lui, Barack Obama. Antipatia lui Trump pentru politicile de mediu nu constituia o surpriză, însă anunțul acela a fost un șoc. Trump a accentuat în mod deosebit cuvântul *withdraw*, a se retrage: Statele Unite se vor retrage din acordul de la Paris asupra schimbărilor climatice, și imediat publicul a izbucnit în aplauze. Președintele a adăugat câteva fraze aproximative despre posibilitatea de a negocia un nou acord, după care a spus răspicat, încă și mai brutal: So we're getting out, așadar noi ieșim.

Mi-au telefonat de la ziar ca să-mi ceară un comentariu, pentru că fusesem trimisul lor la COP21. Știam că dacă aș fi scris un articol, m-aș fi lăsat copleșit de pesimism. Fără Statele Unite nu se putea lupta

împotriva încălzirii globale. Nu numai pentru că erau responsabile de o cincime din totalul emisiilor, ci și pentru că discursul lui Trump scotea la lumină ceva ce oricine se ocupase de criza climatică știa, dar ascundea cât putea de adânc în suflet: marele efort colectiv de a reduce impactul nostru asupra planetei era o întreprindere disperată. Implicarea fiecărei țări putea fi revocată în orice clipă, lucru care tocmai se întâmplase.

Dar nu era cazul să mă las în voia unor astfel de scenarii ale eșecului într-un articol. I-am propus directoarei adjuncte de la *Corriere* să fac un interviu. Cunoșteam pe cineva, un climatolog italian destul de celebru în Franța, care ar fi avut, cu siguranță, o perspectivă mai interesantă decât a mea.

Interviul cu Novelli a apărut în ziarul de a doua zi și începea cu un citat lapidar: „Datele nu mint. O fac, uneori, oamenii. Dar datele sunt ceea ce sunt, punct. Furnizați-mi măsurători corecte și vă voi putea spune adevărul despre lume".

Evident, acuzația de minciună îi viza pe Donald Trump și pe cei care-l aplaudaseră la conferința de presă, dar era clar că Novelli voia să includă printre mincinoși un grup mult mai larg, chiar o întreagă porțiune din

umanitate. În timpul discuției noastre, se referise de mai multe ori la curentele populiste, cu tezele lor antiștiințifice, care de ani de zile câștigau teren în Europa și, în particular, în Italia. Fusese atât de explicit, încât în timpul redactării m-am văzut nevoit să domolesc uneori tonul și chiar să renunț cu totul la unele fraze. E adevărat și că aveam la dispoziție numai cincizeci de rânduri, în timp ce discuția noastră pe Skype durase peste o oră.

Eu studiez norii, mi-a spus Novelli, felul cum se formează, cum se deplasează și cum influențează clima. Bun, știți dumneavoastră că în Italia am avut paisprezece interpelări parlamentare despre dârele chimice? Paisprezece. Asta înseamnă că, de paisprezece ori, un deputat de-ai noștri s-a ridicat în picioare ca să discute despre ipoteza că avioanele de linie degajă în atmosferă niște substanțe misterioase menite să ne controleze mințile.

Și de fapt?

De fapt ce?

Ce sunt dârele pe care le vedem pe cer la trecerea unui avion?

Condens. Aer cald care se răcește foarte repede. Nu e chiar niciun mister. [Și nu-mi

mai puneți întrebări la care știți deja răspunsul.]

Fraza dintre paranteze e una dintre cele pe care nu le-am inclus în articol, a rămas numai în transcrierea pe care o păstrez.

E un articol în *Esquire* pe care nu știu dacă l-ați citit, a spus Novelli, un studiu despre condiția psihologică a experților în climă. Ca subsemnatul. Practic, reiese că suntem printre categoriile de oameni de știință cu cel mai mare risc de depresie și diverse tulburări de dispoziție. Ca să vezi ce noutate. Sindrom de stres pre-traumatic, așa-i spun psihologii. Sau sindromul Casandrei. E ceea ce simți de fiecare dată când îți apare pe monitor un grafic în care tu vezi viitorul. Și e ceea ce ți se întâmplă atunci când încerci să transmiți acele informații către lumea exterioară, cetățenilor, presei, factorilor de decizie. Dacă vreți să vă dau o definiție mănușă a epocii în care trăim, iat-o: epocă pre-traumatică.

Azi cum merge?

Azi e o zi proastă. Din alea de însemnat în calendar cu o bulină întunecată. Dar nu neagră. Sunt și zile mai negre decât cea de azi. Pentru că azi există măcar acea mâhnire generală care mai alină singurătatea.

Novelli mi-a prezentat datele de acum un an, acele date despre care el spunea că nu mint. Cele mai îngrijorătoare priveau mările, chiar dacă nimeni nu se gândea vreodată la mări. Dar exact acolo se vedea climate change-ul în chipul cel mai impresionant. Apele Golfului Alaska se încălziseră atât de mult, încât algele toxice se înmulțiseră ca niciodată. Ați auzit cumva despre asta? Păi, tocmai, că nu.

Între timp, California înregistrase un total de peste șapte mii de incendii în care au ars douăzeci și șase de milioane de arbori, iar valoarea pierderilor e estimată la jumătate de miliard de dolari. În China, în regiunea Wuhan, căzuse o cantitate de ploaie peste orice limită, asta luând în calcul chiar și fluctuațiile cauzate de El Niño (la sfârșitul interviului, am căutat pe Maps poziția exactă a Wuhanului și m-am asigurat că-l scriu corect, acum pare o chestie ridicolă, totuși).

Astea-s datele, a spus Novelli. Iar de partea cealaltă sunt oamenii, cu toate minciunile lor.

Distingeam în spatele lui apartamentul în care fusesem. L-am întrebat cu ce fel de lume ar trebui să ne obișnuim, iar el mi-a răspuns ușor enervat: O lume ca aceea pe care tocmai v-am descris-o. În care într-o parte se moare

de sete în timp ce în altă parte oamenii se-neacă. Sunteți familiarizat cu conceptul de gradualism?

Mă tem că nu prea.

Noi toți avem o minte gradualistă: dacă lucrurile au mers dintotdeauna într-un anume fel, de ce s-ar schimba ceva acum? Omenirea locuiește pe această planetă de două sute de mii de ani, chiar ar putea să se prăbușească totul taman în timpul vieții mele? Pare cu adevărat improbabil. Dar oamenii de știință înclină să creadă că e posibil; întotdeauna, de fapt, marile catastrofe, ca dispariția dinozaurilor, au fost cu greu luate în serios. În realitate, se dovedește că ne aflăm exact în epoca în care se schimbă totul. Drastic. Ni se întâmplă tocmai nouă. Fenomenele la care vom asista în anii următori vor fi din ce în ce mai extreme. Cu cât se acceptă asta mai repede, cu atât mai bine pentru toți.

Elon Musk, am zis, s-a retras dintr-o serie de inițiative la care lua parte în semn de protest față de decizia lui Trump. Novelli s-a strâmbat la webcam. Lăsați-l pe Elon Musk. Cei ca Elon Musk nu se pun. Ei nu vor suferi cu adevărat. Se pregătesc deja pentru momentul catastrofei. Își amenajează buncăre și navete spațiale, se înarmează și

cumpără pământ unde să se mute și să trăiască în siguranță.

Dumneavoastră unde ați cumpăra pământ? Ca să vă salvați, vreau să zic.

Eu n-aș face așa ceva.

Să zicem că ați fi nevoit. În caz de Apocalipsă.

Novelli s-a gândit câteva secunde. Apoi a spus: În Tasmania. E suficient de în sud ca să nu fie atinsă de temperaturi excesive. Are rezerve bune de apă dulce, se află într-un stat democratic și nu adăpostește prădători ai omului. Nu e prea mică, dar e, totuși, o insulă, deci mai ușor de apărat. Pentru că, vă rog să mă credeți, va fi nevoie de apărare.

Da, a adăugat el cu și mai multă convingere, dacă aș fi constrâns să mă salvez, aș alege Tasmania.

A doua zi m-a sunat ca să se plângă de titlu: „America lui Trump ne condamnă". Zicea că e defetist și atrage prea mult atenția asupra Statelor Unite. Refuza să creadă că n-aveam nimic de-a face cu titlul. Oarecum contradictoriu, a strecurat și o aluzie la faptul că aș fi îmblânzit anumite afirmații ale lui. După ieșirea asta scurtă însă, pe care am văzut-o mai degrabă ca pe un pretext pentru a comenta împreună rezultatul, s-a liniștit și chiar a admis că, una peste alta, interviul nu

ieșise rău. Fusese satisfăcut mai ales de portretul său, care ocupa o bucată consistentă din pagină.

Acea convorbire a marcat momentul când am început, în sfârșit, să ne tutuim. Iar din ziua aceea, legătura noastră la distanță s-a intensificat până la a deveni extrem de strânsă. Mailuri, mesaje și nu de puține ori discuții telefonice, pentru că lui Novelli îi plăcea să vorbească la telefon. Suna la cele mai ciudate ore și fără vreun motiv evident, fără să se prefacă măcar că ar fi avut unul, dimpotrivă, spunându-mi deschis că avea chef să stea un pic la taclale.

Cred că încă de la început mi-am dorit să-i fiu prieten, de la prima întâlnire din rue Monge. Și cred că și Novelli, dincolo de felul capricios în care se purta, era în căutare de prieteni. Altfel nu se explică progresul atât de rapid al relației dintre noi.

Mă atrăgea la el inteligența în sensul cel mai larg sau, mai bine zis, modul sever în care aplica inteligența. Dar nu era doar asta. Dintr-un oarecare motiv, îmi plăcea că mergea dincolo de schimbul de idei, dincolo de rădăcinile noastre comune în fizică și de preocuparea amândurora pentru încălzirea globală. Fizicul lui juca un rol important. În general, componenta corporală e subevaluată

în prieteniile masculine, dar pentru mine a avut de multe ori un rol central. Novelli nu făcea excepție: fața rotundă, ochii căprui și strălucitori, torsul nu chiar gras, dar plin, impresie întărită de cămășile strâmte pe care se încăpățâna să le poarte. Se ocupa de nori, dar părea mult mai cu picioarele pe pământ decât mine, ceea ce îmi transmitea o senzație de concretețe într-un moment în care era clar că simțeam nevoia de ea.

Apropierea dintre noi a fost însă încurajată și de alte împrejurări: în primăvara aceea, Lorenza și cu mine ne treziserăm dintr-odată singuri: Alma și Fabrizio, unicii prieteni comuni care rezistaseră în toți anii aceia — cu ei fuseserăm în seara cu Bataclan și tot cu ei într-o mulțime de alte seri care se amestecă în amintire —, dispăruseră brusc din viețile noastre; rămăseserăm cu un gust amar și parcă nu ne venea să credem.

Pot încerca să rezum cât mai sec faptele petrecute, fiind totuși conștient că e vorba despre o aproximație, pentru că acea ruptură a dus la nenumărate conjecturi și la discuții extenuante cu Lorenza, multe dintre ele în plină noapte și toate terminate fără nicio concluzie, discuții care, nu am nicio îndoială, au alterat adevărul faptic.

Cu doi ani înainte, Lorenza primise o moștenire de la nașa ei de botez. Nu o sumă amețitoare, totuși destul ca să merite să te gândești cum e mai înțelept s-o folosești. Până la urmă, i-a încredințat banii lui Fabrizio, care lucra într-o instituție de credit. Decizia era cât se poate de firească, așa că în seara când m-a pus în temă n-am avut nimic de obiectat. Mai mult, abia mi-am aruncat ochii pe prospectul planului de investiții trimis de el, pentru că nu vedeam ce-aș fi putut adăuga.

Banii au rămas acolo câteva luni, în mod oficial ca să producă dobândă, iar dacă primeam prin poștă extrase de cont, eu unul nu le-am observat niciodată, cred că nici nu le trimiteau. Lorenza nu se prea mai interesase de ei până când pregătirile pentru anul lui Eugenio în străinătate au impus retragerea unei anumite sume. A rugat-o pe Alma să-i transmită lui Fabrizio că anulează investiția.

După ce a asigurat-o că avea să-i spună, Alma n-a mai răspuns. Nu se întâmplase niciodată în atâția ani. Îi trimitea Lorenzei mesaje laconice de scuze, se părea că e foarte ocupată, apoi au încetat și astea. Lorenza o suna de mai multe ori pe zi, din ce în ce mai contrariată, până când m-a rugat pe mine să-

i scriu lui Fabrizio, să-l întreb dacă s-a întâmplat ceva. Mi-a răspuns că da, într-adevăr, era vorba despre sănătatea Almei: chiar dacă n-a folosit cuvântul cancer, nu era niciun dubiu.

O revăd pe Lorenza ca și cum ar fi azi, așezată în bucătărie, șocată de rezerva pe care o arătase Alma față de ea cel puțin tot pe-atât cât și de vestea în sine. Nici măcar nu i-a trecut prin minte să aducă din nou vorba despre banii investiți. Urma să se împrumute deocamdată de la tatăl ei, chiar dacă ăsta era ultimul lucru pe care și l-ar fi dorit.

După câteva zile am plecat, nu mai țin minte unde. În timpul călătoriei mele, Alma a postat pe Facebook o fotografie pe care a văzut-o și Lorenza: era în oraș, la cină, și părea în cea mai bună formă. Lorenza a sunat-o ca să-i ceară explicații, dar Alma tot n-a răspuns. Mai mult, Lorenza nu mai reușea să-i scrie nici pe WhatsApp ori s-o contacteze pe social media, ca și cum Alma ar fi blocat-o (ceea ce și făcuse).

Bănuiala subliminală pe care o aveam amândoi se vedea confirmată. Într-o dimineață, Lorenza s-a dus la bancă. A fost nevoită să aștepte mult înainte s-o primească Fabrizio. Mi-a povestit apoi că-l vedea în cubicul, foarte prins cu cine știe ce, totuși nu

atât de tare ca să n-o bage-n seamă o jumătate de oră, o oră, o oră și jumătate. În tot timpul ăsta, abia dacă i-a zâmbit o dată stânjenit. Când, în sfârșit, Lorenza s-a așezat în fața lui, mai aștepta doar să i se confirme ceea ce știa deja și să-i afle amploarea. Discuția a fost cât se poate de scurtă. Fabrizio îi printase un grafic în care se vedea randamentul fondului în ultimele luni și soldul final, practic la zero. Analizându-l mai târziu împreună, am văzut câte operațiuni absolut iraționale făcuse Fabrizio, fără să ni le comunice vreodată, în virtutea procurii pe care i-o semnase Lorenza.

Lorenza a transferat puținele mii de euro rămase pe cardul pregătit pentru Eugenio, ca și cum n-ar mai fi vrut să lase nici un minut în plus banii în contul acela. Apoi a început s-o caute sistematic pe Alma. Într-o după-amiază, s-a postat în fața casei ei. Nu mi-a povestit niciodată ce s-a întâmplat în cursul acelei discuții, dar în zilele de după a fost mai tăcută ca oricând, tot rătăcea lucruri și se rănea prostește.

Dispariția Almei și a lui Fabrizio a avut drept corolar, printre altele, faptul că ne-am trezit fără niciun plan pentru vară. Altfel, probabil că nu ne-am fi pus problema să

petrecem vacanța cu Novelli și familia lui, pe care Lorenza nici nu-i cunoștea. Dar am aflat că închiria o casă de vacanță în Sardinia, că vilișoara avea acces direct la mare și o cameră matrimonială în plus. Și-atunci, de ce nu? mi-a scris Novelli. Chiar așa, de ce nu? i-am propus și eu Lorenzei. Nici măcar nu ne cereau să contribuim la cheltuieli. A acceptat aproape imediat. Când i-am spus că mi se pare că am convins-o prea ușor, mi-a răspuns: Hai să fim sinceri, în perioada asta nu prea avem chef să fim doar noi doi, singuri.

Vilișoara din Sardinia făcea parte dintr-un complex rezidențial la care se ajungea dintr-un drum privat, cu gardieni care te examinau atent de fiecare dată când ridicau bariera. După Novelli, data din perioada abuzurilor edilitare, când în Italia nu existau opreliști și se putea face practic orice, inclusiv să construiești orori direct pe plajă. Cu atât mai bine pentru noi, conchidea privind satisfăcut linia mării, cu mâinile îndoite la spate și cu degetele mari vârâte în elasticul șortului.

Casa nu era cine știe ce, mobilată modest și cu tâmplărie din aluminiu. N-avea nici aer condiționat, ca să respecte structura originală, după cum susțineau proprietarii, din pură zgârcenie, după cum spunea

Novelli. Dar împrejurimile erau splendide și în cea mai mare parte a timpului stăteam afară. Un drumeag din pietriș șerpuia prin mijlocul unei grădini cu plante suculente unde trona o enormă agavă cărnoasă, care deja își lansase spre cer floarea impunătoare. Urmând poteca, dădeai într-un golfuleț. Era incomod să ajungi la el mergând pe coastă, nu reușeau decât unele cupluri tinere mai îndrăznețe, așa că în majoritatea timpului ne aparținea doar nouă. Pe fundul mării, explorat de mine metru cu metru, cu aparatul de respirat și sub îndrumarea lui Novelli, erau vizuini de caracatiță, anemone și arici, chiar și structuri intacte, de cel puțin două palme înălțime, de corali violacei.

Dimineața mă trezeam primul. Coboram singur pe plajă. Marea era oglindă, niciun val, și-mi propuneam să înot până departe, în larg, dar nu făceam decât pluta pe spate. Când mă-ntorceam acasă, copiii lui Novelli se învârteau peste tot un pic descumpăniți, căutând de mâncare, înșfăcând din cămară pachete de biscuiți și abandonându-le prin locuri improbabile. Uneori mă-ntorceam în pat lângă Lorenza, care era deja trează și ea, dar părea că nu vrea să iasă din cameră. Cearșafurile erau mereu pline de nisip, mai ales în dreptul picioarelor, și amândoi ne

simțeam ușurați pentru că era imposibil să facem dragoste cu celelalte camere atât de aproape de a noastră.

Te simți bine? o întrebam obsesiv.

E un loc frumos.

Nu te simți bine. Ne-am făcut totuși ani la rând vacanțele cu Alma și Fabrizio.

Și-asta ce-ar vrea să însemne?

Nimic. Dar ai putea să te străduiești un pic mai mult.

Tu te străduiai cu Alma și Fabrizio?

Erau mai mult prietenii tăi decât ai mei.

Nu știam că așa vezi lucrurile. Trebuia să-mi fi spus.

În fiecare zi telefonam cu Novelli ca să anunțăm că sunt iahturi prea aproape de țărm, chiar dacă paza de coastă nu venea niciodată. Spre prânz, mergeam împreună la cumpărături, la San Teodoro, luam legume și dulciuri locale pe bază de ricotta pe care până la urmă nu le mânca nimeni. Apoi stăteam la coadă la pescărie. Fiind din Liguria, Novelli avea o cultură solidă în privința peștelui, discuta, se tocmea, uneori cu o insistență excesivă, voind parcă să mă instruiască, eu având formație de galantar de supermarket. Când plecam, îmi spunea: Vezi? Toate astea le uiți în Franța.

Avea sentimente ambivalente față de Italia. Simțul superiorității, mândria ostentativă de a locui într-un oraș strălucitor și cosmopolit ca Parisul, alterna cu manifestări aproape infantile de nostalgie. Carolina, dimpotrivă, arăta cât se poate de explicit că nu putea să sufere Franța. Îi maimuțărea caustic pe parizieni, cu oh-là-là-urile lor și ah-bon și voilà și hop!, îi taxa scurt drept puturoși și plini de prejudecăți de clasă. Într-o seară, în timpul cinei, pe terasă, Lorenza și-a pierdut cumpătul: Mi se pare că astea sunt doar stereotipuri, a spus. Te asigur că exact așa sunt, a răspuns Carolina. Iar eu te asigur că nu-i adevărat.

Schimbul de replici a continuat pe același ton și ar fi degenerat dacă Novelli n-ar fi plasat unul dintre jocurile sale de cuvinte și n-ar fi schimbat subiectul exact la timp.

Noi doi ne obișnuiserăm să facem o ultimă baie noaptea, după ce se culcau ceilalți. Față de aerul deja rece, apa părea călduță și ne bălăceam după voie. În atmosfera aceea calmă am avut unele dintre cele mai intense discuții ale noastre. Ca să fiu cinstit, cea mai mare parte a timpului eu doar ascultam: Novelli era făcut mai mult pentru răspunsuri decât pentru întrebări, pe când la mine era invers. În noaptea în care

evitaserăm cearta se produsese un incendiu în sudul golfului, desena o rană roșie pe silueta întunecată a promontoriului.

Carolina s-a cam săturat de Paris, a spus Novelli un pic mâhnit. E foarte pornită contra francezilor, dar adevărul e că nu și-a găsit nicio ocupație acolo. De-acum însă e hotărâtă.

Hotărâtă să ce?

Și-a netezit părul cu mâinile ude. Să lucreze. Nu avem nevoie de salariul ei. Nu ne scăldăm în aur, sigur, dar ne descurcăm.

Tu te-ai simți realizat dacă n-ai lucra?

Ce legătură are? Nu e simetric. Și-apoi, întotdeauna i-a fost bine așa. Carolina n-a avut niciodată vreo vocație, cum să zic, deosebit de puternică.

A spus-o cu o duritate care atunci m-a surprins. Apoi a adăugat: Oricum iarna viitoare ne-ntoarcem în Italia. E deja bătut în cuie.

Urmau să anunțe un concurs de profesor plin la Genova, orașul lui de baștină. Era rezervat candidaților externi, dar de fapt postul era pentru el. Nici nu-i de mirare, a adăugat Novelli, cu grantul pe care li-l aduc.

Ne-am uitat o vreme la văpăile incendiului de pe coastă. Era un du-te-vino

neîncetat de aeronave care răsturnau șuvoaie de apă sărată. Nu păreau grozav de eficiente.

Dacă n-ar fi o dramă, a spus Novelli, ar trebui să admitem că e un spectacol incredibil.

În săptămâna a doua, Lorenza avea deja program separat. Citea ore-n șir pe plajă, într-un loc retras, sau rămânea în cameră. În timpul meselor, când era inevitabil să fim toți laolaltă, aproape că nu scotea o vorbă. Elementele de incompatibilitate dintre ea și Carolina se accentuaseră. Mi-am dat seama că nu-mi venea ușor să-i țin partea, chiar dacă avea multă dreptate. Era adevărat, de exemplu, că vehemența Carolinei era iritantă, după cum era adevărat și că Novelli monopoliza conversațiile: dacă nu se arăta foarte interesat de ceea ce aveam eu de spus, opiniile Lorenzei îl lăsau complet rece. Dar nu era cazul să reacționeze așa.

Mă port foarte frumos, mi-a spus într-o seară, în cameră, când am încercat să redeschid subiectul. I-am făcut semn că vorbește prea tare și ea a repetat mai încet: Mă port foarte frumos, ca pentru a-mi da de înțeles că nu mai era nimic de adăugat.

În penultima zi însă, am închiriat o barcă, un motoscaf pe care încăpeam bine toți șase

și pe care îl putea conduce Novelli, având permis nautic. Am ocolit Tavolara și ne-am oprit câteva ore într-o radă cu apă de un albastru caraibian. Deși era interzis, Novelli a pescuit cu cuțitul niște stridii. A stropit una cu lămâie pentru Lorenza, care a sorbit-o din mâna lui. Îi trecuse supărarea.

Am mâncat creveți cruzi și-am băut vin alb acolo, pe motoscaf, în timp ce copiii înotau cu ochelari pe lângă barcă. La întoarcere se lăsase deja seara, iar noi eram euforici. Am mai deschis o sticlă de vin și-am rămas pe terasă până târziu, pe întuneric, pentru că nimeni nu avea putere să se ridice din șezlong și să apese pe întrerupător. Am propus să coborâm pe plajă, era ultima seară și nicio adiere de vânt. Lorenza era nehotărâtă, dar totul mergea atât de bine, încât nu voia să strice atmosfera tocmai atunci. A spus mă duc să-mi pun costumul, dar noi am oprit-o: ne-am fi pierdut elanul.

Am pornit clătinându-ne, luminându-ne drumul printre pietre cu lanternele telefoanelor. Cred că nu era lună, oricum îmi amintesc un întuneric perfect, pentru că atunci când am îndreptat fasciculul de lumină dinspre plajă către mare, am zărit-o preț de o clipă pe Carolina goală, în picioare în apa care-i ajungea până la genunchi.

Trebuie s-o fi văzut și Lorenza, trebuie să fi văzut triunghiul abia mai întunecat al pubisului și poate c-a auzit și ea ce auzisem eu, că ne aștepta și pe noi. Nu știu dacă asta a oprit-o, fapt e că a spus: Eu nu intru.

Novelli o pornise deja către nevastă-sa, auzeam plescăitul pașilor și-i vedeam bucile albe ca niște mingiuțe suspendate. Eram oricum acolo, ar fi fost nepoliticos să nu intrăm. Te rog, am spus. Du-te tu, a spus Lorenza, cu o sfârșeală neașteptată în glas. Te rog, am șoptit apropiindu-mă, și în acel moment precis ea a pronunțat niște cuvinte la care aveam să mă gândesc de multe ori de atunci încoace: Îmi pare tare rău pentru tine.

De ce îți pare rău?

Îmi pare rău pentru tine, a repetat. Dar încă ai timp. Poți să pleci. Mai mult, trebuie să pleci. Să profiți de timpul ăsta.

N-am reușit să spun că nu, nu aveam de gând să fac nimic de felul ăsta. Novelli și Carolina ne așteptau și cred că asta mă preocupa mai mult. Dă-mi telefonul, a zis Lorenza, ți-l țin eu. A îndreptat lanterna într-o parte, către un punct oarecare de pe plajă, unde nu lumina pe nimeni, doar un colț de stâncă lipsit de viață.

M-am dezbrăcat. Carolina a strigat să ne grăbim, probabil că se dusese deja mai în

larg. Mi-au trebuit câteva lungimi de braț ca să-i ajung.

Și Lorenza? m-a întrebat Novelli în apă.

Îi e frig.

Păcat! Dar nu părea să-i pese cine știe ce. Carolina a spus: Uitați-vă-n sus, e-o nebunie! Eu, în schimb, m-am răsucit către mal, unde doar ghiceam silueta Lorenzei, pentru că între timp stinsese lumina. Sau poate, mi-am zis, nici nu mai era acolo, o luase singură pe potecă-n sus, până acasă.

Am în telefon fotografiile zilelor din Sardinia: noi patru împreună pe terasă / Carolina râzând cine știe de ce, cu un picior îndoit pe scaun și țigara-ntre degete / Novelli îndepărtându-se cu Lorenza într-o canoe de două persoane (o înțepătură de gelozie complet irațională în momentul când au dispărut dincolo de stânci și nu i-am mai văzut o jumătate de oră) / copiii cu pistoale cu apă pe umăr / iarăși Lorenza, acum întinsă la prova motoscafului. În instantaneele acestea, părem mai fericiți decât îmi aduc eu aminte.

Pot să derulez așa vara lui 2017, în mai puțin de un minut, doar mișcând degetul mare, fără să pricep nimic din ea: screenshot-ul cu un horoscop online care ne punea în gardă, pe mine și pe alți Săgetători, că urmează o săptămână în care ne va lipsi „dezinvoltura intelectuală“ / clipul cu un bărbat filmat din spate, în picioare pe o platformă de bungee-jumping: e cu echipamentul montat, îi spune OK celui care filmează, apoi se aruncă-n gol cu un strigăt. După câteva zgâlțâituri ale cadrului, îl vedem spânzurând mulți metri mai jos, deasupra unui torent. Mi-l trimisese Karol, iar tipul care se arunca era chiar el / un digest al

articolelor despre atentatul de la Barcelona din 17 august / fotografia unei plafoniere care-i plăcea Lorenzei sau mie și pe care n-am cumpărat-o / un bărbat dormind, habar n-am cine e / alt bărbat dormind (cine-mi trimitea imaginile astea și de ce? să le fi trimis eu altcuiva? galeria nu oferă niciun context, doar data) / felurile de mâncare dintr-un restaurant din Puglia / alt screenshot cu știri, unde moartea unei perechi din Veneto care-și gătise un risotto cu flori otrăvitoare e urmată imediat de un articol detaliat asupra unor anumite tumori ale gurii, posibil legate de sexul oral.

E și un montaj cu multă muzică pe fundal care documentează plecarea lui Eugenio în Statele Unite. iPhone-ul mi-l sugerează periodic, aș prefera să n-o facă, să fie mai cu grijă față de memoria mea, dar de fiecare dată sfârșesc prin a mă uita la el. Într-un instantaneu, Eugenio stă lângă valiză, face semnul victoriei cu două degete, dar se poate ghici că e pierdut. În altul o îmbrățișează pe Lorenza, care plânge. Iar într-unul de după, e deja cu spatele, dincolo de controlul de securitate. iPhone-ul a ales drept coloană sonoră *Born to Be Wild*, care pare să se potrivească cu imaginile, dar demonstrează și că algoritmul n-a priceput nimic din

dimineața aceea de la Fiumicino, n-a priceput nimic din stânjeneala care ne-a cuprins când ne-am trezit în sala de așteptare toți patru, eu, Lorenza, tatăl lui Eugenio și partenera lui; n-a priceput nimic din mine, care observ calmul cu care ne salută Eugenio, nici din tristețea care mă copleșește când, în fine, îl văd dispărând în coada de la controale, o tristețe la care nu mă așteptasem și despre care nici măcar nu știam dacă era pentru el sau pentru mine.

Mai departe, septembrie: o stațiune din Ko Lanta unde Lorenza și cu mine ne-am gândit doar că am putea merge / fata lui Novelli citind *Wonder*[11] în metrou / Eugenio în noua sa viață americană / o caricatură cu Donald Trump și Kim Jong-un, după ce Coreea de Nord detonase o bombă H de o sută de kilotone. Sunt sigur că am discutat despre asta cu Curzia, întrebându-ne dacă era reală posibilitatea unei *escalation* și stabilind până la urmă că temerea aceea era mai mult a mea, obsedat cum eram deja de bomba atomică.

Un bilet de la Centrul Pompidou și afișul francez al unui film semnalează că, în octombrie, m-am întors la Paris. Venise momentul să depun mărturie despre Giulio

și Adriano. În lunile dinainte luasem o mulțime de notițe despre ei, printre care și o listă de termeni, cuvinte abstracte cum ar fi îngrijorare, distracție, înțelegere. Dar nu voiam ca rezultatul să fie o colecție de fraze de circumstanță, îl voiam incisiv, așa că m-am decis să mă concentrez asupra unui episod anume.

Într-o zi, prin zona pasajelor din Saint Germain, ne opriserăm în fața unui magazin cu măști africane, iar Giulio i-a descris lui Adriano originea și proprietățile magice ale fiecăreia cu o asemenea competență, încât a sesizat-o și vânzătorul, prin vitrină. Ne-a poftit înăuntru și a preluat el sarcina de a ne oferi informații. Măștile aveau prețuri exorbitante, erau de fapt decorațiuni de lux pentru casele parizienilor care țineau la mitul Africii primitive, dar pentru noi altceva era important. Era important că Adriano rămânea calm și concentrat în tot acest timp, fără obișnuitele lui manifestări de nerăbdare și fără izbucnirile care le făcuseră recent pe educatoarele de la grădiniță să-l convoace pe Giulio și să invoce o tulburare de hiperactivitate și deficit de atenție. În magazin, Giulio mi-a aruncat pe furiș o privire elocventă, un fel de vezi, vezi cum e el de-adevăratelea? Atunci de ce mă chinuie

ăștia? Într-adevăr, Adriano a fost atât de atent, încât la sfârșit vânzătorul i-a făcut cadou o bucată de lemn cioplit. N-avea probabil nicio valoare, dar în orele imediat următoare, Adriano a ținut-o strâns în pumn, ca pe obiectul cel mai prețios pe care-l avusese vreodată.

I-am transmis textul avocatei lui Giulio, scuzându-mă dinainte pentru traducerea deficitară. Nu mă-ndoiam că vor ști ei cum să-l ajusteze. Atâta vreme cât se păstra sensul, n-aveam nimic împotrivă.

Foarte înduioșător, a spus ea după ce l-a citit. Numai că ea avea deja pregătită o ciornă a depoziției mele. De fapt, nici nu era nevoie să mă deranjez până la Paris, ar fi fost suficient să-i trimit prin mail un scan cu pagina semnată. Dar dacă tot eram acolo.

Și-a sunat la interfon asistenta și a rugat-o să fie amabilă să-mi printeze declarația. Cât am așteptat, Giulio și avocata au discutat separat. Era între ei o familiaritate la care nu mă așteptasem și era evident că Giulio are foarte multă încredere în ea.

Textul cel nou era foarte simplu. În esență, spunea că, deoarece îl cunoșteam de mulți ani pe Giulio, eram sigur că e o persoană demnă de prețuire și că modul lui de a se purta cu copilul când fusesem de față

a fost de fiecare dată corect. Am semnat, întrebându-mă cum se putea alege un adjectiv ca acela, „corect“, pentru a rezuma relația dintre un tată și fiul său.

După ce am plecat de acolo, am mers pe jos o vreme, dar stăruia între noi o atmosferă stranie. Părea că nu prea mai avem ce ne spune odată dusă la bun sfârșit misiunea care ne legase în ultimele luni. Eram și ușor dezamăgit. Mă închipuisem ca având un rol mai important în povestea asta, protagonist al unei vieți care n-avea nimic de-a face cu a mea.

Giulio m-a pus la curent cu noutățile procesului, dar cu o oarecare oboseală, ca și cum se simțea obligat s-o facă doar pentru că luasem al enșpelea avion, și încă de florile mărului, după cum se dovedise. Pierduse bătălia în privința școlii. Adriano începuse deja să meargă la școala elementară franceză, în arondismentul șapte. Soluție pe care el n-o agrea deloc: nici metoda, nici învățătoarele, nici mediul social mult prea elitist.

Chiar nu pricep ce și-a vârât maică-sa în cap. Nu erau în stare să-i asigure lui Adriano un stil de viață măcar comparabil cu al colegilor lui. Cu excepția cazului în care s-ar fi dat pe mâna lui Luc, evident.

Însă raționamentul lui Cobalt îl convinsese pe judecător: după ce absolvea școala aceea, Adriano ar fi avut acces la unele dintre cele mai bune licee din Paris, iar de acolo ar fi avut cale liberă către Grandes Écoles și un viitor prosper.

Strategia țintită a claselor dominante. Ascensorul social e blocat încă din plecare, de la șase ani. Un parcurs școlar rigid, în care nimeni nu poate interveni. Cristalizarea privilegiilor e garantată.

Inutil de spus că se documentase. Citise manuale, își generalizase propria situație la anumite mecanisme economice abstracte. Politica intra din nou în viața lui într-un mod complet neașteptat, dar, dacă la douăzeci de ani dusese o politică activă, acum el era aproape numai obiect al acțiunii ei. Iar dacă la douăzeci de ani politica se traducea prin organizarea unor demonstrații, printr-un exces de relații umane, acum devenise activitatea cea mai solitară din lume.

În timp ce Giulio studia noile forme de inechitate socială, Cobalt produsese o cantitate surprinzătoare de materiale împotriva lui. Începând cu o relatare a educatoarelor de la grădiniță, care menționaseră că Giulio avea față de ele o

atitudine ostilă, aproape deloc constructivă. Apăruseră și concluziile unei expertize cerute de ea din partea unui psihoterapeut pediatru, conform căreia copilul, după ce petrecea perioade mai lungi cu el, prezenta manifestări somatice de disconfort: erupții cutanate, constipație. Pe care le are dintotdeauna, mi-a precizat Giulio.

De altfel, el, Giulio, nu-și dăduse niciodată acordul ca tipul ăla să-i examineze copilul. Avocata lui depusese plângere și judecătorul o acceptase. Poate că inițiativa lui Cobalt avea să se-ntoarcă până la urmă împotriva ei.

Iartă-mă că te-am făcut să vii aici degeaba, a zis.

Eram pe pod, în fața Institutului Lumii Arabe, mai aveam zece minute până la locul în care urma să ne despărțim. Nicio problemă.

Nu, pe bune, chiar îmi pare rău.

Cum nu mai adăuga nimic, am spus doar: Okay. Apoi ne-am luat rămas-bun. Poate ne mai vedem înainte de plecare, dar niciunul dintre noi nu părea convins.

Mă hotărâsem să stau la Novelli. Motivația oficială era că avea o cameră liberă, mai comodă decât divanul, și în care aș fi

putut să mă concentrez asupra lucrului. În realitate, după cum înțelesese foarte bine și Giulio, afecțiunea mea înclina de-acum înspre partea aceea, mai ales după vacanța petrecută împreună. Giulio primise vestea imperturbabil. Nu era loc de gelozie între niște bărbați adulți ca noi. A fost, totuși, un pic altfel când ne-am întâlnit în această nouă configurație, cumva stânjenitor, ca și cum totul ar fi pornit de la o trădare. Înainte de a intra în biroul avocatei, m-a întrebat sacadat, pe un ton care voia să spună cu totul altceva: Deci e mai bine acolo?

Da, era mai bine. Erai cel puțin înconjurat de căldură familială: așa ar fi trebuit să-i răspund dacă aș fi fost sincer. Adăugând și că nu era cazul să se scandalizeze, nici s-o ia foarte personal. Îmi cunoșteam slăbiciunea în virtutea căreia căutam acea căldură, îmi venea de departe, chiar dacă nu știam precis de unde. Deja în primele clase petreceam cât mai mult timp posibil la vecina vietnameză, al cărei nume tradus însemna Nor Care Se Mișcă Încet. Maică-sa făcea puzzle-uri de mii de piese care acopereau întreaga pardoseală, iar seara mâncam în bucătărie litchi însiropate.

La câteva ore după ce ne-am despărțit, Giulio mi-a dat forward la un mail care, la

rândul lui, era un forward al avocatei. Din subiect am înțeles că era vorba despre un document în legătură cu procesul de custodie, dar n-aveam chef să-l citesc. Eram la Novelli, pentru cină luaserăm la pachet niște pizza de la un restaurant italian: Italian, italian, repetau copiii, de-aia-i blatul așa bun. Mie nu mi se părea grozav, dar nu asta era important. Îmi erau de ajuns lumina blândă a apartamentului de la ultimul etaj, resturile de pizza din cutii și copiii aruncându-și în aer picioarele goale sau țopăind pe cuvertura canapelelor. A doua zi mă întorceam la Roma și voiam să mă bucur de pacea aceea fără să fiu deranjat.

Nu mi-a ieșit. În timp ce Carolina îl culca pe cel mic în camera de-alături, noi am pus un film, iar eu aproape ațipisem când am auzit niște bubuituri. Carolina s-a întors în camera de zi, albă ca varul. Novelli și cu mine am înșfăcat telefoanele, pe Twitter apăreau primele mențiuni. Se zvonea că exploziile avuseseră loc pe lângă Turnul Eiffel, deci destul de departe de noi. Am ieșit totuși pe balcon și-am stat cu urechile ciulite deasupra străzii pustii.

Peste puțin a venit și fetița. S-a auzit ceva ca o rafală. S-a tras sau sunt bombe? a-

ntrebat ea. Pare să fie o mitralieră, a răspuns Novelli.

Mi-a povestit că la școală făceau exerciții în fiecare lună. Directorul dădea alarma sunând dintr-un corn (un corn ca-n Evul Mediu, cine știe de ce), învățătoarea închidea ferestrele, trăgea perdelele și stingea lumina. Între timp, câțiva elevi blocau ușa clasei cu scaune. Trebuiau să se ghemuiască sub bănci, să închidă telefoanele, nu doar să dea volumul la minim, ci să le închidă de-a binelea, pentru că la Bataclan, atunci când toți se prefăceau că sunt morți, ucigașii trăseseră din balcon către parter, țintindu-i pe cei cărora li se aprindea telefonul. Apoi trebuie să așteptăm în liniște, a spus fata lui Novelli. Să așteptăm ce? Să dea năvală-n cameră un tip cu un kalașnikov, m-am gândit. Să sune din nou cornul, a spus ea. Mi-a povestit că, la primele exerciții, colegii ei plângeau, și ea plânsese, dar de-acum se obișnuiseră și la ultimul chiar adormise.

I-am scris Curziei, întrebând-o dacă știe ceva de atac, așa am descoperit că era în Franța, coincidență care mi s-a părut de rău augur. Nu la Paris, totuși, abia ajunsese la Calais pentru un reportaj despre ceea ce se numea jungla migranților, la un an de la evacuare. Nu știa nimic despre atentat, și ea

se străduia să înțeleagă câte ceva de pe Twitter. Am simțit privirea lui Novelli ațintită asupra degetelor mele și, înainte să apuce el să spună ceva, m-am dezvinovățit: O-ntreb pentru ziar. Poate e cazul să mă duc acolo.

Până la urmă am intrat înapoi în casă și am continuat să ne uităm la film. După câteva ore s-a aflat că nu fusese niciun atentat. Erau artificii, chiar autorizate: se filma un episod din serialul Netflix despre surorile Wachowski.

A doua zi au fost niște polemici. Autoritățile avertizaseră lumea din cartier prin sms-uri, dar focurile de artificii se auziseră până hăt departe, poate și din cauza condițiilor meteo.

Contactat radiofonic, Novelli a început prin a fi sarcastic. Apoi și-a luat un ton mai serios și a vorbit despre cum realitatea și sugestia irațională se amestecă de-acum în viețile noastre în moduri cu adevărat stranii. Mâncam de dimineață în timp ce-l ascultam și-l priveam cum se plimbă prin casă cu celularul la ureche, gesticulând cu mâna liberă, și din nou am fost surprins de talentul său expresiv.

În urma interviului meu, câmpul său de acțiune începuse să se extindă timid către Italia, fusese inclus pe lista experților de contactat în caz de cutremur, alunecări de teren, ruperi de nori ieșite din comun sau erupții vulcanice. Sigur ajutase și faptul de a fi fost prezentat în șapou ca un câștigător al Nobelului, ceea ce, cu toate că era o exagerare, nici fals nu era. Cu zece ani mai devreme, când IPCC[12] primise premiul dimpreună cu Al Gore, Novelli fusese unul dintre puținii italieni din comitet. Că mai făceau parte din el și alte câteva zeci de savanți era, până la urmă, doar un detaliu.

Trebuia să mă întorc la Roma. Novelli m-a condus până la stația de autobuz. Cerul era acoperit de un singur nor alb și compact: altostratus, după cum învățasem de când ne împrieteniserăm. Genul acela de cer îmi agrava teribil cataracta de la ochiul stâng. M-am apucat de exercițiile obișnuite, închizând pe rând ochii, tic pe care și-l însușise și Eugenio.

Novelli mi-a vorbit despre lucrările de renovare a casei din Genova. Voia să le înceapă cât de repede. Carolina era deja în pragul paranoiei la Paris, observasem și eu. Nu mai lua metroul. Nu mai voia să meargă la cinema, la restaurant, nimic. Începea să le

transmită și copiilor anxietatea ei. Le interzicea să se ducă la petreceri de zile de naștere doar pentru că se desfășurau în aer liber. Nu te mai puteai înțelege cu ea.

Când ajunseserăm deja în stație, a adăugat: Ah, era să uit. Se pare c-o să fim colegi.

Felul cum a spus-o m-a făcut să înțeleg că nu uitase deloc, dimpotrivă, își pregătise anunțul tot drumul.

M-au rugat să scriu la ***. O rubrică despre mediu. Tare, nu? Sincer, nu c-aș avea eu mult timp, printre cursuri și cercetare. Dar nu mi se pare corect să mă derobez. Altfel, le lași mână liberă tuturor vulgarizatorilor ăstora improvizați. Și negaționiștilor, se-nțelege. Dacă e ceva de care are nevoie țara asta, e o minimă rigoare științifică.

I-am atras atenția că *** e un ziar un pic prea poziționat și nu foarte apropiat de convingerile lui.

Toate ziarele sunt poziționate, mi-a răspuns. Ce, ăla la care scrii tu nu e? Și-apoi, hai să fim sinceri, nu mai există cu adevărat deosebiri politice. Ești ori de partea adevărului, ori împotriva lui.

Între timp, autobuzul trăsese la peron. Mi-am dat seama că Novelli ar fi vrut să

discute mai mult pe tema asta, dar își calculase prost timpii, așteptând până-n ultima clipă ca să maximizeze efectul de surpriză.

Poate-mi dai câteva sfaturi în privința scriiturii, a spus, dar știam că n-o să mi le ceară niciodată. Ne-am pupat pe obraji și am urcat.

După ce s-a depărtat un pic autobuzul, m-am întors și m-am uitat pe fereastră după Novelli. Era tot acolo, absorbit, cu mâinile-n buzunare. Mă străduisem mai devreme să rămân impasibil, dar trebuie că amândoi simțiserăm o ușoară fricțiune, ieșită de niciunde, pentru că, după câteva minute, am primit un mesaj în care își lua din nou la revedere și spunea că speră să revin curând. Nu era necesar și nu ne stătea-n fire genul ăsta de exteriorizări. Am răspuns că asta era și speranța mea și am adăugat felicitări pentru noul lui job.

Mai târziu, așteptând la poarta de îmbarcare, am deschis mailul de la Giulio. Nu era nicio introducere, doar șirul mesajelor succesive și un pdf atașat. Era un memoriu trimis de Cobalt avocatului ei. Textul era în franceză, dar, după sintaxă, mi-am dat seama că fusese scris inițial la persoana întâi, deci de Cobalt, și apoi trecut

la persoana a treia, mai neutră, ea fiind identificată ca Mme V.

Cobalt povestea despre perioada în care locuise la Geneva cu Giulio și cu Adriano, care abia se născuse. Se mutaseră acolo pentru că ea câștigase un post la CERN. Salariul era mare, dar nu suficient pentru costul vieții din Elveția, iar Giulio nu prinsese post. Cu toate acestea, nu se arătase dispus să renunțe la niciunul dintre obiceiurile lor dinainte, în particular la călătorii. Într-un anumit loc era definit ca *irréaliste* față de situația lor financiară de-atunci.

Am derulat paginile până la ultima și mi-a atras atenția un termen în cursive: *gaslighting*. I-am căutat înțelesul. În psihologie, constă în distorsionarea amintirilor victimei printr-un proces de manipulare programatică, până la a o face să se îndoiască de propria memorie. E o tehnică observată în multe situații de violență, practicată frecvent de subiecți sociopați și utilizată de anumite regimuri represive. E uneori atât de insinuantă, induce o asemenea confuzie în mintea persoanei asupra căreia e folosită, încât o împinge chiar la sinucidere.

M-am oprit din citit. Mi se făcuse greață. Pasagerii zborului meu se încolonaseră deja,

ar fi trebuit să mă așez la coadă, dar am rămas așezat. Au început formalitățile de îmbarcare, rândul avansa metru cu metru prin fața mea.

Ultimul a trecut un pușți care călătorea singur, cu o haină căptușită, prea groasă pentru Roma. Mi-au strigat numele o dată, de două ori, de trei ori. Am văzut prin geam aparatul desprinzându-se de tub și îndreptându-se către pista de decolare. Abia atunci m-am ridicat. Am parcurs în sens contrar controalele de securitate și am ieșit din terminal.

---

11. Roman pentru copii al autoarei americane R.J. Palacio (n.r.).

12. Intergovernmental Pannel on Climate Change, organism al Națiunilor Unite însărcinat cu extinderea și diseminarea cunoașterii științifice despre încălzirea globală (n.tr.).

PARTEA A DOUA

Norii

Pe 9 august 1945, în plină noapte, bombardierul Bockscar decola de pe minuscula insulă Tinian, din arhipelagul Marianelor, cucerită abia cu un an înainte de armata americană. Destinația lui B-29, adică obiectivul asupra căruia trebuia să arunce bomba atomică din cală, era orașul Kokura, unde se găsea un arsenal militar.

După ce a survolat o lungă porțiune a Pacificului mai întâi negru, apoi luminat de zorii zilei și după ce a întârziat inutil așteptând un alt bombardier care-ar fi trebuit să fotografieze misiunea, Bockscar a ajuns deasupra orașului Kokura exact la 10.44 dimineața, dar l-a găsit acoperit de un nor. Era un nor ciudat, foarte întunecat, poate de origine naturală, sau poate un efect al fumului produs de bombardamente și pe care vântul îl adusese între timp până acolo. Fapt este că îi acoperea maiorului Charles Sweeney ținta de o manieră extrem de neplăcută.

Avionul B-29 s-a mai învârtit o vreme degeaba, așteptând să se însenineze, dar norul nu dădea semne c-ar avea de gând să se risipească. Până la urmă, ca să nu riște să devină la rândul lui o țintă, și asta tocmai în ziua când transporta o bombă atomică,

echipajul a decis să renunțe la Kokura. Către ora unsprezece, Bockscar a cotit spre sud, către alt oraș din insula Kyushu, următorul de pe lista obiectivelor, al cărui nume era format din doi termeni care-i descriau structura morfologică: *naga*, lung, și *saki*, promontoriu. Promontoriul cel lung: Nagasaki.

Terumi Tanaka a aflat toate acestea mulți ani mai târziu. În vara lui 1945 avea doar treisprezece ani și era în primul an de gimnaziu (în Japonia, școala începe în aprilie). În timp ce elevii mai mari lucrau fără întrerupere la producția de arme, Terumi si cei ca el contribuiau la efortul de război o dată la două zile: o dimineață la școală, una la muncă. Munca consta în fabricarea de lănci din tulpini de bambus, în săparea de gropi în nisipul plajei ca să cadă-n ele tancurile inamice și în culegerea de *kuzu*, o plantă sălbatică al cărei amidon se folosea drept combustibil alternativ, în locul benzinei.

Dacă, inițial, bombardamentele americane vizaseră doar obiective strategice, de-acum civilii erau și ei considerați combatanți, deci ținte posibile. La începutul lui august, Nagasaki se număra încă printre orașele rămase intacte, alături de Hiroshima,

Kokura și alte câteva, dar alarma antiaeriană răsuna frecvent și acolo. Atunci Terumi se refugia în pădure. În vara aceea, viața sa se desfășura așadar pe o rază redusă: casă, școală, plajă, pădure.

De fapt, fuseseră totuși câteva bombardamente, chiar în zilele din urmă, pe 29 iulie și pe 1 august. În total, loviseră orașul șaptezeci și două de avioane, în grupuri de câte șase, de fiecare dată câte trei ore la rând. Dar fusese lovită mai ales zona industrială, din vest, în timp ce Terumi locuia în Nakagawamachi, în valea centrală. Într-o zi, pe când era la școală, s-a dat alarma. Terumi și colegii lui au dat fuga în pădure, pe deal, și de-acolo au văzut clar că avioanele țintеau fabricile. S-au liniștit și au urmărit bombardamentul până la sfârșit. „Era o liniște ciudată“, mi-a spus Terumi Tanaka la aproape optzeci de ani după vara aceea, când l-am intervievat.

Apoi a venit ziua de 6 august. Little Boy, prima bombă atomică, a fost lansată asupra Hiroshimei. Terumi a aflat a doua zi, de la radio sau poate din ziar, chiar dacă, evident, nu știa nimic despre bomba atomică, pentru că asemenea arme pur și simplu nu existau. Se vorbea, în mod generic, de o bombă „nouă“, ale cărei daune erau în curs de

evaluare, se zvonea că trebuie să te îmbraci în alb, dar nu pentru radiații (nici radiații nu existau), ci pentru că bomba cea nouă „emitea multă căldură“.

Așadar, între 6 și 9 august, viața lui Terumi Tanaka din Nagasaki s-a desfășurat ca de obicei: casă, școală, plajă, pădure. 9 august cădea într-o zi de școală. Dar pe la opt a sunat alarma. Erau două feluri de alarmă: una care semnala un pericol grav, *kūshū-keihō* (caz în care indicația era să nu te miști) și cea numită *keikai-keihō*, care îți atrăgea atenția doar să fii prudent. În dimineața aceea, *kūshū* a durat puțin, dar *keikai* nu se mai oprea. Terumi și-a spus că, oricum, nu mai putea ține mult, așa că trebuia să iasă din casă și s-o ia pe jos către școală. „Dar era foarte cald și mă dezbrăcasem. Am mai rămas un pic în chiloți, citind pe tatami.“

În timp ce lenevea așa acasă, a auzit zgomotul avionului. Avea deja urechea antrenată, putea recunoaște un B-29, pentru că B-29 avea patru motoare și un uruit mai puternic. Terumi s-a apropiat de fereastră și s-a uitat pe cer după bombardier. Era înnorat și deasupra Nagasakiului în ziua aceea, nu strat compact, ca la Kokura, ci nori risipiți

ici-colo: în spatele unuia dintre ei se ascundea probabil și B-29.

Terumi s-a întors să se-ntindă din nou pe tatami. Camera era mică, doar șase tatami, n-avea de făcut decât doi pași. Atunci a fost flash-ul. „Unii îl descriu ca pe o strălucire care vine dintr-o anumită direcție, dar pentru mine a fost altfel.“ Lumina nu venea din nicio direcție anume: „Era instantaneu peste tot“. O lumină „care nu semăna cu nicio alta“ l-a învăluit pe Terumi în alb.

Camera lui era la etajul întâi, flash-ul l-a speriat, așa că Terumi a coborât în fugă pe scări. În timp ce cobora, a văzut lumina schimbându-se de mai multe ori: din alb în albastru, apoi în galben, în roșu, în sfârșit, într-un roșu foarte intens. Poate să nu fi fost aceasta succesiunea, dar culorile le ține minte precis. Erau și la parter tatami, iar Terumi s-a culcat pe burtă sub unul dintre ele, acoperindu-și ochii și urechile cu mâinile, așa cum îl învățaseră la școală când făceau exerciții. Din poziția aceea, până să-l lovească unda de șoc și chiar înainte să leșine, a mai avut timp să se gândească la semnificația acelui roșu atât de intens: foarte aproape de el ardea ceva foarte mare.

Mai erau în casă mama și cele două surori mai mici, de șase și zece ani. Terumi nu le

văzuse. Casa lor era printre cele tradiționale din Nagasaki, cu o *engawa*, adică un patio puțin înălțat, un fel de verandă pe piloni, și de-acolo țâșniseră ele instinctiv în direcția opusă epicentrului.

Când Terumi și-a revenit, a auzit-o pe maică-sa strigându-l. Nu se vedeau unul pe celălalt, pentru că explozia aruncase peste el o ușă compusă dintr-un cadru de lemn în care erau montate șase geamuri mate. „Ca prin minune, geamurile nu s-au spart. Mulți vecini au fost răniți tocmai de cioburile de sticlă și de așchiile de lemn".

S-a descarcerat. Casa era întoarsă cu fundu-n sus, dar încă în picioare. Toți patru erau în viață. Mama a decis să-și ducă copiii în buncărul care se afla la vreo sută de metri. Afară, Terumi a văzut pentru prima dată distrugerile. „Fiecare familie credea că bomba nimerise chiar pe casa ei. Dar nu, erau toate la fel."

Lumea a umplut rapid buncărul. „La început, fiecare îl avea pe-al lui, dar nu erau sigure, așa că primăria de cartier a construit unul sub deal, în spatele templului șintoist. Mi-l aminteam ca fiind enorm, dar când am intrat din nou acolo, acum zece ani, am înțeles că nu putea fi atât de mare." Nu era

decât o gaură săpată orizontal în pământ, unde apa se infiltra peste tot.

„Trebuie să înțelegeți cum e construit Nagasaki“, mi-a spus Tanaka-san. „Orașul se întinde în jurul unui golf și e împărțit în trei văi. Cea de la vest e partea industrială. Eu locuiam în partea centrală, e o zonă rezidențială, ca și valea estică. În locul unde se întâlnesc toate trei se află prefectura și clădirile administrative. Acolo ar fi trebuit să arunce B-29 bomba, peste zona cea mai importantă și cea mai populată. Dar era un nor deasupra.“

Așa că maiorul Sweeney a ales partea de vest, deja bombardată în zilele dinainte. Pe-

acolo erau mai ales fabrici, dar locuia și comunitatea creștină din Nagasaki, locuiau și cele două mătuși ale lui Terumi: Rui, sora mamei, și Koto, sora tatei.

Destul de mult timp după explozie, cei care se aflau în valea centrală nu și-au dat seama de amploarea distrugerilor de dincolo de deal. Nici nu și-o puteau imagina, pentru că așa ceva nu se mai întâmplase. După culoarea cerului, totuși, se putea ghici că în partea aceea ardea totul. „Soarele era roșu în mijlocul unui negru compact.“ Oricât a insistat copilul, mama lui Terumi spunea că e prea periculos să se ducă acolo.

Pe la patru după-amiază a luat foc clădirea prefecturii. Terumi s-a dus într-acolo, se temea că incendiul ar putea ajunge și la ei în cartier, dar vântul și-a schimbat direcția la timp. La întoarcere, a trecut prin fața fostei lui școli elementare, școala la care mersese până în urmă cu câteva luni. Când s-a apropiat, a văzut sala de festivități plină cu răniți. „Trebuie să fi fost cel puțin o sută. Probabil că-i aduseseră cu mașina." Nu existau nici medici, nici infirmiere, doar trei femei care-i îngrijeau pe toți cum puteau. „Mulți aveau arsuri, și totuși tremurau de frig. Mureau chiar sub ochii mei", moment în care îi apucau de încheieturi și de glezne și-i duceau în curte. Săpaseră o groapă ca să-i incinereze.

Terumi a făcut un pic de ordine acasă, dar, pentru dormit, s-au dus iarăși cu toții în buncăr. Se simțeau mai în siguranță acolo. În timpul nopții, s-a întors una dintre fetele dispărute, fiica proprietarilor de la care închiria casa familia Tanaka. Era studentă și în dimineața aceea fusese la muncă într-una dintre fabrici. Toată lumea din buncăr s-a bucurat foarte mult, asta și pentru că fata nu părea să aibă nicio rană. „A murit înainte să se sfârșească războiul, din cauza radiațiilor, după câteva zile de febră foarte mare."

Pe 12 august, la trei zile de la explozie, mama lui Terumi a fost în sfârșit de acord să meargă cu el în zona de vest, să-și caute sora și cumnata. S-au hotărât s-o ia prin pădure, urcând dealul: cărarea era lungă cam de patru kilometri. Când au ajuns pe culme, în fața lor s-a deschis valea: acoperită cu cenușă, netedă ca-n palmă. „Nu mai era nimic." Rezistaseră numai structurile scheletice din fier ale fabricilor.

Mătușa maternă, Rui, locuia într-o casă mai izolată. Terumi s-a gândit că poate focul nu ajunsese până acolo, dar când s-a uitat în direcția aceea, n-a văzut nimic.

Coborând pe povârnișul dealului, au dat peste morți și oameni care agonizau, lăsați singuri acolo de zile întregi, fără niciun ajutor. „Când am văzut primele cadavre ne-am speriat, dar erau atât de multe, că de la un punct încolo nu ne mai impresionau deloc. Nu mai vorbeam între noi."

Nu vorbeau nici când au ajuns la casa mătușii Rui. Nu arsese: „fusese strivită". Trupul lui Rui era acolo, urma să fie incinerat. Tatăl ei însă trăia, „cu arsuri atât de grave, încât i se vedeau oasele brațelor".

Spunând aceste cuvinte, Tanaka-san a făcut prima mișcare vizibilă prin webcam, trecându-și o mână peste antebrațul celălalt,

pe toată lungimea osului expus al bunicului. Apoi brațul lui a dispărut din nou sub ecran.

Bunicul era încă suficient de conștient ca să-și dea seama de prezența lor. Cerea disperat apă. Terumi a udat un petic de stofă și i-a dus-o la buze. „Dar buzele aproape i se topiseră."

Alte rude ajunseseră înaintea lor. Pregătiseră o incinerare improvizată, punând lemnele pe o foaie de tablă. Terumi voia să se uite, dar mama nu l-a lăsat. În timp ce restul familiei depunea rămășițele lui Rui, ei au plecat s-o caute pe mătușa Koto.

*

Chipul lui Tanaka-san a împietrit pe monitor. După câteva clipe, s-a deconectat. Am așteptat zece minute, apoi Ryosuke a încercat să-l sune, i-a scris un mail, dar n-a răspuns. Probabil e obosit, a spus. Adevărul e că Tanaka-san vorbise aproape trei ore, fără să se ridice măcar o dată, fără să ceară o pauză, doar sorbind câte puțin, din când în când, dintr-o ceașcă. La aproape nouăzeci de ani.

Ne-a răspuns a doua zi, cerându-și iertare: se întrerupsese conexiunea wi-fi. Mi-a dat întâlnire din nou peste două săptămâni. Când ne-am conectat iar toți trei, era gata să

continue povestirea exact din punctul în care o lăsase. Eu însă nu eram pregătit, cel puțin așa cred. Mi se părea o operație fără anestezie, așa că l-am întrebat despre obiectul atârnat pe perete în spatele lui: un fel de pelerină în multe culori, toate foarte aprinse, violet, verde, albastru închis. Tanaka-san a apropiat de webcam o margine a ei și mi-a arătat că fiecare bucată era un origami reprezentând o pasăre stilizată — un cocor, mai exact. Erau o mie de păsări, toate înșirate pe un fir de ață. Potrivit credinței populare, cui completa un *senbazuru*, o pelerină de o mie de origami de cocori, i se împlinea o dorință. Nu am îndrăznit să-l întreb ce dorință își pusese.

Corpul mătușii Rui a avut nevoie de două ore ca să ardă. Între timp, Terumi și mama lui ajunseseră la casa mătușii Koto. Se afla la abia șase sute de metri, în mod normal făceai cincisprezece minute; lor, în schimb, le-a luat cel puțin o oră, deoarece clădirile erau arse, prăbușite, făcute una cu pământul, trebuia să înaintezi printre dărâmături și temeliile de piatră ale caselor din lemn dispărute, ocolindu-le sau escaladându-le.

Casa mătușii Koto era la nici patru sute de metri de ground zero, adică în interiorul

razei de distrugere totală a lui Fat Man. Înăuntrul acelei raze, cadavrele nu mai pot fi deosebite, sunt atât de carbonizate, că nu li se mai poate ghici nici sexul. Dar în ziua aceea, expresia „ground zero“ nu însemna nimic pentru Terumi, nici „rază de distrugere totală“ sau „Fat Man“, pentru că niciuna dintre ele încă nu exista.

Terumi și mama lui au examinat pe rând cadavrele. Până la urmă au ajuns la resturile unei case care aducea cu a mătușii: au verificat și corpurile din jurul ei. De multe ori, întorcându-le, le „stricau“, adică li se descompuneau în mână. Într-un târziu, au reușit totuși să-i găsească pe mătușa Koto și pe nepotul ei, Makoto: pe două petice de material, pe picioare, au recunoscut modelul kimonoului mătușii. Nu era vorba despre materialul propriu-zis (care arsese în incendiu), ci de desenul imprimat în carne. Cât despre Makoto, el putea fi recunoscut după înălțimea peste medie.

Makoto venise la Nagasaki cu o săptămână înainte, pentru o vacanță alimentară. Studia matematica la Universitatea din Tokyo, ceea ce îl scutise de înrolare. Dar, în orașele mari, mâncarea se găsea atât de greu, încât studenții erau trimiși din când în când pe la rude ca să mai

prindă puteri. Makoto urma să plece la Tokyo pe 9 august, chiar în dimineața aceea.

Terumi și mama sa știau că n-aveau cum să care singuri cadavrele, așa că s-au hotărât să se întoarcă la casa lui Rui, unde erau celelalte rude. Chiar strivită, era încă una dintre structurile care se păstraseră cel mai bine și mulți arși fuseseră aduși acolo. Rănile lor erau complet negre. „Negre de muște." Trecuseră de-acum trei zile de la explozie și, pe căldura din august, miasma rănilor supurânde le atrăgea. „Când te apropiai, mușteleși luau zborul și atunci descopereai că, dedesubt, plăgile colcăiau de larve." Cum medici nu existau, rudele foloseau bețișoare pentru mâncat ca să extragă viermii din carne.

În mod normal, în Japonia, resturile umane sunt puse într-un *kotsutsubo*, o urnă funerară, dar pentru mătușa Rui au folosit un simplu vas de bucătărie rămas întreg. La sfârșitul incinerării, Terumi a văzut cum oasele desenau încă pe tablă silueta mătușii și-a izbucnit în plâns. A fost prima și singura dată. Când s-a trecut la faza următoare a ritualului, în care fiecare dintre cei prezenți umplea cu bețișoarele urna cu rămășițele defunctei, era din nou calm și tăcut.

Au hotărât să se întoarcă acasă înainte de lăsarea întunericului, pe alt drum, ocolind pe la sud dealul în loc să-l urce. Pe strada centrală, care cobora spre port, se săpase o trecere printre dărâmături, de-a lungul șinelor de tramvai. Pe-acolo au luat-o. Apoi, o bucată de drum au mers de-a lungul râului. Sub un pod, într-un iaz artificial, Terumi a văzut plutind cam treizeci de cadavre. „Erau foarte umflate și aveau gurile căscate."

Dar cel mai mult l-a impresionat vederea unui copil, băiat sau fetiță, nu știa. Lângă râu, pe locul unde arsese o casă era acum un maidan, iar în fundul lui, de-a curmezișul, era un perete de piatră; băiețelul, ori fetița, fusese „încastrat", cu brațele și picioarele depărtate, așa cum fusese proiectat în zid de unda de șoc. Terumi și mama au mai mers în tăcere printre dărâmături încă patru kilometri, învăluiți de un miros extrem de bizar, până au ajuns la Nakagawamachi.

Am căutat Nakagawamachi pe Maps și-am partajat ecranul. Când a apărut harta, Tanaka-san s-a plecat în față, către monitor. Acolo e, a spus, ăla e. M-a condus către poziția exactă a templului șintoist. În spate e un delușor, iar în delușor era săpat buncărul.

Am reconstituit pe ecran traseul parcurs împreună cu mama, la dus și la întors, și am atribuit diferitelor lui segmente numele exacte. Muntele era Konpira, râul — Urakami, cartierul mătușii Koto era Okamachi, și nu acolo ar fi trebuit să explodeze bomba, ci mai la sud, în Hamamachi.

Dacă n-ar fi fost norii, Terumi, mama lui și colegii lui de clasă s-ar fi aflat la abia un kilometru de ground zero, în interiorul razei de radiație, acolo unde șansele de supraviețuire sunt minime. Totul ar fi fost altfel: Terumi n-ar mai fi stat în fața mea povestind, iar mama lui, Tanaka Moto, n-ar fi trăit până la o sută doi ani tratându-se cu remedii tradiționale, prune murate și sake.

Fără nori, totul ar fi fost pe dos: după explozie, mătușile Rui și Koto ar fi urcat muntele Konpira ca să-i caute, ele ar fi întors pe rând cadavrele în căutarea unui petic de haină tatuat pe piele, ele i-ar fi recunoscut până la urmă pe mamă și fiu, le-ar fi încropit rugurile cu ce s-ar fi găsit, în mijlocul celei mai mari distrugeri cunoscute vreodată de omenire.

Vorbeam frecvent cu Novelli despre importanța norilor în povestea bombei, așa cum vorbeam și despre importanța norilor pentru el și despre importanța norilor în general. Îmi aduc aminte mai ales o discuție anume: era miezul nopții și rămăseserăm să mai bem după ce se culcaseră Carolina și copiii. Ne tolăniserăm fiecare pe câte-un fotoliu, iar Novelli, în mod bizar, părea foarte vulnerabil. De obicei, juca rolul dezamăgitului: se jura că tot ce-l mai interesează în știință e să primească măriri de salariu și să evite să predea la anul întâi. Dar eu știam că în adâncul inimii nu era așa, că întreținea, ca orice om de știință, un raport romantic cu meseria lui și că visa și el ca, odată și-odată, o ecuație sau altceva, o constantă a naturii să-i poarte numele. Dac-ai putea alege, l-am întrebat în noaptea aia, pe ce ai vrea să-ți pui numele?

Chiar pe nimic.

Ei, hai, de dragul jocului, am insistat. Ce-ai vrea să fie?

Novelli a oftat și mi-a mărturisit că, de fapt, ar fi ceva, dar nu o ecuație, nici o constantă. Atunci ce?

Dac-ar fi să aleagă, ar prefera ceva mai… nepermanent.

Ca un nor?

Exact, ca un nor. La urma urmei, existau norii Kelvin-Helmholtz, spectaculoși și rari, care desenau pe cer talazuri încovrigate de aburi. Atunci de ce nu și „norii lui Novelli“? Întrecerea la care participau studenții lui folosea și la asta. Poate că, mai devreme sau mai târziu, vreunul dintre ei avea să fotografieze o formațiune cu adevărat specială, căreia el i-ar fi studiat originea și i-ar fi împrumutat numele.

În momentul acela s-a lăsat să alunece în genunchi de pe fotoliu și mi-a pus ecranul telefonului la o palmă de nas: Uite-aici, uite.

Mi-a arătat o întreagă galerie de nori, unii atât de stranii încât păreau efecte grafice de computer. Mammatus, shelf, nu-s incredibili? Oamenii privesc același cer de mii de ani, și totuși încă se descoperă și se clasifică noi configurații. World Meteorological Organization tocmai a inclus una nouă în atlas: Astea, le zice asperitas.

Îi simțeam direct în nări răsuflarea caldă de vodcă, dar nu mă deranja.

Știi care-i chestia cea mai tare? Că și asperitas sunt tot din vapori de apă. Toți norii sunt doar vapori de apă. Se schimbă numai condițiile dimprejur, presiunea, temperatura, curenții de aer. Dar

combinațiile sunt atât de multe, că teoretic pot crea o varietate infinită.

A deschis browserul și a tastat ceva. A pornit o filmare în timelapse în care un front gazos, albăstrui și compact se deplasa pe suprafața unui lac. Norul semăna cu un tub orizontal și spânzura atât de nefiresc în mijlocul cerului, încât l-am întrebat dacă nu e cumva un fotomontaj. Novelli a clătinat din cap: E un roll cloud. Când o masă de aer cald alunecă rapid deasupra uneia compacte de aer rece, atunci e posibil ca în zona de intersecție norii să fie efectiv înfășurați, ca sulurile. A mimat procesul rotindu-și degetele în palma celeilalte mâini. Se pot întinde pe sute de kilometri. Înaintează fără să-și piardă forma. Pe-ăsta l-au filmat pe lacul Michigan, dar sunt foarte rari. Imprevizibili.

Ne-am mai uitat o dată la norul care se deplasa pe cer și am observat că părea să indice furtună, dar Novelli m-a asigurat că dimpotrivă, norii roll erau cel mai adesea inofensivi. Ar putea să te inspire.

Să mă inspire la ce?

Ai putea scrie o carte, te-aș ajuta.

Iar tu ai fi protagonistul.

Asta las la alegerea ta.

I-am putea spune *Omul norilor*.

Îmi place, a spus Novelli. *Omul norilor*: sună bine.

Eram, fără s-o știm, pe culmea prieteniei noastre și ne uitam împreună la imagini cu nori pe telefon. Câteva ore m-am gândit foarte serios la propunerea lui: o carte despre nori, scrisă la patru mâini. Ar fi fost plăcut, măcar o dată să am un proiect comun cu cineva. Să am un proiect comun cu el.

După câteva săptămâni, „Omul norilor" a devenit titlul rubricii lui din săptămânalul *** despre care îmi spusese. Novelli nu-mi ceruse permisiunea să folosească expresia, iar eu n-am făcut caz. Nu eram, de altfel, deloc sigur că o discuție nocturnă, la beție, îmi asigura vreun drept de copyright.

În noiembrie 2017 m-am întors la Trieste ca să-mi țin cursul. După luni de lecturi monotematice despre bombă, aveam capul doldora de biografii de fizicieni nucleari, așa că m-am hotărât să-mi axez lecțiile pe acest tip de povestire. În prelegerea de deschidere, le-am mărturisit studenților o slăbiciune din adolescență, când în ziua-n care a ieșit *A Beautiful Mind* m-am dus la cinema de unul singur, ca să-l pot vedea cu maximum de concentrare posibil. Le-am povestit cum, la întoarcere, am visat multă vreme să umplu și eu geamurile cu formule absurde, asemenea lui John Nash. Le-am vorbit, în general, despre filmele biografice științifice: exista întotdeauna un moment în care protagonistul, după ce se luptase cu scepticismul general, primea un ropot de aplauze. Observaseră chestia asta? Alan Turing, Thomas Edison, Stephen Hawking: aplauzele eliberatoare au venit pentru fiecare dintre ei, cel puțin în versiunile cinematografice ale vieților lor.

În acel moment o studentă a ridicat mâna și a întrebat dacă mă gândisem vreodată să includ în panteonul personal și vreo femeie de știință.

Clasa a fost străbătută de un freamăt de satisfacție, ca și cum mai mulți își puseseră în tăcere o astfel de întrebare.

Nu mi-am pus problema în termenii ăștia, am admis.

Ea a clătinat din cap zâmbind, expunându-mi naivitatea: Pe bune, dom' profesor?

Evident însă că admir femeile de știință în egală măsură.

În egală măsură.

Evident.

Și pe cine admirați, de exemplu?

Am trecut mental în revistă numele, nu multe, într-adevăr, și apoi am spus: Pentru început, pe Marie Curie.

Fata și-a dus palma la frunte, gest care a dat cuvintelor ei o tentă de exasperare: Maria Skłodowska, așadar. Azi putem avea măcar decența s-o numim cu numele de fată.

Maria Skłodowska, dacă așa preferați.

Nu e preferința mea, domnule profesor. Pur și simplu așa e corect.

Avea obrajii supți și păr negru tuns bob, cu breton drept și scurt, așa cum se purta în ultima vreme. Sigur venea dinspre fizică. Pot să vă întreb cum vă numiți?

Fernanda Rucco.

Fernanda. Îmi pare bine.

Mă plimbam înainte și înapoi, ca de obicei, și trebuie să fi rămas destul de mult timp tăcut. Nu aveam în minte nicio strategie anume. Era mai curând ca și cum mi-aș fi analizat starea aceea inedită de disconfort, întrebându-mă dacă era ceva ce chiar meritam. Îmi stăruia în urechi acel „Pe bune, dom' profesor?“ de puțin mai devreme. Clasa era foarte atentă.

Fernanda, îmi place verva dumneavoastră polemică, am spus. E exact tipul de discuție pe care aș vrea să-l instaurăm aici. Primesc deci provocarea și jur să reflectez asupra ei. De altfel, e arhiștiut că există o subreprezentare a femeilor în istoria științei. E suficient să numărăm Nobelurile feminine ca să

N-o să ne ia mult numărătoarea, m-a întrerupt. În fizică l-au luat trei savante în o sută douăzeci de ani.

Mi-a scăpat un zâmbet: Eram sigur că veniți dinspre fizică.

Dar Fernanda a ignorat și această cerere de bunăvoință: Iar ce-am spus nu era defel o provocare. Era doar o clarificare.

Mai târziu, la cantină, i-am povestit Marinei cum m-a făcut Fernanda să mă simt nelalocul meu, de parcă aș fi gândit greșit

totul, încă de la început. Marina a rămas rezervată, poate ca să-și dea ocazia de a cântări și ea acea posibilitate. Apoi mi-a mărturisit că a avut și ea un moment de tensiune asemănător la începutul cursului ei: se referise la autobiografia lui Richard Feynman, o știam, da? Sigur c-o știam, în facultate era lectură obligatorie pentru orice fizician aspirant: deci?

Deci Feynman era un sexist și un molestator.

Un pic mă prinsesem eu.

Un pic mă prinsesem și eu, a spus Marina. Dar nu ne prinseserăm suficient. Aici e problema. Noi nu luaserăm lucrurile în serios. Iar pentru copiii ăștia e de neacceptat. Am recitit fragmentele cu pricina și Fernanda are dreptate: Feynman le face curve pe fetele care nu vor să se culce cu el, zice că-s niște scârbe, și nu o dată. Ca să nu mai spun că le consideră pe femei nepotrivite pentru studiul materiilor științifice.

Mie nu mi-a plăcut niciodată foarte mult. Feynman, vreau să zic.

Dar probabil nu-ți plăcea din motive greșite.

Uite de ce: nu-mi plăcea pentru că era un îngâmfat, pentru că făcea să pară ușoară fizica, iar pentru mine nu era deloc așa, și

pentru că bătea la bongos. În facultate, aproape că nici nu mi-am dat seama de sexismul lui.

Am ieșit cu ea afară, la fumat. Revenind la Feynman, am spus, în locul tău nu m-aș simți foarte vinovat.

Pentru că n-am înțeles nimic?

Și sensibilitatea trebuie contextualizată. Când eram noi în facultate, totul era altfel.

Marina a suflat fumul: Mi se pare o poziție cât de poate de comodă.

O fi. Oricum, totul e un pic exagerat.

Când am intrat, în loc să merg cu ea spre lift, am luat-o către bibliotecă. Seara am comandat în cameră un toast si mi-am modificat cursul. Am adăugat o povestire de Alice Munro despre matematiciana rusoaică Sofia Kovalevskaia, cu toate că o găseam plicticoasă, apoi am citit de la cap la coadă autobiografia lui Marie Curie. Prima pagină îi dădea clar dreptate Fernandei: „Familia mea e poloneză și numele meu e Maria Skłodowska“. A doua zi dimineață am vorbit despre ea în clasă ca și cum aș fi știut cartea dintotdeauna, dar am evitat cu grijă să discut despre pasajul acela.

Când m-am întors la Roma, i-am povestit Lorenzei despre discuțiile cu Fernanda și

Marina, despre cât de prost m-am simțit. Trecuse ora cinei și noi eram încă în camera de zi, ea în fotoliu, eu întins pe divan. De când plecase Eugenio în State, recâștigaserăm doar pentru noi acea parte a zilei și stăteam de multe ori acolo, citind ori butonând telefonul, ajungând să mâncăm foarte târziu sau nemaiașezându-ne deloc la masă. Erau momente de mare intimitate, dar, fiind atât de goale, și un pic îngrijorătoare.

Lorenza a ascultat relatarea fără niciun comentariu, aproape refractară. Apoi, din senin, m-a întrebat: După tine, sunt prea puțin feministă?

Nu-mi era clar dacă era vorba despre o întrebare nevinovată sau despre o capcană, așa că am răspuns tot printr-o întrebare: Ce-ți veni?

Nu știu. Din pricina a tot ce se întâmplă, presupun. Mă face să mă îndoiesc de mine.

Ce se întâmpla era, cu aproximație: valul anormal stârnit de cazul Harvey Weinstein, redefinirea — poate pentru totdeauna — a raportului dintre genuri, nervozitatea difuză pe care o respirai la orice loc de muncă și, în general, un nou spirit al timpului (orice ar însemna asta) care începuse să plutească în aer, făcându-i pe toți să se simtă vinovați în sinea lor.

Am spus: Ești feministă în felul tău.

Lorenza s-a ridicat și s-a dus în bucătărie, am auzind-o decojind un măr și mestecând feliile, apoi s-a întors și-am vorbit despre altceva. Dacă ea, și deci căsnicia noastră, aveau vreo carență la capitolul feminism, era mai bine să n-o scoatem la suprafață. Era genul de discuție din care până și cuplurile în care domnea deplina armonie ieșeau zdruncinate, iar noi eram foarte calmi în ultima vreme, e adevărat, însă, în calmul nostru, din armonie nu rămăsese mare lucru.

Visam adesea cu ochii deschiși la plecare. Aproape întreaga mea viață interioară era absorbită de scenariul ăsta, în care îi abandonam pe Lorenza, pe Eugenio, apartamentul. Într-o clipită întorceam spatele vieții mele de până atunci și porneam la drum, cu un bagaj ușor, către o existență imprevizibilă. Ce-aș fi găsit dincolo? Mă aștepta oare ceva diferit, o alternativă mai palpitantă decât autocontrolul? Mi se părea că, după ani de viață conjugală, nu mai știu mare lucru despre acel dincolo. Mi-l imaginam frenetic și competitiv, cu practici brutale de matching pe Tinder și sex ocazional pe apucate. Cine știe, poate că și întâlnirile intime obțineau un rating, ca restaurantele, și cine știe dacă mai exista, în

absolut, intimitate. În orice caz, era imposibil să intru din nou în ritm.

Apoi îmi spuneam că astea nu erau decât scuze ca să nu mă expun și că, dimpotrivă, ar trebui să mă arunc cu capul înainte: dacă reușea toată lumea, aș fi reușit și eu. Admițând ca adevărată ipoteza că toată lumea reușea. Uitându-mă, de exemplu, la Giulio, nu mai eram atât de sigur: mai avea oare viață sexuală sau se transmutase într-o specie de ascet contemporan?

Trebuia să aleg de ce parte să mă plasez și trebuia s-o fac repede, dacă se poate înainte să împlinesc patruzeci de ani și înainte de apariția patologiilor grave: ori să accept că situația în care ajunsesem cu Lorenza, discuțiile noastre despre feminism lăsate în coadă de pește, feliile de măr înfulecate pe post de cină, sterilitatea — toate astea aveau să continue la fel de-acum înainte, ori să-mi spun că în viață nu trebuie să ocolesc nicio experiență.

Problema se punea și din punct de vedere profesional: cât timp aș mai fi rezistat ca scriitor povestind numai despre ambiții și experiențe ratate? Ca să pot scrie, nu trebuia mai întâi să trăiesc din plin? Dar aici mă opream întotdeauna. Făceam în așa fel ca raționamentul să-mi fie poluat de alte

gânduri, depărtându-mă de răspuns cât mai mult posibil.

Rubrica lui Novelli, „Omul norilor“, a existat cu totul șase luni, mai precis din noiembrie 2017 până în aprilie 2018, când a fost întreruptă brusc din pricina firii nestăpânite a autorului. În perioada aceea i-a asigurat o anume vizibilitate. Era de-acum un invitat constant în anumite talk-show-uri de după-masă, unde se prezenta ca fiind „în legătură de la Paris“.

Pentru partea a doua a relatării (aceea unde totul se năruie), am recitit articolele din rubrica lui începând din ianuarie, căutând semnele unei schimbări de stare de spirit, un clopoțel de alarmă, orice, dar a fost în zadar. Novelli vorbea despre temele lui obișnuite — climate change, sălbăticia consumerismului, criza rațiunii —, simțămintele sale lăuntrice însă nu se puteau ghici, ca și cum, scriind, ar fi făcut tot ce putea ca să le disimuleze, ori poate că nici măcar el nu și le conștientiza.

Pierdusem legătura cu el. Ori poate el se îndepărtase de mine, nu mai știu. Prieteniile adulte suferă adesea asemenea oscilații, care, în majoritatea cazurilor, nu înseamnă nimic.

Știam că la începutul anului se dusese la Genova pentru concursul de profesor care i-ar fi permis în sfârșit să se mute în Italia. Colocviul trebuia să fie o formalitate, ba

chiar, înainte să plece, mi-l descrisese cu o imagine ciudată: E doar ca să verifice ochiul peștelui. Poftim? Nu cumva să se fi stricat.

Făcuse la Genova o prezentare a rezultatelor lui recente, în fața unor colegi pe care-i cunoștea de douăzeci de ani, experți în fizica mediului și climatologie, mulți dintre ei foști doctoranzi ai lui. Și-a primit aplauzele și la question time a vorbit mai ales despre fondurile europene pe care avea să le aducă universității. Membra externă din comisie însă afișa o atitudine stranie. Era profesoară la Cagliari și tăcuse tot timpul, ieșind din mutenie doar la sfârșit — preiau versiunea lui Novelli — cu o observație despre ceva ce afirmase el într-un interviu televizat, ceva în legătură cu carotajele din Antarctida, care ei nu-i plăcuse defel. Novelli nici nu-și mai amintea detaliile interviului cu pricina, dar profesoara a insistat asupra chestiunii cu o încăpățânare complet nelalocul ei, până când el și-a pierdut răbdarea și a folosit un ton (după cum singur a recunoscut) „un pic prea prezumțios".

Ceilalți membri ai comisiei tăceau, părând jenați de comportamentul colegei lor. În orice caz, Novelli depășise impasul și totul se terminase conform programului. La cină n-a ieșit cu ei, ca să salveze aparențele. S-a întors

la Paris. După câteva zile, au ieșit rezultatele: îl clasaseră al doilea.

Azi știu că am subapreciat impactul acelui eșec. Pe de altă parte, Novelli fusese lapidar în mesajele în care-mi povestise pe scurt întâmplarea („m-au torpilat“), iar stilul ăsta laconic putea fi ușor luat drept o formă sportivă de nepăsare.

Dar când ne-am văzut la Roma, după două luni, pe la începutul lui martie, dezamăgirea nu-i trecuse deloc, într-atât încât s-a pornit imediat să vorbească despre concurs, fără ca măcar să treacă prin frazele de politețe, ca și cum gândurile sale curgeau de luni de zile prin aceeași albie. Tipa asta pe care au nominalizat-o în locul meu, a început el, și-apoi s-a oprit brusc. Las-o baltă. Tu știi ce H-index am eu?

Eu, de fapt, nu prea știam ce e H-indexul, afară de faptul că era legat de evaluarea activității de cercetare și că se calcula ținând seamă de numărul de citări pe articol.

Nouăzeci și opt. No-uă-zeci-și-opt.

M-am prefăcut impresionat, dar nu aveam termen de comparație.

Câștigătoarea are un H-index de treizeci și patru. Care, să fim bine înțeleși, nu e indecent. Doar că, atunci când te uiți mai

atent la citările paper-urilor, te prinzi imediat că se bazează pe un sistem încrucișat de servicii. Ea și un grup de alți câțiva se citează între ei ca nebunii ca să-și crească H-indexul. Dar în afara cercului lor, nu-i ia nimeni în seamă. Și oricum: eu nouășopt, ea treișpatru.

Și tu cum îți explici?

Novelli s-a șters cu șervetul pe bărbie, apoi l-a pus cu grijă pe masă. Trebuiau să scoată câștigătoare o femeie. Pentru gender balance, înțelegi? Gender balance, a zis el din nou, mai răspicat. Aici am ajuns.

O să faci contestație?

A înlăturat ipoteza cu un gest scurt al mâinii.

Părea foarte obosit. Îmbrăcat impecabil, ca de obicei, avea totuși un aer neîngrijit, ca și cum ar fi hoinărit ore-n șir. Îmi făcea impresia că, sub toate straturile alea de haine, era transpirat. Dar poate era și din pricina stării mele sufletești. Novelli mă anunțase abia-n ultima clipă că urma să treacă prin Roma, de parcă nu era sigur că vrea să ne vedem, iar reticența asta mă mâhnise.

Pari foarte amărât, am spus, făcând un mic efort.

A ridicat din umeri. Tot învârtea cu degetele suportul paharului. Ce facem,

mâncăm? Și fără să mai aștepte răspunsul, i-a făcut semn chelnerului.

Am comandat două feluri întâi, apoi am tăcut o vreme destul de lungă, sorbind din paharele cu apă. A sosit mâncarea și amândoi am terminat cu greu. Când soarele s-a întunecat o clipă, am arătat în sus: Asta cum se numește, Om al norilor?

Am spus-o ca să mut discuția pe un teren afectiv, dar Novelli nici nu s-a obosit să se uite. S-a mărginit să scuture din umeri, respingând invitația mea la complicitate. O fi simțit-o nesinceră.

Am vorbit câteva minute despre politică, ambalându-ne în privința rezultatului alegerilor. Novelli m-a întrebat dacă citisem programul Mișcării 5 Stele și am fost nevoit să admit că nu, nici măcar nu-mi trecuse prin cap. Să tocăm subiecte fără legătură cu noi mă întrista și mai mult. Așa că atunci când, în sfârșit, m-a întrebat de Lorenza, am retezat-o scurt: Lorenza e OK.

Voiam s-o ștergem cât mai repede, așa că am stabilit să bem cafeaua în altă parte. După o oprire la bar, am mers până la pod, apoi am cotit-o de-a lungul fluviului. Rădăcinile platanilor străpungeau asfaltul și ne obligau să mergem unul după celălalt. În

spatele meu, Novelli începuse din nou să se descarce: Carolina se hotărâse să se-ntoarcă oricum la Genova, cu sau fără post. Reziliaseră deja contractul de închiriere, aranjaseră cealaltă casă, înscriseseră copiii la școală. Așa că el urma să-și găsească un apartament mai mic la Paris, o garsonieră, și să facă naveta în weekend. Sau poate divorțau și el devenea un tată dintr-ăia intermitenți. Ca Giulio, a adăugat.

M-a rugat să ne oprim o clipă. S-a sprijinit de parapetul de piatră, respira greu. E-n regulă? am întrebat.

Da, trebuie să fie de la polen. E peste tot. Înfloresc din ce în ce mai devreme.

Am privit apa maronie care curgea jos de tot, sub noi. Apoi Novelli a spus: Știi, am trecut prin zeci de concursuri la viața mea. La unele am fost candidat, la altele, mai multe, membru în comisie. Pe unele le-am câștigat, pe altele nu, cum e firesc. Întotdeauna mi-am zis că așa e corect, că asta face parte din viața oricărui om de știință. Dar poate că există o vârstă limită până la care se poate accepta o respingere, iar eu am depășit-o. Toată chestia asta, să tot fii evaluat, încontinuu. Nu se mai sfârșește. Și de data asta… nu știu. Am luat-o-n plex.

Era momentul potrivit să-i dau un semn de apropiere. Ar fi fost de ajuns să-l iau după umeri sau măcar să-l ating ușor pe mâneca hainei, și asta poate c-ar fi schimbat lucrurile, nu doar în ziua aceea, ci pentru viitor. Sau poate că nu, poate doar m-ar fi pus la adăpost de eventuale remușcări. Însă, de când ne întâlniserăm, Novelli nu vorbise decât despre sine. I-am spus că trebuie să plec și să mă țină la curent cu noutățile din Genova, să mă anunțe când mai trece prin Roma, eventual cu ceva timp înainte. Am traversat și am luat-o în direcții opuse.

Pusesem un Google Alert pe Novelli. Mi-e cam rușine s-o spun, asta și pentru că el nu era la curent, dar în perioada aceea mă justificam spunându-mi că era doar o atenție în plus față de el: nu-mi anunța aproape niciodată aparițiile la televizor, uneori uita să le anunțe și pe Twitter, iar mie-mi părea rău să le ratez. Fără Alert n-aș fi aflat despre conferință. Așa, într-o dimineață de sâmbătă, la sfârșit de martie, am primit o notificare: Novelli avea să vorbească la o conferință cu titlul *Women's Empowerment and Climate Change*.

I-am scris într-o doară, ca și cum aș fi dat întâmplător peste anunț. Da, e un fel de TEDx, mi-a confirmat, o să fie live streaming dacă ai chef să te conectezi. Tonul răspunsului era neutru, greu de interpretat — dar după numai câteva secunde, a adăugat: Merită.

Fusese o zi neproductivă, una dintre multe altele. Nu făcusem decât să ard gazul pe net, sărind de la un link la altul în căutare de stimuli. Cartea despre bombă se-mpotmolise: eram din ce în ce mai convins că într-adevăr nu mai era nimic nou de spus, că într-adevăr nu mai era nimic nou ce aș fi putut spune *eu*. *The Making of the Atomic*

Bomb, cartea lui Richard Rhodes pe care o citisem din scoarță-n scoarță de mai multe ori și-o subliniasem cu furie, conținea deja totul despre pre-explozie și câștigase un Pulitzer. *Hiroshima* lui John Hersey conținea tot ce se poate despre post- și era considerată o carte clasică. Și atunci mie ce-mi mai rămânea?

Nu mă lăsam, totuși. Unele proiecte îți dau o senzație de inevitabilitate și te țin prizonier dincolo de orice judecată rațională, din motive pe care nu le înțelegi. Adesea sunt miraje, o știi, dar tot ce poți face e să te apropii de ele până când îți dispar din fața ochilor. Așa era bomba. Scriam din ce în ce mai greu, cu un fel de disperare lucidă, așteptând momentul în care aveam să mă trezesc cu mâna goală.

M-am conectat la conferință mai degrabă din plictiseală decât din alt motiv. Am pierdut ceva timp cu loginul, ca apoi să-mi dau seama că aveam date de autentificare valide încă de la conferința COP de la Paris. Într-adevăr, chiar după ani de zile, încă mai primeam mailuri care aveau la subiect cuvinte ca *resilience* și *adaptation*, mailuri pe care le ștergeam imediat, fără să le deschid măcar.

Pe scenă era o doamnă care arunca anateme furioase împotriva bancherilor, pentru ce făcuse planetei și lumii în general lăcomia lor nemăsurată. Mi-a luat un pic de timp până să mă prind că aparținea unui trib de indieni din America de Nord, trib despre care nu mai auzisem. Argumentele ei erau vagi, dar le expunea cu o impetuozitate care fascina.

Cu totul, intervenția a durat cam zece minute, apoi a fost rândul unei cercetătoare cameruneze. A prezentat date despre corelația dintre creșterea numărului de femei salariate și scăderea numărului de incendii din zona sa, dar avea o engleză precară și a început să folosească expresii new age ca „mama noastră natura“ și „armonia planetei“. I-am tăiat sonorul și m-am apucat să parcurg programul din căsuța de lângă transmisiunea în direct.

Evident, dat fiind subiectul, intervențiile din listă aparțineau aproape toate unor doamne, femei de știință ori, mai ales, activiste, reprezentând comunitățile cele mai diferite: Terena, Kanawa, Houma, Mapuche. Fiecare se referea la câte o problemă legată de schimbările climatice și de participarea socială a femeilor. Programul prevedea un focus asupra agricultoarelor non-binare și

intervenția colectivului Mujeres Que Luchan. În închiderea lucrărilor urma să vorbească nimeni alta decât superstarul mișcării ecologiste, Naomi Klein. Jacopo Novelli era singurul italian dintre vorbitori și unul dintre foarte puținii bărbați.

I-am scris din nou pe WhatsApp: Aduce a adunare studențească, aș zice.

A văzut mesajul, dar nu mi-a răspuns. Tocmai îi venise rândul.

Chair-ul l-a prezentat extrem de elogios, ca pe unul dintre cei mai mari experți mondiali în criza mediului nu mai puțin un pionier al studiilor asupra cloud brightening. A spus: Să-i urăm bun-venit Omului norilor, păstrând expresia în italiană și, în sfârșit, Novelli a urcat pe scenă.

Talk-ul integral a fost disponibil pe site câteva luni bune, însoțit de un puhoi de comentarii, dar la un moment dat a fost scos. Nu știu de cine, dacă de Novelli însuși ori de organizatori, cum nu știu nici de ce nu l-au scos imediat. Poate au așteptat să se mai liniștească apele, ca scoaterea lui de pe site să nu stârnească valuri și mai mari. Oricum, nu mai există. Sunt deci nevoit să-l reconstruiesc din memorie, cu imprecizia inerentă, dar și cu convingerea că nu-i trădez

sensul fundamental, într-atât de mult m-a impresionat.

Novelli și-a făcut intrarea cu aceeași frază pe care o inserasem și eu în șapoul interviului, detaliu care, ulterior, m-a făcut să mă simt întrucâtva complice la planul său: Datele nu mint. O fac, uneori, oamenii. Dar datele, nu. Datele nu conțin nimic altceva decât adevărul despre lume. Și de la date vom porni aici. Ce vreau să vă propun e o analiză data-driven a presupuselor inegalități de gen în cercetarea științifică. Spun presupuse pentru că, după cum vom vedea împreună, acesta e un domeniu în care predomină prejudecățile și zvonurile. Și nimic nu e așa cum pare.

Ca vorbitor, era excepțional. Avea o mișcare a mâinilor foarte italiană, plăsmuind cu ele conceptele în transparența aerului din fața lui, dar un stil anglo-saxon în felul cum le expunea, riguros și extrem de clar. Știa să strecoare vorbe de duh, ba chiar, din loc în loc, pe slide-urile pe care plimba punctul roșu al laserului, inserase până și desene animate umoristice.

Novelli a expus principalele critici la adresa condiției femeii în mediul științific sub forma unor declarații adunate din media și prezentate între ghilimele. Conform acelor

declarații sau, cum a precizat Novelli, „bizuindu-ne pe narațiunea prevalentă“, bărbații dominau peste tot. Ocupau rolurile de frunte în universități și grupuri de cercetare, și tot lor le erau rezervate fondurile cele mai substanțiale. Pe lângă asta, femeile de știință denunțau hărțuiri de diferite nivele de gravitate, mergând până la a defini o adevărată cultură a abuzului, un sistem organizat. Existau și o mulțime de alte practici discriminatorii și vătămătoare, toate botezate cu nume englezești: mansplaining, mobbing, gaslighting (uite-l că apare din nou).

Am luat foarte în serios aceste afirmații, a spus Novelli. Foarte, foarte în serios. De aceea am și decis să le verific. Pentru că sunt un om de știință și acesta e modul în care știința avansează către adevăr: nu prin sloganuri, ci verificând. Iar acum vă rog să-mi îngăduiți să vă prezint câteva grafice.

Datele fuseseră elaborate de el însuși împreună cu un colaborator, un oarecare M. Ambrosini, despre care nu-mi pomenise niciodată. Curbele arătau limpede că exista într-adevăr o diferență de putere între bărbați și femei în cercetarea științifică: dacă nu în privința retribuției, cu siguranță în reprezentare. De exemplu, procentul de

bărbați printre vorbitorii de vârf la conferințele internaționale era mult mai ridicat. Cu excepția acesteia, desigur, a spus Novelli, stârnind un hohot de râs liniștitor în rândurile publicului.

Intraserăm însă, în sfârșit, într-o epocă a conștientizării! Minoritățile, inclusiv femeile de știință, se afirmau peste tot, revendicându-și centralitatea. Bine, a spus el, foarte bine. E o veste excelentă. Ca să avansăm în cunoaștere, avem nevoie de energii proaspete, de fantezie și de voință.

Regia lua la întâmplare cadre din public, dar a făcut-o în momentul acela și mi-a fost de ajuns ca să observ cât de implicat era auditoriul. În sfârșit un bărbat, chiar un profesor faimos, care se apleca asupra acelei problematici și lua o poziție clară. Camera s-a poziționat din nou asupra lui.

Totuși, a spus Novelli, după ce a măsurat un fenomen, un om de știință își pune în mod firesc întrebarea: de ce? De ce aceste diferențe? De unde provin? Sunt ele pure constructe sociale sau în spatele lor stau alte cauze? Mi se pare o problemă corect pusă. Iar pentru știință, orice problemă corect pusă e și legitimă. Mai mult: obligatorie. Îngăduiți-mi deci să trec la partea a doua a analizei.

I-a luat un pic de timp ca să explice criteriile după care, împreună cu Ambrosini, a evaluat performanța cercetătorilor și a cercetătoarelor. A dat definițiile matematice ale indicatorilor cu o bogăție de detalii excesivă în acel context. Curbele corelau în diferite feluri numărul de articole publicate cu notele de la examenele de licență, pozițiile deținute în mediul academic și H-index. Fiecare grafic compara tendințele bărbaților și ale femeilor, colorate diferit. Slide după slide, viziunea sa începea să prindă contur.

Potrivit datelor lui Novelli, femeile intrau în lumea științifică cu aceleași oportunități, identice cu ale bărbaților, dar foarte repede rămâneau în urmă. Dacă la examenele din universitate se arătau la fel de dotate ca și colegii lor, ba chiar peste ei, performanțele lor în cercetare se degradau rapid. De la un anumit punct încolo, curbele se despărțeau, iar calitatea medie a publicațiilor femeilor se dovedea întotdeauna inferioară celei a bărbaților. La vârsta la care, în mod obișnuit, începeai să participi la concursuri, adică între treizeci și patruzeci de ani, femeile de știință „performau“ deja semnificativ mai slab decât colegii lor bărbați.

Una peste alta, potrivit analizei lui Novelli și Ambrosini, inegalitatea de putere exista,

dar nu provenea în niciun caz dintr-o inechitate socială. Avea o bază logică, intrinsecă: femeile de știință aveau mai puțin succes în domeniu pentru că erau, în medie, mai puțin capabile.

Eram ușor dezorientat. Aveam impresia că nu pricepusem eu bine ultimele cuvinte ale lui Novelli, că era o problemă cu felul cum îi înțelegeam eu engleza. Oare chiar spusese că femeile de știință „erau, în medie, mai puțin capabile decât colegii lor bărbați“? Ori îmi scăpase mie vreo subtilitate?

Oricum însă, nu terminase. Cu următorul set de grafice a reușit un fel de scamatorie. Teza pe care a ajuns să o demonstreze în nici zece minute o răsturna, de fapt, pe cea inițială: exista, și-ncă cum!, o discriminare de gen în știință, dar în dezavantajul bărbaților! Pentru că spiritul timpului — expresia folosită de el — îi dezavantaja. Încercările actuale de a impune cu forța paritatea de gen în mediul academic erau, în toate privințele, niște „lovituri de stat“ menite să submineze meritocrația.

Poate că dacă ar fi terminat cu aceste cuvinte, lucrurile s-ar mai fi putut aranja. Ar fi plouat cu critici, evident, dar chestiunea ar fi rămas una strict academică. Provocatoare,

poziția profesorului Novelli, antipatică, dar, una peste alta, o utilă impulsionare a dezbaterii: așa s-ar fi spus. Ar fi găsit el pe cineva dispus să-l apere în interiorul lumii universitare și polemica s-ar fi stins în cel mai scurt timp. Dar nu asta-și dorea Novelli, sau, în orice caz, nu-i era de ajuns.

După o foarte scurtă pauză, cât să-și tragă răsuflarea, a spus cu glas mai scăzut: Aș vrea să exemplific toate acestea cu o mică poveste personală. O dovadă anecdotică, luați-o așa. Am participat recent la un concurs de profesor plin în orașul meu natal, Genova. Știți cum e, îmbătrânesc și simt nevoia să mă-ntorc acasă.

A căutat aprobarea sălii, dar de data asta, cel puțin din ce vedeam eu pe net, nu s-a simțit nimic altceva decât o mare încordare.

S-a ținut un examen și, la sfârșit, în urma deciziei fără drept de apel a comisiei, postul a fost atribuit unei colege. Și-a deschis brațele: Se întâmplă. Așa e la concursuri, mai câștigi, mai pierzi. Dar înainte de a pleca aș vrea să vă mai arăt un slide. Ultimul, promit. E comparația bibliometrică dintre activitatea mea de cercetare și a colegei căreia i s-a atribuit postul, doctor Gaia Sensi.

Numele acela, Gaia Sensi, a răsunat în sală ca o palmă, asta și pentru că întreg talkul

se desfășurase până atunci pe terenul anonim al statisticii. Ca și cum n-ar fi fost de ajuns, pe ecranul din spatele lui Novelli a apărut fotografia profesoarei, cam neclară, mărită excesiv de la un format cu rezoluție mică. De cealaltă parte era fotografia mult mai clară a lui Novelli, cu un zâmbet strălucitor. În centru, graficul. Eram de-acum familiarizați cu variabilele de pe axe și cu semnificațiile lor, Novelli fusese suficient de șiret ca să ne instruiască, așa că disproporția dintre curbele randamentelor, cel puțin în chipul în care le concepuse el, era de-a dreptul strivitoare.

Nu prea mai am nimic de adăugat, a spus. Datele, doamnelor și domnilor. Datele nu mint niciodată. Am ascultat azi multe intervenții înălțătoare și multe invitații la echitate. Echitatea e un concept minunat, sunt de acord. Numai să li se aplice tuturor. Vă mulțumesc mult pentru atenție.

A părăsit scena. Sala a aplaudat. Slab și parcă fără convingere, dar a aplaudat. Obișnuința e mai puternică decât orice altceva și, pentru publicul acela educat și politicos, a aplauda un profesor la finele discursului său era un reflex condiționat.

Nici măcar doamna care îndeplinea funcția de chair și care a luat cuvântul imediat după n-a avut prezența de spirit să

comenteze în vreun fel. A adus mulțumirile de rigoare lui Novelli, dar ca și cum asta i-ar fi cerut un mare efort. Apoi a prezentat-o pe vorbitoarea următoare, o cercetătoare englezoaică a ecosistemelor.

Cercetătoarea a deschis gura ca să-și înceapă expunerea, dar nu a scos niciun sunet. Și-a plimbat în schimb privirea prin amfiteatru, dintr-o parte într-alta, extrem de încet. Într-un târziu, a spus: Ați auzit și voi ce-am auzit eu? Sau am visat doar? Pentru că mi se pare că tocmai m-am trezit dintr-un coșmar cumplit.

În acel moment au izbucnit aplauze de cu totul alt tip: răsunătoare, eliberatoare. Aplauzele care-l îngropau pe Novelli.

Îmi amintesc c-am fost descumpănit o vreme după aceea, chiar dacă n-aș putea spune cât timp anume. Sigur m-am ridicat de la birou, m-am dus la bucătărie, m-am învârtit pe-acolo, poate-am și mâncat ceva. Lorenza nu era acasă și mi-a părut rău că nu pot vorbi cu ea.

Când am revenit la calculator, conferința reintrase pe făgașul normal. iPhone-ul era alături, dar nu îndrăzneam să-l iau, ca și cum aș fi bănuit furnicarul din el. Așa că am stat cuminte până când a sosit un mesaj de la Giulio: un link către un tweet, plus un semn de întrebare.

Tweetul aparținea unei socioloage americane, Fiona McMulligan, care definea performance-ul lui Novelli drept „medieval și grotesc". Spera ca omul de știință italian să fie grabnic dat afară din universitățile la care era afiliat (toate precis tăguite) ca și din orice altă organizație din care făcea parte.

I-am deschis profilul: McMulligan era pe Twitter din 2011, avea bulină și vreo nouă sute de mii de followeri. Evident că-l pusese în tag și pe Novelli. Am dat instinctiv click pe tag și, trecând la profilul lui, am văzut numărul de followeri crescând în timp real, din sută-n sută.

În feed-ul meu se vorbea numai despre el. Știam că era vorba despre o iluzie digitală, că algoritmul era conceput în așa fel încât să scoată în evidență ce te-ar fi putut interesa, dar, chiar și așa, era copleșitor. Se puseseră deja trei sau patru haștaguri diferite, cel mai frecvent însă era cel mai simplu dintre toate: #Novelli.

Între timp, videoul talkului fusese mărunțit în fragmente incendiare și împrăștiat în rețea. Scoase din context, afirmațiile erau și mai grave. Probabil că Giulio ținuse pasul, pentru că mi-a scris: Al nostru i-a băgat pe toți în priză aici la universitate. L-am întrebat ce crede c-o să se întâmple mai departe, iar el mi-a trimis emojiul cu un cap de mort.

Un apel de la B.S. mi-a întrerupt schimbul de mesaje cu Giulio. Cumva inconștient, așteptam să mă sune. De regulă, cu B.S. stabileam textele pentru *Corriere*. Mi-a trecut prin cap să nu răspund, dar n-aș fi făcut decât să amân problema. L-ai văzut pe Novelli? m-a întrebat.

Tocmai mă uitam.

Tu făcuseși interviul ăla pentru noi, nu? Fusese propunerea ta.

Am tăcut, n-avea rost să confirm nimic.

B.S. a spus: Ar fi interesant dacă l-ai putea contacta pentru câteva replici. Mi se pare că există o anumită… reacție din partea comunității științifice. Și nu numai.

B.S. coordona la ziar tot ce ținea de condiția femeii în societatea contemporană, inițiase și un blog pe tema asta, un festival. Scrisesem de câteva ori pe blog, fusesem invitat și la festival, unde pronunțasem fraze prudente și rezonabile despre egalitatea de gen.

N-am mai vorbit de mult, am mințit. De fapt, cred că nici nu mai am numărul lui.

Ai putea să scrii tu un comentariu dacă nu reușești să-l contactezi. Va fi oricum o știre, dar putem să-l punem alături.

Nu pot, am spus.

Să știi că nu cred că-ți ia mult, ajung treizeci de rânduri. Doar ca să pui în context tipul acela de analiză delirantă pe care-a prezentat-o.

Nu pot, am repetat.

Iartă-mă, poți să-mi explici de ce?

Pentru că sunt prieten cu Novelli.

După convorbire (și după ce-am înghițit ceea ce era implicit în tăcerea finală a lui B.S.), am revenit pe Twitter. Am recuperat aproape febril comentariile pe care le ratasem între timp. Erau deja sute, în diferite limbi,

și sigur nu vedeam decât o parte din ele. Novelli era acuzat, denigrat, insultat sau batjocorit cu poante și meme.

Algoritmul mi-a scos în față un thread al Marinei, argumentat și mâhnit, în care-i răspundea direct, ca de la cercetătoare la cercetător, ca de la fiziciană la fizician, disecându-i analiza și contestându-i atât baza, cât și argumentația. Arătând cum diverg curbele performanței științifice ale bărbaților și femeilor după licență (dacă într-adevăr așa stăteau lucrurile), Novelli nu luase în calcul elementele cheie ale oricărui studiu serios despre egalitatea de gen: misoginismul intrinsec al mediului academic, obligațiile familiale, condiționările sociale. Se întrebase oare profesorul de ce femeile de știință începeau să aibă probleme cu publicarea în jurul vârstei de treizeci de ani, după ce fuseseră studente excelente?

La sfârșitul thread-ului, în mod neașteptat, Marina făcea o mărturisire personală. Pe când se ocupa de structura materiei, i se oferise un post de cercetare la ETH[13] din Zürich. Urma să conducă o echipă. Dar avea deja gemenele, erau încă mici. Soțul fusese în principiu de acord, dar mare parte din condiția femeii depindea tocmai de intervalul dintre acel în-principiu

și disponibilitatea autentică. Marina renunțase la post și acesta fusese dat unui coleg. Grupul respectiv obținuse rapid rezultate importante, apăruseră publicații, H-indexul colegului crescuse, în timp ce al ei stagnase. Până la urmă, Marina abandonase știința. Unde se găseau toate acestea în curbele profesorului?

Am pus instinctiv o inimioară la sfârșitul thread-ului, dar apoi mi-a trecut prin minte cum ar arăta pe ecranul lui Novelli imaginea asta cu „lui P.G. îi place“. Am șters inimioara, chiar dacă nu eram deloc sigur că astfel de operații erau cu adevărat reversibile.

La thread-ul Marinei s-au adăugat reacții din partea mai multor studenți de la Trieste, printre ei și Fernanda Rucco, care a postat unul după altul mai multe grafice elocvente.

Am dat iar refresh și, chiar în capul listei, a apărut un tweet al Curziei, o imagine cu un bărbat care cade-n gol, ca din avion, iar sub el se întinde un covor de nori. Curzia scrisese: Misoginul norilor #Novelli.

Am schimbat câteva mesaje aprinse. Dai impresia că te distrezi, i-am scris. Din cauza jocului de cuvinte? Mi s-a părut amuzant. Tu, în schimb, pari tulburat… Dar îl știi, Curzia, sunteți prieteni! Mi-a răspuns că fusese la el acasă numai o dată (sigur îmi

aminteam când) și că, dacă e pe-așa, ar trebui să includă în lista „prietenilor“ și oameni de teapa lui al-Baghdadi[14]. Dacă sufeream atâta pentru Novelli, de ce nu scriam un tweet în apărarea lui?

Eu însă n-am făcut nimic. N-am apărat, n-am acuzat. Profilul meu de Twitter a rămas perfect neutru, de parcă n-aș fi observat nimic.

---

13. Universitate tehnică din Elveția, una dintre cele mai prestigioase din lume (n.r.).

14. Jihadist irakian, calif al Statului Islamic între 2014 și 2019 (n.r.).

Lorenza m-a găsit pe divan, privind în gol. M-a întrebat de ce eram atât de palid și i-am făcut un rezumat al celor întâmplate, arătându-i și câteva fragmente din prezentarea TEDx a lui Novelli. Ce scârboșenie, a comentat, cu o capacitate de sinteză care mi s-a părut fenomenală. Și zici că n-o să scrii?

Cum aș putea?

Așa ca-ntotdeauna. Scrii despre subiect. Te poziționezi.

Dacă iau poziție, trebuie s-o iau împotriva lui. Explicit.

Și-atunci preferi să eviți și cu asta basta.

Dar cum aș putea? am repetat.

Exact atunci a început să sune din nou telefonul. Pe display a apărut numele Curziei. Acolo ni s-au întâlnit privirile, a mea și-a nevesti-mii. Telefonul a tăcut, apoi a pornit să sune din nou.

Răspunde, a spus Lorenza.

Prefer să nu.

Au început să intre mesaje unul după altul, toate de la Curzia. Avea obiceiul discutabil de a fragmenta fiecare frază în mai multe mesaje.

Cine e? m-a întrebat Lorenza, foarte calmă, ca și cum ar fi fost vorba despre o

curiozitate genuină.

Nimeni. Adică o freelancer. O fi vrând să-mi ia un interviu despre nebunia asta, ce știu eu.

Atunci poate-ar fi cazul să-i răspunzi. Pare destul de insistentă.

Suntem și un pic prieteni, am zis.

Sunteți și un pic prieteni?

Probabil că vrea să comentăm ce s-a-ntâmplat, dar n-am chef acum.

Ciudat, nu mi-ai spus despre ea.

Sigur ți-am spus.

Lorenza a clătinat din cap, ca și cum ar fi încercat să-și aducă aminte. Apoi a întărit: Nu, nu mi-ai spus.

Între timp, tot soseau mesaje de la Curzia, nu știu ce-o apucase. Dacă aș fi întors telefonul cu fața-n jos, cum îmi sugera instinctul, ori dacă l-aș fi azvârlit pe undeva, ar fi fost și mai rău, așa că am lăsat să intre avalanșa de notificări sub privirea tot mai rece a nevesti-mii.

Vrei să plec? a zis la un moment dat. Ca să poți răspunde liniștit.

Nu spune prostii.

Mă duc dincolo, e mai bine.

S-a făcut nevăzută în dormitor. Am auzit-o cum își lasă geanta, își scoate pantofii, mută obiecte. Am profitat de ocazie ca să

trec telefonul pe modul avion și să opresc hemoragia de pe WhatsApp.

Chiar crezi că ar trebui să-mi spun părerea despre Novelli? am spus cu voce tare. Lorenza însă n-a răspuns. Am repetat mai tare: Crezi că ar trebui să-mi spun părerea despre Novelli, sau nu?

A traversat iar camera de zi, dar ca și cum n-ar fi avut deloc intenția să se oprească sau să mai piardă timp cu povestea aia ori cu mine.

Întreab-o pe Curzia.

După care a început o noapte interminabilă, una dintre nopțile acelea de care probabil au parte toate căsniciile, nu știu, bănuiesc doar, însă de care noi sigur am avut parte.

Ore-n șir ne-am evitat și ne-am urmărit prin diverse colțuri ale casei, numai ca să revenim de fiecare dată la divanul care parcă ne atrăgea cu o forță de nedepășit, pentru că divanul era baricentrul apartamentului și, prin urmare, al vieții noastre, un divan care ne entuziasmase atunci când îl cumpăraserăm, dar care acum nu ne mai plăcea: prea colorat, prea neobișnuit, nu ne mai reprezenta.

Iar pe acest divan — același pe care, într-o seară, Eugen vărsase niște înghețată, lăsând o pată care n-a mai putut fi scoasă —, eu am spus că nu mai eram în stare să-mi imaginez nimic în legătură cu noi. Nu știu cum am ajuns acolo plecând de la Novelli și de la mesajele Curziei, nu știu la capătul cărui drum istovitor am pronunțat tocmai fraza aceea dintr-o infinitate de fraze posibile, dar cuvintele exact astea au fost: Nu mai sunt în stare să-mi imaginez nimic în legătură cu noi.

I-am spus Lorenzei că încercam să mă gândesc la noi doi împreună peste cinci, peste zece ani, și nu vedeam nimic. Nu știam cine vom fi. Nu știam nici măcar *unde* vom fi. Viitorul nostru devenise alb, ca orbirea.

Toate acestea se desfășuraseră foarte încet și foarte repede deopotrivă, iar până în acel moment ea fusese ostilă, dar, după mărturisirea mea, s-a schimbat brusc. Eram încă pe divan, ca lipit de spătar, iar ea s-a apropiat din spate. Mi-a luat capul între mâini și m-a mângâiat cu mișcări circulare, ca și cum ar fi putut să-mi pună gândurile în ordine doar acționând asupra mușchilor, să facă să apară în mod mecanic din frunte, din pomeți, din fălci imaginea aceea a noastră care-mi lipsea.

Vorbeam deja de mult, însă fără să reușim să ne atingem, așa că acel contact venea cu ceva absolut nou. Lorenza a ocolit divanul, s-a așezat și s-a lipit de mine, așa cum făcea uneori, cu picioarele ridicate pe canapea și vârfurile-ntinse. Își scosese șosetele, dar nu știam când.

Știi ce-mi trece mie prin cap, în schimb? Îmi vine-n minte locul acela din Lanzarote, sătucul unde am mâncat odată de prânz.

Ăla cu nudiștii nemți?

Da, ăla.

Tu ce crezi, de ce ajungem noi întotdeauna printre nudiști? am întrebat, chiar dacă nu prea-mi găseam cuvintele.

Nu știu, dar nu din cauza nudismului m-am gândit la el. Mi-a venit în minte pentru că erau toți bătrâni, ți-amintești? Cupluri de nudiști care ajunseseră până acolo după cine știe ce viață și ce dezamăgiri. Și-atunci îmi spun că poate reușim să fim și noi așa, nu încă, știu, dar peste niște ani. Fără rușine, fără să stea nimeni cu ochii pe noi. Și nu mi se pare un viitor așa de groaznic.

Printre nemții cu bucile pârlite.

E stupid, știu.

Ascultând hiturile de demult ale lui Plastic Bertrand.

La asta n-a mai răspuns, n-a mai zis că e stupid, așa c-am spus-o eu: nu, nu mi se părea stupid.

Dar pân-atunci? am adăugat după o clipă.

Lorenza a ridicat capul, ca pentru a impulsiona și fizic ceea ce urma să-mi propună, dar fără să slăbească strânsoarea brațului: între timp am putea să ne mutăm. Avea asta în minte de mai de mult. Peste puțin, Eugenio avea să intre la universitate, iar noi puteam să ne luăm un apartament mai mic, poate și cu terasă, iar eu aș putea să am în sfârșit un birou doar pentru mine.

Adică o rezolvăm așa, cu mutatul.

Agresivitatea asta a luat-o pe nepregătite și, într-un fel, m-a luat pe nepregătite și pe mine.

Ce să rezolvăm?

Terasă în loc de copil, totul bine și frumos, genial. OK, să cumpărăm casă.

Eram atât de aproape până în urmă cu o secundă, dar după cuvintele acelea, ea s-a desprins din îmbrățișare. N-a avut însă curajul să se ridice, nu încă.

Știi, a spus, e adevărat că uneori se simte diferența de vârstă dintre noi, o simt și eu. Dar nu din motivele pe care ți le imaginezi, nu din pricina corpului care te obsedează atâta. O simt pentru că tu te raportezi încă la

dorințele tale ca un puști. Te concentrezi doar asupra a ceea ce-ți lipsește, așa faci mereu.

Și asta-i o eroare?

Nu știu dacă e o eroare. Dar e păcat.

Îmi amintesc că priveam drept în față, spre etajera pe care țineam suvenirele din călătorii, atât de multe, că unora nici nu le mai știam proveniența. Fiecăruia dintre acele obiecte îi consacrasem un moment de atenție, discutând între noi, târguindu-ne asupra prețului. Acum mă uitam la ele și nu le găseam nimic special. Am spus, fixând suvenirele: Când am fost ultima dată la Paris, am căutat-o. Pe Curzia. M-am dus la ea.

Lorenza nu s-a clintit sau, în orice caz, eu n-am observat nicio mișcare în câmpul meu vizual. În schimb, a așteptat un pic, a cântărit acea informație incompletă și a analizat probabil stranietatea verbului „a căuta“ în acel context. Apoi a-ntrebat: Câți ani are?

Nu simțeam mare lucru, cel mult un fel de arsură pe față, ca și cum mușchii mei chiar erau pe cale să expulzeze ceva. E de vârsta mea, am zis, cam așa.

N-o să mă pun cu ea, fii convins.

Adică cum n-o să te pui cu ea?

Plec cu un handicap prea mare. Nu mă pun cu ea.

Abia atunci s-a ridicat. Și când era deja în picioare, cu fața către suvenirele din călătoriile noastre, pe care cu siguranță că și ea le vedea acum ca pe un talmeș-balmeș numai bun să sfârșească într-o cutie, din poziția aceea a spus: Maturizează-te, încearcă una, alta.

Ce să-ncerc?

Dar ceream prea mult, Lorenza nu era dispusă să-mi dea și această indicație, cădea numai în sarcina mea. A luat-o spre bucătărie, avea ceva de făcut acolo, pentru că sigur era ceva de făcut în bucătărie, zi de zi, întotdeauna.

Apoi iar am vorbit și după aceea — să fi fost deja două sau trei dimineața — am făcut și sex, așa cum se întâmplă în anumite nopți interminabile ale căsniciilor: sex ca să înceteze odată discuțiile, pentru că trebuiau neapărat să înceteze și alt mod de a le pune capăt nu exista.

Am îndeplinit ritualurile care vin întotdeauna după sex cu doar un pic mai multă tristețe decât de obicei: noi doi, pe rând, la baie, frecatul protecției de saltea cu buretelul umed, intenția declarată de-a o schimba a doua zi.

Mi-am luat Songarul, dar tot foarte puțin am dormit. Am visat în schimb mult, iar într-unul dintre vise eram cu Lorenza în mașină și conducea ea, lucru ciudat, pentru că, de când locuiam noi în Roma, nu se încumetase niciodată să conducă. GPS-ul părea drogat, ne ducea pe o șosea de munte. Tot urcam și urcam. Apunea soarele, iar priveliștea de acolo, de sus, era atât de spectaculoasă, încât Lorenza chiar spunea e locul cel mai frumos pe care l-am văzut vreodată. În același timp însă, eram speriați, pentru că știam că nu vom mai putea să coborâm, ne cuprinsese o spaimă difuză, așa cum se întâmplă în vise. Am trecut la volan și șoseaua a dispărut după un cot, am pierdut aderența și ne-am pomenit căzând sute de metri, perpendicular și fără să ne răsturnăm, către marea de jos.

Am notat visul în telefon, tastând pe întuneric, chiar dacă Lorenza și-ar fi putut închipui că am o conversație cu cineva în miez de noapte. Era doar încă un obicei la care nu puteam renunța.

Dimineața, eram deja sub zodia lucidității. Erau Floriile și îi promisesem lui Karol că venim la slujbă, fusese foarte insistent și cedasem. Așa că ne-am pregătit amândoi, în liniște, comunicându-ne doar informații practice.

Afară, Roma era pe picior de război: carabinieri cu veste antiglonț, mașini de poliție, poliție pe jos, poliție călare, soldați cu mitraliera la piept, forțe speciale, auto-blindate, elicoptere pe cer. O scrisoare anonimă trimisă ambasadei Tunisiei anunțase că un anume Atef M. ar pregăti un atentat în oraș, exact în timpul extraordinarei aglomerații din Săptămâna Mare. Fotografiile lui din față și profil erau peste tot și, într-adevăr, când te uitai la ele nu aveai niciun dubiu că era vorba despre un individ periculos: linia părului dreaptă, hanorac deschis larg în V, privire intensă, feroce.

Câteva zile mai târziu, emisiunea „Cine l-a văzut?“ dăduse de Atef M. la Mahdia, pe coasta sudică a Tunisiei, unde locuia: scrisoarea fusese gluma proastă a unui coleg, poate ca urmare a unei datorii neplătite. Iar între timp, Roma fusese ca sub asediu. Ne treziserăm cu strada noastră blocată de un

post de control. Ținând cont de celelalte străzi închise și de ambuteiaje, traseul ocolitor ne-ar fi luat doar el vreo patruzeci de minute, fără nicio garanție c-am fi ajuns la timp. La protestele noastre, carabinierul a ridicat din umeri. Las-o baltă, a zis Lorenza, hai acasă.

Să-ncercăm totuși.

Dacă totul merge ca uns, ajungem exact la sfârșit!

Dar i-am promis lui Karol.

Stăteam încă înfipți în fața camionetelor carabinierilor puse de-a curmezișul și tipul în uniformă ne tot făcea semn să ne dăm la o parte. Lorenza s-a uitat câteva secunde atentă la mine, apoi a zis: Mă lasă perplexă loialitatea asta a ta față de prieteni. Pe bune.

Erau infinit de multe subtexte în cuvintele acelea, atât de multe, încât nu le-aș fi putut înșira pe toate, poate nici ea. Dormiserăm puțin și prost, ne spuseserăm toate acele lucruri.

Și, în fond, e o loialitate foarte ironică. Du-te la Karol dacă asta vrei. Eu mă dau jos.

A început să-și facă de lucru cu geanta, căutând ceva înăuntru, asigurându-se că are cheile sau mai știu eu ce, de fapt lăsându-mi timp să mă răzgândesc, să-mi schimb decizia și să vin cu ea. Aș fi putut să întrerup baletul

ăla spunând hai să mergem la mare, chiar așa, cui îi pasă de slujbă, cui îi pasă de Karol, e o zi minunată, suntem împreună, asta-i tot ce contează! Dar n-am făcut-o.

I-am propus s-o duc acasă, dar acum m-a refuzat ea. S-a dat jos din mașină și eu am întors. Carabinierul urmărise prin parbriz scena, cine știe ce-o fi crezut despre noi. Privirea lui sugera doar indiferență.

Când am intrat în biserică, Karol citea din Evanghelie. Mai erau câteva locuri libere pe băncuțe, dar am rămas în picioare ca să mă vadă. Mi-am promis să-l fac să plătească, mai târziu, efortul pe care-l făcusem ca să-mi respect promisiunea.

În predică a vorbit, ușor criptic, despre alegeri, despre oportunitatea ascunsă în orice discontinuitate. Pentru că, de fapt, ce altceva era Învierea lui Christos, dacă nu cea mai profundă discontinuitate din istoria omenirii? Părea să se refere la mine, dar exact asta era șmecheria predicilor, m-am gândit, mai mult, a religiei în general: să-ți dea întotdeauna impresia că se referă la tine. Am pierdut însă firul înainte să-și ducă la capăt raționamentul. Îmi stăruia în minte schimbul rapid de replici pe care-l avusesem cu Lorenza în mașină. Aș fi vrut să ies să-i

telefonez ca să rezolvăm totul cât mai repede. Mereu voiam să rezolv lucrurile cât mai repede. Relația meu cu discontinuitățile nu era printre cele mai bune.

Când s-a terminat liturghia, din capătul scării de acces, unde eram, am tastat mesajul pe care-l compusesem și-l șlefuisem atent în minte, o combinație de dezinvoltură și remușcare, apoi am început s-aștept răspunsul.

M-a făcut să ridic ochii o voce de femeie: Tu ești?

În fața mea stătea o fată abia trecută de douăzeci de ani, șatenă, cu părul legat la spate cu o panglică. Mi-a fost de-ajuns mai puțin de o secundă ca să pricep că era chiar fata *aceea*.

Ești prietenul lui, nu?

Cred că da. Bună, Elisa.

I-am întins mâna și, nu știu de ce, când am atins-o pe-a ei, am avut impulsul s-o duc mai încolo, la adăpost de privirile altora. Dar Elisa era liniștită. Se uita la mine de foarte aproape cu o intensitate oarecum avidă, de parc-ar fi vrut să studieze fiecare detaliu al unei persoane pe care multă vreme doar și-o imaginase.

Vii cu mine într-un loc? a spus. Ca să vorbim.

M-am întors instinctiv către intrarea-n biserică, unde Karol își saluta pe rând enoriașii.

Vine și el mai târziu, așa ne-am înțeles.

M-am dus cu ea, nu prea aveam de ales. În parcare, m-a întrebat dacă puteam să luăm mașina mea, ea venise cu transportul în comun. Am urcat. În timp ce-mi explica pe unde s-o iau, am văzut o clipă scena cu ochii Lorenzei, ca și cum ar fi stat chiar în mijlocul banchetei din spate.

Tot drumul n-am scos niciunul o vorbă. Elisa mi-a arătat firma unei pizzerii: Acolo.

Ne-am așezat la o masă pregătită pentru patru persoane, rezervarea era pe numele ei.

Soția ta nu vine?

În ultima clipă n-a mai putut.

Păcat, aș fi vrut s-o cunosc. Dar poate-i mai bine-așa. Putem vorbi pe-ndelete.

Ne-au adus apă și pachețele cu grisine, am deschis fiecare câte unul și ne-am pus pe rontăit.

Aici vă întâlniți? am întrebat pe negândite. Era într-adevăr foarte tânără, mă simțeam un pic stingherit să fim între patru ochi, așa că rătăceam cu privirea prin jur, pe pereții în trompe l'œil, pe fața de masă plină deja de firimituri.

Nu e grozav, știu, dar ne-am atașat de locul ăsta. În plus, și pizza e bună, o fac supersubțire.

Știu că studiezi biologia.

Nu mai sunt așa de convinsă. Ar fi trebuit să aleg ceva mai umanist, mă pasionează mai mult, dar e deja târziu.

Târziu? Mă-ndoiesc. Ai timp să încerci tot ce vrei.

Fusesem mai agresiv decât aș fi vrut și, prin contagiunea stranie care se observă câteodată între cuvinte, nimerisem tocmai termenul acela, „să încerci“, pe care mi-l trântise Lorenza în miezul nopții. Mă simțeam tras pe sfoară: de Karol, pentru felul în care mă implicase în ceva ce evident fusese dinainte plănuit, și chiar de Elisa, pentru că nu vedeam niciun motiv să mă aflu acolo, la masă, și să-i ascult nemulțumirile legate de universitate tocmai în timp ce căsnicia mea se făcea țăndări.

A spus: Știu că tu i-ai făcut cadou lui Karol iPhone-ul. Așa că, într-un fel, ție ți-o datorăm. Fără iPhone n-am fi ținut legătura atât de strâns.

Era adevărat. Acum câțiva ani, îi făcusem cadou lui Karol un iPhone, un 5S pe care nu-l mai suportasem după ce îi crăpaseră a treia oară cristalele.

De-asta te consider persoana cea mai indicată cu care să vorbesc. De fapt, chiar unica!

A râs, pradă agitației. O clipă doar și-a pierdut calmul rezervat și-am văzut-o tânără, cum era.

Ne-am îndrăgostit, cred că ți-a spus Karol.

Nu prea știam cum să reacționez, așa c-am rămas tăcut.

Mie mi s-a-ntâmplat într-un moment special. Ieșisem dintr-o relație cu un tip de vârsta mea. Unul care s-a purtat cam ca un nemernic. Adică foarte nemernic. Și-a supt obrajii, ca pentru a-i mușca pe dinăuntru, în timp ce răsucea ambalajul de la grisine. Eu locuiesc de fapt de cealaltă parte a Romei. Ai în minte Inelul[15]? Acolo stau eu. Iar noi, acum, suntem aici.

Puncte diametral opuse.

Diametral opuse, exact. Așa mi-am ales parohia. Voiam un loc în care să mă refugiez, lume nouă care să nu mă cunoască, și mi-am zis că trebuie să fie locul cel mai îndepărtat cu putință. Așa l-am întâlnit pe Karol. Dar poate ți-a povestit el deja.

Adevărul e că nu.

A, okay.

Elisa s-a arătat un pic dezamăgită, cântărind o clipă situația. Oricum, a spus, asta e povestea, spusă foarte pe scurt. Iar dacă mă gândesc bine, parcă încep să am unele îndoieli.

În ce privință?

Hazardul pare să fi jucat un rol prea mare. Vreau să spun, am ales zona asta la întâmplare și la fel și parohia, la întâmplare. Dac-aș fi nimerit o alta, poate la mai mică distanță, ar fi fost același lucru? Aș fi găsit pe altcineva? Un alt preot? N-aș vrea să mă crezi superficială, nu știu dacă înțelegi. Dar oare nu eram în momentul acela atât de pornită să mă îndrăgostesc de cineva, încât Karol doar s-a întâmplat să-mi iasă în cale?

Chelnerul a venit să ne întrebe dacă eram gata să comandăm. I-am spus că mai așteptăm pe cineva, iar el mi-a atras atenția că localul o să se umple și timpii de așteptare se vor lungi.

Când a plecat, Elisa a expirat aerul pe care-l ținuse în plămâni. În iulie îmi iau licența, a spus. Apoi m-aș înscrie la master, la Padova. Karol și-a băgat în cap că vrea să vină cu mine.

La Padova? Adică vrea să se transfere acolo?

Am impresia că situația ne-a cam scăpat de sub control.

Dintr-odată, a izbucnit în plâns. Plâns de copil, nu chiar de tristețe, mai degrabă din pricina tensiunii. Aș vrea să-l convingi să fie rezonabil.

În momentul acela a intrat și Karol, în jeanși și cămașă. Chelnerul i-a ieșit în întâmpinare, iar el i-a arătat masa noastră. S-a apropiat radios în timp ce eu încuviințam din cap, ca și cum i-aș fi spus Elisei că da, am înțeles și, sigur, aveam s-o ajut, aveam să fac tot ce-mi stă-n puteri pentru ea. De pe chipul ei dispăruse orice urmă de tulburare.

Prânzul a fost obositor. Am comandat trei pizze diferite și le-am împărțit în mod egal, ca fiecare să guste din toate. Karol și Elisa aveau o serie interminabilă de glume personale la care țineau să asist, convinși fiind că o să mă distreze și pe mine, dar era imposibil. Mi-au arătat de mai multe ori masa la care se așezau când erau singuri. Dar acum nu mai erau singuri, de data asta cineva îi vedea și putea depune mărturie că erau împreună.

La cafea, Karol și-a așezat mâna peste a Elisei, cu un curaj pe care și-l căutase probabil încă de la venire. A lăsat-o acolo cel

puțin un sfert de oră, mângâindu-i ritmic palma cu degetul mare, parcă spunându-mi ai văzut? ai văzut că nu te mint? tot ce ți-am spus e adevărat, ea e *adevărată*!

Elisa nu s-a retras, n-a respins acel contact, dar cu o clipă înainte să ne ridicăm de la masă mi-a mai aruncat o privire intensă, asemănătoare celei de mai devreme, ca și cum și-ar fi reînnoit cererea de ajutor. Lorenza încă nu-mi răspunsese la mesaj.

---

15. Grande Raccordo Anulare, șoseaua de centură a Romei (n.r.).

Următoarea imagine pe care-o am în minte din acel sfârșit de săptămână mă înfățișează așezat pe marginea unui pat dintr-o cameră de hotel cu pereți de un cafeniu deschis. Lângă mine e o geantă de umăr, bagaj bun pentru câteva zile sau pentru eternitate. Cât despre hotel, era unul dintre acelea pentru întâlniri de afaceri corporatiste pe care le găsești înșirate pe via Aurelia. Trecusem de multe ori prin dreptul lor, în mașină, dar nu-mi imaginasem că o să-mi petrec vreo noapte acolo.

Acasă avuseserăm încă o discuție, mult mai scurtă de data asta și pe alt ton, mai ales din partea Lorenzei, dar chiar și acea discuție, oricât de recentă, părea de-acum foarte îndepărtată.

Trecuse ora cinei și nu-mi prea era foame. Am coborât totuși la parter. Sala de mese era pustie. De partea cealaltă a geamurilor, o fântână făcea jocuri de apă sincronizate cu alternanțe de lumini. Am ales un loc cu fața la televizor, doar ca să am pe ce să-mi arunc ochii. Până la urmă, nu fusese niciun atentat în oraș.

În timp ce lăsam cina-n farfurie, am primit un mesaj de la un număr pe care nu-l

aveam în agendă: Sunt Elisa. Ai vorbit cumva cu Karol?

I-am răspuns că încă n-am avut când.

Mai bine!!! Pentru că nu mai sunt așa de sigură. Trebuie să mă mai gândesc un pic.

Apoi: N-aș vrea să dau cu piciorul unui lucru frumos, n-ar avea niciun sens.

Și încă: După tine, ce-ar trebui să fac?

Am asigurat-o că eram persoana cea mai nepotrivită să răspundă, mai ales în seara aceea, dar n-am intrat în detalii, iar ea n-a prins aluzia. Îi ceruse numărul lui Karol, sub pretextul că voia să-mi arate câteva poezii de-ale ei. Acum, dacă tot ajunseserăm aici, chiar i-ar fi plăcut să-mi afle părerea, dacă nu mă deranja. Nimic pretențios, versuri scrise doar pentru ea.

Dacă le scria pentru ea, de ce voia să i le citesc? am provocat-o. Apoi am adăugat că nu mă pricepeam deloc la poezie, dar, sigur, dacă-i făcea plăcere, putea să mi le trimită.

Am mai schimbat mesaje o vreme, până când Elisa mi-a trimis un document Word, iar eu m-am apucat să-i citesc poeziile, chiar acolo, în sala de mese, fără să-mi dau seama ce cred despre ele, fără ca măcar să mă intereseze.

Cinci nopți am stat în hotelul de pe Aurelia. Într-o seară, în aceeași sală de mese, m-am trezit uitându-mă la Novelli la TV. Era invitat la o emisiune a Mediaset. Transmisia, dedicată lui în întregime, avea titlul: atac asupra unui nobel. L-am rugat pe chelner să fie amabil să dea mai tare volumul.

În orele din urmă se petrecuseră niște evenimente la care participasem doar de la distanță, ca din spatele unui geam cu izolare fonică. Luni dimineața, reunit cu maximă urgență, consiliul profesoral al facultății din Paris decisese excluderea lui Novelli de la orice sarcină didactică, pe timp nelimitat. Într-un comunicat de presă, universitatea se disocia public de pozițiile extrem de grave ale profesorului, care nu doar că nu rezonau nicicum cu cele ale comunității academice, dar se dovedeau ofensatoare la adresa tuturor femeilor de știință, mai ales la adresa colegei Gaia Sensi, față de care universitatea își manifesta solidaritatea cu toată tăria.

Ca orice profesor de talia lui, Novelli era legat de multe instituții: în Europa, în Statele Unite, în China, în Australia. Comunicatul universității franceze fusese doar primul dintr-o serie. În mai puțin de douăzeci și patru de ore, fusese dat afară de peste tot. Îi urmăream pe Twitter căderea. Dintre toate,

numai Emerging World Climate Forum avusese grijă să adauge comunicatului său că, deși hotărâse suspendarea lui Novelli din postul de consilier, îi mulțumea totodată pentru prețioasa activitate desfășurată de-a lungul anilor.

Miercuri primisem de la el un mail în engleză. Novelli ni se adresa nouă, colegilor, prietenilor, cunoscuților, cu rugămintea de a-l susține în ceea ce nu era o bătălie personală, ci o luptă pentru reafirmarea dreptului la adevăr. Recapitula din punctul său de vedere întâmplarea de la TEDx (accentuând din nou că el se mărginise să expună datele) și linșajul suferit în consecință. Ne îndreptăm către o știință care se teme de ceea ce descoperă, de ceea ce spune, scria Novelli. Așa arată progresul pe care ni-l dorim? Dacă, asemenea lui, avem în minte un alt fel de viitor, dacă ținem la independența cercetării, atunci e important să semnăm scrisoarea în apărarea lui, compusă spontan de colegul Robert T. Friedman și care, până în seara următoare, avea să fie transmisă unor ziare din diferite țări. Scrisoarea era atașată.

Îmi amintesc că eram lungit în pat, cu laptopul pe burtă. Citisem scrisoarea, apoi o recitisem. Îl gugălisem pe Robert Thomas Friedman și descoperisem că era implicat

într-un presupus scandal dintr-un campus universitar din Missouri. Părea să nu mai fi publicat de mult articole importante. După aceea m-am uitat mai cu atenție la mesaj. Novelli nu mi-l trimisese mie în mod special. Îi era adresat lui însuși, cu un număr nedeterminat de persoane în copie ascunsă. M-am hotărât s-o las pe a doua zi.

Dimineața mi-a intrat un al doilea mesaj, cu subiectul reminder; nu l-am deschis, am lăsat să mai treacă timp. Până la urmă, Novelli m-a căutat personal. Mă spălam pe dinți când am văzut iPhone-ul vibrând pe birou ca o insectă. Ai văzut scrisoarea? mi-a scris după câteva secunde. Ei, o semnezi? Deja era imposibil să nu răspund. Îmi pare rău, am scris, nu sunt de acord cu ce ai spus. Iar scrisoarea mi se pare încă un pas greșit.

Mă întorsesem în baie și mă așezam, în așteptarea următorului mesaj. Înțeleg, a scris Novelli. Mă așteptam să mai adauge ceva, dar nu, așa că tot eu am scris: Știu că a fost o perioadă neagră, J.

Folosisem special inițiala prenumelui său, ca să simtă totuși măcar o fărâmă de căldură. Dar nu de căldura mea avea nevoie, ci de semnătură. Ai timp până la șapte, dacă te răzgândești, mi-a scris. Suna ca un ultimatum și exact asta era, dar nu se referea

numai la scrisoare, era mult mai cuprinzător: stabilea o scadență pentru loialitatea mea față de el, pentru prietenia noastră, pentru noi doi.

*

Și-acum iată-l, chiar profesorul Novelli, pe ecranul montat prea sus în noua mea sufragerie de pe via Aurelia, așezat un pic neglijent în fotoliul strâmt din studioul TV.

Nu avea un aer stingher, nici nu părea mâhnit, părea mai degrabă plictisit, ca și cum circul mediatic dezlănțuit în jurul lui fusese o uriașă pierdere de timp care-i distrăgea atenția de la probleme mult mai grave, cum ar fi topirea accelerată a ghețarilor arctici.

Discuția era deja în toi, dar Google Alert nu-și făcuse treaba și pierdusem începutul. Oricum, însă, tonul general al dezbaterii era suficient de clar. Era unul dintre platourile acelea care preferă să îmbrățișeze orice poziție minoritară, corectă ori greșită, n-are nicio importanță, cu condiția să fie în răspăr cu poziția canalelor mediatice tradiționale, iar în acele ore, să-l aperi pe Novelli era tocmai o poziție de acest tip.

Moderatorul i se adresa numai cu domnule profesor, în timp ce, vorbind

despre rivala lui, Gaia Sensi, care nu era de față, spunea doar Gaia Sensi, dezechilibru care nu stârnea protestele nimănui. După ce și-au spus toți opinia, învârtindu-se confuz în jurul conceptului de libertate de expresie, microfonul s-a întors la Novelli. Cu unul dintre jocurile lui de cuvinte, a spus că preferă să nu se exprime asupra libertății de expresie. Acelea sunt argumente pentru jurnaliști și intelectuali. El era un om de știință, iar în știință problema libertății de expresie nici măcar nu se pune. În știință există ipoteze, date, verificări experimentale și validare din partea comunității. Atât.

Moderatorul a insistat: era adevărat că revista la care trimisese articolul despre egalitatea de gen nu l-a luat în considerare pentru publicare? Așa se pare, a răspuns Novelli. Atunci moderatorul s-a adresat direct camerei video: Vă dați seama? Vă dați seama că, în numele corectitudinii politice, am ajuns să cenzurăm munca științifică a unui profesor? Nu s-o criticăm: să nici nu o luăm în discuție! Nu e asta o nouă formă de autoritarism? Și să nu uităm, profesorul Novelli a câștigat Premiul Nobel!

Enunțată astfel, atribuirea Nobelului era excesivă, dar neîndoielnic eficace asupra

publicului. Novelli nu s-a obosit să-l corecteze.

S-a mai dat un tur rapid prin platou, în timpul cărora el, Omul norilor, abia catadicsea să încuviințeze. Părea din ce în ce mai absent. La sfârșit, moderatorul s-a întors către el și l-a întrebat cu voce schimbată, mai paternă: Cum vă simțiți acum, domnule profesor?

Poate că Novelli nu era pregătit pentru virajul acela neașteptat. Și-a schimbat poziția în fotoliu, așezându-se tot picior peste picior, dar cu celălalt picior deasupra. Și-a dres vocea. Apoi a vorbit cam confuz, murmurând că deja ne dezobișnuiserăm de conceptul de adevăr, trăiam într-o lume care lichidase faptele, înlocuindu-le pe rând cu interpretări convenabile. Se ocupa de urgența climatică de peste douăzeci de ani, nimeni n-o știa mai bine decât el.

Da, dar cum vă simțiți *pe dinăuntru*?

Pe fața lui Novelli a apărut atunci o grimasă pe care i-o mai văzusem, cu buzele strânse, de-a dreptul strivite și cu privirea ațintită în jos. Un pic dezamăgit, a zis. Dar nu de universități ori de redacțiile ziarelor, acelea sunt doar… entități. Sunt abstracte.

Atunci de ce anume?

De oameni. Mă dezamăgesc oamenii.

Restaurantul se golise, dar fântâna de-afară își continua ciclul de variațiuni acvatice. La sfârșitul emisiunii, i-am scris un mesaj lui Novelli, o poantă care să reducă dramatismul, nu mai țin minte care anume, dar sigur nu prea avea haz. Am primit confirmarea faptului că citise mesajul și timp de douăzeci de minute am stat ca prostul, așteptând un răspuns. Am semnat nota, trecând-o în contul camerei și apoi am luat-o către lifturi.

Peste câteva zile m-am dus la Torino. Părea o alegere logică: să dau înapoi, să mă întorc în timp. Eram și pornit împotriva Romei, aveam impresia că orașul avea partea lui de vină pentru tot ce mi se întâmpla. Murdăria, dezordinea, bezna de pe străzi după asfințit, hoardele de turiști buimaci, străzile închise când nu te-aștepți, posturile de control: îmi făcuse rău să trăiesc acolo. Poate că exact din acest motiv, pentru că înțeleseseră înaintea mea, poate de-asta, de când locuiam la Roma, părinții-mi trimiteau vederi din Torino. Câte două pe an, de parc-as fi locuit în Australia.

Înainte să urc la ei, am dat o raită prin grădina blocului. Nu se schimbase deloc de când eram copil, doar vegetația era mai deasă, mai ales în anumite puncte: poate că nu mai călca nimeni pe acolo.

Nu s-au mirat c-am venit fără Lorenza. Aproape întotdeauna eram singur când îi vizitam, ca o fantomă lipsită de legături și de prezent. Maică-mea m-a ținut câteva secunde în prag ca să se uite la mine cu atenție. A spus că am cearcăne și-ar trebui să mă îngrijesc un pic. Am trecut foarte repede peste politețurile de început și ne-am așezat la masă.

Scurtele discursuri cu care tata agrementa cinele se tot schimbaseră de-a lungul anilor, dar existau și subiecte care reapăreau ciclic: criza petrolului, fuziunea la rece, inflația, teoria conform căreia ar fi fost de ajuns să tăiem un zero din totalul populației lumii ca să rezolvăm toate problemele. Predomina tema energiei, ca și cum ar fi mocnit în sinea lui teama că într-o zi s-ar putea trezi într-o lume lipsită de resurse vitale.

Dar în seara aceea îl preocupa apa. Subiect neobișnuit, dar nu foarte nou (îmi aminteam vag cum, copil fiind, ascultam explicații despre epuizarea iminentă a resurselor hidrologice). Știam eu oare că în apele destinate consumului s-au găsit niveluri foarte ridicate de hormoni sexuali, mai ales estrogeni?

Evident nu, nu știam. Aproape niciodată nu știam lucrurile pe care le știa tata. Era chiar uluitor că, în continuare, găsea asemenea lucruri. Îl suspectam că-și pregătea anumite subiecte înainte să vin, ca să mă impresioneze.

Practic, zi de zi bem fresh-uri de hormoni feminini. Ia zi, la Roma bei apă de la robinet?

I-am explicat că avem un filtru casnic, mai ales din rațiuni ecologice.

Apa din Roma e îngrozitoare.

Pentru tine, totul e îngrozitor la Roma, am spus, doar ca să mai destind atmosfera, dar nu mi-a mers.

Perturbatorii endocrini pe care îi ingerăm zilnic cu toții, a continuat, cu toții *inclusiv eu*, aveau efecte dezastruoase, mai cu seamă asupra reproducerii. Și mai ales asupra bărbaților. Normal, nu? Evoluția nu prevăzuse că aveam să ne îndopăm cu estradiol. Datele despre demasculinizarea peștilor erau foarte clare și nu aveam niciun motiv să credem că la oameni lucrurile ar sta altfel. Și într-adevăr, lungimea membrului masculin se redusese în medie cu doi centimetri numai în ultimii șaizeci de ani.

Mama a spus: Îți tremură un pic pleoapa, aia stângă.

Am apăsat-o un pic cu degetul în timp ce tata adăuga ceva despre numărul spermatozoizilor.

Mă întrebam dacă subiectul din seara aceea fusese ales cu vreo intenție anume. Nu le vorbisem niciodată despre încercările eșuate pe care le făcuserăm eu și Lorenza, dar, pe de altă parte, faptul că nu ne reproduseserăm era deja cât se poate de evident.

Bun rasolul, am zis.

N-am luat și cap, a răspuns mama, măcelarul m-a sfătuit să nu iau.

Mai bine-așa, am șoptit. Niciodată nu mi-a plăcut capul.

Această divagație alimentară a avut darul să fractureze monologul tatei. Mă cerceta cu privirea, așteptând parcă să prindă momentul când să-și înnoade firul. Până la urmă probabil că a renunțat, pentru că a spus: Ce e cu Novelli ăsta? Bizar tip.

L-am văzut la TV, a confirmat și mama. E ăla la care-ai mers în vacanță.

Mi se pare un pic confuz, a spus el.

Ați fost împreună în Sardinia, a precizat mama.

Toate erau afirmații, așa că-mi puteam permite să nu răspund. Altfel, amândoi păreau să aibă o imagine foarte clară asupra situației: era omul ăsta de știință al cărui musafir fusesem vara trecută, și omul ăsta de știință era invitat în talk-show-uri ca exponent de vârf al unui sexism din alte vremuri.

Ești sigur că există termenul demasculinizare? l-am întrebat pe tata.

Sigur că există!

Sună cam ciudat. Demasculinizare. Aproape că nu pot să-l pronunț.

După cină ne-am mutat pe fotolii și ne-am uitat o vreme la diapozitive de demult, pe care tata le digitalizase. Pierdea mult timp cu asta în ultima vreme. Până la urmă avea să producă o adevărată arhivă. Pe unele prefer să le printez, a spus. E un pic frustrantă ideea că toată viața ta încape într-un stick USB.

Era unul cu Padul, luat din balconul casei, în ziua când se revărsase. Pivnița fusese inundată și toate numerele din *Le Scienze*, păstrate acolo în ordine de tata încă de la primul, se tasaseră, prefăcându-se în blocuri de noroi. Le-am aruncat, cărându-le pe rând cu roaba, el foarte tăcut, probabil tare mâhnit de pierderea iremediabilă.

Ți-amintești ce puhoi a fost? a spus, observând că mă uitam exact la imaginea aia.

Sigur că-mi amintesc.

Mi-a trecut prin minte să-l întreb și eu dacă-și mai amintește de toate numerele acelea pierdute din *Le Scienze*, dar am lăsat-o baltă. Pentru că, de fapt, n-am reușit să aflu niciodată dacă lui taică-meu i-a fost sau nu pe plac faptul că eu am ales să studiez fizica și dacă știa că alegerea mea avea de-a face și cu stilul lui catastrofic, și cu colecția distrusă de apă din *Le Scienze*. După ce-mi luasem diploma, obișnuia să citeze cu plăcere o maximă a lui Einstein, poate apocrifă: „Un

cercetător care nu a adus nicio contribuție semnificativă la mersul științei până-n treizeci de ani probabil că n-o s-o aducă niciodată". Când am abandonat cercetarea fără să fi lăsat în urma mea nicio contribuție semnificativă, tata n-a protestat. De fapt, n-a spus nimic, doar o dată, de pe divan, cu brațele încrucișate: Și fizica? Fizica, nimic, am răspuns. Aha, fizica nimic.

Poate a luat acea dezertare a mea din știință ca pe o trădare personală. Abandonam fizica pentru a mă ocupa de ce anume, mai precis? Ca scriitor, în ce domeniu aveam să fiu expert din acel moment încolo? Nu mi-a pus niciodată vreo întrebare, dar dac-ar fi făcut-o, i-aș fi răspuns că, după toți anii aceia de studiu, ce căutam eu era tocmai incompetența: să devin, în sfârșit, un expert în nimic.

Plănuisem să dorm la ei, dar nu le spusesem și-mi lăsasem valiza în mașină. I-am îmbrățișat, am ieșit și-am condus vreo jumătate de oră pe străzile din cartier, căutând ceva ce n-aș fi putut defini limpede: un pic de emoție, o senzație de apartenență. Apoi am tras pe dreapta ca să rezerv o cameră la un hotel. Am trecut în revistă ofertele last minute disponibile și, până la

urmă, am ales Boston. Întotdeauna mă intrigase, cu fațada lui în stil eclectic, și știam că nicio cameră nu semăna cu alta. Am întrebat la recepție dacă mi-o puteau da pe cea cu crocodilul prins de tavan, văzusem poza pe TripAdvisor, dar era ocupată.

Camera mea avea draperii grele și un parchet închis la culoare care te invita, cu scârțâitul lui, să mergi în picioarele goale, așa că m-am descălțat. Nimeni în lumea asta nu știa unde eram în acel moment, cu excepția recepționistei, evident, pentru care însă nu aveam nicio importanță.

M-am dezbrăcat, am pus muzică la iPad și am dansat o vreme în chiloți, în spațiul dintre pat și fereastră. Când eram copil dansam mult, cu urechile ciulite către ușă, nu cumva să intre cineva pe nepusă masă. Lucrurile pe care le faci când nu te vede nimeni: nu erau de-ajuns ca să mergi înainte? Să dansezi, să nu te simți responsabil pentru nimic, să trăiești pentru euforia de moment.

M-am dus la geam să mă uit la curtea interioară: pentru centrul orașului, era luxuriantă. Exista chiar și un mic bazin întunecat, rectangular, în care înotau de-a valma câțiva crapi roșii. Deasupra acoperișurilor, cerul tipic de oraș,

stratocumuli joși, fără formă și contur. Abia dacă lăsau să se întrezărească, în spate, pata difuză a lunii.

În lunile următoare am trăit pe orbită. Nu-i vorba că nu m-aș fi întors niciodată acasă, mă întorceam întotdeauna, dar rămâneam doar atât cât era absolut necesar. Apoi luam alt tren, alt zbor sau mașina, dacă destinația îmi permitea, și mă instalam în alt hotel, pentru o săptămână sau așa ceva. Plecam mă-ntorceam plecam din nou, fără oprire.

Versiunea oficială era că făceam cercetare pentru carte. Scrisul are avantajul indiscutabil de a justifica (aproape) orice extravaganță. Cu excepția Lorenzei și a lui Karol, nimeni nu era la curent cu adevăratele rațiuni ale freneziei mele. Pe de altă parte, nici mie, nici Lorenzei nu ni se părea necesar să explicăm cuiva tot ce ni se întâmpla, cel puțin nu încă, asta și pentru că, dacă am fi fost obligați s-o facem, deocamdată n-am fi fost în stare.

Nu vizitam niciodată orașele. Nu mă interesau orașele, erau toate la fel sau, oricum, erau exact ce te așteptai să fie. Pe mine mă interesau numai camerele de hotel și eram cu atât mai mulțumit când aveau vedere spre o parcare interioară.

După check-in făceam aceleași lucruri în aceeași ordine: mă masturbam, mă băgam la

duș sub apa fierbinte, deschideam minibarul, comandam în cameră un toast, o sunam pe Lorenza înainte de a fi prea beat ca să mai pot purta o conversație, beam din nou și, dacă mai aveam putere, mă mai masturbam o dată. N-aș putea să cuantific cât timp pierdeam luptându-mă serile cu întrerupătoarele de lumină, dar știu că mă ocupam cu instalația electrică a hotelului mai mult decât și-ar putea imagina cineva în mod rezonabil. Pe la nouă, ajungeam la un soi de catharsis, o stare efemeră făcută din absență pură, apoi adormeam.

Cât despre cartea cu bomba, ea stagna deja de mai multă vreme. Căram peste tot după mine tomul despre descurajarea nucleară, ca și cum simpla lui prezență ar fi fost garanția angajamentului meu. N-am produs în lunile acelea mai mult de treizeci de pagini și câteva articole pentru ziar: minimul necesar ca să nu mă creadă mort. Spre deosebire de ce-mi imaginasem, instabilitatea emoțională nu stimula nicicum creativitatea, cel puțin nu la mine. Or fi precaritatea și anxietatea împrejurări romantice, dar erau și motive foarte bune pentru a nu scrie.

Era totuși costisitor să petreci atâta timp prin hoteluri, chiar dacă nu dintre cele mai

scumpe. Am cochetat cu ideea unei rezidențe pentru artiști, m-am și informat, dar toate păreau destinate străinilor, americani mai ales. Unde mai pui că o rezidență artistică venea la pachet cu asumarea unui proiect, dezbateri, cursuri și socializare forțată, pe când eu eram în căutare de spații anonime și liniște, camere întunecoase cu prosoape împăturite, care să mă scutească de orice responsabilitate.

M-am decis să tratez sistematic situația. Am recuperat mailurile din anii precedenți cu invitații pe care le refuzasem, fie în Italia, fie în străinătate: festivaluri, târguri de carte, workshopuri, seminare. Am scris vreo cincizeci de mesaje aproape identice în care mă ofeream să „recuperez". Sigur că autopropunerea era ceva neobișnuit, chiar stânjenitor, ca dovadă că mulți organizatori nici nu mi-au răspuns, dar unii totuși au făcut-o. Odată stabilit contactul, anunțam că din motive legate de scris, trebuia să-mi prelungesc șederea la ei mai mult decât strictul necesar.

Utrecht Cosenza Bratislava Hanovra Gorizia Frankfurt: Google Maps a ținut fidel socoteala deplasărilor mele din perioada aceea, iar harta rezultată e o harababură de linii.

Abu Dhabi Lviv Ierusalim Lima Cartagena de Indias: preferam destinațiile cele mai îndepărtate, dar astea erau și cel mai greu de obținut. Pe zborurile intercontinentale parcurgeam programul de divertisment în căutarea filmelor din seria *Stăpânul inelelor* și le vedeam la rând, îndopându-mă cu alune și prosecco. Dacă nu găseam filme, ațipeam cu capul pe perdeluța hubloului. Într-o noapte, doamna de lângă mine m-a rugat politicos să mă dau un pic la o parte ca să fotografieze aurora boreală, dar eu nu m-am mișcat. I-am spus că nu era nimic deosebit, erau doar particule cu sarcină care cădeau perpendicular pe câmpul magnetic terestru.

Poate părea o contradicție, și probabil chiar era, că încă vorbeam cu Lorenza, uneori și de mai multe ori pe zi. De fapt, incoerența mergea mult mai departe: eu îmi petreceam cea mai mare parte din timp prin hoteluri și, concomitent, începuserăm să ne căutăm casă. Făceam schimb de linkuri imobiliare, chiar vizitaserăm deja unele apartamente, făcând planuri despre aranjamentul mobilelor, uimiți, ca niște începători, în fața detaliilor nepotrivite, câte-o verandă construită fără autorizație, o pardoseală veche care oricum trebuia

înlocuită. Pe de o parte, luam în calcul posibilitatea ca viața noastră de cuplu să fi ajuns la final, pe de altă parte, ne planificam viitorul împreună.

Așadar, afirmația că lunile de la sfârșitul lui 2018 și începutul lui 2019 le-am petrecut mai mult la hotel e adevărată, dar surprinde numai o parte a adevărului. Chiar și în acea perioadă în care eram departe unul de celălalt, continuau să existe o mulțime de lucruri pe care le gestionam împreună cu Lorenza: o scurgere la baie care ne-a obligat ca vreme de două săptămâni să facem duș folosind o găleată, examenul de bacalaureat al lui Eugenio și ziua în care el, în timp ce învățam împreună, mi-a pus o mână pe antebraț, vrând parcă să mă țină acolo. Exista încă și sexul, rar și lipsit de dăruire, dar exista. Niciodată în chiar noaptea întoarcerii mele la Roma, trebuia întâi să scăpăm de suspiciunea acumulată, dar până la urmă se întâmpla. După atâta amar de ani, Lorenza și cu mine nu eram doar o poveste de dragoste în criză, eram și o mulțime de alte aspecte inextricabil legate între ele: un sistem de obișnuințe bine așezate, o rețea de relații sociale, un aparat birocratic. Trebuia să ne menținem în funcțiune. Iar să ne menținem în funcțiune costa foarte puțin.

Călătoriile plătite comportau anumite obligații sociale: prezentări, panel-uri, evenimente. La sfârșit, făceam tot ce-mi stătea în putință ca să evit cinele și cocktailurile, dar nu-mi ieșea întotdeauna. În serile acelea era posibil să urc în cameră însoțit, dar se întâmpla rar și persoana nu rămânea niciodată până la micul-dejun. Nu mă simțeam vinovat pentru incidentele astea neprevăzute, dimpotrivă: nu acesta era motivul pentru care duceam acea nouă existență nomadă, nu ascultam astfel chiar de porunca Lorenzei de a acumula experiențe? În traducerea mea, a acumula experiențe însemna în primul rând să mă aflu în lift cu cineva, oricine, numai nu cu ea.

Într-una din acele seri mi-a dispărut iPhone-ul, dimpreună cu bancnotele din portofel. Eram la Barcelona și era încă noapte, pe la patru. Începeam deja să am episoade foarte scurte de disociere: timp de câteva secunde, după ce mă trezeam, nu eram sigur unde mă aflam. Îmi amintesc că în camera din Barcelona, tapetul era în dungi verticale, alternând două nuanțe diferite de albastru. M-am dat jos din pat și mi-am luat pantalonii de pe covor. Am căutat în buzunare, apoi în rucsac, telefonul

ioc. Portofelul, în schimb, era pe noptieră, deși nu-mi aminteam să-l fi pus eu acolo. Când l-am deschis, nu m-am mirat să-l găsesc gol. De fapt, actele și cardurile erau bine-mersi, lipseau doar bancnotele.

M-am dus în baie și m-am privit lung în oglindă. Aveam o urmă vineție pe umărul stâng, aureola unei mușcături. Am mângâiat-o ușor, intrigat ca în fața unui mister. Mi se-nvârtea un pic capul și ar fi fost bine să beau apă și să fac un duș; în schimb m-am întors în cameră și-am făcut patul, apoi m-am ghemuit pe partea care acasă era a mea, cu spatele drept de tot, sprijinit de perne.

N-am reușit să adorm din nou, nici n-am încercat măcar. Am privit cum se prefiră zorile prin crăpăturile subțiri ale jaluzelelor, dar pe Lorenza am sunat-o de pe fix abia la opt. M-a întrebat alarmată ce e cu numărul acela și i-am spus că mi-am pierdut mobilul. A tăcut câteva clipe, prelucrând informația implicită din ce-i spusesem, apoi mi-a zis că era pe picior de plecare, ba chiar în întârziere, și că ne vedem acasă. Poate că, înainte să închidă, am apucat să șoptesc că-mi pare rău.

Lorenza și cu mine am lăsat mereu în suspensie episoadele de felul ăsta,

impalpabile ca norii, la fel cum a rămas în suspensie ceea ce se petrecuse toamna trecută la Calais, o aluzie aruncată într-o noapte și niciodată reluată după aceea. Dar măcar despre Calais m-aș putea încumeta să povestesc aici azi, în 16 martie 2022, pentru că, între timp, în lume s-au petrecut puzderie de lucruri inimaginabile și noi toți aducem mereu mai mult cu niște supraviețuitori, iar din perspectiva supraviețuitorului probabil că se poate povesti totul.

După ce, pe aeroportul din Orly, am lăsat avionul să decoleze, am închiriat o mașină de la Thrifty, un model ieftin care avea totuși o priză USB, așa că mi-am conectat telefonul și tot drumul, pe autostradă, am ascultat *Skeleton Tree*. Nick Cave scosese discul ăsta cu copertă neagră după moartea fiului Arthur, care căzuse din vârful unui perete alb de calcar în Marea Mânecii. În mare parte, albumul fusese compus înaintea accidentului, dar fiecare vers, fiecare armonie transmitea senzația de pierdere. În perioada aceea ascultam încontinuu *Skeleton Tree* și mă gândeam mult la Arthur.

Era un fel de tratament. Dacă în aducerea pe lume a unui fiu era implicită și eventualitatea unei despărțiri atât de

traumatice, atunci paternitatea chiar nu era de mine. Nu pierdusem o ocazie: fusesem *cruțat*. Ascultându-l în buclă, plânsul lui Cave după moartea prematură și inadmisibilă a lui Arthur avea să mă vindece în sfârșit de dorința de a avea un fiu al meu.

La mesajul meu — vin la tine, la Calais, dacă-mi spui unde ești —, Curzia răspunsese fără să trădeze nicio reacție emoțională, doar cu linkul hotelului. Rezervasem camera dintr-un refugiu de pe autostradă, deși eram sigur că nu voi avea nevoie de ea decât ca să-mi las bagajul sau poate pentru un duș, dar mi se părea mai elegant așa.

Hotelul era la standardul Ibis. Camera avea o fereastră mare, în care soarele bătea direct. M-am așezat în unicul fotoliu și am stat nemișcat o vreme, cu mintea neobișnuit de pustie. Îi scrisesem Lorenzei că pierdusem avionul din cauză că întârziase autobuzul, un accident pe șoseaua spre aeroport. Urma să caut o cameră pentru o noapte în plus, n-aveam chef să mă întorc la Novelli, de altfel nici nu-i spusesem. Dacă tot eram acolo, mă gândeam să merg a doua zi la Muzeul Curie, poate avea să-mi fie de folos pentru carte.

Până la urmă, realitatea în care mă găseam nu era chiar atât de diferită: chiar pierdusem avionul, eram într-o cameră de hotel, nu-l

prevenisem pe Novelli și chiar aș fi putut să mă întorc la Paris în timp util pentru muzeu. În rest, nu se întâmplase încă nimic. Nu mi-aș fi închipuit până atunci că pot fi atât de calm și decis în pragul unei trădări. Emoția era doar o senzație de fundal, ca un fir de cupru prin care trece un curent slab.

Am deschis minibarul, am scos o pungă cu chipsuri picante și i-am mai trimis un mesaj Lorenzei: Camera horror! Noroc că e doar pentru o noapte. Deși nu avea niciun sens, îmi venea s-o sun, însă m-am stăpânit. M-am descălțat și mi-am reluat așteptarea.

Se întunecase deja când s-a-ntors Curzia. Mi-a scris că ne vedem în hol. Eram deja gata, dușat și îmbrăcat, dar am lăsat să mai treacă un sfert de oră ca să nu pară că abia așteptam un semn. Am găsit-o într-o zonă cu fotolii, la o masă de patru, în fundul sălii. Masa era acoperită cu aparatură fotografică și pe unul dintre scaune erau aruncate niște haine groase. Era împreună cu un băiat. Fără să se ridice, Curzia a spus: Ei, în sfârșit! M-am aplecat și am pupat-o pe obraji. Apoi m-am prezentat colegului ei, un anume Sașa. Amândoi aveau bocancii plini de noroi și purtau pufoaice de la Decathlon; obrajii le erau roșii de la frig. Le-am zis că se cam vedea că vin dintr-o tabără de refugiați și am

pus câteva întrebări politicoase despre ce văzuseră. Sașa mi-a arătat câteva instantanee pe ecranul reflexului, apoi m-a întrebat ce făceam în zonă. Cercetare pentru o carte. Are treabă cu Al Doilea Război Mondial? Nu știu. A făcut o figură mirată, aruncând o privire spre Curzia. Adică are, într-un fel.

Era deja aproape opt, speram c-o să se retragă repede, ca să nu-mi mai stea în drum, dar Curzia a zis: Mi-e foame, mergem să mâncăm? și a fost clar din felul cum s-a uitat la noi că invitația ne era adresată amândurora. Ne-am urcat în mașina lor de închiriat, Sașa la volan, iar eu pe bancheta din spate. Curzia a dat muzica mai tare și a-nceput să se legene pe o melodie arăbească. Ție chiar îți place muzica asta? am întrebat-o și ea a răspuns că o adoră. Dar înțelegi cuvintele? Nu, doar *habibi.* Și-asta ce-nseamnă? Sașa m-a privit iar uimit, prin retrovizor. Hai, măi, *habibi* înseamnă dragul meu, scumpule, cine nu știe!

Curzia își unduia mâinile prin aer. Am spus: Nu ți-au ajuns atentatele? Încă mai ai chef de muzică arabă? Nu știu cum mi-a ieșit pe gură comentariul acela. Mi-a răspuns, oprindu-se brusc: Ce-are-n pula mea una cu alta?

Am intrat într-un pub unde fuseseră și seara trecută. Cu Lorenza, n-aș fi ales în ruptul capului un loc ca acela, nici măcar pe lista de așteptare n-ar fi intrat. Vedeam în continuare totul și prin ochii ei, poate că relațiile atât de lungi chiar sunt o boală. O altă formă de cataractă juvenilă pe care-o dezvoltasem în timp.

Curzia și Sașa au insistat să gust welsh-ul, felul de mâncare tipic al zonei, și nu, nu trebuia să citesc mai întâi ingredientele, trebuia să-l comand și gata. Bine, așa să fie.

O tigaie cu cheddar topit în care înotau felii unsuroase de pâine, iar deasupra, plutind peste marea aceea de grăsime, un ou prăjit: asta era welsh-ul. Okay, okay, o să-l mănânc pe tot, puneți pariu?

Curzia și Sașa și-au văzut de problemele lor. Au stabilit împreună câteva detalii despre ce aveau de livrat, în timp ce eu începeam deja să mă resimt după mâncare.

Ne-am întors la hotel. În parcare, Sașa a rulat două țigări și ni le-a împărțit, apoi a zis că urcă-n cameră să facă un pic de post-producție pe fotografii. Curzia și cu mine am rămas în picioare în piațeta dezolantă, parcă neștiind ce să facem, până când ea a zis cred că mă duc și eu, sunt terminată. Chiar era, stătuse toată ziua pe-afară, luând interviuri

tinerilor refugiați, absorbind frig și suferință umană. Sigur, am spus. Nici nu-mi mai simt picioarele. Sigur, am repetat, dar trebuie să fi sunat acuzator, pentru că a urmat încă un moment de tăcere, mai lung, apoi Curzia a spus: Ascultă, nu știu exact ce ți-ai închipuit, dar nu așa funcționează lucrurile.

S-a apropiat și m-a îmbrățișat în mijlocul parcării ăleia ciudate. Și-a pus capul pe pieptul meu și și-a îngăduit câteva clipe de odihnă. Apoi m-a pupat pe obraz și-a intrat în hol.

A doua zi am coborât foarte devreme la micul-dejun, nu cumva s-o întâlnesc. Am dat însă de Sașa, ne-am salutat de la distanță, iar eu m-am așezat la altă masă. Eliberasem camera și mă reinstalasem în mașină.

După accidentul băiatului, Nick Cave n-a mai concertat luni de zile. Cum să te întorci pe scenă, să cânți, să te expui după un doliu absolut ca al lui? Totuși, de curând, reîncepuse. Când a salutat pentru prima oară publicul, a spus: Am fost într-un loc ciudat. Acum încep să ies de-acolo, clipind din pricina luminii. Și am văzut… tasmanieni.

Pentru primul lui show, alesese o sală de concerte din Hobart, în Tasmania. Tocmai insula unde, după părerea lui Novelli, exista o șansă de salvare pentru fiecare.

În timp ce mă întorceam cu mașina, îndepărtându-mă de coasta nordică a Franței și de stâncile de pe care căzuse Arthur, în timp ce fugeam de prima mea, ratată, infidelitate conjugală, mi-am reînnoit promisiunea de a-l duce pe Eugenio la un concert al lui Nick Cave. Aveam s-o fac cu prima ocazie, la întoarcerea lui din State. Mai mult, dacă voia, o puteam lua și pe prietena aia a lui taciturnă care prefera muzica trap. I-am și scris un mesaj, la care el a răspuns cu giful unui bebeluș care dansează de bucurie. Nu pricepeam aproape niciodată gif-urile lui, dar pe-ăsta chiar l-am înțeles.

După furtul telefonului la Barcelona, am preferat să stau departe de casă o vreme. În primăvara lui 2019, am ajuns să locuiesc un timp la Curzia. Nu înseamnă că mi-aș fi aranjat hainele în șifonierul ei sau mai știu eu ce: trăgeam la ea, pur și simplu, cu trollerul deschis în camera de zi. Ce se întâmplase la Calais, sau ce nu se întâmplase, mai exact, curățase terenul de o fantezie rămasă în stare latentă luni de-a rândul fără să vrea cu adevărat să se materializeze și care, probabil, îmi aparținea mai mult mie decât ei. În anecdotica noastră privată, o botezaserăm „Marea Neînțelegere Franceză“, sau MNF, care, odată depășită, ne lăsa să începem o prietenie liberă, construită pe pilonul solid al sarcasmului.

Pentru mine, Monte Sacro era un cartier necunoscut, așa că nu-mi era greu să mă prefac că mă aflu într-un alt oraș și nu la doar câteva stații de metrou de viața pe care continuam s-o țin în suspensie. Dimineața făceam lungi plimbări de-a lungul fluviului, mă ajutau să-mi adun gândurile, dar, mai ales, să fiu absent câteva ore. Ca și mine, Curzia lucra de-acasă, însă nu trecuserăm încă de pragul acela de încredere reciprocă

dincolo de care am fi putut sta împreună în aceeași cameră tot timpul.

Într-o zi am nimerit într-o piață de cartier și m-am lăsat luat de valul cumpărăturilor. Când m-a văzut descărcând plasele pe masa din bucătărie, a ridicat o clipă ochii din computer: O, Doamne! Doar n-ai de gând să-ncepi să pregătești cine romantice pentru noi!

Casa era mereu cu susu-n jos, apăreau câte unii pe nepusă masă și-apoi se-nvârteau pe-acolo până noaptea târziu, fumatul era permis, iar gunoiul era dus numai când nu se mai putea altfel. Presupun că simplul fapt de a observa anumite aspecte ale traiului alături de Curzia făcea din mine burghezul care mă acuza că sunt. Dar eu nu mai trăisem așa niciodată, nici măcar în studenție, când coabitam cu Giulio. Amândoi eram foarte organizați și învățam întruna, fiecare în bârlogul lui, făceam curat pe rând, conform unui program stabilit la începutul lunii și nu-i trecea niciunuia prin minte să tragă clapa.

După pasul greșit cu cumpărăturile, am renunțat complet la ideea de a găti. Recurgeam mai mult decât necesar la mâncarea de-a gata și la delivery, chiar dacă eu unul fusesem întotdeauna împotrivă, din

cauză că nu puteam să-mi alung din minte imaginea curierului lovit de-o mașină în timp ce-mi aducea sushiul. Curzia însă zicea că anumite poziții pe care le asumam de la înălțimea privilegiilor mele erau pură ipocrizie, și asta dincolo de faptul că era mult mai comod să-ți aducă cineva masa acasă.

Dincolo de înțepăturile continue, se bucura să fiu acolo. Nu era cea mai bună perioadă a ei. Norocul jurnaliștilor e schimbător, iar sfârșitul atentatelor din Europa însemnase pentru ea o pauză de lucru. Agenția pentru care scria o identificase cu terorismul islamic suficient de mult ca acum să nu mai știe la ce s-o folosească. Restul realității era deja împărțit între colegi: unul luase migranții, altul alegerile europene și încă altul disputele parlamentare. Fiecare-și apăra cu agresivitate teritoriul. Curzia-i ocăra, știind însă foarte bine că, în locul lor, ar fi procedat exact la fel. Dimineața o vedeam scotocind internetul în căutare de inspirație, apoi nemaidezlipindu-se de telefon, fie și numai ca să primească o fărâmă de respect din partea redactorului-șef. Într-o zi bună, după-amiaza se punea pe scris, dar până la urmă îi tăiau zece rânduri, apoi încă zece și încă zece. Aproape fiecare seară se

încheia cu o criză de nervi: Nu mi-au lăsat decât un căcat de articolaș!

Se plângea întruna, aproape obsesiv. Eu realizam că ziarele ajunseseră să plătească corespondențele colaboratorilor cu patruzeci de euro? Patruzeci! Păi, aș câștiga mai mult ca femeie de serviciu!

Păcat că nu prea te trage ața.

Sarcasmul — singurul cod admis între noi. Pentru că dacă aș fi îndrăznit să analizez mai serios situația, Curzia m-ar fi acuzat că habar n-am despre ce vorbesc, că doar aveam spatele acoperit.

Cât despre mine, îi vorbeam mult despre Lorenza, pentru care avea o slăbiciune, chiar dacă n-o văzuse niciodată: avea o slăbiciune pentru felul cum o descriam eu. Mă tortura din cauza unei expresii pe care o folosisem o dată, „a-mi lua timp pentru mine“: îmi iau timp pentru mine, spusesem. Aproape în fiecare seară Curzia mă întreba ce anume făcusem nemaipomenit în ziua aceea cu timpul pe care mi-l luasem pentru mine, iar eu, aproape de fiecare dată, eram nevoit să admit că nu făcusem nimic.

Discutam și despre Novelli, ajungând adesea la opinii contradictorii în doar câteva minute. Curzia, de exemplu, era la fel de indignată de faptul că eu nu luasem poziție

publică împotriva lui, ca și de faptul că refuzasem să-i acord susținerea mea, explicită și morală. Și atunci cum ieși din asta? îi spuneam. Tu ce-ai fi făcut?

Eu? răspundea. Eu îmi aleg amicii *înainte*.

În ultimele luni, urgența climatică revenise-n actualitate. Pentru prima mobilizare a tinerilor la Roma, agenția pentru care lucra Curzia delegase deja pe altcineva, dar, după mai multe ore cu nervii întinși la maximum, ea m-a anunțat că are de gând să meargă oricum. I-am propus s-o însoțesc: Aș putea face poze, aș fi Sașa al tău.

Păi, tu faci poze de rahat. Sașa e un geniu.

Am parcurs Nomentana cu o viteză îngrijorătoare, eu agățat de ea pe motoretă, și în clipa următoare ne aflam într-o mare de adolescenți. Mă simțeam un pic stingher, ca un fel de turist. În liceu participasem la foarte puține manifestații, erau anii mișcărilor antiglobalizare, iar eu îmi vindeam lipsa de implicare drept superioritate intelectuală. Mă întrebam ce-aș fi făcut în ziua asta dac-aș fi avut șaptesprezece ani, dacă m-aș fi dus cuminte la școală, împreună cu alți trei copii și cu profa care se chinuia să ne dea ceva de făcut,

în timp ce, foarte probabil, ne cam disprețuia.

I-am pierdut urma Curziei și am mers o vreme în ritmul mulțimii. Lumea arunca dintr-o parte într-alta un glob pământesc de carton, foarte ușor. Urmărindu-l din priviri, l-am zărit pe trotuar pe Eugenio. Evident că trebuia să fie acolo, de ce n-ar fi fost? Globul i-a căzut pe umeri, atingându-l delicat. Eugenio s-a răsucit însă brusc. Era tot timpul în alertă, cu nervii întinși chiar și când era un copil, niciodată n-am înțeles de ce, nici cum ar putea fi învățat să nu mai fie așa.

I-a dat un bobârnac globului, ca să-l lanseze din nou în aer. Era într-un grup de fete, printre care și Sara. Din gesturile lor am înțeles că încercau să-l convingă să le lase să-i scrie ceva pe braț. Până la urmă a cedat. Și-a suflecat cu un gest teatral mâneca hainei și a așteptat răbdător ca Sara să scrie ceva cu markerul sau să facă un desen.

Versiunea oficială — că eu călătoresc de zor ca să mă documentez pentru carte — era valabilă și pentru el. De fapt, aveam bănuiala că Lorenza discutase cu el, întotdeauna își spuneau mai mult decât știam eu, iar în ultimele luni avuseseră o mulțime de cine în doi. Dacă ăsta era adevărul, Eugenio nu se trăda. Când eram plecat, gândul la el mă

făcea să mă simt vinovat ceva mai mult decât în mod normal, așa că mă gândeam cât mai puțin posibil. Nu îi îngăduisem niciodată să-mi lipsească.

Și la manifestație m-am ținut deoparte. Cât timp a stat acolo, lăsându-se împodobit, și-a mai rotit privirea, uneori în direcția mea. M-am temut să nu mă descopere, dar ochii lui au trecut peste mine. Când s-a pornit iarăși, împreună cu fetele, i-am urmărit un pic, apoi am cotit pe-o stradă laterală.

Pe Curzia am reîntâlnit-o în piața Veneția. Cred că mi-a ajuns, a spus. Hai acasă.

Când am ajuns, s-a încuiat în camera ei ca să se concentreze, în timp ce eu am rămas singur în camera de zi. M-am așezat pe divan și i-am scris lui Eugenio: Ai fost la manifestație?

Normal. Tu unde ești?

Am trecut și eu, doar cât s-arunc o privire.

Păcat că nu ne-am intersectat. Era pentru un articol?

Cum nu răspundeam, a scris tot el din nou: Vii acasă diseară?

Trebuie să plec iar.

Mi-a trimis o mutriță tristă.

L-am sunat pe B.S. de la *Corriere*. I-am zis că s-a-ntâmplat să nimeresc în mijlocul

manifestației pentru climă de la Roma. Nu mă-ndoiam că aveau deja paginile pline de Greta Thunberg, dar, cum scrisesem despre COP21 cu câțiva ani în urmă, știu și eu, s-ar putea face o legătură rezonabilă între cele două. Mi-a dat șaptezeci de rânduri.

Aranjam încă articolul când a intrat Curzia în camera de zi. S-a trântit pe divan și-a rămas nemișcată câteva secunde.

L-au luat, a zis. Ieșim? Am chef de pizza.

Dă-mi o juma' de oră.

Am văzut-o că se uită chiondorâș la ecranul laptopului. Ce scrii?

Ceva pentru ziar.

Despre?

Manifestație.

Ți-au cerut ei?

Dacă tot am fost.

S-a îndreptat de spate. După o pauză, a spus: Chiar că ești incredibil.

Îmi depărtasem doar una dintre căști, dar în momentul acela le-am scos de tot.

Ai vrut doar să vii cu mine, și-acum pui laba pe bucățica cea mai bună.

Să știi că nu-i decât un comentariu.

Sigur, unul dintre comentariile tale. Ți-l pun pe-a-ntâia?

Nu scriem pentru același ziar, ce te doare pe tine?

Ți-l pun pe-a-ntâia sau nu?

Habar n-am!

S-a sculat brusc, și-a strâns lucrurile. Ascultă, mie mi-e foame, mă duc să mănânc. Când termini, mă suni sau faci ce vrei. Într-o clipă, era afară.

Am trimis articolul, care nu era cine știe ce sau, oricum, nu mi se mai părea cine știe ce. Chiar și după ce tăiasem toate adjectivele, încă suna sforăitor, dulceag. Poate mă influențase faptul că-l văzusem pe Eugenio în mulțime.

Am făcut un duș, apoi am stat un pic pe Twitter. La zece, Curzia încă nu dăduse niciun semn. Oricât de sentimental ar fi părut gestul, am luat un Post-it de pe biroul ei și i-am scris un mesaj. Nu mă simțeam obligat să mă scuz, nu propriu-zis, așa că n-am făcut-o, dar am spus că-mi părea rău pentru neînțelegerea reciprocă, ceea ce era adevărat. Eram amândoi mult prea răvășiți în perioada asta, era imposibil să ne ajutăm unul pe altul. Fusese totuși o plăcere s-o torturăm împreună pe Alexa în fiecare zi.

Am luat un taxi. În mașină, neștiind încotro să merg, i-am scris Lorenzei ca s-o întreb dacă are ceva împotrivă să mă întorc acasă la ora aceea, neanunțat. Mi-a zis că nu. I se părea, în schimb, extrem de ciudat că

ceream permisiunea să mă întorc acasă la mine.

Peste câteva zile a venit la Roma și Giulio. Trebuia să-și scoată pașaportul cu o viză de lucru pentru Africa de Sud, ne-am întâlnit în fața ambasadei. Dacă tot fuseseră de acord la universitate, se hotărâse să-și ia un an sabatic. Regulamentul prevedea desfășurarea de activități utile formării academice, în afara sediului, așa că, din punct de vedere oficial, urma să țină un ciclu de seminare la Universitatea de Economie din Cape Town.

Și de fapt?

Și de fapt m-am înscris la un curs de rangeri. În parcul Kruger.

În parcul Kruger, am repetat. Bănuiesc că sunt lei pe-acolo.

Mulți. Mai sunt hiene, hipopotami și bivoli.

Șerpi?

Câți dorești.

Giulio știa despre fobia mea extremă de șerpi de când fuseserăm într-o drumeție pe munte, în studenție.

Neavând nicio îndoială că problema mă interesa, s-a apucat să-mi vorbească despre spitting cobra. După unii etologi, aceste cobre dobândiseră capacitatea de a scuipa venin anume împotriva oamenilor. Strămoșii noștri le vânau cu bețe, deci de la distanță,

iar ele găsiseră un mod de a se apăra. Canalul din interiorul colților se îndoise în unghi drept pentru ca veninul, trecând prin el, să ia viteză.

Practic, natura le-a selecționat pentru a ne ucide, a conchis Giulio. S-au făcut teste, cu cercetătorii pe post de țintă. La trei metri, erau nimeriți pe față de zece ori din zece. Vrei să vezi filmulețul?

Aș prefera să nu.

Oricum, de cele mai multe ori, spitting cobra nu reușesc decât să te orbească. În schimb, black mamba nu, alea chiar sunt periculoase. Foarte rapide și agresive. O să facem un curs ca să învățăm cum să le gestionăm.

Să le gestionați, am murmurat, înțeleg.

Era euforic, își tot băga mâna-n buzunar ca să-și pipăie pașaportul, de parc-ar fi vrut să se asigure că e tot acolo. Își lăsase părul lung. M-am întrebat dacă era începutul unei transformări ad-hoc pentru viitorul său în ținuturile sălbatice. Avea să fie plecat luni întregi. Și Adriano? am întrebat cu o undă involuntară de reproș.

Giulio și-a pus la loc telefonul în buzunar. Nu cred că ne strică să stăm o vreme departe unul de altul. După o clipă, a adăugat: Nu mai știu în ce punct ai rămas.

La punctul în care tu și Cobalt ați ajuns la un acord scris.

Da, acordul există, mi-a confirmat. Să zicem însă că e valabil numai pe hârtie.

Documentul stabilea cu precizie repartiția cheltuielilor și a timpului, dar într-o vineri în care Giulio întârziase o jumătate de oră din pricina metroului, o jumătate de oră, nu mai mult, Cobalt refuzase să i-l mai lase pe Adriano. Îi stricase tot weekendul. Când copilul avea cel mai mic semn de răceală, asta era o scuză suficientă să nu i-l dea. Și de fiecare dată când erau ședințe la școală, Cobalt evita să-l anunțe, doar ca apoi să-l acuze că nu-și îndeplinește obligațiile. Mereu îmi face faze din astea, a zis Giulio. E cam enervant.

De Crăciun organizase o excursie în Norvegia, dar, cu două ore înainte de plecare, lui Adriano i-a dispărut în mod misterios pașaportul. Cât se poate de misterios, a întărit Giulio. Mi-a arătat o serie de screenshot-uri cu schimbul lor de mesaje înveninate.

Salvezi toate chaturile voastre?

Doar pe cele mai rele. La început o făceam la sugestia avocatei. Apoi nu m-am mai oprit.

La chestia aia cu pașaportul mi-am cam pierdut capul, a mărturisit după o pauză, dar nu mi-a explicat cum anume.

Câteva weekenduri se întâlnise cu Adriano în prezența unui asistent social, care stătea acolo tăcut, monitorizându-i. În camera destinată întâlnirilor existau jucării de plastic care aveau un aer cancerigen și pe care Adriano nici să le atingă nu voia, așa că adesea tăceau amândoi, tată și fiu, nefăcând nimic, doar călcându-se pe nervi unul pe altul. Știind cât de pudic putea fi, faptul de a sta acolo câteva ore cu Adriano, sub observația unei necunoscute, mi se părea o formă modernă de tortură. De la un moment dat încolo, Adriano a refuzat să mai vină la întâlniri, deci și să-l vadă.

A trebuit să-i las cadoul de ziua lui în lift, a zis Giulio. Probabil că atunci a înțeles și Cobalt că situația degenerase. Mi-a cerut să ne vedem doar noi doi, după nu știu câți ani. A fost tare bizar. Trebuia să vorbim despre Adriano, și-n schimb am ajuns să discutăm despre noi, despre anumite episoade de acum o mie de ani, de pe vremea când Adriano nici nu se născuse. Oamenii se blochează în niște gânduri incredibile. Totul părea să meargă bine, eram aproape… politicoși unul cu celălalt. Dar Cobalt trebuie să se fi simțit

vinovată. Poate o luase prin surprindere toată conversația aceea despre noi doi, așa că s-a apucat să vorbească despre Luc, partenerul ei. Dintr-odată nu mai exista decât Luc. Luc în sus, Luc în jos. Dacă stăteai s-o asculți, ai fi zis că Luc avea ideile cele mai clare despre orice de la Big Bang încoace. Am făcut un pic mișto de ea, pentru că, te asigur, Luc n-avea nicio treabă cu discuția noastră. Iar ea și-a ieșit din minți. Să nu-ți permiți să-l judeci!, chestii de-astea. Okay, okay, n-am vrut. Chiar dacă, judecând după felul în care a izbucnit în plâns, n-aș zice că Luc o face chiar fericită.

Si tu? Iesi cu cineva? l-am întrebat eu de-a dreptul.

Nu chiar.

După o clipă de tăcere, Giulio a spus: Dar tu?

Nu. Nu chiar.

Trebuie să fi fost atât de evident cât de tare mă luase prin surprindere întrebarea, încât Giulio a adăugat: Poate nu ești la curent, dar Lorenza și Cobalt își scriu din când în când. Au păstrat canalul ăsta de comunicare de-a lungul anilor. Ori l-au redeschis de curând, n-am nici cea mai vagă idee.

Am mâncat într-un bar din piața Fiume. Apoi Giulio m-a întrebat dacă am timp să merg cu el în centru, să-și cumpere un rucsac. Al lui era prea mare. Am făcut pe jos via Venti Settembre. Pe drum, a vorbit aproape numai el, deși nu obosea să repete: Să-mi spui dacă te plictisesc.

Cam cu o lună înainte, îl sunase cineva, un necunoscut. Sunteți Giulio? Da, eu sunt, cu cine vorbesc? Voiam să vă anunț că rue Keller e plină de hârtii care vă aparțin. Par să fie documente destul de personale. Pe unul dintre ele, de altfel, am găsit numărul de telefon. Dacă vreți, vă trimit poze.

Necunoscutul nu era francez si avea o pronunție sinistră, așa că Giulio s-a gândit instinctiv c-o fi vreo schemă de extorcare: documente de-ale lui pe stradă? Cum naiba? Dar strada menționată de individ era cea pe care își avea biroul avocata lui, astfel că vestea avea doza ei stranie de credibilitate.

După câteva secunde i-a intrat și o pagină din sentința de divorț. Giulio a lăsat baltă discuția cu un student și a fugit în rue Keller, unde a găsit într-adevăr foile pe jos. Erau zile cu vânt la Paris și o rafală împrăștiase conținutul dosarului său pe zeci de metri de trotuar și carosabil.

Era acolo toată viața mea, a zis. Așa, în văzul lumii. Copii după documente, mailuri personale, fotografii cu Adriano, conturi bancare. Orice fel de informație sensibilă care-ți trece prin minte. Odată arhivat cazul, cei de la biroul de avocatură au găsit cu cale să se descotorosească de dosar și să-l arunce într-un coș de gunoi de pe stradă. Nici măcar în tomberon: în coș. Era atât de absurd, că inițial nu mi-a venit să cred. Nu știu cum, mi-am băgat în cap că teancul de documente zburase singur pe fereastră. Le-am strâns pe toate și în timpul ăsta mi-am dat seama ce se întâmplase cu adevărat. Când am terminat, am urcat la biroul avocatei și i-am făcut o scenă, mai întâi secretarei, apoi ei, care nici nu voia să mă primească. După cât de furios eram, trebuie să se fi gândit că nici Cobalt nu exagerase atât de mult. Oricum, a rămas impasibilă. Mi-a spus că asta era procedura lor, aruncau documentele. Ce să fi făcut cu ele?

Măcar să puneți hârtia la reciclat, am spus eu, ca să calmez un pic spiritele.

Măcar să pună hârtia la reciclat. Bine zis.

Ajunseserăm în fața magazinului de echipament sportiv, dar nu ne hotăram să intrăm.

După ce-am ieșit de la avocată, am rătăcit o vreme, a zis Giulio, ca beat.

Puteai să mă suni.

Nu păreai foarte ușor de contactat pe vremea aia.

N-a spus-o cu năduf, era o simplă constatare, ca și cum prin asta treceam toți, uneori eram greu de contactat.

Până la urmă a decis că lucrurile nu puteau fi lăsate așa. S-a dus la cea mai apropiată secție de poliție ca să depună plângere. Agentul de la poartă ori se prefăcea, ori chiar nu reușea să priceapă care e problema, dar el era hotărât. A așteptat cam patru ore până să i se ia declarația. Și cum stătea el așa, în sălița aia din secția de poliție, cu tot soiul de oameni în jur, într-una dintre cele mai negre perioade din viața lui, poate cea mai neagră; după ce fusesem literalmente călcat în picioare, a spus, cu tot ceea ce sunt, ei bine, în momentul acela s-a simțit… nu știa cum s-o spună. Dar destul de bine.

Liber?

Nu știu dacă liber e cuvântul potrivit. Dar mi-a venit în minte parcul Kruger, unde am fost acum mulți ani. Revedeam mai ales un anumit peisaj, un luminiș care se deschide pe neașteptate la capătul unui drum, și mi-am

zis: aș vrea să fiu acolo. Pur și simplu. De ce nu puteam fi acolo, și nu în secția aia, încercând să conving un polițist că a arunca la gunoi viața unui om nu se poate să nu constituie o infracțiune? A doua zi m-am înscris la cursul de rangeri și am făcut cerere pentru sabatic.

Iar acum ai nevoie de-un rucsac nou, am zis.

Am intrat în magazin. După o primă trecere în revistă, ne-am oprit la trei modele. Le-am comparat capacitatea buzunarelor, cusăturile, protecția fermoarelor, distanțierele. Giulio n-avea nicio preferință la culori, dar cele prea stridente ar fi enervat animalele. Până la urmă a ales un Arc'teryx gri, compact și cu un aer sever. Și l-a pus în spate și-am ieșit.

Am mers agale până la via del Corso. Așa, cu rucsacu-n spate, Giulio arăta ca și cum atunci ar fi pornit-o din centrul Romei, pe jos, până-n Africa de Sud.

De ce nu vii cu mine? O să ne distrăm.

Prea mulți șerpi.

Ah, da, șerpii. Uitasem.

Okay, am spus, deci acum te faci ranger. Presupunând că nu te scuipă-n față o cobră. Și-apoi? Te muți în Africa să faci pe ghidul de safari?

Giulio și-a întors câteva clipe fața către soare. Să ajung întâi ranger, apoi mai vedem. După cum văd eu că merg lucrurile-n lume, fiecare ar trebuie să aibă pregătit un plan b. Eu am Africa de Sud. Tu te-ai gândit la un plan b?

Pentru început, mă puteam muta în apartamentul lui din Paris. Așa, cu apartamentul ocupat de mine cât era el plecat, Giulio se simțea ușurat de povara morală de a-l lăsa gol cu lunile. Poți să acoperi tu cheltuielile, a zis, dar de chirie să n-aud. Așa să fie: o să mă sacrific ca să nu-l transform în cel mai al naibii capitalist din lume.

Mi-a dat instrucțiuni în legătură cu plantele și cu cazanul, ce să fac dacă se blochează. Și-a reînnoit de mai multe ori invitația de a merge cu el, până când ajunsese un joc: de fiecare dată trebuia să inventez o scuză și mai paradoxală ca să refuz. El chiar ar fi fost fericit să plecăm împreună, dar eu nu eram echipat cu autonomia interioară pe care o avea el, și nici cu disprețul lui față de pericol. Admirasem întotdeauna aceste calități la Giulio, mai ales absența fricii, fie că era vorba de bestii feroce, de calcule imposibile de relativitate generală sau de conducerea unor marșuri de protest, dar, ca mod de viață, mi se părea și foarte obositor.

În ziua plecării, l-am condus la Charles de Gaulle. M-am uitat la el cum se îndreaptă către controalele de securitate, apoi am luat

trenul spre oraș. Era un cer de câmpie continentală și am realizat că nu simt nimic: nimic pentru clipa aceea, nimic pentru săptămânile care se mi se căscau goale dinainte.

Sejurul parizian îi făcea pe ceilalți mai puțini circumspecți în legătură cu permanentele mele schimbări de oraș, îl acceptau de fapt cu bucurie: cunoștințele și prietenii, ziarul, părinții, Eugenio — toți. Își imaginau poate că, singur fiind într-o capitală ca aceea, duceam o viață tumultuoasă, dar rutina mea era foarte departe de așa ceva: mă trezeam destul de târziu, dimineața scriam sau citeam, după-amiază făceam lungi plimbări pe jos, luându-mă la întrecere cu aplicația Salute ca să depășesc numărul de pași din ziua precedentă, iar seara, uneori, mergeam să văd un film la cinematograf în Montparnasse. De obicei însă, stăteam acasă. Priveam de la fereastră agitația hipnotică de pe rue de la Gaîté, până târziu în noapte, lumea care intra și ieșea din teatrele comerciale, care se uita la meciuri pe ecranele din bistrouri, până când strada se golea brusc. În rest, nu beam alcool înainte de șase seara, cumpăram carne roșie doar de două ori pe săptămână și în fiecare seară mă gândeam cel puțin o

jumătate de oră dacă să-l sun sau nu pe Novelli și până la urmă n-o făceam.

Într-o după-amiază, când mă-ntorceam de la plimbare, i-am găsit pe Cobalt și Adriano în fața intrării. Lui Adriano i se pusese pata pe un Lego pe care-l lăsase acasă la taică-su. Cobalt simțea nevoia să se justifice: Nu-mi mai dădea pace.

I-am invitat să intre și a fost un pic ciudat să urcăm cele două etaje noi trei, unul după altul. Cum am deschis, Adriano a și țâșnit înăuntru, în timp ce Cobalt a rămas pe holul blocului, șovăind. Intră, i-am spus. A clătinat din cap: Nu, mai bine nu.

Ba da, hai, intră, am insistat, deși începeam să mă-ntreb dacă nu cumva Giulio chiar ar avea ceva împotrivă.

Cobalt s-a uitat în jur cu un aer perplex, ca și cum își imaginase de multe ori camera aceea, iar acum detaliile nu corespundeau predicției. A sprijinit de perete ghiozdanul copilului și s-a așezat în fotoliu, fără să-și scoată haina. I-am spus că mă duc să fac o cafea. Adriano n-avea nicio grabă în cealaltă cameră, îl auzeam cotrobăind în cutia cu jocuri.

După mine, a fost doar un pretext.

E casa lui, poate să vină oricând.

Și-a fixat privirea într-un punct, iar eu i-am urmărit traiectoria până la o statuetă primitivă, poate din abanos, cu o chică zbârlită. Am cumpărat-o împreună în Papua, mi-a spus, pronunțând Papua ca-n franceză, cu finala accentuată. Giulio zicea că e falsă. N-aș fi crezut c-a păstrat-o.

Câteva clipe a rămas cufundată-n gânduri. Apoi m-a întrebat dacă mă mai ocupam de fizică, măcar în timpul liber, și i-am mărturisit că nu mai sunt în stare nici să rezolv o banală problemă de mecanică. Pas vrai, a spus. Dacă te-apuci, îți revii imediat.

M-am abținut să adaug că aveam, poate, o idee un pic diferită de a ei despre timpul liber. Vocația lui Cobalt pentru fizică n-avea fisuri. Era curioasă și față de alte feluri de cunoaștere, dar era evident că, pentru ea, nimic nu stătea pe același plan cu fizica.

Noi doi n-am prea avut ocazia să stăm de vorbă, a spus.

Nu, într-adevăr nu.

Poate că ți-ai format o impresie, cum să spun, ciudată.

Am asigurat-o că nu mi-am format nicio impresie, iar Cobalt a ridicat din umeri: Ne distram cu Lorenza când eram toți patru. Păcat că apoi a ieșit așa.

A lăsat cafeaua pe jumătate nebăută și l-a strigat pe Adriano. I-a spus o frază pe care n-am înțeles-o. Se schimba când vorbea franceză, nu mai avea nici urmă de nesiguranță, își recâștiga stilul peremptoriu pe care i-l remarcasem încă din prima zi de la summer school. În schimb, își pierduse din strălucire. I-am zis să-l aducă pe Adriano oricând vrea el, dar bănuiam că n-avea s-o facă. Așa a și fost.

Cum încă nu vizitasem Muzeul Curie, m-am hotărât să profit acum de ocazie. Era deschis foarte puțin, doar la începutul după-amiezii. Bloculețul, care făcea parte dintr-un campus universitar, se găsea pe o stradă liniștită din arondismentul cinci. Înăuntru nu era cine știe ce. Am aruncat o privire peste panourile explicative și peste instrumentele din vitrine, cam lipsit de entuziasm. Intenția evidentă a curatorilor era să prezinte descoperirea radioactivității doar prin prisma aplicațiilor ei pozitive: în medicină, în producția de energie. Nicio aluzie la potențialul cancerigen al radiațiilor, cu atât mai puțin la bomba atomică.

În laboratorul propriu-zis nici măcar nu se putea intra. Trecerea era blocată cu un cordon, puteai doar să te uiți de-afară. Am

studiat atent masa de lucru îmbrăcată cu plăcuțe de faianță albă, clopotele de sticlă, paharele Berzelius și alambicurile, chiuveta lipită de perete, bobinele din ceramică, două întrerupătoare cu mânere mari, ca acelea pentru electroșocuri: chiar dacă niciunul dintre obiecte nu era original (cele adevărate erau contaminate și așa aveau să rămână încă multe sute de ani), ansamblul îți dădea o senzație de sacralitate. Pe un manechin era expus halatul negru, auster al Mariei Skłodowska Curie, ca și cum duhul ei ar fi dominat încă încăperea. M-am gândit din nou la ce-mi spusese Giulio despre vizita lui la Karabaș, unde nivelul de radiații era foarte ridicat, la faptul că tocmai simțul pericolului l-a atras acolo. Am panoramat cât am putut de încet cu telefonul, sperând să captez starea aceea tulburătoare și s-o pot folosi ulterior.

La plecare am cumpărat o ilustrată cu Marie Curie deja bătrână, sprijinită de balustrada care dădea spre curte, și o carte în care era adunată toată corespondența pe care o avusese cu fetele ei, Irène și Ève. Încă nu-mi venea să mă-ntorc, așa că m-am așezat pe o bancă din campus. Era un du-te-vino de studenți. Într-un colț fuseseră puse la un loc niște butelii înalte și subțiri, legate cu un lanț: argon, dioxid de carbon. Mi-am

amintit cum a fost prima oară, la universitate, când am folosit azot lichid ca să înghețț un circuit, sentimentul de responsabilitate care m-a cuprins când l-am răsturnat fumegând din vasul Dewar, sub supravegherea tehnicianului laborant. Era o perioadă în care Giulio și cu mine nutream încă iluzia de a putea stăpâni forțele naturii, de a putea stăpâni universul întreg, doar ajungând să-i cunoaștem formulele exacte.

În zilele următoare am citit scrisorile Mariei Skłodowska și răspunsurile fetelor. Nu mă interesaseră niciodată epistolarele, le găseam plicticoase și depășite, dar tocmai de aceea se potriveau bine cu noile mele obiceiuri. Franceza mea aproximativă mă făcea să înaintez cu frâna trasă, ceea ce, de asemenea, îmi convenea. Prefața cita un mesaj trimis de Marie unei prietene din copilărie după moartea soțului ei, Pierre: „Viața mea e distrusă". Cred că așa s-ar traduce, deși verbul franțuzesc era și mai puternic, *saccagée*, pustiită: „Viața mea e pustiită".

Marie știa că dragostea pentru fete nu avea s-o înlocuiască niciodată pe cea pentru soț, nu avea cum să răscumpere așa o pierdere. Conștientă poate de propria răceală ori de imensitatea propriei dureri, se hotărâse

să se ocupe personal de Irène, să-i predea algebră și trigonometrie, ca și cum și-ar fi putut arăta și așa afecțiunea. Își încheia una dintre scrisori trimițându-i o construcție a elipsei pe care poate n-o știa. Un avânt de tandrețe maternă încifrat în formule matematice.

Citesc scrisorile lui Curie, i-am scris Curziei, sunt foarte interesante.

Chiar sunt? a răspuns. Mă-ndoiesc.

De la distanță, în formula succintă a mesajelor, începeam să funcționăm din nou. Îmi spunea că era capabilă să mă vizualizeze cu mare precizie în starea în care eram, în noua mea rutină obsesivă, și că imaginea o dezgusta. M-a amenințat de mai multe ori că se suie-n avion și-mi aterizează-n apartament, dar știam amândoi că era o falsă amenințare, un mod inofensiv de a evoca Marea Neînțelegere Franceză și de a reactiva ce fărâmă de atracție mai rămăsese între noi.

Când prietena ei, corespondenta, a organizat un cocktail la ea acasă, Curzia a făcut în așa fel încât să fiu și eu invitat. Un cocktail? i-am scris. Glumești.

Du-te și gata. Și-mbracă-te cum trebuie.

Inexplicabil, deveneam din ce în ce mai încordat pe măsură ce se apropia seara cu

pricina. În ziua cocktailului m-a cuprins chiar o agitație incontrolabilă, care s-a tradus printr-un exces de zel estetic: m-am dus să mă tund la Franck Provost și mi-am cumpărat o pereche de pantaloni noi, pentru că toți cei pe care-i aveam mi se păreau prea sportivi. Lorenza mă dirija de la distanță cu laconicele ei da/nu.

Așa cum mă așteptam, la cocktail nu cunoșteam pe nimeni. Prima persoană cu care am reușit să schimb o vorbă era un băiat de vârsta mea care, după ce m-a întrebat politicos ce meserie am, a spus că se ocupă de investiții. L-am întrebat pentru care bancă anume, mi se părea o întrebare legitimă, iar el mi-a răspuns zâmbind: pentru nicio bancă, poate că m-am exprimat prost. Era proprietarul unui fond de investiții. Mi-a arătat fotografiile unui aeroport pe care îl finanța într-o zonă rurală din India, de parcă mi-ar fi arătat fotografii de la renovarea unei case.

Am zăbovit o vreme lângă bufet, apoi mi-am făcut curaj pentru un al doilea tur de recunoaștere. Într-un grup conversația fusese monopolizată de o doamnă destul de în vârstă, Luisa T., despre care mai auzisem pe undeva. Păi, sigur, fusese corespondent cultural la Paris aproape treizeci de ani, îi

cunoscuse pe *acei* scriitori, fusese membră a *acelor* cercuri, obișnuitele chestii din secolul trecut care făceau ca prezentul să apară tern și superficial. Aveam impresia că nici nu-mi remarcase prezența și eram pe punctul de a mă îndepărta de grup, când m-a întrebat pe nepusă masă: Și dumneavoastră, de ce vă dați ochii peste cap așa?

Aș vrea eu să-mi permit să dau ochii peste cap. Am o problemă cu cataracta și uneori simt nevoia să-i mișc.

Cataractă, la vârsta dumneavoastră?

S-a apropiat ca și cum ar fi vrut să-mi verifice afirmația examinându-mi pupilele. Ceilalți au profitat ca s-o șteargă, așa c-am rămas singuri. Cine sunteți? a spus Luisa. Apoi, reținându-mi mâna o secundă mai mult decât era cazul: Și ce faceți, mai precis, la Paris?

Am răspuns că nu prea știam, iar ea a încuviințat, ca și cum lucrul ar fi fost vizibil.

Am reușit să scap de ea, dar am dat iar nas în nas afară, pe hol. Mi-a făcut semn imperativ s-o ajut cu paltonul. V-am gugălit între timp, mi-a spus. Știți, îmi pare rău, dar nu mai citesc contemporani. Ficțiunea, în general, mă plictisește. Mai rău, îmi dă o stare de anxietate. Dar știu că lui fiu-meu îi place. Plecăm?

În stradă, am întrebat-o dacă are nevoie de un taxi, dar locuia la Solférino, se putea merge pe jos: Și încetați cu politețea asta exagerată!

Apropo, a adăugat după un timp, atingându-și elocvent inelarul stâng, soția unde e? La Roma. Sunteți divorțați? Nu, nu. Despărțiți? Nici măcar. Doamne, Dumnezeule ce-o mai lungește!

După discuția asta, am mers într-o stare de spirit mai încordată, cel puțin eu, până când Luisa s-a oprit în fața unei porți și a introdus codul de acces. Haideți sus, vă ofer un ceai. Să nu-mi cereți alcool, că n-am niciun pic.

Locuia la parterul unui edificiu istoric, în apartamentul care aparținuse înainte administratorului. Ajungeai la el traversând o curte și apoi deschizând o ușă spre subsol. Zici că e intrarea într-un speakeasy, am comentat.

Da, dar nu vă faceți iluzii. Toți sunt impresionați la început, dar minunea se termină aici.

Într-adevăr, apartamentul era compus dintr-o singură cameră cu o baie fără fereastră și o bucătărie deschisă, cel puțin înghesuită. Avea însă două ferestre mari spre grădină. Restul blocului era proprietatea

unui antreprenor elvețian care nu venea niciodată și, într-adevăr, luminile erau stinse. Pot să mă prefac că tot blocul e-al meu, a spus Luisa.

M-am așezat cât pregătea ea ceaiul. Plafonul camerei era foarte înalt, am făcut observația doar ca să spun ceva. A privit în sus, apoi a spus că trebuie să cheme pompierii ca să dea jos perdelele, așa că renunțase. Erau pline de praf și așa aveau să rămână.

Mi-a făcut rezumatul vieții sale sentimentale: doi foști soți, patru copii și opt nepoți, în perfectă progresie geometrică. Slavă Domnului, toți locuiau prin alte părți. În mod inevitabil, ajunși aici, m-a întrebat dacă aveam copii, iar eu am dat răspunsul standard, anume că soția mea avea unul dintr-o relație anterioară. Ea e mai mare decât mine, am explicat.

Înțeleg. Asta vă face să vă simțiți un pic eroic?

Nu știu. S-ar putea, am admis.

M-am ocupat de ceai, în timp ce mă gândeam cum să readuc discuția la tema perdelelor, dar Luisa mi-a luat-o înainte: Nu-mi lipsesc cei doi soți, nici unul, nici celălalt. Dar uneori îmi lipsesc lucrurile pe care le știam despre ei. Pentru că știam totul despre

ei. Ani și ani de trudă ca să adun informațiile alea. Și-apoi… nimic. O risipă enormă. Spuneți-mi la ce lucrați.

I-am vorbit de cartea cu bomba, despre cum încercam să împac materialul arhivistic cu mărturiile de la fața locului, despre dificultatea de a ajunge la documente la prima mână din pricina limbii japoneze. Luisa mă asculta impasibilă.

Când am terminat de vorbit, s-a ridicat și mi-a luat ceașca din mâini, ca și cum întâlnirea noastră inopinată s-ar fi încheiat.

Nu spun că v-aș cunoaște în profunzime, a zis ea, nu pretind așa ceva, știți că v-am gugălit numai adineauri. Dar din puținul pe care l-am ghicit, treceți printr-un fel de… criză. Putem să-i spunem așa? Între timp, lucrați la o carte despre fapte petrecute în Japonia acum șaptezeci de ani, care nu mai interesează pe nimeni. Sunt curioasă: Care e criteriul după care vă alegeți subiectele?

Odată trecut, de bine, de rău, acel test de mondenitate, am revenit la bioritmul meu solitar. Devenite toate la fel, la Paris zilele păreau mai scurte. Aș putea trăi așa la infinit, îmi spuneam, ținând totul pe loc, evitând orice interferență.

Ceilalți însă continuau să existe. Într-o zi m-a sunat Marina. Nu era stilul ei să mă caute, chiar m-a întrebat îngrijorată dacă nu cumva a nimerit într-un moment prost. I-am răspuns cu toată sinceritatea că nu a nimerit în niciun fel de moment.

Ținea să-mi dea personal o veste: studentul acela căruia îi fusesem examinator la disertație, Christian… Christian, da. Ei, de data asta a reușit.

Giulio avea un taburet pentru picioare în formă de cub. Adriano stătea mereu călare pe el. M-am așezat pe el.

Am întrebat-o pe Marina cum anume reușise Christian — așa mi-a venit, să preiau și eu eufemismul — și mi-a zis: În modul cel mai clasic, cu o sfoară în garaj. De data asta a fost o acțiune premeditată și lucidă, cel puțin așa povestise sora lui.

Deci voi doi încă țineați legătura, am spus. Era un comentariu neutru, dar a sunat ca o acuzație, așa că a răspuns: Știu că pare

ciudat, dar, dintr-un motiv sau altul, țineam la el.

Marina era una dintre persoanele cele mai stăpâne pe sine dintre toate câte cunoșteam, dar în acel moment s-a lăsat în voia unui plâns înăbușit. A durat doar câteva clipe, după care și-a dres vocea și a adăugat: Facem o coroană din partea profesorilor. Suntem cu toții atei și sigur că nu ne plac coroanele de flori, dar la altceva nu ne-a dus capul. Nico a propus să scriem pe panglică mottoul școlii, ăla despre virtute și cunoaștere. Mie mi se pare îngrozitor de rece, dar nu contează. Dacă vrei să participi, sunt douăzeci și cinci de euro. Mi-i dai înapoi când vii pentru curs.

Zilele mele pustii mă făceau să mă gândesc la Christian mai mult decât aș fi făcut-o la Roma, în condiții normale. Pe baza puținelor informații de la Marina (sfoara, garajul) mi-am imaginat un scenariu amănunțit al ultimelor lui minute. Poate că scopul sinuciderii, dacă exista vreunul, era tocmai să devii un gând obsesiv al celor care rămâneau în urma ta.

Aveam și remușcări. Anume, în ziua următoare internării lui, n-am vorbit în clasă despre cele întâmplate, cred că nici măcar nu i-am pronunțat numele, ca și cum s-ar fi

putut ignora complet ce se petrecuse cu el. Dar cel mai straniu era că nici colegii nu păreau c-ar aștepta s-o fac, pentru ei era de la sine înțeles că eram depășit de situație, sau poate considerau că un profesor n-are ce să-i învețe despre suferință. A fost un singur moment când o studentă din ultimul rând s-a ridicat brusc și m-a întrerupt, cerându-mi permisiunea să meargă la toaletă. I-am spus că nu era cazul să-mi ceară voie, la care ea a repetat: Pot deci să mă duc?, cu o agresivitate care se referea evident la cu totul altceva.

Dacă n-o făcusem în ziua aceea, acum aveam și mai puține motive să mă ocup de Christian. Până la urmă, abia-l cunoscusem: câteva ore de curs, o noapte de hoinărit prin Trieste și o discuție pe Skype, câteva luni mai târziu, când îl ascultasem expunându-și disertația destul de subțire. Cu acordul corpului profesoral, Marina luase decizia să-i dea oricum diploma, chiar dacă întrerupsese cursurile înainte de jumătatea anului. Christian pregătise o comunicare despre ceea ce lucra la planetariul din Modena, constând în explicații date școlarilor, în fraze ultrasimplificate despre tot ce studiase amănunțit ani de-a rândul: nașterea cosmosului, nucleosinteza stelară, aglomerările de galaxii, găurile negre. Pentru

disertație avea nevoie de un examinator și, în ultima clipă, Marina apelase la mine. (Fii sinceră, ai nevoie să înlocuiești pe cineva. De fapt, el te-a cerut.)

Îi dădusem punctaj maxim. În mailul prin care-mi mulțumea, Christian mă invita să trec pe el, ar fi fost încântat să-mi organizeze o vizită privată la planetariu. Nici măcar n-am luat în calcul ideea. Deschizând din nou mailul, după atâtea luni, am realizat că nici nu-i răspunsesem.

De la un moment dat, am început să văd mult mai prost cu ochiul stâng. Am intrat la duș văzând ca de obicei și am ieșit complet în ceață. Nici azi nu știu dacă să văd o conexiune cauzală în succesiunea celor două evenimente, și totuși ordinea lor aceasta a fost: Marina m-a sunat ca să-mi dea vestea sinuciderii lui Christian și după câteva zile vedeam lumea încețoșată, de parcă mi-ar fi tras cineva un pumn.

Oculistul meu, care urmărise declanșarea misterioasă a bolii acum douăzeci de ani și apoi evoluția ei subliminală, mi-a găsit adresa unei specialiste din Paris la care să merg urgent. Doctorița a confirmat că scăzusem la două dioptrii, m-a întrebat dacă făcusem rubeolă în copilărie și dacă

avusesem recent o perioadă de activitate fizică deosebit de susținută ori de stres.

Vederea putea să mi se deterioreze și mai mult dintr-o clipă într-alta, pentru că acutizările erau tipice acelei patologii. Caz în care intervenția chirurgicală, banală în sine, ar fi fost mult mai dificilă. Am vorbit cu Lorenza, mi-a spus întoarce-te imediat, și chiar dacă a pronunțat rece cuvintele, ca pe o dispoziție sanitară, m-a inundat un val de duioșie neașteptat. Am cumpărat un bilet easyJet pentru a doua zi. Apoi, aproape fără să stau pe gânduri, i-am trimis un mesaj pe WhatsApp lui Novelli: Sunt în trecere prin Paris, dar plec din nou mâine. Dacă ești în oraș și ai chef, putem să ne vedem la un pahar.

Mi-a dat întâlnire la Select, după cină, dar, patruzeci de minute după ora stabilită, el tot nu apăruse. Ospătarul dădea deja semne de nerăbdare, aruncase pe masă un suport de pahar ca pe o invitație de nerefuzat, eu însă rezistam, repetând, de fiecare dată când venea, că aștept pe cineva.

Atmosfera era foarte limpede. Priveam luminile firmelor de vizavi, somptuozitatea acelei porțiuni de bulevard, o somptuozitate nealterată de anii de terorism. Strângeam pe

rând din pleoape: lumea clară din ochiul drept, lumea plată și învăluită din cel stâng, parcă pe punctul de a dispărea.

Lângă trotuar a oprit un taxi care a rămas acolo câteva secunde. Novelli a deschis portiera dinspre stradă și capul lui s-a ițit peste capotă. A ocolit berlina sclipitoare și, în fine, a luat act de prezența mea cu o mișcare a sprâncenelor.

Purta un sacou negru, deschis, iar pe dedesubt, o cămașă. Poate din cauza croielii, pieptul îi părea mai lat. Pantalonii, negri și ei, erau călcați perfect la dungă, iar în picioare avea pantofi de sport albi, curați de-ți luau ochii. Ținea în mână un trenci maro deschis, fără căptușeală, pe care l-a aruncat neglijent pe spătarul scaunului.

Te-am așteptat, n-am comandat încă.

Mă ridicasem ca prostul, ca și cum urma să ne îmbrățișăm, dar n-am făcut-o, doar ne-am dat mâna. Ospătarul a reapărut imediat, i-a zâmbit lui Novelli ca unei vechi cunoștințe, iar el a cerut Sancerre. La fel și pentru tine? Atunci două.

S-a așezat cu fața la stradă. În fine, a murmurat, fără vreun indiciu asupra semnificației pe care-ar fi trebuit s-o atribui acelor cuvinte.

Ți-ai schimbat un pic stilul, am spus.

Adică?

Am indicat cu un gest îmbrăcămintea lui, apoi interiorul strălucitor al bistroului: Pe vremuri ne mulțumeam cu standarde mai populare.

La Select te referi? E un clasic.

Ospătarul a adus paharele cu vin, dimpreună cu două boluri metalice, unul cu măsline marinate și unul cu alune. Novelli l-a ignorat pe cel cu măsline, dar și l-a luat pe celălalt și-a început să-și arunce frenetic în gură alune cu pumnul. La un moment dat i-a vibrat în buzunar telefonul și i-a comunicat cuiva, în italiană, adresa unde ne aflam. Interlocutorul făcuse probabil o glumă, pentru că Novelli a izbucnit în râs. Neapărat, a spus, neapărat!

După ce-a închis, în timp ce i se ștergeau de pe față urmele veseliei, mi-a spus: Vine și Ambrosini. L-ai cunoscut?

Nu. Nu cred.

Un postdoc al meu. Foarte tare. Era la Caltech, m-am bătut ca să-l smulg de-acolo. Dar a meritat.

Deci încă predai.

Novelli părea perplex: Bineînțeles că predau la universitate. De ce?

Și-a scuturat mâinile de sare, apoi a luat din nou telefonul: Uite ce fotografie

extraordinară. Îți vine să crezi că e un autodidact?

Mi-a arătat un peisaj de seară: conturul unor construcții rectangulare deasupra cărora se decupa un cer albastru, brăzdat de linii mai deschise la culoare.

Ecuador. Ține cont că a fost făcută în plină noapte. A fost nevoit să folosească o expunere extrem de lungă, dar n-avea tripod cu el, cum îi zice în italiană? A stat totuși nemișcat, practic în apnee. Aproape totul e perfect focalizat, vezi? Te uiți la poza asta și-ți spui: trebuie să fie un filtru sau un fotomontaj. Și de fapt nu.

A mărit imaginea. Ăștia de sus sunt nori noctilucenți, pe care i-am ales și ca titlu al cărții, pentru că termenul e foarte poetic. În engleză e *noctilucent*, chiar mai bine, după părerea mea, dar editorul nu vrea să-l folosească, zice că lumea n-o să-l poată pronunța și-o să-l pocească-n fel și chip[16].

Noctilucenți, am repetat, pentru că suna, într-adevăr, melodios.

Novelli a pus jos telefonul. Sunt nori care se formează la înălțimi neobișnuite, a spus. Vorbim despre altitudini de optzeci de kilometri. Practic, fiindcă ne aflăm foarte aproape de ecuator, soarele e atât de jos, încât razele ajung la noi de sub linia

orizontului. Cu acel unghi intră în stratosfera joasă și luminii îi rămâne numai componenta albastră. Efectul e acela al unui nor care emite lumină proprie. Extraordinar. În realitate — iar aici a ridicat un deget în aer, ca pentru a mă preveni să nu trag concluzii greșite —, faptul că în ultimii ani pot fi observați tot mai frecvent e un lucru îngrijorător. Chiar foarte rău. Pentru că la înălțimea aceea aproape că nu există vapori de apă. Înțelegi, da? Norii înalți se formează numai prin concentrarea altor porcării, mai ales metan. Una peste alta, creșterea numărului de nori noctilucenți, oricât de magnifici ar fi, e o măsură directă a încălzirii globale.

S-a sprijinit de spătar, mișcat de propria sa explicație. Și-a vârât din nou degetele în bolul cu alune și, când a văzut că e gol, l-a dat deoparte și s-a aruncat asupra celui cu măsline.

Asta e intuiția de la care-am plecat împreună cu Ambrosini. Mai mult eu, de fapt. El e încă prea tânăr ca să poată face asemenea deducții.

Scrieți deci o carte, am spus.

Editorul ne-a contactat.

A oftat și, dintr-odată, a părut că se relaxează.

Chestia cu cartea mă cam stânjenea. Am încercat să schimb subiectul cerându-i vești despre Carolina.

Carolina e foarte ocupată. Foarte, foarte ocupată.

E aici, la Paris?

Novelli a clătinat din cap: Genova. De când s-a prăbușit podul a dat într-o manie justițiară. Strânge semnături, ordonă expertize, vorbește la televiziunile locale. Poate-ți amintești că în tinerețe, cum ar veni, studiase dreptul.

Continua să se îndoape cu măsline, cu o asemenea viteză, încât cu una era să se-nece și a tușit câteva secunde.

Am descoperit că m-am însurat cu o pasionaria. Cine-ar fi zis? E convinsă că o să scoată adevărul la lumină. Păcat că nu-și dă seama că trăiește într-o epocă în care adevărul nu mai interesează pe nimeni.

După o pauză, a adăugat: Evident că dacă, între timp, s-ar ocupa un pic mai mult și de copii, ar fi mai bine pentru toată lumea.

Până la urmă, copiii rămăseseră cu el la Paris, iar maică-sa se stabilise și ea acolo ca să-l ajute. Din ce-mi mai povestise el despre trecut, rămăsesem cu impresia că ar avea un raport problematic cu maică-sa, dar nu mi s-a părut că am dreptul să pun vreo întrebare.

Ne-am întors la discuția despre proiectul editorial, de fapt, el a fost cel care a reluat subiectul. Programaseră o călătorie în șase etape, inclusiv una în Patagonia, unde sperau să surprindă o formațiune atmosferică deosebit de rară. Eram cuprins de o gelozie cu totul absurdă, de care Novelli trebuie să-și fi dat seama, fiindcă, pentru prima oară, și-a ridicat ochii, care până atunci priviseră în jos, căutându-i pe ai mei și păstrând privirea aceea destul de mult timp.

Și tu? m-a întrebat. Ce-ai făcut pân-acum la Paris?

N-am stat mult pe-aici.

Știu că ai fost la petrecerea Claudiei. Sunt prieten cu tipul cu care-ai vorbit, ăla cu barba roșcată.

Ăla care are un fond de investiții?

El finanțează cercetările pentru carte. O face, ca să zic așa, indirect.

Indirect cum?

Vrea să găsim un loc unde să-și poată construi un fel de… refugiu. În timp ce căutăm, facem și cercetările noastre.

E unul care are-n cap numai supraviețuirea?

Să zicem că sunt vreo două, trei aspecte care-l îngrijorează la vremurile de-acum. Poți

să nu-l înțelegi? La banii lui, preferă să fie pregătit pentru orice.

Și te-a rugat pe tine să te ocupi de asta.

Chiar te miră? Am totuși patru articole publicate în *Nature*.

A spus-o abia cu o urmă de agresivitate, dar m-am repliat imediat: Nu, nu mă miră. Dar credeam că ești împotriva acestui gen de lucruri.

În momentul acela s-a apropiat de noi un tânăr cu trotinetă. Îmbrăcat elegant, în același stil ca Novelli. Uite-l! a spus Novelli, ridicându-se.

Nu era câtuși de puțin nevoie să mi-l prezinte, dar a făcut-o: Matteo Ambrosini, partner in crime.

Postdocul și-a luat un scaun de la masa de-alături și s-a așezat între mine și Novelli. El i-a pus o mână pe umăr și a lăsat-o acolo. Brusc, starea de spirit i se schimbase. Au sporovăit o vreme despre o lucrare pe care o lăsaseră în suspensie în timpul după-amiezii. Când s-a apropiat ospătarul pentru noua comandă, Ambrosini ne-a întrebat din priviri: Vreți să mai stați sau plecăm?

Novelli s-a uitat la ceas și-a spus că ar prefera să plece. Vii cu noi?

Unde?

La Castel. Să dansăm.

Credeam că s-a închis, am spus. Dar era mai degrabă ca să maschez cumva cât de uimit eram să aud că, la miezul nopții, Novelli se ducea într-un club împreună cu postdocul lui.

Există bine-mersi.

Sâmbătă ne-a prins ora patru, a adăugat Ambrosini. Novelli nu se mai oprea.

Mi se spune că stilul meu e un pic retro. Dau prea mult din picioare. Se pare că nu mai trebuie să miști picioarele.

În ziua de azi se dansează mai mult pe loc, a confirmat Ambrosini. Dar la Castel merge.

Novelli l-a strâns din nou după umeri. Radia de bucurie. Nevasta te lasă baltă cu copiii și tu redescoperi cât de mult îți place să dansezi, a spus. Deci vii și tu sau nu?

---

16. Termenul italian e nottilucenti (n.tr.).

A doua zi eram în avion și, după câteva săptămâni, într-un bloc operator din spitalul Umberto I. Chirurgul nu se obosise să-mi descrie intervenția, îl interesase numai să afle dacă prefer să focalizez obiectele depărtate sau pe cele apropiate, iar eu, ca și cum asta ar fi spus ceva profund despre mine, am zis că aș prefera să le văd pe cele depărtate.

Studiasem oricum singur procedura, pe filmulețele disponibile pe net, așa că știam unde avea să facă inciziile, cu care bisturie, cum avea să-mi desprindă cristalinul și să-l introducă pe cel artificial, îndoindu-l pentru a-l face să treacă printr-o fantă mai îngustă decât diametrul lui. Cu toate acestea, n-am fost în stare să reconstitui toți pașii în timp ce urmăream intervenția pe sub bandajul albăstrui. Eram treaz, și totuși ametit de ceva ce-mi injectaseră în mână și aveam impresia extrem de bizară că operau pe altcineva, culcat deasupra mea. La un moment dat, s-a pornit un cântec al lui Julio Iglesias, iar medicul s-a rugat de cineva să-l schimbe. Mi-a venit să râd, însă el m-a somat să nu mă mișc.

Apoi m-am trezit într-o cameră, alături de alți patru pacienți, toți bărbați, toți sub observație. Previzibil, trei dintre ei erau

bătrâni, dar al patrulea era foarte tânăr, n-avea nici douăzeci de ani. Eram amândoi bandajați, fiecare cu spinarea lipită de câte un perete perpendicular, și am discutat așa un pic, prin fraze greoaie, îngălate de anestezic.

Dintr-odată, în starea aceea de așteptare buimacă, pe jumătatea intactă a feței mele s-a așezat o mână. Am recunoscut atingerea Lorenzei. M-a întrebat în șoaptă dacă sunt bine, i-am spus că da, eram doar foarte obosit, și-atunci ea a spus: Odihnește-te, eu te-aștept afară, apoi m-a sărutat ușor pe frunte și a dispărut din nou.

Acasă n-am putut citi nici scrie, până și muzica era prea invazivă, așa că tot ce mi-a venit să fac a fost să stau pe scaun în dormitorul în care-am făcut întuneric. Durerea venea în valuri, apoi slăbea. Lorenza intra și ea din când în când, dar seara s-a întins lângă mine, luându-și o pauză de la treburile ei. Tasta cu viteză pe telefon, în timp ce eu îmi răsuceam zulufii ei pe deget. Era momentul potrivit ca să discutăm despre noi, dar ne-am pomenit vorbind despre alții.

I-am povestit despre seara când mă-ntâlnisem cu Novelli, despre cum nu ne spuseserăm nimic semnificativ și despre cum

a reușit apoi să mă târască la Castel. Mai există încă? a întrebat Lorenza. Exact asta am zis și eu.

Novelli și Ambrosini agățaseră niște fete, așa, de-amorul artei. Un pic după trei, Ambrosini voia să plece, eu la fel, dar Novelli nici gând, așa că am luat-o pe jos, doar eu cu postdocul, pe străzile unui Paris pustiu ca pe vremea atentatelor. Ne-am pișat în fântâna de la Saint-Sulpice, pentru că, dată fiind urgența, părea lucrul cel mai cuviincios care se putea face, și în sfârșit am găsit curajul să-l întreb ce naiba le venise amândurora să facă studiul acela despre paritatea de gen și să-l prezinte la o conferință. Ambrosini s-a jurat că Novelli-l băgase-n chestia aia, se apucaseră mai mult în joacă. Asta-i joacă? am spus. În orice caz, el nu se așteptase ca Novelli chiar să prezinte rezultatele. Evident că l-au dat afară: de la Caltech l-au gonit de-a binelea și sigur că s-a supărat, cine nu s-ar fi supărat?, dar între timp îi trecuse. Novelli era totuși un far, un geniu și, mai presus de orice, era prietenul lui.

Ne clătinam amândoi, mergând de-a lungul gardului nesfârșit al parcului din stânga, eu am spus sunt situații în care nu-i de-ajuns să fii prieten, iar Ambrosini a

profitat ca să întărească: L-a mâhnit că l-ai abandonat.

În restul plimbării nocturne am descoperit că acel concurs de la Genova nu-i fusese destinat lui Novelli cu adevărat. Dacă ăia și l-ar fi dorit atât de mult, ar fi făcut o numire directă, nu crezi? mi-a atras atenția Ambrosini, ca și cum era evident. Au anunțat un concurs standard pentru că nu el era cel nominalizat, punct. Doar că el s-a impus, cu greutatea articolelor lui, pentru că voia să se-ntoarcă la Genova cu orice preț. Din cauza Carolinei, am murmurat. Da, din cauza Carolinei, a repetat el, și acela a fost momentul în care ne-am comparat implicit: care dintre noi doi avea privilegiul de a-l cunoaște mai bine pe profesor. Dar cum mă-sa v-a trecut prin cap să faceți studiul ăla? am repetat, apoi fiecare și-a văzut de drum.

Nu mă miră, a spus Lorenza după o clipă de tăcere.

Ce anume?

Că Novelli și-a găsit un public nou.

Asta crezi tu? Că eu i-am servit drept public?

Vorbisem prea mult și, chiar dac-o făcusem cu o anumită lentoare, tot mă simțeam epuizat.

Ți-aduci aminte, în Sardinia, când m-a luat în canoe?

Da. Care-i chestia? am spus eu cu o umbră de spaimă.

Nu te gândi la prostii. Într-un fel însă, e mai rău. Când am ajuns după stânci, a început să mă descoasă despre munca ta. Eu eram evazivă, nu-mi era clar unde voia să ajungă, până când m-a întrebat direct: Dar cât câștigă?

Lorenza și-a dat capul pe spate ca să mă privească-n ochiul liber: Uneori, tu înțelegi greșit oamenii.

Încă lăcrimam abundent pe sub bandaj și, chiar dacă reacția postoperatorie nu avea nimic de-a face cu plânsul adevărat, mă ținea de ore bune într-o stare de emotivitate latentă. Slăbiciunea mi s-a transformat deodată în altceva, într-un fel de vulnerabilitate extremă. Lorenza a observat schimbarea. Ce-i cu tine?

Nimic, adică nu știu.

S-a ridicat ca să mă examineze de la o anumită distanță, apoi a zis: E de la anestezie.

Păi, a fost locală!

Respiră calm. Vrei să deschid fereastra?

Nu, intră prea multă lumină.

E de la anestezie, a repetat, dar era un pic speriată.

S-a așezat în genunchi pe saltea și mi-a luat în mâini capul cu gingășia ei specială pe care o avea în orele acelea, iar eu i-am spus că-mi părea rău, că-mi părea tare rău și că-mi era rușine.

De ce?

Cursul prematrimonial, am spus.

Ce treabă are cursul prematrimonial?

Ea nici nu-și mai amintea, dar eu da, pentru că mă gândeam întruna la chestia aia: la curs, Karol ne propusese exercițiul ăla în care trebuia să renunțăm la patru dintre cele cinci simțuri, iar eu renunțasem inclusiv la văz.

Ei, și?

Am greșit. N-am spus adevărul, pentru că mi-era dor să o pot privi, mi-era incredibil de dor s-o pot vedea pe de-a-ntregul și tot timpul.

Dar trebuie să ții bandajul doar douăzeci și patru de ore, n-ai orbit, ce Dumnezeu!

Dar eu nu despre asta vorbeam, am spus, vorbeam în general, despre ultimul an și chiar dinainte. Mi-era rușine de timpul pierdut de unul singur, de felul cum înțelegeam greșit oamenii, e drept, însă și pe mine, mai ales pe mine și dorințele mele le

înțelegeam greșit, nu pricepeam nimic din dorințele mele, asta nu-i normal la patruzeci ani, nu?

E doar anestezia, a repetat Lorenza, ba nu, anestezia n-are nicio legătură, trebuie să m-asculte: mi-era rușine de telefonul pe care mi-l furaseră, de noaptea aceea de la Barcelona și de alte nopți, și mi-era rușine de Guadelupa, mai ales de Guadelupa, chiar dacă n-o spusesem niciodată.

În momentul acela s-a ridicat și mi-a întors spatele câteva secunde. Aveam jaluzele vechi la ferestre, chiar lăsate, lumina tot pătrundea prin rosturi. Credeam că avea să plece, că acela era sfârșitul.

A ocolit în schimb patul, ca să se așeze pe partea mea și să fie la aceeași înălțime cu mine. S-a aplecat asupra mea. Buzele ei aproape-mi atingeau urechea și ce a spus apoi, a spus murmurând, deși nu eram decât noi în casă: Eu te-am condus, n-ai înțeles? Eu am fost.

Am încercat să-mi focalizez ochiul liber pe ea, prin vălul de secreții saline, dar n-am reușit. De ce?

Pentru că trebuia. Aveam însă nevoie să fim departe, foarte departe, printre oameni care nu știau nimic despre noi. Eram

împreună și te-am ținut tot timpul de mână, asta-ți amintești?

Da, dar *de ce*?

Ca să-ți arăt că dacă ești cu mine poți să te lași în voia ta. Și c-o să rămâi în viață după aceea, ba chiar o să rămânem amândoi în viață. Și-ntr-adevăr, suntem în viață amândoi și suntem aici, împreună. Acum înțelegi?

Mi se învârtea un pic capul și simțeam pansamentul umezit, mă temeam să nu se desprindă. Nu știu, am spus, poate e într-adevăr anestezia.

Lorenza mi-a vorbit din nou de foarte aproape: Nu trebuie să-ți fie niciodată rușine de mine. Niciodată. Pentru că nu refuz nimic, absolut nimic din ceea ce ești.

Medicul mă prevenise că noul cristalin avea să mă facă să văd o sărbătoare de culori. Expresia — sărbătoare de culori — mi se păruse exagerată, dar nu: odată scos bandajul, casa mi s-a dezvăluit mai încântătoare decât oricând. Mai ales mobila din camera de zi, care ne fusese vândută drept foarte veche chiar dacă era probabil o înșelătorie, era de un roșu purpuriu extraordinar de aprins. Mă întrebam dacă așa au văzut-o dintotdeauna Lorenza, Eugenio și toți ceilalți, sau dacă era într-adevăr meritul cristalinului artificial. În orice caz, speram ca efectul de noutate să dureze mult.

În a treia zi de convalescență a venit la mine Karol. L-am întâmpinat jos și, înainte să ne îmbrățișăm, mi-am îngăduit câteva clipe ca să-l observ: Ori mi-au pus un cristalin care deformează, am spus într-un final, ori ai devenit tu foarte solid.

Trag un pic de fiare, a recunoscut.

Cum au luat-o în parohie?

Și-a mângâiat ușor abdomenul: Un preot în formă le place tuturor.

Am pornit prin cartier, eu mergând cu o grijă de-a dreptul exagerată, pe care el a tolerat-o totuși. M-a întrebat cum văd și i-

am răspuns: Un pic apos, câte-o scânteie. Bine.

Ultima dată ne văzuserăm cu un an în urmă, de Duminica Floriilor, dar ținuserăm legătura telefonic și, cel puțin până la un anumit punct, eram la curent cu evoluția aventurii lui sentimentale.

În octombrie, neanunțat, Karol descinsese la Padova și se prezentase acasă la Elisa, cu intenția cât se poate de serioasă de a se muta la ea. Elisa abia-și cunoscuse colocatarele — cursurile de master începuseră de foarte puțin —, iar sosirea preotului, detaliu pe care Karol nu-l luase în considerare, produsese o oarecare tulburare în apartament. Karol m-a sunat ca să-mi ceară părerea despre primirea cam rece, credea el, pe care i-o rezervase Elisa, iar eu i-am spus să plece imediat de-acolo, să-și găsească un Airbnb sau orice altceva, numai s-o șteargă. Nu m-a ascultat.

A rămas la Elisa trei zile și trei nopți, într-o foarte probabilă stare de crescândă exasperare și, cu siguranță, de crescândă frecvență a apelurilor telefonice către mine: Elisa l-a rugat întâi să plece, apoi a vrut să pună capăt relației, apoi i-a ordonat să n-o mai caute, a ajuns chiar să-i spună că prezența lui acolo o stingherea.

Karol s-a întors la Roma, dar n-a încetat să ne chinuie pe amândoi. Încăpățânarea lui începea să mă irite. Și-apoi, eu eram la capătul pământului, într-o cameră de hotel unde suferința lui îmi ajungea destul de atenuată. Comentariile mele se impregnau din ce în ce mai mult cu un raționalism nemilos, iar la un moment dat am încetat să-i mai răspund și nici el n-a mai sunat.

M-am scuzat acum, cu o întârziere de câteva luni, iar Karol m-a iertat pe dată, ridicând ușor din umeri. Ajunsesem foarte aproape de un fel de prăbușire, a spus, dar îți povestesc numai dacă te interesează, nu vreau să te plictisesc.

Sigur că mă interesează.

Nu eram foarte stăpân pe mine când m-am întors de la Padova.

Asta-mi aduc aminte.

Simțeam că mă sufoc. Vreau să spun, sufocare de-a binelea, chiar dacă respiram. Îmi spuneam ai să vezi că mâine o să-ți fie mai bine, apoi dimineața mă trezeam și-mi era și mai rău. Părea să nu mai treacă. Patimile lui Christos au fost cumplite, dar măcar au durat trei zile. Ale mele au ținut luni întregi.

Făcuse comparația fără prea multă ironie, ca și cum i s-ar fi părut îndreptățită, iar eu n-

am suflat o vorbă: până la urmă, era pe terenul lui.

M-am căutat, dar totul părea în regulă, medicul a definit-o ca o banală dispnee. Dispnee: o aruncă în derizoriu. Voia să iau niște sedative, dar știi că n-am încredere în medicamente. Într-o zi, am văzut o fotografie a Elisei pe rețelele sociale, era cu un băiat, nimic compromițător, de fapt, dar a declanșat ceva în mine. Aveam niște întâlniri programate, puțin mi-a păsat: am luat iar trenul de Padova. Se lăsase deja seara când am ajuns sub ferestrele ei, n-o anunțasem, dar înainte să sun la interfon m-am uitat o clipă la etajul ei. Luminile erau aprinse și una dintre colegele ei de apartament a trecut prin fața ferestrei. A scos un țipăt, nu de spaimă, ci unul de bucurie, un iuhuu. Părea că înăuntru se desfășura o scenă de veselie lejeră, lipsită de griji. Am înțeles imediat că era un avertisment pentru mine. Nu puteam da buzna în mijlocul lejerității aceleia și s-o distrug. Trebuia să mă opresc.

Ajunseserăm în fața bazilicii Santa Maria Maggiore și Karol nu se hotăra încotro s-o luăm. N-avea nicio importanță, mergeam doar ca să mergem.

M-am învârtit toată noaptea prin Padova, a continuat, trenuri nu mai erau. În piațeta din fața gării am făcut cunoștință cu un băiat din Columbia, Winston. Am intrat în vorbă. În sezonul estival lucra pe plajă, punea deoparte cât putea de mult, iar în restul anului trăia pe stradă. Făcea desene în cerneală, cam naive, dar destul de frumoase, pe unele chiar reușea să le vândă. I-am cumpărat unul. Alegerea lui era una sută la sută liberă. Iar întâlnirea aceea m-a făcut să mă gândesc la mine, la începuturile vocației mele. M-am convins că trebuia să-mi recuperez spiritul misionar, să pornesc din nou de la pelerinaj și de la legământul de sărăcie. Întors la Roma, l-am recitit pe Sfântul Francisc de la cap la coadă și, pot să jur, am fost cât pe ce să-l contactez pe Winston și să încep să hoinăresc cu el. Cât pe ce.

În schimb?

Karol a făcut cu mâinile un gest de abandon: Nimic. Știi cum merg lucrurile.

Mai vorbești cu ea?

Cu Elisa? Nu atât de des pe cât aș vrea. Dar ne scriem aproape zilnic. S-a schimbat. Studiile de biologie au făcut-o foarte — a tăcut o clipă, căutând expresia precisă — foarte rațională. Eu lupt împotriva acestei

tendințe. Încerc s-o conving să se consacre mai mult poeziei și, ca s-o inspir, îi trimit cântece. Uite.

Mi-a arătat ecranul telefonului și a parcurs cu arătătorul o listă kilometrică. Chiar dacă de aproape nu reușeam să citesc titlurile, am recunoscut coperțile albumelor. Pe multe dintre ele le ascultasem în extenuantele mele plimbări pariziene. Nu era o coincidență: când îi făcusem cadou iPhone-ul, lăsasem activ și abonamentul la Spotify, așa că playlisturile lui erau sincronizate cu ale mele.

Chiar, dacă ai sugestii, a zis. Ultimele pe care le-ai adăugat sunt îngrozitoare. Mai ales ăsta.

Aphex?

Am încercat iar și iar, și tot nu reușesc să-nțeleg. Mi se pare doar zgomot. Mi-am făcut un pic griji pentru tine.

M-am făcut că nu aud referirea la îngrijorare. Am spus: Oricum, mă bucur că te-ai vindecat.

Karol s-a oprit. S-a scărpinat pe bărbie cu muchea iPhone-ului, îngândurat. Nu i-aș zice vindecare. Pentru că n-a fost nicio boală. Cu excepția dispneei.

Poate m-am exprimat greșit.

Ar fi foarte ingrat din partea mea față de Elisa.

Voiam să spun doar că mă bucur c-ai depășit momentul. Era o poveste încurcată.

În momentul acela m-a prins de braț și m-a obligat să-l privesc în ochi: Elisa și cu mine suntem îndrăgostiți.

I se schimbase expresia, ca și cum realizase brusc confuzia pe care-o făceam. Mi-am desprins atent mâna din strânsoare în timp ce-mi căutam cuvintele: Înțelesesem că are un partener. Că se întorsese la acel fost iubit. Mi-ai spus-o chiar tu la telefon.

Karol a rămas tăcut câteva secunde, privind fix către capătul străzii, cu mâinile băgate din nou în buzunare, apoi a vorbit cu voce foarte liniștită: El nu contează nici cât negru sub unghie. Uniunea noastră ține de un alt plan. E inevitabilă. Dar știu că nu e ușor de înțeles.

Dintr-odată nu mă mai puteam hotărî dacă era extrem de fragil sau, dimpotrivă, mai puternic ca niciodată.

Elisa are nevoie să fie o fată de vârsta ei, să experimenteze ce înseamnă asta, el face parte din această etapă. Dar noi doi transcendem timpul, așa că așteptarea n-are nicio importanță. Capătul drumului e stabilit.

Și e cu voi doi împreună.

Karol mi-a aruncat o privire ușor uimită: Cu siguranță.

După încă un moment de tăcere, mi-a propus să-i telefoneze. Acum? O saluți măcar, o să-i facă plăcere. A pornit FaceTime și ne-am uitat amândoi la ecran.

Elisa n-a răspuns. Poate e la curs, a minimalizat Karol incidentul. Oricum, ar trebui să vină peste o lună. Poate mergem din nou în restaurantul ăla în care-am mai fost, toți patru de data asta, și cu Lorenza.

Lipsa răspunsului lăsase o senzație de neîmplinire pe care-am cărat-o după noi preț de alte câteva minute, cât am coborât pe via Cavour. Examinându-i spatele, am spus: Tu chiar tragi de fiare, nu glumă.

La piept împing o sută treizeci.

Enorm!

Cu răbdare…

L-am condus la stația de metrou. Îmi umbla prin cap de mai multă vreme o întrebare, l-am întrebat dacă pot să i-o pun, dar pe urmă am dat înapoi: Poate că e prea personală.

Karol mi-a făcut semn să continui. Atunci l-am întrebat dacă după patimile sale personale — am folosit cuvântul fără sarcasm, doar pentru că-l folosise el întâi —,

dacă după toate prin câte trecuse cu Elisa, mai crede în Dumnezeu.

Mi-a răspuns fără să ezite câtuși de puțin: Pentru mine, Dumnezeu nu mai are nicio relevanță. Însă Iisus are. Mai mult, abia de când am încetat să mă mai interesez de Dumnezeu am început să cred cu adevărat în Iisus. Să-l înțeleg pe Iisus. Trupul și sângele. Sunt cuvinte pe care le-am repetat ani în șir fără să am vreun drept. Acum însă știu exact ce înseamnă.

Indicatorii climaterici confirmau că 2019 fusese, în medie, al doilea cel mai călduros an din ultimii două mii. Nu din ultimii douăzeci ori două sute: din ultimii două mii. În timpul verii, optzeci și patru de stații meteorologice răspândite în toată Europa înregistraseră un record absolut de temperatură, anotimpul dezghețului din Groenlanda începuse cu o lună mai devreme decât era normal, iar la Veneția apa atinsese cota cea mai înaltă din ultimii cincizeci de ani. Raportul IPCC prezenta pe același ton rezervat o situație problematică pentru întreaga criosferă terestră, deci nu doar pentru calotele polare, ci și pentru ghețari și permafrost. De-aici încolo se prevedea o creștere a nivelului oceanelor cu cel puțin cincizeci de centimetri până în 2100, tendință care urma să continue vreme de mai multe secole.

Evident, nu era vorba numai despre încălzirea globală: o balenă fusese găsită moartă pe o plajă din golful Davao, în Filipine, cu patruzeci de kilograme de plastic în burtă, coada la fotografii pe vârful Everest provocase moartea a doi alpiniști, iar Yemenul fusese devastat de o invazie de lăcuste fără precedent. Mecanismul de la

baza flagelului era emblematic: ploile ieșite din comun (și ele, probabil, efecte ale schimbărilor climatice) făcuseră ca ouăle să prolifereze în zone altfel deșertice, noile lăcuste dezvoltaseră caracteristici anormale — erau mai mari, mai puternice și capabile să zboare pe distanțe mai lungi — și, pe măsură ce se adunau în roiuri monstruoase, depuneau ouă la rândul lor, dând naștere unei creșteri exponențiale.

Mulți credeau că nu mai era nimic de făcut, doar să fugim. În această idee, Elon Musk propusese să detonăm focoase nucleare la polii lui Marte, declanșând un efect în lanț care (poate) ar fi înzestrat planeta cu o atmosferă pură. Chestiunea a fost discutată serios în unele medii, mai ales pe Twitter. Dar imaginile de pe Marte transmise de roverul Curiosity erau descurajante: nu se vedea nimic altceva decât o suprafață monotonă și prăfoasă, cu totul inospitalieră. Rămânem unde suntem, deci, pentru multă vreme de-acum încolo și-i dăm înainte ca și până acum. Până la urmă, veștile despre cataclisme care se tot adunau nu ne afectau prea mult viața de zi cu zi, cel puțin nu pe a mea sau pe a cunoscuților mei. Chiar dacă ne așteptam ca anul următor să fie și mai rău, la fel și cel de după și tot așa mai

departe. Dacă rememorez acum sfârșitul lui 2019, îmi vine-n minte o senzație de iminență obosită, ca și cum dezamăgirea impregnase deja țesuturile cerebrale ale tuturor.

Toată luna decembrie, la Roma, maximele s-au situat cu mult peste zece grade. Chiar și ultima zi a anului a fost blândă, anomalie de care nimeni, inclusiv eu, nu îndrăznea să se plângă. Căutam cu Lorenza amiciții noi, lejere, lipsite de istorie. Îi invitaserăm la cină pe vecinii de deasupra, un cuplu care se mutase acolo de curând.

După ce le-am arătat casa și am comparat îndelung planurile celor două apartamente (aproape identice), ne-am așezat în camera de zi, neștiind ce să ne mai spunem. Poate sincer sau poate prefăcându-se, vecinul, care era inginer, s-a arătat interesat de pick-up: eram oare pasionat de viniluri? Drept să spun, nu. Dar îl foloseam? Nici măcar. Îl cumpărasem într-un moment de slăbiciune, dar avea un fâșâit, așa că îl țineam de mobilă. A insistat, voia să audă ce fel de fâșâit scotea, și, ca să nu par nepoliticos, m-am vârât sub etajeră ca să umblu la cabluri. Trebuie să-l demontăm, a decretat el. Acum? De ce nu?

Așa am petrecut o bună parte a serii, cu vecinul stând turcește pe jos și analizând tutoriale pe YouTube. Lorenza s-a opus inițial ideii de a muta cina în camera de zi, cu farfuriile în echilibru pe genunchi, dar a cedat până la urmă. Vecinul a curățat fiecare piesă, a uns mecanismul și apoi a montat la loc totul la perfecție. Nimănui nu-i păsa de fapt, și totuși, când a pus din nou acul pe disc, plutea în aer o oarecare expectativă. Cântecul a pornit, dar la fel și fâșâitul, exact ca prima dată.

Miezul nopții a venit ca o ușurare pentru toți. Bănuiam că, începând de a doua zi, vom fi jenați când ne vor întâlni cu vecinii pe scară, dar deocamdată nu ne făceam probleme.

După ce-au plecat, am ciocnit din nou cu Lorenza pentru abia începutul an 2020, de data asta într-o atmosferă mai intimă. Apoi ne-am despărțit pentru o vreme, fiecare cu telefonul lui, scriind mesaje cu urări de Anul Nou. Încă din timpul cinei mă cuprinsese o melancolie bizară, cu gândul la Giulio, la Karol, chiar și la Novelli. Simțeam că am lăsat ceva în suspensie cu fiecare dintre ei, cu toate că nu știam ce anume. Mi-au răspuns toți, trimițându-mi urările lor.

Pe la șase ne-a trezit un telefon de la Eugenio. Venea acasă și da, știa cât e ceasul, dar trebuia să mă duc să-l iau imediat, nu, nu pățise nimic grav. Te aștept pe via Nazionale, chiar în capăt.

Am tras pe mine un trening, geaca și-am plecat.

Nu se putea să nu vezi asta, mi-a spus când ne-am întâlnit. A arătat înspre stradă. Pe toată lungimea ei erau împrăștiate hoituri de porumbei. Mai observasem câte unul pe drum, dar pe via Nazionale erau sute, poate chiar mii.

Ce le-au făcut?

Artificiile. Cel puțin așa cred.

Dar de ce? s-a înverșunat Eugenio.

Pentru că e Anul Nou.

Atunci ar trebui să le interzică!

Avea lacrimi în ochi. Am încercat să detensionez atmosfera: Cu atâtea specii pe cale de dispariție, nu mi-aș face griji tocmai pentru porumbei. Dimpotrivă.

Eugenio m-a privit cu toată indignarea copilărească de care încă era capabil.

Okay, okay. Scuză-mă.

Am luat-o-n josul străzii. Eram singuri în mijlocul hecatombei aceleia de păsări și trebuia să pășim cu grijă. Aș fi putut să iau momentul acela ca pe un semn prevestitor,

dar cred că n-am făcut-o, probabil că nu, așa că n-ar avea niciun sens să-l descriu acum ca atare.

Măcar a fost o petrecere faină?

Așa și-așa.

Ai băut mult?

Normal.

Fără să vrea, se obișnuise deja cu priveliștea porumbeilor morți, deși n-ar fi recunoscut-o. În două ore, salubritatea avea să curețe totul, iar el avea să uite complet.

Îmi dau seama că sună nedelicat, dar am putea deja să luăm micul-dejun.

A cugetat un pic la ceea ce aproape sigur i se părea o lipsă de tact, apoi a spus: Unde?

Tu ești noctambulul.

S-a uitat în jur, apoi a arătat: Încolo. Dar trebuie să ajungem în San Lorenzo. Te simți în stare?

Ne-am întors, luând-o-n sus către gară, și i-am povestit cât de anostă fusese seara noastră intimă. Avea geaca deschisă peste un tricou cu mâneci scurte și m-am abținut să-i spun să tragă fermoarul. Nu mi-e clar cum arătam noi atunci, ca doi frați de vârste mult diferite, ca doi prieteni ciudați sau ca un părinte cu fiul său. Oricum, arătam ca doi supraviețuitori ai aceleiași nopți albe.

Chiar vrei să trecem prin tunel?

E mai rapid. De ce, ți-e frică?

Da' de unde.

În realitate însă, mi-era un pic frică. Am spus: În orice caz, aș prefera să nu traversezi tunelul când ești singur, iar el a primit cu îngăduință acea recomandare complet defazată.

Când era mic, îmi doream ca lui Eugenio să-i placă șahul și campingul, ca să-mi fie mai ușor să petrec mult timp cu el, dar n-avea înclinații pentru niciuna dintre aceste activități. Am sperat apoi să-i placă matematica, dar n-a fost să fie. Multă vreme, am văzut în aceste diferențe obstacolul principal în calea apropierii dintre noi, dincolo de lipsa legăturii genetice. Acum câțiva ani, eram într-o zi în tren și l-am sunat ca să repetăm formulele de calcul prescurtat, pentru că avea lucrare a doua zi. Stăteam cu capul lipit de geam și-l ascultam recitând: a plus b la pătrat egal cu a pătrat plus b pătrat plus doi ab, a plus b la a treia egal… Când greșea îl corectam în șoaptă, ca să nu-i deranjez pe ceilalți pasageri, în timp ce simțeam cum mă cuprinde amărăciunea, cine știe de ce.

Mai știi formula pătratului binomului? l-am întrebat.

Mi-a aruncat peste umăr: Sigur că da. Ce-ți veni tocmai acum?

Habar n-am. Mi-a trecut prin minte, atâta tot.

Ești nebun.

În San Lorenzo mi-a arătat o pizzerie al taglio. Am comandat câte o felie pentru fiecare, apoi încă un rând, în timp ce ne jucam de-a proiectele pentru anul cel nou. Eugenio a luat-o mai în serios decât mă așteptam. Ca să-i dau satisfacție, am încercat să vin și eu cu vreo două. Când s-a prins că nu-mi stătea mintea la asta și m-a-ntrebat la ce mă gândesc, am spus: La nimic, doar te-ascult.

Dacă măcar de data asta, cu totul și cu totul ipotetic, aș fi fost sincer cu el, i-aș fi răspuns că încă mă gândeam la formulele de calcul prescurtat. Mă gândeam la ziua aceea din tren și nu numai: la toate pastele pe care le gătisem pentru el și la cum îl așteptam în mașină când mergea la petreceri și la formularele completate și la recomandările superflue și la vaporizatorul de culoare incertă pe care, când era mic, îl ținea într-un colț al camerei și despre care nu mai știam nimic. Și mă gândeam că toate aceste lucruri, dimpreună cu pizza asta neplanificată pe care o mâncam ca mic-dejun

pe întâi ianuarie 2020, toate aceste lucruri laolaltă — nu eram deloc sigur, era prima oară când mă gândeam la asta — poate alcătuiseră o paternitate.

Giulio îmi trimitea poze din Kruger. Nu avea acces la internet decât la tabăra de bază, așa că schimbam mesaje după cină, întotdeauna la aceeași oră. Imaginile pe care mi le trimitea erau atât de reușite ca lumină și subiect, încât păreau copiate de-a dreptul de pe site-ul National Geographic. Girafe, hipopotami înfiorători, o pereche de șacali în jurul carcasei unei zebre, antilope în plină fugă, apusuri maiestuoase.

Uneori erau filmări nocturne făcute cu capcana foto cu infraroșii: un leopard trecea prin cadru, solitar și hipnotic, cu ochii albi aprinzându-i-se o clipă când se uita fără s-o știe către obiectiv.

E aici ceva diferit, îmi scria, ca un fel de apartenență profundă. Animalele te recunosc și tu le recunoști pe ele. Am coabitat milenii în șir, ne-am mâncat între noi. Acum doar psihologii și avocații ne mănâncă.

Bine că petrecuse orele dinainte urmărind o *honey guide*, pasărea care conduce oamenii către fagurii de miere. Te cheamă la ea, îmi povestea, reținându-și cu greu entuziasmul și atașând un fișier audio cu trilul straniu al păsării. Când te-ai apropiat, *honey guide* se mută pe un alt copac și te atrage într-acolo. Pas cu pas, te duce până la miere. Am

semnat un contract ancestral, îmi scria Giulio, doar că noi, oamenii, am uitat de el.

Până la urmă, era sau nu miere?

Bineînțeles că era.

Dar până și Kruger, îmi explica imediat după aceea, era o iluzie: iluzia că omul încă face parte din ecosistem, asemenea celorlalte specii, că natura de-acolo ar fi natură în starea ei primordială. Nu era deloc așa. Parcurile erau sisteme organizate atent, administrate pe nevăzute de om pentru om: se provocau periodic incendii ca să mai scadă vegetația și turiștii plătitori să aibă garantată o priveliște bună asupra animalelor, populația de lei era ținută sub control prin introducerea de masculi noi (care rădeau imediat puii altora) iar în unele rezervații, elefanților li se aplicau forme de contracepție.

Una peste alta, nu se putea scăpa de antropizare. Giulio folosea termenul ăsta, „antropizare“, dar cred că se referea la ceva mult mai întins decât parcul: nu se putea scăpa de ființele umane, nu se putea scăpa din prezent.

Îmi vorbea despre antrenamente. Învăța să ia urma și să-și calibreze reacțiile în caz de amenințare. În savană, aproape toate lucrurile la care te îndeamnă instinctul se

dovedesc greșite. De exemplu, în fața unui leu, instinctul îți spune s-o iei la fugă cât de repede poți, dar fuga nu e o cale de scăpare, pentru că, arătându-ți slăbiciunea, faci leul să atace. Și-atunci? întrebam. Atunci trebuie să negociezi. Și dacă negocierea nu merge cum te-aștepți? Atunci trebuie să strigi cât de tare poți.

Funcționează cam așa: leul atacă, dar e un atac fals, demonstrativ, tu trebuie să-ți păstrezi sângele rece, să rămâi pe loc și să fii la fel de agresiv ca el, urlând la el sau bătând în pușcă. Dacă ești destul de convingător, leul se oprește și dă înapoi. Atunci poți face și tu un pas în spate. Apoi o luați de la-nceput: un alt atac fals, tu strigi, leul se repliază, tu mai câștigi un metru. O puteți ține-așa câteva ore.

I-am scris: Mi se pare foarte metaforic.

Metaforic cum?

Am renunțat însă la aprofundarea acelui gând. Poate chiar n-avea sens să caut metafore peste tot.

Într-un exces de fantezie, mi l-am închipuit pe Giulio alături de noii săi colegi, rangeri aspiranți, făcând exerciții de țipat. Mi i-am imaginat la marginea taberei, în picioare, răgând din rărunchi către pustiul veldului. Trebuie să fi fost exact tipul de

descărcare pe care se dusese să-l caute acolo — cel puțin așa speram, de dragul lui.

PARTEA A TREIA
Radiațiile

Suntem așezați pe marginea unui bazin din piatră, goi amândoi, Giulio și cu mine, pentru că asta-i regula, și ne uităm la oraș. În fundal, cuvântul asahi se compune și recompune ritmic în vârful unui zgârie-nori, creând singura mișcare a peisajului, în afară de traficul rutier, mult mai jos. În rest, construcții pe toată scara de griuri și marouri, dealuri, cerul înnorat. În linie dreaptă, hipocentrul lui Little Boy e la circa un kilometru de noi, suntem deci în interiorul razei de distrugere totală. Pe 6 august, acum șaptezeci și șapte de ani, porțiunea Hiroshimei pe care-o contemplăm a fost transformată instantaneu într-o întindere pârjolită de ruine. Și nimic din ce vedem acum, cu excepția dealurilor, nu exista.

Abia când am ajuns am descoperit că hotelul avea o baie comună la etajul paisprezece. Fata de la recepție s-a asigurat timid că nu afișăm pe nicăieri tatuaje, indicând pe o ilustrație brațele, picioarele și, în fine, părțile genitale ale unei figuri masculine: nu?, atunci baia ne stă la dispoziție. În afară de locurile pentru spălat, zona termală mai cuprinde două bazine cu apă caldă, o saună foarte intensă și o piscină

înghețată care-ți poate procura un salutar șoc termic. În mod normal, trebuie să fie plină de turiști, inclusiv din Europa, dar anul acesta nu: în afară de noi mai e doar un japonez orb care se deplasează cu neașteptată ușurință între bazine și vestiar, orientându-se cu bastonul. Din pricina riscului sanitar, Japonia e încă închisă vizitatorilor, cu excepția celor veniți cu treburi care nu suferă amânare, cum suntem și noi. Admițând că se poate considera că „nu suferă amânare“ vaga curiozitate de a asista la comemorări istorice și nevoia, încă și mai greu de definit, de a închide un cerc de semnificații inaugurat cu mai mulți ani în urmă și rămas, de atunci încoace, incomplet. Pasagerului german pe care-l cunoscuserăm în timpul zborului și a cărui ocupație era să vândă japonezilor mașini pentru procesarea puilor, Giulio i-a răspuns fără nicio teamă: Noi, în schimb, suntem aici pentru bombe.

Am ajuns greu. Nu doar din pricina zborului în sine — spațiul aerian rusesc e închis și, oricum, Air France a decis să-l evite: de-acolo se lansează rachete, nu se știe niciodată; l-am ocolit prin sud, survolând Georgia, Kazahstan și deșertul Gobi —, dar și din pricina pregătirilor de plecare, care duraseră luni întregi: obținerea vizelor,

cererile de a primi scrisori de invitație, refuzurile categorice și repetate de a ne permite participarea la ceremoniile de la Hiroshima și Nagasaki. Și toate astea după ce am amânat o dată călătoria în vara lui 2020, apoi din nou în 2021. În orice caz, iată-ne aici pe Giulio și pe mine, privind Hiroshima cu apa picurând de pe noi. Nu ne mai văzuserăm de mult, îi albise smocul de păr din mijlocul pieptului, schimbare care nu mă tulbura pentru că trecusem și eu prin ea. Stăm tăcuți până când eu întreb: Ești gata? Mergem?

Cam o oră mai târziu, ieșim dintr-un pasaj subteran chiar în fața monumentului Genbaku Dome, unicul edificiu rămas în picioare în ground zero după explozia bombei A. Unda de șoc l-a lovit perpendicular, cruțându-i, măcar în parte, zidurile și cupola de fier. Și eu, și Giulio am văzut Domul de nenumărate ori, în cărți și la televizor, dar asta nu-i știrbește cu nimic solemnitatea. Înconjurăm de câteva ori ruinele, studiindu-le. Cineva face jogging de-a lungul râului, atât de obișnuit cu monumentul, că nu-l învrednicește nici măcar c-o privire. Copacii din parc sunt plini de greieri care țârâie la o frecvență mai înaltă decât ai noștri, sau așa mi se pare mie

(dar și Giulio are aceeași impresie). Fotografiile îmi formaseră o altă imagine despre Dome, de austeritate și dezolare, pe când el e integrat într-o ambianță calmă și liniștită, în plin centru citadin. Ridic privirea: cerul e acum limpede, cu excepția câtorva nori joși, de culoarea lămâii, în direcția soarelui la asfințit. Nu sunt în stare să estimez cât înseamnă șase sute de metri înălțime, dar aș paria că într-o zi atât de senină, aș putea distinge forma alungită a lui Little Boy în timp ce cade, o clipă înaintea flash-ului. Giulio îmi ghicește gândurile și-mi spune, cu o simplitate deloc obișnuită pentru el: Oricum, ce-au făcut ei e nebunie curată.

Facem câteva fotografii, de fapt le face el. Îi obținusem invitația în Japonia printr-o mică înșelătorie, ca fotoreporter: Giulio se consideră un diletant și-i e rușine cu aparatura lui, dar undeva în sinea lui și-a luat rolul în serios. Pe întuneric însă, nu poate continua, așa că începem să căutăm un loc pentru cină. Insist pentru unul indicat de ghid, dar el e terorizat de ideea de a nimeri în circuitele turistice, de a se comporta ca un călător oarecare, ca și cum asta l-ar condamna la veșnică damnare morală. Dar

nu vezi că suntem doar noi? izbucnesc. Suntem singurii străini din toată Japonia!

Se repliază imediat, vine cu mine. Până la urmă, se declară mulțumit de frigăruile din inimă și pielițe de găină, iar decorul i se pare suficient de autentic. În timpul mesei, vorbim despre un articol pe care mi-l semnalase cu câteva zile înainte să plecăm, în care se afirmă că ar trebui să renunțăm odată la tabuul extincției umane și să avem curajul de a discuta deschis despre asta, pentru că e vorba despre un scenariu plauzibil al evoluției climatice. După acei oameni de știință (și după Giulio însuși), dacă am lua în considerare extincția, asta ar avea efectul pozitiv de a-i zgudui pe oameni, împingându-i să acționeze, la fel cum s-a întâmplat cu discursul despre iarna nucleară din anii optzeci, care au deschis calea dezarmării.

Și tu chiar crezi asta?

Giulio pare luat pe nepregătite: De ce, tu nu?

Deci tu crezi pe bune că, puși în fața posibilității de a dispărea ca specie, ne-am comporta atât de diferit?

Se încruntă câteva clipe, ca și cum l-aș fi făcut să-și recunoască naivitatea. Își regăsește apoi curajul și se lansează într-o peroratie

despre cum fiecare dintre noi ar trebui să se mobilizeze pe dată în loc să se lase pradă defetismului. Îmi vorbește despre niște studii asupra insulelor vulcanice care se ivesc din mare, despre felul cum acele insule sunt treptat populate cu plante, întâi cu cele pioniere, care n-au nevoie de mare lucru, apoi cu cele care se hrănesc cu substratul lor. Una peste alta, îmi vorbește despre renaștere, în mod științific, singurul în care e capabil să vorbească despre așa ceva, dar, oricum, despre renaștere. Îl ascult până la capăt. După care îi atrag atenția că e posesorul unei structuri de speranță mult mai solide decât a mea, pentru că el studiază, se zbate, acționează, pe când eu mă las în voia lucrurilor și gata, așa a fost întotdeauna, încă din studenție. Nu știu de ce aleg expresia aceea, „structură de speranță“, nici măcar nu mi se pare foarte precisă, dar Giulio o prinde din zbor. Am un fiu, îmi răspunde, din nou cu garda jos, ce altceva aș putea face?

Ne întoarcem în baia comună de la etajul paisprezece ca să privim orașul luminat. Apoi, în cameră, îmbrăcăm pijamalele hotelului, în care părem gemeni. Giulio rămâne treaz mult mai mult decât mine. Convorbirile telefonice cu Adriano sunt fixate de sentința judecătorească în anumite

momente precise ale săptămânii, chiar dacă fusul orar le face să cadă în plină noapte, nu există derogări, iar el nu are de gând să sară vreuna.

Pe 6 august ne trezim foarte devreme. Înregistrarea la ceremonie se face până la șapte și începutul îi urmează imediat, ca să prindă ora exploziei, 8.15. Suntem îndrumați către zone diferite, eu spre publicul internațional (redus la minimul posibil), Giulio spre fotografi. La început, publicul e rugat să nu cânte *Hiroshima Peace Song* pentru a limita răspândirea virusului. În afară de asta, judecând după desfășurarea evenimentelor, bănuiesc că succesiunea se repetă aidoma an de an: victimelor bombei li se oferă apă, pentru că în ziua *pikadon*-ului cei arși implorau să li se dea; se oferă flori și se intonează cântece cu versuri sfâșietoare; iau cuvântul prim-ministrul Japoniei, guvernatorul prefecturii Hiroshima, secretarul ONU, iar pentru rugăciune ne ridicăm în picioare și ascultăm bătăile unui clopot; se dă drumul porumbeilor. În general însă, ceremonia mă lasă rece. Totul e prea studiat, prea elaborat, sau poate traducerea la cască în engleză mă ține la distanță și mă împiedică să mă simt implicat. La ieșire mă întâlnesc din nou cu Giulio. Se plânge că nu

l-au lăsat să facă nici măcar o poză. De ce? Habar n-am, răspunde mohorât, n-am nici cea mai vagă idee.

E abia ora nouă și timpul pe care-l avem de umplut se întinde în fața noastră destul de amenințător. Pe seară, tot aici, la ground zero, va avea loc ceremonia felinarelor, care promite să fie mai emoționantă decât cea abia terminată, dar noi am făcut deja check-out la hotel, așa că suntem condamnați să rătăcim prin orașul încins, fără să avem unde ne adăposti. Ne hotărâm să vizităm Miyajima, o insulă din marea internă, cu toate că asta chiar arată a destinație convențională din toate punctele de vedere. Ai observat? mă întreabă Giulio în timpul traversării cu feribotul. La ceremonie nu i-au menționat pe americani. Deloc. Vorbesc de bombă ca și cum ar fi picat de nicăieri, ca o catastrofă atmosferică.

Ori o pedeapsă divină.

Ori o pedeapsă divină, exact.

La Miyajima mâncăm țipar și dulciuri molcuțe cu ceai verde. Debarcăm alături de o hoardă de turiști japonezi, dar după prânz izbucnește o furtună neașteptată care golește insula, așa că templul șintoist ne rămâne doar nouă, sub ploaia torențială. Când trece furtuna, cerul încă are un aspect foarte

dramatic. Există un tip particular de nor, un cumulonimbus enorm pe care ei îl numesc *nyūdōgumo*, de la *nyūdō*, uriaș, și *kumo*, nor: se formează în acest anotimp, de unde și folosirea lui în unele haikuuri drept sinonim pentru „vară“. Mă întreb dacă asta e ceea ce vedem acum deasupra Japoniei. Simțim lipsa lui Novelli.

Ne întoarcem la Hiroshima, soarele e aproape la asfințit și publicul a umplut deja malurile râului și podurile. Fetele s-au înarmat cu ventilatoare portabile pe care le țin cu eleganță în dreptul feței sau al gâtului. Mă așez alături de Giulio pe malul pietruit, cu picioarele atârnând deasupra apei, același mal care tot apare în povestirile supraviețuitorilor. Pe măsură ce scade lumina, din bărcile legate la mal și de pe scări sunt puse pe apă primele felinare de hârtie. Fiecare are în mijloc o lumânare și stă pe un X din lemn. Dacă, din cine știe ce motiv, hârtia se desprinde sau se înmoaie, X-urile își continuă drumul goale, ca niște ținte în mișcare. Felinarele sunt mesaje de pace, reprezintă sufletele celor morți în călătoria lor spre tărâmul celălalt sau sunt pur și simplu o coregrafie eficace, nu știu, dar transmit ceva tulburător prin simpla lor deplasare pe porțiunea asta de râu, azi.

Giulio fotografiază la foc continuu, se plânge de obiectivul care s-a umplut de nisip în Kruger, și îi e ciudă că nu s-a învrednicit niciodată să-l curețe. De fapt, toată lumea face fotografii, cu telefoanele ridicate în aer, ca să obțină o perspectivă mai bună. Dintre ale mele, pe cele mai decente le trimit pe grupul pe care l-am făcut cu Lorenza și Eugenio. Între timp, poliția a încercuit un bărbat care urlă deznădăjduit mai să-și spargă pieptul, îngenuncheat pe asfalt.

Ajungem la Fukuoka cu ultimul tren. E foarte târziu și mi se pare că am transpirat încontinuu, atât de mult încât e aproape o formă de purificare, dar Giulio vrea cu orice preț să încerce street foodul local. Așa că, după ce ne lăsăm bagajele, ne târâm până la râu, alt râu, dintr-o altă prefectură. Ne culcăm, în fine, după două, abia articulând un noapte bună, pentru că amândoi purtăm gutieră ca să nu scrâșnim din dinți. Când Giulio se pornește să sforăie, îmi pun căștile anti-zgomot și playlistul de urgență: sunete din natură care înlesnesc somnul, cascade, răpăit de ploaie, furtuni. Pe fondul acela de zgomot alb, revăd felinarele aprinse cum se îndepărtează și nu mai am nicio îndoială că sunt suflete, sufletele morților duse către mare de curentul molcom.

Țin minte că în august 2020 s-a stârnit o polemică pentru că, la ceremonia pentru victimele bombei de la Nagasaki, premierul japonez în exercițiu, Shinzo Abe, își reciclase discursul ținut cu câteva zile în urmă la Hiroshima. O aplicație pentru detectarea plagiatelor stabilise că intervențiile lui coincideau în proporție de nouăzeci și trei la sută. Abe a fost asasinat acum o lună, în timpul unui miting electoral din Nara. Bărbatul care a tras în el două focuri unul după altul, Tetsuya Yamagami, își fabricase artizanal un pistol cu două țevi retezate, cu cauciuc și bandă adezivă: știa cum să procedeze și, oricum, se antrenase un an și jumătate. Poate era cam stupid din partea mea, dar până să ajung acolo, mă așteptasem să găsesc Japonia în stare de șoc, în doliu generalizat și cu nivele de alertă ridicată, și când colo — nimic. Nici urmă de Shinzo Abe, ori, dacă e, nu sunt eu în stare s-o văd. La comemorarea de la Hiroshima s-a vorbit despre Ucraina și chiar și de schimbările climatice, dar despre el deloc. Singura persoană pe care am îndrăznit s-o întreb direct, o doamnă în jur de cincizeci de ani, mi-a răspuns: Very sad, I cried, și nimic în plus.

La Fukuoka, eu și Giulio am ratat micul-dejun, așa că am intrat într-un bar în care meniul nu avea desene. Noroc că el instalase pe telefon o aplicație care-i traducea în engleză caracterele încadrate de camera foto. O folosim ca să comadăm, apoi ca să descifrăm bilețelele cu mesaje luate ieri la templul din Miyajima. Pentru al meu, traducerea e grosieră, dar se poate înțelege. Zice: Correct your mind and happiness will come soon. Zice: Marriage is difficult, but if we work together, later good. Zice: Now flowers didn't bring fruit, but flowers are still ready. Florile sunt încă pregătite. Pregătite pentru ce? mă-ntreb. În schimb, din biletul lui Giulio nu se înțelege nimic cu excepția, într-un singur loc, a termenului „amărăciune".

Închiriem o mașină de la gara Hakata. Conectăm telefonul lui Giulio la computerul de la bord și descopăr că are pe el un singur cântec, *The Lion Sleeps Tonight*. Ai un singur cântec, numai unul, spun eu, parcă nevenindu-mi să cred. Ah, da, așa e. Păi, de ce? Pentru că-i frumos.

Conducem două zile, aproape fără întrerupere, de fapt la volan e el, eu sunt cu indicațiile. În interior, insula Kyushu e plină de verdeață, coastele sunt acoperite de păduri

de conifere, cu toate vârfurile la aceeași înălțime. Contemplăm în tăcere peisajul lungi perioade de timp, dar atâtea ore în mașină și distanța față de Europa invită și la scurte confesiuni reciproce. Giulio mă întreabă cum a fost la început cu Eugenio, deși ceea ce ar vrea de fapt să întrebe e cum se face că, într-o vreme când eram amândoi atât de tineri, mi-am ales o situație atât de complicată. Vorbim o vreme despre legăturile de sânge și despre, orice s-ar zice, relevanța lor. La volan, comenzile sunt pe dos față de cele din Europa, semnalizările în locul ștergătoarelor, așa că Giulio le activează mereu aiurea.

La Yufuin ne îngăduim o plimbare până la un lac care se dovedește a fi mai degrabă o baltă mocirloasă, pe cărare dăm peste libelule cu aripi negre și corpul de culoare schimbătoare. Giulio susține că reflexiile provin de la straturile de chitină, chiar dacă nu e foarte sigur. Îmi servește o explicație chimică și când îi atrag atenția la culoarea frunzelor de arțar. Pentru toate are Giulio răspuns, ca și cum n-ar putea suporta să fie la cheremul unor fenomene pe care nu le înțelege. Când îi lipsesc răspunsurile, umple golul cu întrebări: vrea să știe ce semnificație au romburile desenate pe carosabil, vrea să

știe din ce e făcut sosul *ponzu*, vrea să știe din ce specie fac parte păsărelele pe care le-am auzit cântând azi-dimineață și, dacă erau într-adevăr rândunele, unde migrează iarna, când părăsesc Japonia. El vrea să știe totul despre toate, pe când eu nu vreau să știu nimic despre nimic. Nu ești curios, mă acuză el, nu foarte binevoitor. Iar eu îi răspund cu aceeași lipsă de simpatie: Nu, nu prea, nu mai sunt. Adevărul e că nu suntem obișnuiți să petrecem atât de mult timp cu altcineva, în cazul meu cu cineva care nu e Lorenza sau Eugenio, în cazul lui Giulio, cu cineva în general. Din ce în ce mai des, ne sare din senin țandăra când unuia, când altuia, deși ne străduim pe cât putem să ne abținem. În plus, eu stau ca pe ace. Aștept ceva de la zilele astea, chiar dacă nu sunt sigur ce anume. Și dacă n-o fi să fie?

În seara de 8 ajungem la Nagasaki mai târziu decât planificaserăm. Hotelul e sus, pe un versant al muntelui Konpira, iar camera oferă o priveliște copleșitoare asupra portului și a cartierului Hamamachi. Drumul pe care tocmai l-am parcurs ar putea fi cel făcut pe jos de Tanaka-san și mama lui la trei zile după explozie, printre cadavre și ruine, probabil că exact ăsta e. Pentru o clipă, îmi pare rău că n-am stabilit o întâlnire cu el.

Am schimbat câteva mailuri cu asociația pe care o conduce, dar se pare că Tanaka-san e foarte ocupat cu comemorarea, iar comunicarea în engleză e greoaie și plină de confuzii. Am cumpărat totuși din aeroport o lumânare parfumată pe care să i-o fac cadou, în timp ce Giulio se asigura că în Japonia lumânările nu au vreo semnificație ascunsă de rău augur sau chiar funebră. Acum, văzându-mă îngândurat, îmi repetă pentru a enșpea oară: Scrie-i odată!

Să văd, poate mâine.

Ce tot mâine și iar mâine.

Dispare în baie mormăind ceva. Nu înțelege de ce ezit și, ca să fiu sincer, nici eu nu înțeleg.

Cum bomba de la Nagasaki a explodat după cea de la Hiroshima, și ceremonia urma să înceapă mai târziu. Ca atare, dimineața am avut timp să traversăm Parcul Păcii, unde un monolit negru marchează hipocentrul exploziei, și să vizităm muzeul de alături. În vitrinele din sălile întunecoase sunt expuse materiale transformate de puterea exploziei atomice: țigle de pe acoperișuri presărate cu bulbuci lăsați de valul de căldură care literalmente a prăjit piatra, umbra unui bărbat și a unei scări tatuate pe un perete, un sul de sârmă

ghimpată topită și transformată într-un colac, fiare răsucite, haine ferfenițite — și corpurile, evident, material organic de fapt, fețe aplatizate de arsuri, ochi sigilați, guri topite. Aproape de ieșire, e o reproducere în mărime naturală a lui Fat Man. E galbenă, de un frumos galben aprins, cu îmbinările de la mijloc vopsite în roșu. Habar n-aveam. Întotdeauna îmi imaginasem bomba de culoare gri: cum să fie o bombă altfel decât gri? Alături de reproducere se proiectează un filmuleț care-o confirmă: un grup de soldați americani, cu toții foarte tineri și la bustul gol, o scot pe Fat Man dintr-un hangar și e deja vopsită în acel galben zglobiu. O tratează cu blândețe și deferență, dar fără umbră de simț al misterului, ca și cum bomba ar fi o enormă jucărie prețioasă.

După Hiroshima, nu am cine știe ce așteptări în privința comemorării, ținând cont și că programul e cvasiidentic: o să se ofere iar apă și flori, iar apeluri la pace și dezarmare, apoi iar rugăciunea în tăcere și porumbeii. Mă concentrez mai mult asupra căldurii, care azi e de nesuportat, și pe faptul că încălțămintea mea sport e complet nepotrivită. Aici, în primele rânduri, unde mi s-a rezervat un loc (în timp ce pentru Giulio a fost imposibil să obțin bilet),

bărbații sunt toți la cravată neagră, impecabili. Elegantă, potrivit contextului, e și doamna de lângă mine, o jurnalistă din Chicago care locuiește de mulți ani în Japonia. I-am stârnit curiozitatea și mă întreabă ce fac acolo, îi explic, dar, fără să reușesc să fiu convingător, iar ea mă informează că, într-un an normal, ar fi de zece ori mai multă lume decât azi. Îl opresc pe băiatul care distribuie prosopele reci și îi cer încă două, cu toate că probabil nu se face. Dau pe gât dintr-o suflare o sticlă cu apă de jumate, pentru că e important să te hidratezi. Apoi, mai mult ca să omor timpul, fără să stau pe gânduri, trimit un mesaj asociației lui Tanaka-san, comunicându-le numărul locului pe care mă aflu. Dar e târziu, știu, cu mască și după o singură conversație purtată la distanță, demult, nu sunt șanse să-l recunosc, am și renunțat la idee. Mailul e doar un mijloc ca să nu pot să-mi reproșez mai târziu că n-am făcut tot ce se putea.

S-au așezat aproape toți deja. Traducătorul în limbajul semnelor repetă pentru ultima oară un text, schițând gesturi prin aer. Exact atunci îl văd, cu doar o clipă înainte să mă vadă el pe mine. Poartă costum negru, cămașă albă și cravată, la fel ca toți

ceilalți, dar pe cap are o pălărie de pescar, deschisă la culoare, care-i dă un aer mai afabil. I se comunică ceva la telefon și mi-e clar că mă caută. Sunt deja în picioare când, numărând rândurile, Terumi Tanaka ajunge în dreptul meu.

Paolo-san? spune.

Da, eu sunt.

Nu știu de ce mă emoționează atât de mult strângerea de mână. Abia-mi stăpânesc lacrimile. Nu putem comunica, ar trebui să cer ajutorul jurnalistei americance care spionează scena din spatele meu, dar ar fi o intruziune forțată, așa că nu fac decât să-i repet lui Tanaka-san: Thank you, thank you. El înclină din cap și surâde, emanând o blândețe extremă. Apuc rucsacul de pe jos, scotocesc în el și scot de-acolo cadoul pe care i l-am adus și care dintr-odată pare insuficient, cu inscripția „duty-free" imprimată pe pungă. I-l ofer oricum, cu două mâini, așa cum am învățat că cere aici eticheta. Aș vrea măcar o fotografie împreună, dar ceremonia stă să înceapă, o fată din staff îl invită pe Tanaka-san să se-ntoarcă la locul lui.

Întâlnirea aceasta, cred, face ca fiecare moment din ceremonia de la Nagasaki să capete o semnificație mai profundă, chiar

dacă lipsește până și traducerea. Coregrafia ornamentată, cu plecăciunile ei simultane și geometriile simetrice, darurile de apă și flori, corurile și porumbeii care zboară spre cer și care mi se par azi mai mulți, mult mai mulți. Din când în când mă uit după Tanaka-san, câteva rânduri mai în față. Mă-ntreb ce vede, dacă e doar o succesiune pe care deja o știe pe de rost și la care se uită distrat sau dacă prin fața ochilor i se perindă din nou, ca aievea, minutele de dinaintea exploziei, dacă se vede pe el însuși copil în camera de la etajul întâi, mișcându-se leneș între pat și fereastră. E ora 10.58, mai sunt patru minute și am un nod în gât pe care nu pot să-l înghit. Formulez un gând pe care-l notez ca atare în telefon și-l redau aici: În povestea unui singur copil poți plânge pentru destinele întregii omeniri, iar mie așa mi s-a întâmplat cu el.

Cu un minut înainte de *pikadon*, ne ridicăm pentru rugăciune. Acum se mai aud numai clopotele și declicurile fotografilor care îi încadrează pe hibakusha[17]: peste câțiva ani nu va mai exista niciunul dintre ei și totul se va schimba. Chipul lui Tanaka-san sub pălăria de pescar e impenetrabil. Așa ne prinde ora 11.02.

Giulio a rămas în Parcul Păcii. Are primele simptome de insolație. Îmi pare rău că a trebuit să m-aștepți, spun.

Nu, a fost interesant. Aici a fost un fel de contra-ceremonie. Călugări, grupuri de pacifiști radicali, activiști care protestau împotriva energiei nucleare. Aducea un pic cu anii de Social Forum.

Toate chestiile tale.

Chiar așa.

Avem întâlnire cu Tsukie Tagami, supraviețuitoare din a doua generație. Mi-a făcut legătura cu ea traducătorul japonez, Ryosuke, și acum câteva luni am intervievat-o pe Zoom. Tsukie e consilier financiar în Nagasaki și amândoi părinții ei sunt hibakusha. Chiar dacă sunt încă în viață, tatăl a avut deja trei tumori: la stomac, la intestinul gros și la colon. În copilărie, Tsukie era foarte bolnăvicioasă, lipsea mult de la școală. În școala primară, a avut două învățătoare supraviețuitoare, una mișca ciudat din cap, legănându-l întruna, ca și cum gâtul nu i-ar fi suportat greutatea. Într-o zi, în clasa întâi, Tsukie făcea curat pe coridor împreună cu alți copii și cealaltă învățătoare a început să vomite sânge, apoi a leșinat. Tsukie a văzut-o murind.

Ne zărește în mulțime (nici nu e greu) și ne face grăbită semn s-o urmăm la mașină. Moon, se prezintă. Call me Moon. Giulio și cu mine ne așezăm pe bancheta din spate, ea urcă la volan. Poartă mănuși negre, în ton cu ceremonia, lungi până la coate. Lângă ea stă un băiat, poate adus de Tsukie ca s-o ajute cu engleza, ori poate sunt doar prieteni, în orice caz e foarte timid. Mergem în altă parte a orașului, în zona muzeului de științe. Despre Tsukie mai știu că s-a măritat cu un fiu de supraviețuitori și că au încercat mult să aibă copii, dar o sarcină a fost extrauterină iar din alta, dusă la termen, fătul s-a născut mort. Așa cum i-a spus soțul ei odată: Până la urmă, bomba a făcut ce a făcut și tot ne-a ajuns din urmă. Și cum mi-a spus ea mie: Una peste alta, ce rămâne sunt radiațiile.

Mâncăm mai multe feluri de tofu, mâncăm murături, mâncăm alge și purtăm o conversație hipersimplificată din pricina limbii. Suntem nevoiți să ne alegem cu grijă întrebările și să le reformulăm de mai multe ori dacă e necesar. De ce Moon? o întreb eu. Credeam că Tsukie. Ea apucă între degete medalionul cu cornul lunii pe care-l poartă la gât și spune: Tsukie, Moon: same. Apoi caută ceva în geantă, găsește o reclamă galbenă și desenează pe verso un *kanji*:

月

Tsukie, repetă. Moon. Tatăl ei i-a ales acel nume pentru că s-a născut în ziua aselenizării.

Prânzul durează mult și mai încolo e rândul ei să aleagă o întrebare pentru mine. Învingându-și teama de a părea indiscretă, mă întreabă de ce vreau să scriu despre bomba de la Nagasaki. Îi spun că e complicat de exprimat în engleză, că am ideea asta în cap de mult timp deja, mă uit la Giulio și mă simt, cine știe de ce, vinovat, iar în cele din urmă tac. Tsukie îmi surâde înțelegătoare.

Pe drumul spre hotel pune un disc cu bossa nova. Giulio îl știe și fredonăm împreună cuvintele în portugheză în timp ce traversăm orașul pustiu. Giulio și cu mine am vrea să ne odihnim un pic, dar futon-urile se întind doar pentru noapte, așa că ne lungim direct pe tatami. Adoarme aproape imediat, eu resimt încă emoțiile dimineții. Mă gândesc iarăși la întâlnirea cu Tanaka-san și la cuvintele lui Moon, cum că ceea ce rămâne sunt radiațiile. Și mi se pare adevărat, pentru că și morții tot radiații sunt. Corpul uman e făcut din miliarde și miliarde de atomi, în majoritate hidrogen, oxigen și

carbon, dar, în concentrații mici, găsești de toate: potasiu, litiu, cesiu, chiar și uraniu. Odată corpurile pulverizate, atomii continuă să existe, iar cei instabili, să emită radiații: raze alfa, beta și gama, neutrini care traversează nestingheriți materia către spațiul deschis, vreme de mii și mii de ani. De-asta morții sunt radiații, da, și în momentul acesta precis, punându-mi mâinile pe tatami, am parcă impresia că o simt, pulsația morbidă care vine dinspre pământ, căldura descătușată a morților.

Dar, dacă e adevărat, nu e posibil ca radiațiile să păstreze amintirea a ceea ce a fost? Un spectru al emisiei care, analizat cu instrumentele potrivite, să ne restituie o formă coerentă a unei persoane, poate și gândurile ei? N-ar fi ceea ce, în alt context, numim „suflet“? Și-atunci n-ar fi posibil ca, sub formă de radiații, să continue să existe toți morții, toți cei din trecut și toți cei din prezent, mătușa Koto și mătușa Rui, Makoto și Christian, și chiar acum să treacă prin aceste straturi de pardoseală și prin mine?

Așa lungit, îmi imaginez că se lansează pe orbită un telescop capabil să surprindă de la distanță radiația morților. Imaginea Pământului pe care ne-ar furniza-o ar fi diferită de cea pe care o știm: n-ar mai fi o

planetă stinsă, ci un fel de stea, care-și trimite lumina proprie în toate direcțiile, lumina atomilor celor ce nu mai sunt. O clipă lungă, încerc să mă imaginez alături de mine, transformat și eu în radiație transparentă, în timp ce țâșnesc împreună cu morții dincolo de marginile sistemului solar, printre franjurile cometelor în formare. Fantezia asta îmi produce o asemenea stare de exaltare, încât abia mă abțin să-l trezesc pe Giulio ca să i-o povestesc: morții sunt radiație, ți-a trecut vreodată prin cap, *înțeleseseși* asta vreodată? Mai bine nu, totuși. O să păstrez pentru mine ideea, asta și pentru că el sigur ar avea ceva de comentat asupra întemeierii ei științifice.

Apoi e seară și bem sake rece într-un bar din Hamamachi, unde un bărbat căruia-i lipsesc mai multe degete vrea să ne ofere fetițe, chiar dacă noi nu-l înțelegem, nu până când aplicația lui Giulio ne traduce propoziția pe care o tot repetă: Massage new wife.

Apoi suntem iar noi doi, Giulio și cu mine, în mașină, pe șoseaua spre Fukuoka, apoi luăm trenul de Osaka. Când ajungem, Giulio vrea să guste cu orice preț sashimi-ul de pește balon, pe când eu nu vreau, mi-e prea frică. Îi explic cu lux de amănunte

mecanismul otrăvirii cu tetrodotoxină, cum paralizează organele interne, timpii și statisticile deceselor, și când termin el spune: Merge.

Apoi suntem în avion, un zbor interminabil, și-apoi din nou în aeroport, unde ne despărțim fără să ne fixăm următoarea întâlnire. Și undeva, pe drumul de întoarcere prin Europa, la capătul călătoriei noastre, se-ntâmplă că-mi vine-n minte și răspunsul — simplu, foarte simplu — la întrebarea lui Moon, răspunsul pe care nu am fost în stare să i-l dau la restaurant, cu câteva ore înainte: Scriu despre orice m-a făcut să plâng.

---

17. Termen japonez care îi desemnează pe supraviețuitorii atacurilor nucleare de la Hiroshima și Nagasaki (n.r.).

Mulțumiri

La realizarea cărții au contribuit cu sfaturile lor multe persoane și organizații (uneori fără s-o știe). Aș vrea să le mulțumesc aici măcar unora dintre ele:

Corriere della Sera, Barbara Stefanelli, Antonio Troiano, Venanzio Postiglione, Stefano Montefiori, Marco Castelnuovo;

Școala Internațională Superioară de Studii Avansate (SISSA), Masterul în comunicarea științei „Franco Prattico", Nico Pitrelli, Andrea Gambassi, Roberto Trotta, Filippo Giorgi, Davide Crepaldi, Paolo Gambino;

Nihon Hidankyo (Japan Confederation of A- and H-Bomb Sufferers Organizations), Hayakawa Publishing Corporation, City of Hiroshima, City of Nagasaki, „The Asahi Shimbun", Terumi Tanaka, Tsukie Tagami, Keiko Ogura, toți hibakusha ale căror mărturii pot fi accesate pe net, Ryosuke Iida;

Einaudi (too many to mention), MalaTesta Literary Agency;

Ludwig Monti, Giovanni Ricco, Francesca Pierantozzi și Eva Giannotti, Lorenzo Ceccotti, Laura Testaverde, Andrea Mosconi, Maurizio Blatto.

P.G.

Versul din epigraf este luat din *Clairaudients (Kill or Be Killed)*, text și muzică de Conor M. Oberst © 2007 Bedrooms Bedrooms and Spiders/Sony ATV Songs LLC. Administrat în Italia de Sony Music Publishing (Italy) Srl. Toate drepturile rezervate pentru toate țările. Reprodus cu autorizarea Hal Leonard Europe BV (Italy).

Citatul de la p. 162 este luat din Marie Curie, *Autobiografia*, traducere de Massimo De Pascale, Castelvecchi, Roma, 2017.